

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**ARNAVUTLUK GURİ-BARDHE KÖYÜ HALK EDEBİYATI VE
FOLKLOR ÜRÜNLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATMA SHEHU

BURSA 2017

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**ARNAVUTLUK GURİ-BARDHE KÖYÜ HALK EDEBİYATI VE
FOLKLOR ÜRÜNLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma SHEHU

Danışman

Doç. Dr. Hülya TAŞ

BURSA 2017

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Bilimi Bilim Dalı'nda 701241015 numaralı Fatma SHEHU'nun hazırladığı "Arnavutluk Guri-Bardhe Köyü Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünlerinin İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 06. /07/ 2017 günü 10.00:11:00....saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının başarılı.....(başarılı/başarısız) olduğuna oybirliği..... (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

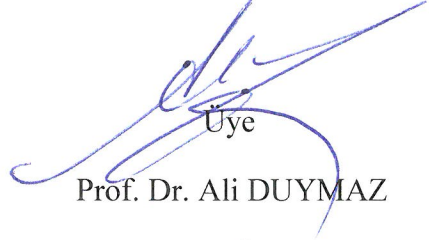

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu

Başkanı)

Doç. Dr. Hülya TAŞ

Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Ali DUYMAZ

Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Özlem ERCAN

Uludağ Üniversitesi

06/07/2017

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:../.../.....

“Arnavutluk Guri-Bardhe Köyü Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünlerinin İncelenmesi” adlı bu çalışmamızın konusu Arnavutluk Guri-Bardhe Köyü halk edebiyatı ve folklor ürünlerinin incelenmesi ve kayıt altına alınmasıdır.Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 213 sayfalık kısmına ilişkin, 12/06/2017 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 6 ‘tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- 5 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

13/06/2017

İmza

Adı Soyadı: Fatma SHEHU
Öğrenci No: 701241015
Anabilim Dalı: Türk Dili Ve Edebiyatı
Programı: Türk Halk Bilimi/Tezli
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Doç. Dr. Hülya TAŞ

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “Arnavutluk Guri-Bardhe Köyü Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünlerinin İncelenmesi” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

10.07.2017

İmza

Adı Soyadı:	Fatma SHEHU
Öğrenci No:	701241015
Anabilim Dalı:	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı:	Türk Halk Bilimi/ Tezli
Statüsü:	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Fatma SHEHU
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Türk Halk Bilimi
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans
Sayfa Sayısı : xiii+225
Mezuniyet Tarihi : .../.../ 2017
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Hülya TAŞ

ARNAVUTLUK GURİ-BARDHE KÖYÜ HALK EDEBİYATI VE FOLKLOR ÜRÜNLERİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmada, Arnavutluk'un Mat İli'nin sınırları dâhilinde yer alan Guri-Bardhe köyünün Halk Edebiyatı ve Folklor ürünlerinin derlenmesi ve incelenmesi üzerinde durulmuştur. Derlenmiş olan bu ürünler, yazılı kaynaklarda yer almayan fakat halk arasında varlığını sürdüren kültürel unsurlardır. Kuşaktan kuşağa aktarımını sağlayabilmek için halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerinin sistematik bir şekilde derlenip kayda alınması, bu tezin yazılma amacıdır.

Bu çalışma bir alan araştırmasıdır. Tezde yer alan bilgilerin çoğu genel olarak sözlü kaynaklara derlenmiştir. Kaynak kişilerimiz belli bir yaş ortalamasının üzerinde olan kişilerdir. Çalışma bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Girişte çalışmanın yöntemi ve niteliği hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde araştırma alanının bulunduğu Arnavutluk, Mat ili ve araştırma alanı (Guri-Bardhe Köyü) hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde Guri-Bardhe köyü Halk Edebiyatı Ürünleri, üçüncü bölümde ise Guri-Bardhe köyü Halk Bilimi Ürünleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arnavutluk, Mat, Guri-Bardhe, Halk Edebiyatı, Folklor.

ABSTRACT

Name and Surname : Fatma SHEHU
University : Uludag University
Institute : Institute of Social Sciences
Field : Turkish Language and Literature
Branch : Turkish Folk Literature
Degree Awarded : Master Degree
Page Number : xiii+225
Graduation Date : ... / ... / 2017
Supervisor (s) : Associate Prof. Dr. Hülya TAŞ

EXAMINATION OF THE PRODUCTS OF FOLKLORE AND FOLK LITERATURE OF GURI-BARDHE VILLAGE IN ALBANIA

In this study, we focused on the examination and compiling of Folklore products and Folk Literature of the Guri-Bardhe located inside the province of Mat's borders in Albania. The compiled products, are the cultural elements that don't exist in the written sources, however, continue to exist among the people. The purpose of writing the dissertation is to systematically compile and record Folk Literature and the Products of Folk Science in order to enable them to be transferred from the generation to generation.

This study is a field-work. Most of the information engaged in the thesis, are generally compiled on the basis of oral resources. Persons who are source are above a certain average age. The study consists of an introduction and three chapters. In the introduction, an information is given about quality and methodology of the work. In premier chapter, it is generally informed about Albania in which the field of study is located, Mat, and field of study (Village of Guri-Bardhe). In second chapter, the products of Folk Literature of Guri-Bardhe; third chapter the products of Folk Science of Guri-Bardhe village are examined.

Key Words: Arnavutluk, Mat, Guri-Bardhe, Folk Literature, Folk Products

ÖNSÖZ

Halk edebiyatı ve folklor ürünleri maddi manevi kültürel hayatımızı zenginleştiren ve geçmişle bağımızı hayatta tutan çok önemli unsurlardır. Bu ürünler kültürümüzün ayrılmaz bir parçasıdır. Hayatımızı şekillendiren, yaşam tarzımıza renk katan folklor ürünleriyle birlikte yaşamaya devam etmekteyiz. Bütün dünyada olduğu gibi, Arnavutluk Guri-Bardhe köyü halkı halk edebiyatı ve geçiş dönemleri korumaya özen göstermiştir.

“Arnavutluk, Guri-Bardhe Köyü Halk Edebiyat ve Folklor Ürünleri İncelenmesi” konulu bu araştırma Guri-Bardhe köyüne ait halk edebiyatı ve halk bilimi ürünleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, zengin ve değerli folklor ürünlerimizi korumak, sahip çıkmak ve nesilden nesile aktarmaktır. Yazılı kaynaklarda yer almayan fakat halk arasında varlığını sürdüren bu ürünler ilk önce Arnavutça olarak derlenmiş sonra da Türkçeye çevirip değerlendirilmiştir. Derlenmiş ve tespit edilmeye çalışılan bu bilgilerin Türk Halk edebiyatına ve Arnavut Edebiyatına referans kaynağı olması en büyük dileğimizdir.

Saha çalışması sırasında bizimle bildiklerini paylaşan, bize evlerini açan ve her konuda yardım eden kıymetli kaynak kişilere, çalışmamın derleme aşamasında ve sonrasında benden desteğini esirgemeyen, hocam Doç. Dr. Hülya TAŞ’a ve bölüm asisteni Burcu KAYA’ya teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma konusumun belirlenmesinde bana fikir veren, kaynak kişilerle iletişime geçilmesini sağlayan, beni motive ederek destek olan kıymetli babam ve sevgili anneme, çalışmamın baştan sona kadar her aşamasının hazırlanmasında maddi ve manevi yönden yanımda duran kıymetli eşim Asllan SHEHU’ya teşekkürlerim sonsuzdur.

Fatma SHEHU

Bursa-2017

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	iv
YEMİN METNİ.....	iv
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
GİRİŞ.....	1
I. ÇALIŞMANIN AMACI	1
II. YÖNTEM VE KULLANILAN TEKNİKLER.....	2
III. ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ BULUNDUĞU ARNAVUTLUK MAT İLİ VE GURİ-BARDHE KÖYÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I. ARNAVUTLUK HAKKINDA GENEL BİLGİLER	4
II. MAT İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	6
III. GURİ-BARDHE KÖYÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	9
A. GURİ-BARDHE İSMİNİN KAYNAĞI	9
B. COĞRAFİ KONUMU ve YAPISI.....	9
C. İKLİMİ	9
D. TARİHİ	10
1. Petralba Kalesi (Kalaja E Petralbes).....	11
E. GENEL YAPISI	12
F. NÜFUSU.....	15
G.EKONOMİK DURUMU	16
H. EĞİTİM DURUMU	16
1. Pjeter Budi	17

İKİNCİ BÖLÜM

GURİ-BARDHE KÖYÜ HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

I. EFSANE	20
A. EFSANELERİN İNCELENMESİ	20
B. EFSANE METİNLERİ	21
1. Saçlar Efsanesi.....	21

2. Mart Ayı Efsanesi.....	22
3. İskender Bey Efsanesi	22
4. Guguk Efsanesi.....	23
5. Ali Loka Efsanesi I.....	24
6. Ali Loka Efsanesi II.....	25
7. Hızır a.s. Efsanesi	25
8. Hızır a.s. Efsanesi II	26
9. Azrail Meleğinin Efsanesi	26
10. Gayri Meşru Çocuk Efsanesi.....	27
11. Qok ve İsak Kardeşlerin Efsanesi.....	28
12. Sul Thana (Süleyman) Efsanesi.....	28
13. Hanım Köprüsü Efsanesi.....	30
II. MASALLAR	31
A. MASALLARIN İNCELENMESİ	31
B. HAYVAN MASALLARI	32
C. MASAL METİNLERİ.....	33
1. Ejderha ve Yedi Kardeşler Masalı.....	33
2. Ejderha İle Gelin Masalı.....	34
3. Keloğlan Masalları	37
4. İki Kardeş Masalı	41
5. Dev Masalı I	42
6. Dev masalı II	43
7. Üç Vasiyet Masallı	43
8. Kral İle Kuş Tüyü Masalı	44
D. GÜLDÜRÜCÜ MASALLAR (FIKRALAR)	46
1. Nasrettin Hoca	46
2. Nasrettin Hoca	47
3. Nasrettin Hoca	48
4. Nasrettin Hoca	48
5. Nasrettin Hoca	48
III. BİLMECELER.....	50
A. BİLMECELERİN İNCELENMESİ.....	50
B. BİLMECE METİNLERİ	51
1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri İle İlgili Bilmeceler	51
2. İnsan ve insan uzuvları ile ilgili bilmeceler.....	51
3. Eşyalarla, Aletlerle İlgili Bilmeceler	52
4. Hayvanlarla ilgili bilmeceler	52
5. Bitkilerle İlgili Bilmeceler.....	52
6. Yiyeceklerle İlgili Bilmeceler	52
7. Dini, Manevi ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler.....	52
8. Diğer Bilmeceler	52
IV. ALKIŞ VE KARGIŞ	53
A. ALKIŞ ve KARGIŞ KAVRAMLARININ İNCELENMESİ.....	53

B. ALKIŞ VE KARGIŞ METİNLERİ.....	54
1. Kargış Örnekleri	54
2. Alkış Örnekleri	55
V. NİNNİLER.....	57
A. NİNNİLERİN İNCELENMESİ	57
B. NİNNİ METİNLERİ	58
VI. TEKERLEMELER	61
A. TEKERLEMELERİN İNCELENMESİ.....	61
B. TEKERLEME METİNLERİ.....	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GURİ-BARDHE KÖYÜ HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ

I.DOĞUM	72
A. DOĞUM ÖNCESİ	72
1. Kısırlığı Giderme Yolları	73
2. Gebelikten Korunma.....	73
3. Gebeliğin Anlaşılması	73
a. Aşerme	74
b. Hamile Kaçınmaları	74
c. Çocuğun Cinsiyetinin Tayini	75
d. Doğuma Hazırlık.....	75
B. DOĞUM SIRASI	76
C. DOĞUM SONRASI	76
1. Çocuğun Göbeği.....	76
2. İlk Anne Sütü.....	76
3. Lohusalık	77
4. Çocuk Görme.....	77
5. Kırk ve Kırklama İle İlgili Gelenek, İnanç ve Uygulamalar	78
D. AD VERME	78
E. NAZAR ve NAZARDAN KORUNMAK İÇİN ALINAN ÖNLEMLER	79
F. HAMİLE KADIN ve ÇOCUK İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	81
II. SÜNNET	81
A. SÜNNET YAŞI VE ZAMANI	81
B. SÜNNET HAZIRLIKLARI	82
C. SÜNNET DÜĞÜNÜ	82
D. SÜNNET TÜRKÜLERİ	84
III. ASKERLİK.....	87
IV. EVLENME	89
A. EVLENME İLE İLGİLİ GELENEK ve GÖRENEKLER.....	89
B.EVLENME AŞAMALARI	91
1. Kız Beğenme	91
2.Söz Kesimi (Kahve İçilişi)	91

C. DÜĞÜN HAZIRLIKLARI	94
1. Düğüne Davet	95
2. Kına gecesi	96
D. KIZ DÜĞÜNÜ	97
1. Hediyeleşme Adedi	98
D. OĞLAN DÜĞÜNÜ	99
E. DÜĞÜN	114
1. Damad Tıraşı	115
2. Gelinin Hazırlanması	117
3. Gelini Alma	118
4. Refakat	120
5. Damadın İkramı	126
6. Erkeklerde Eğlenme	129
F. ZİFAF GECEŚİ	138
G. DÜNÜR DAVETLERİ	139
H. EVLİLİK İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	139
V. ÖLÜM	140
A. ÖLÜM ÖNCESİ	140
B. ÖLÜMÜ DÜŞÜNDÜREN ÖN BELİRTİLER	140
1. Hayvanlarla İlgili Ön Belirtiler	141
2. Rüya İle İlgili Ön Belirtiler	141
3. Tabiat Olayları İle İlgili Ön Belirtiler	141
4. Hastadaki Psikolojik Ve Fizyolojik Değişikliklerle İlgili Olanlar	141
C. ÖLÜM SIRASI	141
1. Ölümün Duyurulması	141
D. ÖLÜMDEN SONRA YAPILAN İŞLEMLER	142
1. Defin İşlemeleri	142
2. Ölünün Yıkanması	143
3. Ölünün Kefenlenmesi	143
4. Ölünün Defnedilmesi	144
E. TELKİN	145
F. DEVİR İSKAT VE KEFARET	145
G. ÖLÜM SONRASI	146
2. Ağıt Örnekleri	147
VI. BAYRAMLAR VE KUTLAMALAR	148
A. RAMAZAN BAYRAMI	148
B. KURBAN BAYRAMI	149
C. KANDİLLER	150
D. AŞURE AYI	150
E. YAZ GÜNÜ BAYRAMI	150
F. AZİZ CERCİ BAYRAMI /SHEN GJERGJ	150
VII. GELENKSEL KIYAFETLER	151
A. BİRİNCİ KIYAFETLER	152

B. İKİNCİ KIYAFETLER.....	156
C. ÜÇÜNCÜ KIYAFETLER.....	160
VIII. YÖRESEL YEMEKLER	163
A. TEREYAĞLI BÖREK.....	163
B. DUGAGJİN (İÇECEK).....	163
C. KRASAT ÇORBASI.....	164
D. MISIR UNLU EKMEK	164
E. SARALI.....	165
F. BALKABAKLI BÖREK.....	165
G. UŞMARE	166
H. MİŞH SUZDERMA.....	166
I. FULİ.....	167
İ. BRAZHANEK/BRAJANEK.....	167
K. DHALLTURE/DALTURE (EKMEK)	168
L. PASTIRMA (KURU ET)	168
M. TERHAN (TARHANA).....	168
N. MISIR UNLU BÖREK.....	169
O. PASTIRMALI KURU FASULYE.....	169
Ö. LORLU BÖREK	170
P. YUMURTALI SÜTLÜ BÖREK.....	170
KAYNAKÇA.....	176
EKLER	181
EK 1. FOTOGRAFLAR	181
EK 2: EFSANE VE MASAL METİNLERİNİN ARNAVUTÇASI.....	202
ÖZGEÇMİŞ	224

GİRİŞ

I. ÇALIŞMANIN AMACI

İnsan ve toplum hayatının kültürel zenginliği sayılan âdet, gelenek ve görenekler aynı zamanda toplumun anlam mozaiğidir. İnsan ve toplum geçmişi bilmeden kendini tanıyamaz ve geleceğe hazırlayamaz. Geçmişin önemli unsurlarından olan âdet, gelenek ve görenekler toplum için aynı zamanda kimlik aidiyeti ifade eder. Toplumlar geçmişle irtibatı büyük ölçüde bu sözlü kültür ve aktarımlar sayesinde sağlarlar. Tarih boyunca toplumlar sevinçlerini ve üzüntülerini kısacası insani duygularını farklı edebi kalıplara dökerek korumuşlar ve kuşaktan kuşağa aktarmışlardır.

Günümüzde hızla gelişen teknoloji insanların hayat tarzını değiştirmekte ve bunun sonucunda da halk ve toplum bu hızlı gelişmelerin etkisinde kalarak farklı sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi dönüşümlere maruz kalmaktadır. Bu yaşanan gelişim ve dönüşümler insanların hayatlarını kolaylaştırmış ve yaşam seviyelerini yükseltmiştir. Ancak bunun yanında, bazı olumsuz addedebileceğimiz sonuçlara da neden olmaktadır. Günümüzde sözlü kültür ve folklor ürünleri eskisi kadar insanlar üzerinde etkili değildir. Yazılı ve görsel medya, sosyal medya, internet gibi teknolojik ve iletişim araçları sözlü kültürümüzü tehdit, hatta yok eder hale gelmiştir.

Örnek vermek gerekirse önceleri düğünler geleneksel ve bölgesel türküler eşliğinde gerçekleşirdi. Fakat günümüzde düğünlerde türküler yerine modern hatta yabancı şarkılar çalınmaktadır.

Buna benzer örnekler şunu göstermektedir; ciddi manada unutulma sürecine giren halk ürünleri yerine yeni değerler konulamamaktadır. Gelenek ve göreneklerin kullanılmadığı hatta kenara itildiği görülmektedir.

Bu alan araştırmasının amacı da yüzyıllar içerisinde Guri-Bardhe köyünde biriken, sözlere dökülen ve ağızdan ağıza yeni nesillere aktarılan âdet, gelenek, görenek, töre, yaşayış tarzlarını ile uygulamalarını derleyerek tespit edilmesidir. Bu çalışmayı yaparak geçmişten günümüze kadar aktarılan bu halk ürünlerini tespit edip kayda alınması, bölgenin kültürel ve folklorik değerler açısından son derece önem arz etmektedir. Bu alan çalışmasının yapılması

hem bölgenin kültürel halk ürünlerinin kayda alınıp korunması hem de yeni neslin bunları öğrenip hakkında araştırma yapmaları veya çeşitli bilim ve sanat alanlarında kullanabilmeleri açısından önemli olduğunu düşünmekteyiz.

II. YÖNTEM VE KULLANILAN TEKNİKLER

Çalışma bir alan araştırmasıdır. Dolayısıyla diğer sosyal bilimlerde olduğu gibi halk bilimi araştırma ve çalışmalarında da belirlenen konuyla alakalı güvenilir ve özgün bilgi elde etmek ve derlemek için araştırmacının araştırma yapacağı topluluğun veya grubun yaşadığı mekâna giderek bilgi toplaması gerekir. Bu tür araştırmalarda âdetleri, gelenekleri, görenekleri, töreleri, törenleri, uygulamaları, gösterileri vb. düzenli bir şekilde tespit etmek ve bunlarla ilgili verileri derlemek için kullanılan yöntemlerin başında görüşme, gözlem, anket, kaynak kişi kullanımı gelir. Yaşadığımız dönemde teknolojinin alabildiğine gelişmiş olmasından ötürü elimizde var olan teknik imkânlar araştırmalarda büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

Derleme yapılacak alan olarak hâla bozulmamış bir şekilde âdet, görenek, gelenek ve kültürel uygulamalarını devam ettiren Arnavutluk Mat ilinin Guri-Bardhe köyü belirlenmiştir. Çalışma sırasında hedeflenen amaca olabildiğine özgün ve objektif bir şekilde ulaşmak için doğru yöntem ve tekniklerin seçilmesi özen gösterilmiştir. Buna binaen ilk olarak sınırları belirlenen ve seçilen araştırma alanı hakkında bilgi edinmeye çalışılmıştır. Araştırma sahasının yer aldığı Mat ili ile araştırma sahası olan Guri-Bardhe köyü hakkında tarihi, coğrafî, edebi, demografik, ekonomik ve sosyo-kültürel hayatıyla alakalı yazılmış kaynaklar incelenmiştir.

Derleme işlemine geçilmeden önce bölgeyi yakından tanıyan ve onun herhangi bir yönüyle alakalı araştırma yapmış eğitilmiş kişilerle görüşülmüştür. Aynı şekilde derleme sorularını hazırlama sırasında Halk Edebiyatı ve Halk Folkloru ile alakalı bilimsel kaynaklar incelenmiş, soruların doğru bir şekilde hazırlanmasına özen gösterilmiştir.

Sözlü kaynaklardan daha çok “görüşme” yöntemiyle ürünler toplanmaya çalışılmıştır. Kaynak kişilerle görüşmelerin çoğu halk edebiyatı ürünlerinin uygulanması ve icrası sırasında yapılmaya özen gösterilmiştir. Nişan, düğün, çeyiz, mevlit gibi uygulamalara ve etkinliklere katılım sağlanmış ve konuyla ilgili önceden hazırlanmış olan sorular sorulmuştur.

Kaynak kişilerin çoğu akraba ve tanıdık olmasından dolayı, soruları sorma ve cevap alma sırasında herhangi bir zorluk yaşanmamıştır. Sorular rahat ve karşılıklı güvenin olduğu

bir ortamda sorulmuş, gereken ses kaydı, fotoğraf çekimleri, görüşmeler vb. herhangi bir çekim ve veya isteksizlik yaşanmadan yapılmıştır.

Halk edebiyatı ile folklor ürünlerini derleme esnasında ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi, dizüstü bilgisayar, kamera gibi teknolojik araçlar ile facebook, whatsapp ve viber gibi sosyal iletişim araçları da kullanılmıştır.

Malzemelerin derlenme sürecinde kullanılan teknik yöntemlerin yanında gözlem ve örnek olay yöntemiyle de daha net cevaplara ve verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda derlenen veriler ilk olarak yazıya geçirilerek tercüme edilmiştir. Daha sonra oluşturulan başlıklara göre tasnif edilmiştir. Öncesinde oluşturulan başlıklar derlenen bilgilere göre ihtiyaç görüldüğünde yeniden gözden geçirilmiştir.

Araştırma sırasında halk edebiyatı ve folklor ürünlerinin yabancı (Arnavutça) bir dilde olması, türkü ve ninni gibi bazı bilgileri tercüme esnasında zorlandığımızı ve bazı durumlarda Türkçedeki tam karşılığını bulamadığımızı söyleyebiliriz.

III. ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ

Giriş ve üç bölümden ve iki ekten oluşan çalışmanın ilk bölümünde araştırma alanının bulunduğu “*Arnavutluk, Mat İli Ve Guri-Bardhe Köyü Hakkında Genel Bilgilere*” yer verilmiştir. Araştırma sahasını daha iyi tanımak amacıyla bu bölümde bölgenin tarihi, coğrafyası, iklimi, demografik yapısı gibi unsurlar üzerinde durulmuştur. Aynı şekilde bölgenin meşhur şahıs ve yapılar hakkında tanıtıcı bilgilere de yer verilmiştir.

İkinci bölümde “*Guri-Bardhe Köyü Halk Edebiyatı Ürünleri*”den olan efsane, masal, bilmece, tekerleme, alkış ve kargış ve ninniler gibi konular ele alınıp incelenmiştir. İlk olarak bu ana konuların kavramsal çerçevesi hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra zikredilen bu konularla alakalı sahada derlenen bilgiler sistematik bir biçimde yazılmıştır.

“*Guri-Bardhe Köyü Halk Bilimi Ürünleri*” başlıklı üçüncü bölümde ise; doğum, sünnet, askerlik, evlenme, ölüm, bayramlar ve kutlamalar, geleneksel kıyafetler ve yöresel yemekler gibi konulara yer verilmiştir.

Ek 1’de farklı kültürel uygulamaların, köyün köprü, yol, tarihi evler gibi yapıların v.b. fotoğraflar ile açıklamaları yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ BULUNDUĞU ARNAVUTLUK MAT İLİ VE GURİ-BARDHE KÖYÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I. ARNAVUTLUK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Arnavutluk'un resmî adı Arnavutluk Cumhuriyeti (Republika e Shqiperise)'dir. Balkan yarımadasında bulunan Arnavutluk, 28. 7482 yüz ölçümüyle 2.876.591¹ nüfusuna sahiptir. Kuzeyinde Karadağ, kuzeydoğusunda Kosova, doğusunda Makedonya ve güneyinde Yunanistan ile sınırlıdır. Ülkenin batıda Adriyatik Denizi ve güneybatıda İyon Denizi'ne kıyısı vardır. Arnavutluğun başkenti Tiran'dır. Dağlık, ülke yüzeyinin büyük bir kesimini kaplar ve Arnavutluk Alpleri adıyla anılır. Dağlık kesimin en yüksek noktasını 2.751 m. ile Korabi teşkil eder. Bu yükseklik kuzeydoğusundan güneye doğru inerken azalmaya başlar ve 2100–2500 m. arasında değişiklik gösteren dağlarla devam eder. Ülkenin kıyı kesimlerinde ise ovalık bölgeler yer almaktadır. Arnavutluk gelirlerinin çoğu bu bölgelerden elde edilmektedir.²

Ülkenin % 93,1'ni Arnavut, % 2,5'ni Çingene, % 2,4'nü Yunan ve % 2'sini diğer topluluklar oluşturmaktadır. 1985 istatistiklere dayanarak Arnavutluğun % 70'i Müslüman, % 18'si Ortodoks, % 12'si de Katolik'tir. Arnavutluk Müslümanları da iki ana gruba ayrılmaktadırlar. Bunlar % 80'nini oluşturan Sünnilerle % 20'sini oluşturan Bektaşilerdir. Sünniler genellikle ülkenin ortası ve kuzeyinde, Bektaşiler ise güneyinde yaşamaktadırlar. 1991'de komünizm yönetiminin yıkılmasından bu yana ülkenin nüfusu ve dini yapısı konusunda gerçek manada bir istatistiğin yapılmamasından dolayı eski istatistiklere dayanmak zorunda kalındı.³

¹ instat.gov.al (Arnavutluk İstatistik Kurumu) (1 Ocak 2017)

² Kostandin Çekrezi, "Historia Shqiptare e Vjetesis dhe e Mesjetes", Kristo Luarasi Yayınları, Tiran, 1936, s. 15-16.

³ Mustafa L Bilge, "Arnavutluk", T.D.V. İslam Ansiklopedisi, C. III., T.D.V. Yayınları, İstanbul, 1988, s. 383; Tajar Zavalani, "Histori e Shqipnis", Phoeix Yayınları, Tirane, 1998, s. 78.

Latince kaynaklarında Arbanenses veya Albanenses, Slav kaynaklarında Arbanaci, Yunan kaynaklarında Albanoi yahut Arbanitai olarak geçen Arnavutluk ismini Osmanlılar, Yunanlılardan Arvanid şeklinde almışlar ve Türkçenin fonolojisine uyarak Arnaud veya Arnavut şeklinde kullanmışlardır. Günümüzde Batı, Arnavutluk'a Albania demektedir, Arnavutlar ise Şkiperia (Shqiperia), kendilerine de Şkipetar (Shqipetar) demektedirler.⁴

Arnavut halkı, M.Ö. 2000 yıllarında Balkan Yarımadasına yerleşen İliryalıların torunlarıdır. İliya, Arnavutların antik çağdaki ismidir. Kelime anlamı “ özgürler ülkesi”dir. İliya M.Ö. 167 yılında Romalılar tarafından ele geçirildi ve 500 yıl Romalılar tarafından yönetildi. Ancak bu bölgenin iç kısımlarında yaşayan İliryalılar, Romalıların baskılarına uzun müddet karşı koydular. İşte bunlar, Roma İmparatorluğunun 395'te parçalanmasından sonra Arnavutluk ve Arnavut adlarını aldılar ve Doğu Roma İmparatorluğunun bir parçası oldular.⁵

14. yüzyıldan itibaren Osmanlılar bu bölgede yayılmaya başladıktan sonra 1473'te İşkodra ve daha sonra da Venediklilerin elindeki Durrës (Draç) fethedilerek, Arnavutluk Osmanlı idaresine geçmiştir. Osmanlı döneminde kitlesel bir şekilde İslamiyeti kabul eden Arnavutlar, dillerini ve kültürlerini bu sayede muhafaza etmeyi başarmışlar. Arnavutluk 500 yıla yakın Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır.⁶

Balkan harbinin başlamasından sonra ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan Savaşlarını kaybetmesinden sonra Arnavutluk, İsmail Qemali (Kemali) önderliğinde Osmanlı'dan bağımsızlığını elde eden son ülke olarak 28.11.1912'de güney şehirlerinden olan Vlora (Avlonya)'da bağımsızlığına kavuşmuş ve böylece Arnavutluk'un modern tarihinde yeni bir başlangıç meydana gelmiştir.⁷

Arnavutluk, bağımsızlığını ilan etmesinin hemen ardından İtalya'nın işgal ve baskılarına maruz kalmıştır. Birinci dünya savaşı'nın sona ermesinin akabinde ayaklanarak İtalyalıların ülkedeki etkisini kıran Arnavutlar, Fan Noli liderliğinde bir mücadeleye girmiştir. Ancak bu mücadele sonunda Arnavutluk 1921 yılında günümüzdeki sınırlarını elde etmiştir. Arnavutluk, Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı esnasında Sırbistan, Karadağ, Yunanistan, Fransa ve Avusturya-Macaristan'ın işgallerine de uğramıştır.

⁴ “Shqiperia” kelimesi kartalın yeri, “Shqipetar” kelimesi ise kartalın oğlu demektir.

⁵ <https://www.turkcebilgi.com/> 09.05.2017

⁶ Nedim Emin, “Arnavutluk Siyasetini Anlama Kılavuzu”, Seta Yayınları, I. Baskı, 2014, Ankara, s.16

⁷ Aleksandre Popovic, “Balkanlarda İslam”, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995, s. 17; Bartl, a.g.e., s. 132.

Ahmed Zogu, Ocak 1925'te Tiran'da topladığı Büyük Kongre vasıtasıyla Anayasayı ve rejimi değiştirip 21 Ocak 1925'te Cumhuriyeti ilân edilmişve 31 Ocak 1925'te Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Tiran'da toplanan kurultay 1928'de anayasayı yeniden değiştirerek krallığı kabul etmiş ve Zogu bir süre sonra, I. Zogu unvanıyla 1 Eylül 1928 kral ilân edilmiştir. Bu dönemde Arnavutluk'ta, iktisat, toplum ve kültür alanlarında önemli yenilikler yapmıştır. Arnavutluk'ta Krallık Dönemi 1939 yılına kadar devam etmiştir.

1939 yılında Arnavutluğu İtalya tarafından işgal etmesiyle, halkı birleştirerek işgale karşı ayaklanmak isteyen Komünist gruplar, kendi partisini kurmuşlardır. Komünist partisinin başkanı Enver Hoxha olmuş, hükümeti kontrol altına alarak 29 Kasım 1944 yılında Bağımsız Arnavutluk Halk Cumhuriyeti kurmuş ve ülkenin yönü Komünist bloğa çevirmiştir.

1944'den 1990 'a kadar Arnavutluk tek partili bir cumhuriyettir. 1990 yılından itibaren Arnavutluk'ta muhalefet partilerin kurulmaya başlamıştır. 1992 yılından itibaren Arnavutluk'ta çok partili dönem başlamıştır.

II. MAT İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

“Mat” kelimesinin etimolojisiyle alakalı farklı görüşler ileri sürülmüştür. Ancak şimdiye kadar kesin bir sonuca bağlanamamıştır. Buna göre bazıları “Mat” kelimesinin Kitab-ı Mukaddes kaynaklı olduğunu söylemişlerdir. Meşhur Avusturyalı Albanolog (Arnavut dili ve kültürü araştırmacısı) Norbert Jokl (1887-1942)'a göre isim “mat'ane” (karşı, nehrin karşısında) kelimesinden gelmiştir. Bölgenin sülaleleri hakkında bilgilerin yer aldığı 1304 tarihli bir Bizans arşivinde “Mat”, “Matesos” olarak geçmektedir.⁸

Mat bölgesi (vadis) bugünkü Arnavutluk'un ortasında yer alıp Mat nehrinin her iki tarafına uzanmaktadır. Bölge 997 km kare bir alanı kapsamaktadır. İl bazında 70 bin nüfusa sahiptir. Burrel, Klos, Ulez ve Shkopet ilçeleri Mat iline bağlıdır. İlin toplam 72 köyü bulunmaktadır. Nüfusunun % 17 şehirde geri kalanı köylerde yaşamaktadır. Bölgedeki en yüksek rakamlı zirve 2246 m'dir. Bölgede Ak deniz iklimi hakimdir.

En son yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda Mat Vadisinde Paleolitik (Yontma Taş Devri) ve Neolitik (Yeni Taş Çağı) çağa ait yaşam kalıntıları bulunmuştur. Bahsi geçen

⁸ Selami Pulaha, "Lufta shqiptaro-turke ne shek. XV", Tirane, 1968, s.16.

bölge coğrafyasının insan yaşamına uygun olması ve bölgede çok sayıda mağaranın olması, eski dönemlerden beri insanların bu coğrafyayı yaşam alanı olarak seçmelerine sebebiyet vermiştir.⁹

Mat Vadisi, İilir¹⁰ kültürünün beşiği ve arkeolojik müzesi pozisyonundadır. Bu bölgede bulunan ve İiliryalılar'a ait olduğu kesin olarak ispat edilen kale şehirleri, mezarlıklar ve yaşam kalıntıları gibi maddi kültür nitelikteki objeler bunun en iyi örneğidir.¹¹

İiliry'a'nın¹² Roma İmparatorluğu tarafından işgale uğradıktan sonra, İiliry'a toprakları Roma yönetim sistemine göre bölgeler şeklinde taksim edilmiş. Mat bölgesi gibi dağlık coğrafyada bulunan bazı bölgeler siyasi ve idari olarak daha serbest bırakılmıştır. Mat bölgesi de bunlar arasında yer almıştır. Bundan dolayıdır ki bölge, eski Arnavutların kültür, dil, âdet ve geleneklerinin aslına göre korunduğu yerdir. Hatta Roma döneminde Mat Arnavutlar'ın merkezi haline gelmiştir.

XIV. Yüzyılda Balkan coğrafyası yavaş yavaş Osmanlı Hakimiyeti altına girmeye başlar. Bu dönemde Arnavutluk toprakları farklı Arnavut prenslikleri tarafından yönetiliyor. Bu prensliklerden birisi de Mat Vadisinden çıkmış "Kastriotay Prenslığıdır". Kastriotay Prenslığının en önemli şahsiyeti İskender Bey olarak bilinen "Gjergj Kastrioti/Cerc Kastrioti" dir. İskender Beyin babası Gjon Katrioti/Con Katrioti, Kastrioti Prenslığının başındayken 1414'te Osmanlı ordusuna karşı giriştiği bir savaşta mağlup olur. Bu mağlubiyetinden sonra oğlunu Gjergj Kastrioti'yi Osmanlı'ya devşirme olarak verir. Gjergj Kastrioti devşirme olarak Osmanlı saraylarında eğitilir ve çok başarılı bir komutan olur. Akeri başarılarından ötürü Büyük İskender'e benzetilmek suretiyle ona "İskender Bey" lakabı verilir. İskender bey Osmanlı'nın Macaristan'a karşı düzenlediği bir seferde komutan olarak tayin edilir. İskender Bey bu askeri seferi sırasında birkaç Arnavut asıllı Osmanlı akerlerle birlikte ordudan ayrılır ve Arnavutluk'a gider. Ondan sonra vefat edeceği 1468 yılına kadar batılı ülkelerin desteğini de alarak Osmanlı'ya karşı bir direniş başlatır.

⁹ Ramiz Fiçorri, "*Mati dhe matjanet ne rrjedhen e historise*, Shtypshkronja Yaynevi, Tirane, 2010, s 20.

¹⁰ Arnavutlar'ın bilinen eski atalarıç

¹¹ Fiçorri, a.g.e, s.48.

¹² Bugünkü Arnavutlar'ın atalarının yaşadıkları topraklar.

Ahmed Zogu

Ahmed Xhemal Zogolli (Ahmed Cemal Zogolli), 8 Ekim 1895 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'nun o zamanki Arnavutluk bölgesinde Mati şehrinin Valisi Cemal Paşa (Xhemal Pasha) Zogolli ile Salah Toptani Bey'in kızı Sadiye Hanım'ın üçüncü çocuğu olarak Burgajet kalesinde doğmuştur. Osmanlı Devleti'nin 3. Ordusunun merkezi olan, Mustafa Kemal'in de gençlik yıllarını geçirdiği Manastır'daki (Manastır Askeri İdadisi) ilkokul yıllarının ardından, eğitimini sürdürmek üzere 10 yaşında İstanbul'a gelip 1906 yılının sonbaharında Galatasaray Sultanîsi'ne kaydoldu. Babası Cemal Paşa'nın 1911 yılında ölümü nedeniyle yapılan çağrı üzerine ülkesine gitti ve henüz 15 yaşında iken babasının valilik ünvanını üzerine aldı¹³. Bu dönemde Türkçe "oğlu" ekini taşıyan Zogolli/Zogoğlu soyadını bırakarak Arnavutça "Kuş" anlamına gelen Zogu soyadını benimsedi.

Alman kökenli Prens Wilhelm Von Wied'in Mart 1914'te dış güçler tarafından Arnavutluk yönetimine getirilmesi üzerine Ahmet Zogu, kendine bağlı kuzeyli birliklerle Sırbistan'a geçti. Avusturya–Macaristan İmparatorluğu ordusu ile askeri ilişkiler kurdu ve İmparator Franz Joseph tarafından kendisine Kraliyet Albay rütbesi verildi.

1917–1919 yıllarını Viyana ve Roma'da geçirdikten sonra Arnavutluk'a dönen Ahmet Zogu, 1921 -1924 yılları arasında parti mücadelelerine katıldı ve kurulan hükümetlerde İçişleri, Dışişleri ve Başbakanlık görevlerinde bulundu. İçişleri Bakanlığı sırasında hükümete karşı hazırlanan bir darbe teşebbüsünü (8 Mart 1922) önledi. Daha sonra bir öğrenci tarafından girişilen suikast teşebbüsü üzerine (23 Şubat 1924) Zogu'nun adamları muhalefet partisi üyelerinden birini öldürdüler (20 Nisan 1924). Muhalefet partisi parlamentodan çekildi ve isyan çıkardı. İsyancı kuvvetlerin 10 Haziran 1924'da Tiran'a girmesi üzerine Yugoslavya'ya geçen Zogu, Yugoslavya'nın yardımı ve topladığı kuvvetlerle tekrar Tiran'a girip iktidarı ele geçirdi.

Ahmed Zogu, Ocak 1925'te Tiran'da topladığı Büyük Kongre vasıtasıyla Anayasayı ve rejimi değiştirip 21 Ocak 1925'te Cumhuriyeti ilân etti ve 31 Ocak 1925'te Cumhurbaşkanı seçildi. Tiran'da toplanan kurultay 1928'de anayasayı yeniden değiştirerek

¹³ <http://albania.dyndns.org/Zog%20bio/dupatrioteauministre.htm> (Tarih bölümü, 18.04.2017)

krallığı kabul etti ve Zogu bir süre sonra, I. Zogu unvanıyla 1 Eylül 1928 kral ilân edildi. Bu dönemde Arnavutluk'ta, iktisat, toplum ve kültür alanlarında önemli yenilikler yapıldı¹⁴.

III. GURİ-BARDHE KÖYÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

A. GURİ-BARDHE İSMİNİN KAYNAĞI

Bölge halkının aktardığı bilgilere göre, Guri-Bardhe köyünde VII-VIII. asırdan beri insan yerleşimin olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde “kız köprüsü” denilen yerin yakınlarında çok eskiden kalma taş ev kalıntıları (temelleri) bulunmaktadır. Bölge halkı halen bahsi geçen bu yere “murgate” (keşiş meclisi) demektedir. Bu yerin yakınlarında yapılan kazı çalışmalarının neticesinde Vrithi Kilisesinin ak kireç taşlarından oluşan temel kalıntıları gün yüzüne çıkarılmıştır. Bundan dolayı köy “Guri-Bardhe” yani “Ak Kaya” şeklinde isimlendirilmiştir. Guri-Bardhe köyü eski kaynaklarda “Petralba” ismiyle anılmaktadır. Latince kökenli olan bu kelimenin açılımı ise “Petro-Kaya” ve Alba-Ak” şeklindedir. Bölgede “Petralba” isminde bir kale kalıntıları da bulunmaktadır. Önceleri Petralba Kalesinin etrafı yerleşim yeri olarak kullanılmı olan alan köyde bugün otlak yer olarak kullanılmaktadır.

B. COĞRAFİ KONUMU VE YAPISI

Guri-Bardhe “Mat” bölgesinin en güneyinde, Burrel şehrinin 30, Klos ilçesinin de 10 km uzaklığında bulunan bir köydür. Yüksek bir tepenin iki tarafında yerleşmiş bulunan köyün, kuzeyinden “Fshat”, güneyinden Tiran iline bağlı “Shen Meri”, doğusundan “Plani i Bardhe” ve güney doğusundan da Tiran iline sınırı bulunmaktadır. Köyün aşağı mahallesinin 450 m, yukarı mahallesinin de 700-750 m rakımı bulunmaktadır.

C. İKLİMİ

Bölgede Kıta Avrupa iklimi hakimdir. Yazları sıcak kışları da soğuk geçmektedir. Kışın özellikle yukarı mahallelerde çok soğuk olmaktadır. Yağan karlar aylarca erimemektedir. Aşağı mahallerki hava daha sıcak olup kışın yağar karlar daha kısa zaman içerisinde erimektedir. Kışın hava sıcaklıkları -5 ile +10 derece civarında olmaktadır. Yazın ise +10 ile +30 derece civarında geçmektedir. Mat bölgesinin diğer köylerine göre daha geç gelen bahar dolayısıyla, sebze ve meyveler de daha geç olgunlaşmaktadır. Yağan karlar bazen

¹⁴ Aleksandre Popovic, *Balkanlarda İslam*, Çev. Komisyon, İstanbul, İnsan Yay, 1995, s. 18–26.

bir metreyi bulmaktadır. Bu durumlarda köylüler çökme ihtimaline karşı evlerinin çatılarını temizlemek zorunda kalmaktadırlar.

Bölgede yağın yağmurlar genellikle rüzgarlı şiddetli yağmaktadır. Bundan dolayı bir çok defa heyelanlar yaşanmakta ve toprak kaymaları olmaktadır. Aynı şekilde köyün yol ve köprüleri de sık sık bozulmaktadır. Güçlü esen rüzgarlar özellikle de kuzey doğudan esen “murlanı” denen rüzgar çeşidi sık sık çeşitli zaiyatlara neden olmaktadır.

D. TARİHİ

Köydeki insan yerleşiminin ve yaşamının ne zaman başladığıyla alakalı kesin bir tarih bulunmamaktadır. Ancak yapılan arkeolojik kazı çalışmalarının sonucunda ulaşılan bazı yaşam kalıntılarına dayanarak bölgedeki insan yerleşiminin erken dönemlerde başladığını söylemek mümkün gözükmemektedir. Buna göre bölgede yapılan kazı çalışmalarının sonucunda taş çağına ait insan yapımı bazı aletler ve sembolik unsurlar bulunmuştur¹⁵. Aynı şekilde yer adları ve diğer tanımlamalardan hareketle bölgede Arnavutça haricinde başka bir dile ve millete ait herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.

Yapılan araştırmalar köydeki yerleşimin olduğu şekilde yapılmasının nedenini iki şekilde açıklamışlar. Birincisi; tarıma ve hayvancılığa uygun yerlere yakın olmak, ikincisi ise; civar köylerle fazla yakın olmamak içindir.

Köydeki insanların zamanla temel ihtiyaçlarını karşılayacak ve hayatlarını kolaylaştıracak altyapıyı hazırladıkları görülmektedir. Buna göre; sulama kanalları açtıkları, değirmen kurdukları, yaylarda akan suları köye getirdikleri ve bu suyu yedi mahalleye dağıttıkları görülmektedir.

XIV.-XV. yüzyıllarda Arnavutluk’un her tarafına olduğu gibi Mat bölgesinde de Osmanlı İmparatorluğunun hakim oldu. Ancak Guri-Bardhe ve civar köylerin dağlık ve ulaşılması zor bölgede bulunmaları, buralara Osmanlı hakimiyeti diğer bölgelere nazaran daha geç tesis edilmiştir. Sonra Osmanlı idare teşkilatına göre Mat bölgesi, Ohrid Sancağının sınırları içerisinde bırakılmıştır¹⁶.

XII. yüzyılın ortalarına kadar bölge sakinleri Hıristiyan olarak kalmaya devam etmiştir. İslamlaşma ise bu dönemden sonra başladığı bilinmektedir. Sözel aktarımlara göre

¹⁵ www.forumiguribardhe.com/(18.04.2017)

¹⁶ Selim İslami, “*Historia e Shqiperise*”, İnstituti i Historise dhe i Gjuhesise, Tirane, 1959, I.cilt, s. 234.

köyün merkezindeki caminin yerinde kilisenin olduğu ancak ahalinin islami kabul etmesinden sonra kilise yerine caminin yapıldığı anlaşılmaktadır. Bahsi geçen yerin yakınında yazar Pjeter Budi (Pyeter Budi)'nin doğduğu ev bulunmaktadır.

1. Petralba Kalesi (Kalaja E Petralbes)

Mat ovasında çok sayıda kale şeklinde duvarlarla çevrilmiş eski yerleşim yerleri mevcuttur. Bunlardan; Varoş Şehri (Qyteti i Varoshit/Stelushit), Guri-Bardhe (Petralba), Cibri (Xibri), Ceruya (Ceruja), Bruçi, Şkopeti (Shkopeti) ve Komsia'yı sayabiliriz. Guri-Bardhe ve Cibri (Xibri) kaleleri Mat ovasının güneyinde yer almaktadır¹⁷.

Petralba Kalesi denizden 836 rakımında bulunmaktadır. Kale Guri-Bardhe ile Fshati Fshat köyünün arasında bulunmaktadır. "Petralba" sözcüğü Latince olup Arnavutça'da Ak Kaya (Guri-Bardhe) anlamına tekabül etmektedir. Bu kale "Kastriot" prensliği tarafından inşa edilmiştir¹⁸.

Rahip tarihçi yazar Marin Barleti (1450-1513) "İskender Bey'in Tarihi/Historia e Skenderbeut" kitabında Petralba Kalesi ile ilgili şunları kaydetmektedir: "*Petralba'ya doğru yol almıştık ve nihayet ulaştık. Petralba, Petrela (Tiran civarında bir kale) ve Kruya (Kruja) şehrinden 30 bin adım uzaklıktadır. Petrela kalesi (Tiran civarındaki) ise Kruya'dan 25 bin adım mesafededir. Petralba Mat bölgesinde yer alan ve bir tepenin üzerinde inşa edilmiş bir şehirdir. Bu şehir açlıktan kaynaklanabilen yok olma tehlikesinin haricinde hiçbir düşmandan korkmaz. Bunun yanında bölgede akan Mat Nehri bölgeye ayrı bir güzellik katmaktadır*"¹⁹. (Kasım 1443).

Bu kale İskender Bey için de çok önemli görevler ifa ediyordu. Kalenin Diber-Qafe Murriz-Durres yolunun yakınında bulunması önemini bir kat daha artırıyordu. Yöre halkına göre İskender Bey bu kalede doğmuş ve Osmanlı'ya karşı direndiği dönemlerde kendi ailesini bu kalede saklıyordu.

Marin Barleti Petralba Kale Şehri ile ilgili şunları da eklemiştir; "*İskender Bey'in eşi yaz ve sonbaharları bu kalede geçirirdi. Kalenin savunması iyi inşa edilmiş duvarlar sayesinde oluyordu*"²⁰.

¹⁷ Aqif Ymeri vd, "KLOSI Veshtrim Gjeohistorik", Tirane, Mirgeeralb Yayınevi, 2010, s. 37.

¹⁸ Ymeri vd. a.g.e, s.38.

¹⁹ Marin Barleti, "Historia e Skenderbeut", Universiteti Shtetror i Tiranës, 1967, s.80

E. GENEL YAPISI

Köy oldukça yüksek bir tepenin iki tarafına yerleşmiş bulunmaktadır. Bu tepenin her tarafı çeşitli bitki ve ağaçlarla dolu olduğundan dolayı sürekli yeşillik olmaktadır.

Köy aşağıda yer alan yedi mahalleden oluşmaktadır.

- 1- Aşağı Mahalle/Lagjia e Poshtme
- 2- Laskay Mahallesi/Lagjia Laskaj
- 3- Mansaj Mahallesi/Lagjia Mansaj
- 4- Tanuşay Mahallesi/Lagjia Tanushaj
- 5- Küray Mahallesi/Lagjia Qyraj
- 6- Tepe Mahallesi/Lagjia Koder
- 7- Ftohasine Mahallesi/Lagjia Ftohasine

Köyün dağlık bir konumda bulunması ve zaman zaman akan derelerin taşması nedeniyle, insanları köprü gibi altyapı çalışmaları yapma konusunda tecrübeli kılmıştır. Farklı dönemlerde köylüler gerekli yerlere köprü inşa etmişlerdir. Dolayısıyla her mahallede birer köprü bulunmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1- Kulmara Köprüsü/Ura e Kulmares: Köyün aşağı mahallesinde bulunmaktadır. 17. Yüzyılda yapılan bu taş köprü yarı hilal şeklindedir.

2- Hoca Köprüsü/Ura e Hoxhes: XII. Yüzyılda inşa edildiği düşünülen köprü aşağı ve yukarı mahalleleri bağlamaktadır.

3- Hanım Köprüsü/Ura e Vashes: XIV-XV Yüzyıllarda Guri-Bardhe köyünden olan bir hanım tarafından yaptırılmıştır. Köprüyle ilgili bölgede bir efsane de anlatılmaktadır²¹.

4- Mansaj Köprüsü/Ura e Mansajve: Ahşaptan olan köprü XIX. Yüzyılda inşa edilmiştir. Her zarar gördüğünde tekrar tamir edilmektedir.

5- Tanuşay Değirmeni Köprüsü/Ura Tek Mulliri Tanushaj: Ahşaptan olan köprü her zarar gördüğünde yeniden yaptırılmaktadır.

²¹ Bahsi geçen efsane ikinci bölümde 26. sayfada anlatılmıştır.

6- Duka Dere Köprüsü/Ura E Perroit Te Dukes: Ahşap köprü iki mahalleyi bağlamaktadır.

7- Hacı Köprüsü/Ura e Haxhiu: Ahşaptan olan köprü zaman zaman tamir edilmektedir.

Köyün her tarafı çalı ve ağaçlardan oluşan ormanlarla çevrilidir. Bu ormanların rakımı 450 ile 1800 m arasında değişir. Bölgenin en yüksek noktası olan “Anne Zirvesi/Maja e Nenes”nin rakımı 1800 m’dir.

Bölgede çok sayıda dere bulunmaktadır. Bu derelerin en büyüğü “Zali Dişit/Zalli i Dishit)’tir. Bu derenin kaynağı dağlardan gelip köyün yanından geçerek Mat Nehriyle birleşmektedir. Laskaj deresi de köyün ortasından geçerek Mat Nehriyle birleşmektedir.

Köyün içerisinden birçok yol ve sokak geçmektedir. Yolların çoğu taş kaldırımlarla döşelidir. Yolların darlığı ve yokuşluğundan birçok eve araba ulaşamamaktadır.

Köyü diğer civar köylerle bağlayan araba yolu asfaltsız olup taş kaldırımlarla döşelidir. Bölgede ilk araba yolu (Klos-Burrel-Tiran) II. Dünya Savaşı sırasında İtalya ordusu tarafından açtırılmıştır.

Köyün merkezinde “Pjeter Budi” ismini taşıyan ilk ve orta okul bulunmaktadır. Bu okul 1995-1996 yıllarına kadar lise olarak da eğitim veriyordu. Bu lise faal olduğu yıllarda bölgenin en iyi lisesi olarak hizmet veriyordu. Halihazırda okulun 30 civarında öğrencisi bulunmaktadır.

Okulun yanında köy kahvesi yer almaktadır. Her akşam kahve köylülerle dolmaktadır. Köylüler genellikle iskambil kağıdı ve bilardo oyunlarını oynamaktadırlar.

1990 öncesinde köyün merkezinde donanımlı bir sağlık ocağı ve bir anaokul bulunmaktaydı. Ancak bunlar halihazırda hizmet veremeyecek kadar yıkılmıştır. Şuan köyde bir doktor ve bir hemşire sağlık hizmeti vermektedirler. Doktor normalde başka bir köyde görevli olup haftada bir defa Guri-Bardhe köyünde görev yapmaktadır.

Şuan köyde 4 tane bakkal satış yapmaktadır. Köy sakinleri genellikle Pazar günleri bağlı buldukları Klos ilçesine gidip alışverişlerini yapmaktadırlar. Bazı köylüler ise ürettikleri süt ürünleri, sebze ve meyvelerini satmak üzere ilçeye gitmektedirler.

Tarih içinde köyde iki tane cami inşa edilmiştir. Birincisi, Tepe Camisi (Xhamia e Kodres): Cami eski bir kilisenin temelleri üzerinde inşa edilmiştir. Cami minaresiz olup oldukça büyüktür. Bu camiye daha çok Tanuşay, Qyray, Koder ve Ftohasine mahalle sakinleri gitmektedir. Ramazan boyunca teravih namazları da kılınmaktadır. Ancak günümüzde camiye gidenlerin sayısı oldukça azdır. İkinci cami ise; Laskaj Camisi (Xhamia e Laskajve) Tepe camisine göre daha geç dönemlerde inşa edilmiştir. Anlatılanlara göre cami, Laskay, Mansay ve aşağı mahalle sakinleri tarafından yaptırılmıştır. Köyde tekke, türbe ve manastır gibi diğer dini yapılar bulunmamaktadır.

Önceleri Guri-Bardheköyünde yaşayanlar barut üretmekteydiler. Sadece Guri-Bardhe değil Mat ve köyleri barut üretiminde çok başarılıydı. Barut atölyeleri köy sakinleri tarafında akan bir suya yakın ve evlerden uzak mekanlarda inşa edilirdi.. Bu barut atölyelerinde sadece erkekler çalışırdı. Günümüzde ise bu üretim yapılmamaktadır.

Yöre insanları avı sevmektedirler. Av silahı olarak saçmalı tüfekler kullanılmaktadır. Bölgede genellikle; tavşan, yaban keçisi, geyik, yaban domuzu, bildircin, güvercin ve tilki gibi hayvanlar avlanmaktadır.

Balıkçılık ise uygun balık yaşamı için uygun sular bulunmadığından dolayı yapılmamaktadır.

Köy evlerinin inşa ediliş şekli diğer bölgelerden farklı değildir. Evler genellikle taş duvarlardan yapılmaktadır. Evlerin çoğu iki katlıdır. Tek katlı evlerin sayısı çok azdır. Evlerin birinci katı, hayvanların tutulduğu ahır olarak kullanılır. İkinci katta ise insanlar oturur. Evin pencereleri ahşaptan olup genellikle küçük yapılmaktadırlar. Yatak odalarında “hamam” (banyo) yer almaktadır. Evin tavanları, kapılar ve pencereler ahşaptan yapılmaktadır. Her evde misafirler odası yer almaktadır. odaların ortasında ocak yer alır. Misafir odalarının bir köşesinde fincan ve cezve gibi kahve aletlerinin koyulduğu bir dolap bulunur. Diğer köşede ise gelen misafir oturur. Bu odalar en güzel kilim ve postlar döşenir. Bu odalarda ayrıca sadece misafirler için kullanılan döşek, yorgan, yastık ve nevresim takımları gibi yatak eşyalarının konulduğu bir dolap yer alır.

Misafirler bağdaş kurarak otururlar. Bazı misafir odalarında pencere şeklinde küçük bir bölme bulunur. Bu bölmeden ev hanımı yemeği beyine verir ve o da misafire servis eder. Yemekler yer sofrasında yenilir.

Evlerin birinci katında “burgu i thelle (derin kuyu)” denilen bir kuyu yer alır. Bu kuyular süt ve süt ürünlerini serin ve taze tutmak için kullanılır. Günümüzde ise bu tür kuyular evlerde bulunmamaktadır. Çünkü herkesin evinde buz dolapı ve benzeri beyaz eşyalar mevcuttur.

Kadınların oturduğu odada mutfak yer alır. Önceden aileler kalabalık iken bir kadın sadece mutfak işleriyle uğraşır. Böyle ailelerde erkekler ayrı kadın ve çocuklar ayrı odalarda yemek yerlerdi.

2000’li yıllara kadar yukarıda anlatılanların hepsi mevcuttu. Ancak ailelerin çoğu köyü terk edip şehirlere yerleşmeleriyle birlikte mimari özellikleri olan evlerin çoğu yıkılmıştır. Köyde oturanlar da evlerin eski hallerini bozup yeniden inşa ettiler. Paralel olarak bu verilen göçlerle birlikte birçok adet, gelenek ve görenek unutulmaktadır.

F. NÜFUSU

XII. ve XIII. Yüzyıllarda köyde yaklaşık 80-90 hanenin bulunduğu kaydedilmektedir. Daha sonraki dönemlerde, 1932 yılında öğretmen Ymer Hoxha (Ömer Hoca) tarafından köyün nüfus sayımı yapılmıştır. Buna göre köyün 91 hanesinde 680 kişi yaşamaktaydı.²²

II. Dünya savaşından sonra bölgenin nüfusu verdiği göçlere rağmen ciddi manada artmıştır. 1987’de köyün hane sayısı 200’e, nüfusu da 1500 kişiye ulaştı.

1990’lı yılların başında Arnavutluk yönetimi komünist rejimden, laik-demokratik-çoğulcu yönetim sistemine geçiş yaptı. Bu süreçten sonra bölgeden birçok aile köyden göç edip şehirlere yerleşti. 1995-2000’li yılları arasında köy nüfusu ciddi manada düşüş yaşadı. Bu süreçte yaklaşık 60 aile köyü terkederk Tiran ve Dures gibi büyük şehirlere yerleşti. Bölgenin adet ve geleneklerine göre evlilikler köy içi yapılıyordu. Ancak bu gelenekler son yirmi yılda pek uygulanmamaktadır. Köy muhtarı Hüseyin Boda (Hysen Boda)’ya göre halihazırda köyde 130 aile ve 500 rakamlı bir nüfus bulunmaktadır. Evlerin çoğunda sadece yaşlı çiftler veya tek kişi yaşamaktadır. Ölüm sayısı doğumlardan daha fazladır.

²² Aqif Ymeri, “Breza ne Sherbim te Dijes dhe Vendlindjes”, ABC Yayınevi, Tirane, 2005, s.6.

G.EKONOMİK DURUMU

Köyün jeofizik pozisyonu, iklim şartları, denizden yüksek bir rakımda yer alması ve toprakların büyük bir kısmının yamaçlarda bulunması dolayısıyla tarıma pek uygun olmadığı söylenebilir. Köy ahalisi buna rağmen az da olsa mısır, buğday ve çavdar gibi tahılları yetiştirmektedir. Bundan dolayıdır ki eskiden beri bölge insanları temel geçimlerini hayvancılıkla sağlamaktadırlar. Otlak bölgelerinin ve ormanların yeterli düzeyde olması hayvancılığı daha da kolay ve cazip hale getirmiştir. Bölgede İnek, koyun ve keçi en fazla yetiştirilen hayvanlar arasında yer almaktadır. Taşımacılıkta ise en çok katır kullanılmaktadır. Bunların yanında arıcılık da dönem dönem bölge insanlarının geçim kaynağı olmaktadır. İnsanlar köde yetiştirdikleri tarım ve süt ürünlerini, et ve yumurtaları hem kendileri tüketmekte hem de Klos ilçesindeki pazarda satmaktadırlar.

1945 yılından itibaren komünizm rejimiyle yönetilen Arnavutluk, 1991 yılında laik-demokratik parlamenter sisteminde geçti. Bu yıllardan sonra Arnavutluk'un her yerinde olduğu gibi bölgenin gençleri de çalışmak üzere Yunanistan, İtalya, İngiltere gibi Avrupanın farklı ülkelerine göç ettiler. Halihazırda yaklaşık 250 genç Avrupa'nın farklı ülkelerinde çalışmaktadırlar. Avrupa'da çalışan bu genç gurbetçilerin gönderdikleri parayla köydeki yaşam standardı yükselmiş bulunmaktadır. 1990 öncesinde sözü bile edilemeyen çamaşır makinesi, buzdolabı, elektrikli ısıtıcılar ve televizyon gibi beyaz eşya artık her evde bulunmaktadır.

Son yıllarda bölgede yetişen çeşitli bitkiler insanlar geçim kaynağı olmaktadır. Köylüler tarafından toplatılan bu bitkiler alternatif tıp, ilaç fabrikaları ve kozmetik sektöründe işletilmektedir.

H. EĞİTİM DURUMU

Mat (Burrel) bölgesinde yer alan Guri-Bardhe köyünün sakinleri eğitime düşkün insanlar olarak bilinirler. Köylüler eğitim ve kültüre sürekli önem vermişlerdir. Şair Kole Jakova (Kole Yakova)'nın da belirttiği üzere, köy sakinleri 20. y.y.'ın başlarında mekteplerde Arnavutça derslerinin verilmesi için idari makamlara başvurmuşlardır²³.

²³ Ymeri, a.g.e, s.22-23.

Guri- Bardh'liler için okumak kutsaldır. Bunun için aileler de çocuklarını okutmak için çaba göstermektedirler.

Meşhur Profesör Aleksander Xhuvani (Aleksander Cuvani) Guri-Bardhe sakinlerinin eğitime karşı ilgi ve alakalarını şu cümlelerle anlattı: “*Grui-Bardhe sakinleri diğer civar köylülere nispetle eğitime ve kültüre çok daha önem vermişlerdir. Tarih içerisinde birçok eğitilmiş ve kültürlü şahsiyetler yetiştirmiştir. Onlardan biz sadece Marin Barleti’yi tanımaktayız. Çünkü bize ulaştığı kadarıyla arkasında yazılı eserler bırakan sadece odur*”²⁴.

1. Pjeter Budi

Pjeter Budi, 1566 yılında Guri-Bardhe köyünde dünyaya gelmiştir. İlk eğitimini bölgedeki Hıristiyan Din adamlarından (Piskoposlar) almıştır. 21 yaşındayken din görevlisi olmuştur ve 12 yıl sürecek ilk görevini Kosova’da yapmıştır. Kosova’dayken Budi birkaç kitabı Arnavutça olarak telif etmiştir. Budi Arnavut dilinin korunması ve yazıya geçirilmesi için çok fazla çaba sarfetmiş birisidir. Aynı şekilde Arnavut Katolik Kilisesi’nin güçlenmesi ve diğer yabancı kiliselerinin etkisinden kurtulması için çok çalışmış birisidir. Budi Arnavutça eserlerinin yanında Latince’de de eserler kaleme almıştır²⁵.

Arnavutça eserlerinden olan ve 1618 yılında basılan “Hıristiyan Dogması (İnanıcı)/Doktrina e Krishtere” kitabında, Arnavutça diliyle yazdığı şu şiir geçmektedir:

Madheshti e Njerzve

Ku jane ato pleqe bujare,

qe qene perpara ne,

e ata trima sqimatate,

te shpejte si rrufe?

Ku jane ata djelme te ri,

Te bukur e te lulzuom,

İnsanların İhtişamı

Nerede o cömert yaşlılar

Bizden önce olanlar

O yiğit kimseler

Şimşek gibi hızlı olanlar

Nerede o gençler

Işık gibi parlayan yakışıklılar

²⁴ Ymeri, a.g.e, s.23

²⁵ “Leka Dergisi” Shkoder, 1930, s.98.

qe pata pa me sy,

me ta fole e ligjeruom?

Ku jane ato zoteninj,

Qe dojin me zotenuom

Nde qim e nde madheshti,

Kete jate tue shkuom?

Ku jane ata perandore

Gjithe shekulli nalcuom,

Ne krye me nje kunore

Gureshi çe paçemuom?

Ku jane ato gra e vasha

Nde qime e nde madheshti

Me petka te mendafshita

Malcuan mbi zoterij

Gjithe martoja i rrezoj

Sikur i pret me shpate

per te ri s'i shikoi,

as te vobege, as te begate

Gözlerimler görmüştüm onları

Konuşmuştum ve nasihat vermiştim

Nerede o bey efendiler

Ağırbaşlı beyefendiler

İhtişamla yürüyenler

Nereye gitti onlar?

Nerede o sultanlar

Asırlarca yönetenler

Başlarındaki taşlarıyla

Paha biçilmez taşlarla süslü

Nerede o hanım efendiler

İhtişamlı o kadın ve kızlar

İpek elbise giyenler

Beylerinden daha üstün olan

Ölüm herkesi aldı götürdü

Kılıçla keser gibi

Gençlerde göremiyorum

Ne yoksulluk ne de bereket

Kitap 1868 yılına kadar üç defa basılmıştır. Şair Faik Konica Paris’te Pjeter Budi’nin başka bir kitabını da bulmuştur. “İtiraf Aynası/Pasqyra e Te Rrefyemit” ve “Ritüel” kitapları 1621 Roma’da basılmıştır.

Budi Aralık 1622 yılında, Drin Nehrini geçerken kullandıkları sandalın batmasıyla boğularak vefat etmiştir. Yanında bulunanlardan hiçbirinin boğulmaması Budi’nin ölümünü şüpheli hale getirmiştir. Çünkü katolik ve Arnavut olmayan dini liderler Budi’yi sevmiyorlardı.²⁶

Osmanlı döneminde birçok arnavutgenç eğitim almak üzere başta İstanbul olmak üzere Anadolu’nun farklı şehirlerine gitmişlerdir. Bu gençler eğitimlerini tamamladıktan sonra memleketlerine dönüp din görevlisi (imam, vaiz v.b.) veya mektep öğretmenleri olarak görev yapmışlardır. Köyde iki tane mektep bulunuyordu. Bu mekteplerde İslam dini olmak üzere diğer temel eğitimler de veriliyordu. Burada okutulan dersler daha çok Osmanlıca dilinde okutuluyordu. Bu XX. Yüzyılın ilk yarısına kadar böyle devam etmiştir. 1927-1928 yılında köyde ilk Arnavutça okul açılmıştır²⁷.

²⁶ Behar Gjoka, “*Shkoni tek Shtepia e Budit ne Gure te Bardhe*”, Tirane, Tema Yayınevi, 2006, s.35.

²⁷ Ymeri, a.g.e, s.15.

İKİNCİ BÖLÜM

GURİ-BARDHE KÖYÜ HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

I. EFSANE

A. EFSANELERİN İNCELENMESİ

Halk edebiyatı ürünlerinden biri olan efsane, geçmiş ile günümüz arasında kültürel aktarımı sağlayan, insanın ve onun oluşturduğu kültürel yapının anlaşılmasına katkıda bulunan alanlardan biridir.

Efsane terimi, Türkçe'ye Farsça'dan girmiştir. Batı dillerinde Latince “legendus” kökünden çıkan “legenda, leggend” vb. kelimeler, efsane kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır²⁸. Efsane kelimesi, Türkiye Türkleri “efsane”, “menkıbe”, “esatir”, “mitoloji” ve “söylence” terimleriyle adlandırılır.

Halk anlatıları arasında en çok mitlerle karıştırılan ve masallarla ilişkisi sorgulanan efsanenin ve efsanenin yapısının ne olduğu, hangi konuları içerdiği, nasıl tanımlanması gerektiği, işlevinin ne olduğu, diğer anlatı türlerinden nasıl ayrılacağı gibi sorular üzerinde bizde ve dünyada pek çok araştırmacı tarafından durulmuştur. En iyi tanımlardan biri olarak kabul edilen Alman Grimm kardeşlere göre; “*Efsane, gerçekveya hayalî, muayyen şahıs, hadise veya yer hakkında anlatılan bir hikâyedir.*” Efsanenin, diğer türlerden farkını değerlendirdiği bir yazısında Max Lüthi efsane için; “*Efsane kavramı, duygusal bir anlatımla, anlatıcının bilinçli olarak gerçek olaylar anlattığını ileri sürdüğü, dinleyicinin de olayları gerçek olarak algılamayı seçtiği, nesilden nesile aktarılan, karakteristik bir yapıya sahip anlatı türüdür.*” der.²⁹ Pertev Naili Boratav'a göre: “*Efsane, kendine özgü üslubu, kalıplaşmış kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür.*”³⁰

Efsane tanımları inceleyen Saim Sakaoglu, efsanenin genel özelliklerini şu ana başlıklar altında toplamıştır:

- 1- Kişi, yer ve olaylar hakkında anlatırlar

²⁸ Erman, Artun, “*Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*”, Karahan Kitabevi, 2011, s.93.

²⁹ Öcal Oğuz, “*Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*”, Ankara, Grafiker Yayın evi, 2004, s. 119.

³⁰ Pertev Naili Boratav, “*100 soruda Türk Halk Edebiyatı*”, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1973, s. 106.

- 2- Anlatılanların inandırıcılık özelliği vardır
- 3- Genellikle kişi ve olaylarda doğaüstü olma özelliği görülür
- 4- Efsanelerin belirli bir kuralı yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren bir anlatımdır.³¹

Pertev Nail Boratav, “100 Soruda Türk Halk Edebiyatı”adlı eserinde efsaneleri aşağıda belirtilen şekilde tasnif etmiştir

- 1- Yaradılış efsaneleri (Oluşum ve dönüşüm efsaneleri)
- 2- Tarihlik efsaneler
- 3- Olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler
- 4- Dinlik efsaneler, şeklinde ayrılmıştır.³²

Biz de bu tasnife göre efsanelerimizi sınıflandırmaya çalıştık. Bu tasnife göretarihlik efsaneler üç, olağanüstü kişiler ve güçler efsaneler beş, dinlik efsaneler dört olmak üzere toplam on iki tane derlenmiştir.

B. EFSANE METİNLERİ

1. Saçlar Efsanesi

Bir kadının, düğün gününde saçlarını kestirmesi Guri-Bardhe köyünün en belirgin adetlerinden birisidir. İlk gelin ikinci gelin gelene kadar saçlarını o şekilde kestirmektedir. İkinci gelin geldikten sonra kadın saçlarını ortadan ayrılacak şekilde düzenlemelidir. Bu gelenek ile ilgili Guri-Bardhe sakinleri tarafından bir efsane anlatılmaktadır.

Buna göre iki genç evlenmişler. Evlendikleri gece Azrail meleği gelmiş. Azrail meleği damadın canını almaya gelmiş. Damat onu görünce: “Ne olur canımı almayın ben yeni evleniyorum yaşamak istiyorum” demiş. Azrail meleği damadın ebeveynlerinin yanına gitmiş ve babasına: “Ben oğlunun canını almaya geldim. Eğer onun yaşamasını istiyorsan hayatından ona kaç yıl verirsin” diye sormuş. Babası: “Bir gün bile veremem” diye cevap vermiş.

³¹ Saim Sakaoğlu, “Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu”, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980, s. 6.

³² Boratav, a.g.e, s.108.

Azrail aynı soruyu damadın annesine sormuş ama o da hayatımdan bir gün bile veremem diye cevap vermiş. Azrail meleği gelinin yanına gitmiş ve “Ben eşinin canını almaya geldim. Eğer onun yaşamasını istiyorsan hayatından ona kaç yıl verirsin” diye sormuş. Gelin ise işaret parmağıyla saçlarını ikiye ayırmış yani eşine hayatının yarısını verebileceğini göstermiş. Bunun üzerine Azrail meleği damadın ebeveynlerinin canlarını almış. Damat ise eşiyile birlikte mutlu bir hayat sürdürmüştü.

Bu efsaneden dolayı Guri-Bardhe köyünün kadınları saçlarını düzenlediklerinde ikiye ayırırlar. Bu adet günümüzde dahi uygulanmaktadır.

(Behar KAÇELİ-34-Yüksek Lisans Öğrencisi)

2. Mart Ayı Efsanesi³³

İhtiyar bir karı-koca kış mevsiminin günleri geçtikten sonra köye dönmeye karar vermişler. Hava ısınmaya başlamış, her yer yemyeşil olmuş. Mart ayının son gününde ihtiyar karı-koca koyunlarını otlatmaya çıkarmışlar. İhtiyar koca: “Ne mutlu bize, soğuk günlerden kurtulduk! demiş”. Daha sonra ihtiyar adam mart ayına hakaret etmeye başlamış ve şöyle demiş: “Dağın tepesine çıktık, mart ayını yellendik”. Mart ayı ihtiyarın söylediklerini duyduktan sonra vahşileşmiş ve nisan ayından: “Nisan kardeşim, senden iki gün alayım, ihtiyar karı-kocayı boğuyayım” şeklinde bir istekte bulunmuş. Nisan ayı mart ayının isteğini kabul etmiş. Bu arada şiddetli yağmur ve kar yağmaya başlamış. İhtiyar adam ve karısı yağmurdan korunmak yastaçı alıp üzerlerine koymuşlar ve ihtiyar karı-koca birdenbire katılaştırılmışlar³⁴.

(Abdi DADA-50-İşçi)

3. İskender Bey Efsanesi

İskender Bey’in eşi Donika, kışın soğuk olduğu için her gün oturdukları kalenin yakın yerlerine gidip odun toplarmış. Odun toplamaya gittiğinde Guri-Bardhe köyündeki kadınlar ile görüşürmüş. O zamanlar Donika hamileymiş. Bir gün odun toplamaya giderken bir kadın ile karşılaşmış. Kadın da hamileymiş. Aşağı yukarı ikisi de hamileliğin aynı aylarındaymış. Birimiz erkek çocuğu diğeri kız çocuğu doğursa çocukları

³³ Arnavutluk’un genelinde dağlık yörelerdeki köylüler kışın özellikle küçükbaş hayvanlarını daha sıcak bölgelere gönderirler.

³⁴ Anlatılanlara göre köyün uzaklıktaki bir dağında insan ve hayvan şekillerine benzeyen taşlar bulunmaktadır

değiştireceklerine dair karar almışlar. Donika bir kız çocuğu kadın da bir erkek çocuğu dünyaya getirmiş. Donika erkek çocuğu istediği için kocası İskender Bey'den izin almadan kendi çocuğunu diğer kadına vermiş yerine kadının doğurduğu erkek çocuğu almış.

İskender Bey bir gün kalenin en yüksek bir yerinde çıkıp çocukları oynarken seyretmiş. Çocukların arasında ilgini çeken bir kız varmış. Bu kız, eline kırmızı bir mendil almış diğer çocuklar da onun peşinden gidiyorlarmış. İskender bey sonra kendi çocuğuna bakmış. Onun çocuğu ise çobanlık oyunları oynarlarmış. İskender Bey bu işin içinde mutlaka bir hile olduğu düşünmeye başlamış. Hemen Donika'nın yanına gitmiş ve ona: "Çocuğumuza bakar mısın, o çoban çocuğudur çünkü koyunlarla oynayıp duruyor. Hâlbuki oradaki kız, eline kırmızı bir mendil alıp yukarıya kaldırıyor ve diğer çocuklar onun peşine gidiyor. O benim oğlum olamaz. Bu işin içinde bir şey var. Bana gerçeği söyleyeceksin" demiş. Donika bunun üzerine İskender beye gerçeği anlatmış.

(Njazi KAÇELİ-74- Emekli Öğretmen)

4. Guguk Efsanesi

Bir zamanlar dokuz kardeş varmış. Bunların bir kız kardeşleri de varmış. Onların kız kardeşi çok uzaklara evlendirilmiş. Bu kızın en küçük kardeşi evlendiği gün ona "Çok uzaklara gelin olarak gitsen bile ben ölü olsam bile seni alıp anneme getireceğim" diye vaat etmiş. Dokuz erkek kardeşin hepsi bir savaşta esnasında öldürülmüşler. Ama kız kardeşinin bu olaydan haberi yokmuş.

En küçük kardeşi mezardan kalkmış ve kız kardeşini almaya gitmiş. Kız kardeşinin evine varır varmaz onu da atına bindirerek yola devam etmişler. Kız kardeş: "Kuşlar neden ötüyorlar" diye sormuş kardeşine. Kardeş buna: "Kuşlar bir ölü insan ile canlı insanın beraber gezmelerine şaşırıyorlar sadece" şeklinde cevap vermiş. Sonra annelerinin evine yaklaşırlarken kız kardeşine "Bütün evlerin ocaklarından duman yükselirken bizim evin ocağından neden duman yükselmiyor, neden bütün tarlalar ekilmiş sadece bizim tarla nadasa bırakılmış" diye sormuş. Sonra kız annesinin bahçesinde dokuz mezar görmüş. Bunlar nedir diye sormuş. Kardeşi "dokuz derviş ölmüş" diye cevap vermiş. Kardeş "Sen eve gir ben atı bağlayıp geleceğim" demiş. Eve girdiğinde annesini ağlamaktan kör olduğunu görmüş. Anne kızına "Seni buraya kim getirdi" sormuş. Kız "Küçük kardeşim getirdi" demiş. Anne "Nasıl olur öyle bir şey küçük kardeşin çoktan öldü" demiş. Bunun üzerine anne "Dokuz

kardeşin öldü, annen kör oldu, evin yıkıldı ama sen guguk kuşu olasin ve ağaç dallarında ötesin” diye temennide bulunmuş.

(Lumturie KAÇELI- 51- Ev Hanımı)

5. Ali Loka Efsanesi I

Köyümüzde Ali Loka adında bir kişi yaşamış. Rivayetlere göre Ali Loka halk doktoru olarak tanınmış. Pranajuzit (bir hastalık çeşidi) diye bir hastalığı iyileşirmiş. Ali Loka'nın karanlık bir odası varmış ve bütün hastalarını kırk gün boyunca o odada yatırmış. Hastasının ilaçlarını bir çöreğin içine koyarmış ve kırk gün boyunca ilaçlı çöreği hastalarına yedirirmiş. Bu süre zarfında hastanın odadan hiç çıkmaması gerekiyormuş. Bütün ihtiyaçlarını o odada giderirmiş. Kırk günden sonra hasta iyileşirmiş.

Kral Ahmet Zogu döneminde Kajmak Beg Çela Burrel ili yöresinin tanınmış beylerden birisiymiş. Adamın çok şiddetli mide ağrıları varmış. Çevresi doktor Ali beye gitmesini tavsiye etmişler. Kajmak Beg Çela Guri-Bardhe köyüne gitmiş ve Ali beyle görüşmüş. Midesinin çok ağrıdığını söylemiş ve sende şifa bulmaya geldim demiş. Ali Bey ağrıları nasıl ve nerde olduğunu sormuş. Hastanın yaptığı açıklamalara dayanarak Ali bey bağırsak teşvişi teşhisi koymuş. Hastasına doğal bir kür uygulamaya başlamış. Bir tüfek saçmasını alarak içindeki barutu çıkarıp onu iyice dezenfekte etmiş. Saçmayı yağlı bir fincanın içine koymuş. Sonra hastasına saçmayı suyla içmesini söylemiş. Hasta onu içmiş ve bunun üzerine Ali bey hastayı hemen yatırmış. Hastasını soldan sağa sağdan sola ve karnı üstü olacak şekilde hareket ettirmiş ve kulakla saçmanın hareketlerini duymaya çalışmış. Bu işlemi hastasının ağrıları bitinceye kadar devam ettirmiş. Tüfek saçması sayesinde bağırsakları normal hale getirmeye ve Kajmak Beg Çela'nın sağlığına kavuşmasına vesile olmuş. Saçma kalın bağırsağa girmiş. Ali bey hastasının karnını bir mendil ile bağlamış ve kurşun dışkı yoluyla çıkana kadar hareket etmemesini istemiş. Ali bey bir leğen almış ve büyük abdestini oraya yapmasını söylemiş. Sonra saçmanın çıktığını gördüğünde bana haber ver demiş. Saçma çıkmış ve Ali bey hastasını bir gece daha evinde tutmuş Ertesi gün Kajmak Beg Çela Ali beyi mükâfatlandırmak istemiş. Fakat Ali Bey hiçbir ücret kabul etmemiş. Ama senden bir şey isterim demiş. Yukarıdaki mahallelerden ben su alamıyorum yani köylüler müsaade etmiyorlar, eğer oradan su almamı sağlayabilirsiniz çok sevindir demiş. Kajmak Beg Çela Ali beyin isteğini yerine getirmiş. Günümüzde köylülerin sulama için kullandıkları bir su kanalı Ali Loka'nın suyu olarak bilinmektedir.

(Qazim KAÇELI-77- Emekli Öğretmen)

6. Ali Loka Efsanesi II

Rivayetlere göre Ali Loka yiğit bir adammış. Çok düşmanları varmış. Ali Loka bilgili ve mert olduğu için onu öldürmek isteyen çok insan varmış. Bir gün komşularından iki adam ellerinde tüfekle Ali Loka'nın evini basmışlar. Selamlaştıktan sonra silahlarını asmışlar ve misafir odasına geçmişler. Adamlar Ali Loka'yı öldürmek için onun kafasını karıştırmaya çalışmışlar. Ama Ali Loka bunu fark edince saz çalmaya başlamış. Saz çalarak öbür odada olan annesine mesaj vermek istemiş. Bir türkü tutturmuş: *“Bir kafesin içinde tecrit edildim, Ya anam anam benim, tehlikedeyim, yardım isterim, Ya anam anam benim”*.

Adamlar bir şey fark edememişler. Bunun üzerine Ali Loka'nın annesi oğlunun tehlikede olduğunu anlamış. Oğlunun tüfeğini alıp kapının arkasına saklamış. Kapıyı çalmış “Ali seni çağırıyorlar oğlum” diye seslenmiş. Ali Bey kalkarak ve misafirlerine sırtını çevirmeden annesinin yanına gitmiş. Ali Loka silahını alıp içeri girer girmez ”Ya adam gibi dışarı çıkarsınız ya da buradan sağ çıkamazsanız” demiş. “Silahlarımızı alabilir miyiz” diye sorulduğunda Ali Bey “Silahlarımızı alırsınız ama silahınız boğazınızı aşağı salar, yola koyulursunuz” demiş. Adamlar utanç içinde evi terk etmişler.

(Qazim KAÇELI-77- Emekli Öğretmen)

7. Hızır a.s. Efsanesi

İki asır evvel Ömer ve İsmail adlarında iki kardeş yaşamışlar. Ömer çok cömert biriymiş. İsmail ise misafirlikten hiç hoşlanmazmış. İlkbahar mevsimini kutlamak adına İsmail bir koyun kesmek istemiş. Hayvanı kestikten sonra eti evine götürerek annesine: ”Bu akşam evimizde misafir istemem. Bu koyunu çocuklarımızla birlikte yiyeceğiz” demiş. Her akşam misafir gelmesinden bıktığını dile getirmiş. Annesi de, eve kimseyi almayacağına söz vermiş. İsmail hayvanları otlatmaya götürmüştü.

Akşama doğru yaşlı bir ihtiyar, eşek ile birlikte kardeşlerin evlerine doğru gitmekteymiş. Yaşlı adam kapıyı çalmış ve Ömer kapıyı açmış: “Buyurun, içeri girin” demiş. İçeri girdikten sonra misafir odasına geçip sohbet etmeye başlamışlar. İsmail eve döndüğünde eve misafir geldiğini görünce çok sinirlenmiş. Bağırarak, annesine “Niçin bu ihtiyarı eve aldınız. Bu akşam evimizde misafir istemediğimi söylemedim mi anne” demiş. Bunun üzerine gelen misafire hoş geldin demeye gitmemiş. İhtiyar adam İsmail'in

söylediklerini duymuş. Kardeşleri ve anneleri yemek yemek için masayı kurmuş fakat ihtiyar adam yemek yememiş. Ömer, ihtiyar adama “Neden yemiyorsun, bir şeyin mi var” diye sormuş. İhtiyar adam “Bir şeyim yok, ben tokum. Ama alın bunu o pintiye götürün” diye cevap vermiş. Yemek yedikten sonra uyumaya gitmişler.

Sabahleyin ihtiyar adam gitmek için müsaade istemiş. Ömer ihtiyar adama belli bir yere kadar eşlik etmiş. Ayrılmadan önce İhtiyar adam Ömer’e ihtiyaç duyduğunda açması için eşeğinde bağlı, içlerinde çanaklar olan heybelerihediye etmiş ve şöyle dua etmiş “Senin soyun kainattaki yapraklar adedince katlanarak çoğalsın ama öbürünün soyu kesik kalsın.”

Heybelerin altının delik olduğunu fark eden Ömer, ihtiyarın peşine düşmüş fakat onu görememiş. O anda, gelen ihtiyar adamın Hızır a.s olduğunu anlamış. Hikayeye göre İsmail’in soyundan halef (ardıl) kalmazken Ömer’in soyu ise çoğalmış da çoğalmış.

(Nderim KAÇELI-34-Muhasebeci)

8. Hızır a.s. Efsanesi II

Evvel zaman içinde Hızır a.s ihtiyar bir dilenci kılığına bürünmüş ev ev dolaşır, yiyecek bir şeyler dilenirmiş. Evlerden birinde, bir kadın ona zehirlenmiş bir çörek vermiş. Hızır a.s “Ne yaparsan kendine, kendi kendine edersin” sözünü sürekli tekrar edermiş. Bir gün aynı kadının çocuğu hastalanmış ve doktora götürmüştü. Hızır a.s ile yolda karşılaşmış. Çocuk çok ağlamaya başlamış. Hızır a.s kadına “Çocuğun neden ağlıyor yoksa acıktı mı” demiş. Kadın da ”Evet acıktı” demiş. Sonra Hızır a.s ”Bende biraz çörek var, vereyim biraz” demiş. Hızır a.s çocuğa verdiği çörek kadının verdiği zehirli çörektenmiş. Kısacası kadın çocuğunu kendi elleriyle zehirlemiş.

(Fatmira HYSA- 48- Ev Hanımı)

9. Azrail Meleğinin Efsanesi

Kendini öldürmek isteyen fakir bir adam varmış. Adam, kendini öldürmek için bir kayanın tepesine çıkmış. aşağıya atlamadan önce adamın karşısına Azrail a.s çıkmış. Azrail “Ne yapıyorsun?” diye sormuş. Adam “Çok fakirim, kendimi öldürmek istiyorum” diye cevap vermiş. Azrail a.s ”Sen kırk yıl daha yaşayacaksın ve nasıl zengin olunur ben sana göstereceğim” demiş ve bunun yolunu şöyle anlatmış “Köyünü terk edeceksin. Yeni bir köye taşındığında ben insanları iyileştiririm” diyeceksin. Eğer ben hastanın başında durursam hastaya, hastaneye ya da doktora gitmelisin diyeceksin. Ben hastanın ayak ucunda durursam Allah’ın izniyle seni iyileştireceğim diyeceksin.

Adam yeni bir köye gider, Azrail a.s'ın söylediklerini uygulamaya başlar ve zengin olur. Kırk yıl geçtikten sonra adam hasta olur ve yine karşısına Azrail a.s çıkar. Artık Azrail canını almak için gelmiştir. Adam bunun farkındadır ama ölmek istemez.

Ölüm döşeğinde yatan adam Azrail a.s'ın geldiğini görünce yer değiştirmeye çalışır. Sonra Azrail a.s adama: “Sen kırk yıl önce ölmek istedin, süren bitti” deyince. Adam: “O zaman Allah'ın emrini yerine getir” diyerek boyun eğer.

(Qazim LASKU-79-İlkokul Mezunu)

10. Gayri Meşru Çocuk Efsanesi

Bir kadın, gayri meşru bir çocuk doğurmuş. Kadın çocuğunu sevmediği için çocuğu nehre atmış. Kadının hamile kaldığı haberini alan adam, çocuğunun nerede olduğunu sormuş. Kadın, çocuğu nehre attığını söylemiş. Adam kadını kovmuş. Bundan sonra seninle ilişim olmaz demiş. . Kadın babasının evine dönmüş ve orada zengin biriyle evlenmiş. Nehre atılan çocuk ise kader bu ya yaşayacaktı. Nehrin suları çocuğu bir ağacın gövdesine sürüklemiş. Bir ihtiyar çocuğun olduğu bölgede koyunlarını otlatırmış ama çocuğu fark etmemiş. Fakat koyunlarını sağarken koyunların birinden süt gelmeyince ihtiyar adam koyununun sütünü kimin içtiğini merak etmeye başlamış. Koyunlarını otlatmaya çıkardığında süt olmayan koyunu takip etmiş. Koyun, sürüden ayrılmış, nehrin kıyısında olan bir ağacın yanına gitmiş. Bakmış ki koyun oturunca, nehre atılmış bebek koyunun memelerinden süt içiyor. Bebek doyana kadar hiç hareket etmeden beklemiş. Sonra bebeği alıp evine götürmüştü.

İhtiyar adam eşiyile birlikte yaşarmış fakat çocukları yokmuş. Onlar bulunan çocuğu kendi evladı gibi büyütmeye karar vermişler. Çocuk büyüyüp koca adam olmuş. İhtiyar adam ve kadın vefat etmişler. Bütün mal mülklerini evlat saydıkları çocuğa bırakmışlar. Komşulardan biri çocuğu şehre gitmeye ikna etmiş. Çocuk sahip olduğu ev, arsa ne varsa hepsini kiraya vermiş, şehre gitmiş ve iş aramaya başlamış. Yanına gelen bir adam ona ”İş mi arıyorsun” diye sormuş. Adam çocuğu alıp evine götürmüştü. Çocuk çok çalışkanmış. Adam, çocuğun güvenilirliğini anlamak için sürekli onu takip edermiş. Çocuk bu ailenin çok güvenilir bir insanı olmuş. Adamın bir kızı varmış. Adam, kızını çocuğa vermeyi teklif etmiş. Gençler nişanlanıp evlenmişler. Yatmak için yatak odalarına girdiklerinde ne zaman ki birbirlerine dokunmaya başlıyorlar deprem oluyor, birbirlerinden uzaklaşınca sarsıntı duruyormuş. Ertesi gün sabah uyanıp akşamki depremi hissettiniz mi diye sormuşlar. Şaşkın şaşkın dün akşam deprem falan olmadığını söylemişler.

Adam bu işin içinde bir şey var diye düşünmeye başlamış. Karısını çağırıp ona birkaç soru sormuş. Adam”Eski eşinden neden ayrıldın, onunla çocuğun var mıydı” diye sormuş. Kadın gerçek eski hayatını anlatmak istememiş. Adam “Lütfen doğruyu söyle” demiş. Sonra kadın konuşmaya başlamış ve “Gayri meşru bir oğlan doğurdum ve onu nehre attım” demiş. Adam çocuğun yanına giderek ona da birkaç soru sormuş. “Ebeveynlerini tanıyor musun?” diye sormuş. Çocuk “Hayır, onları tanımıyorum fakat beni nehrin kıyısında bulan ve büyüten filan adamdır ama o da vefat etti” cevabını verince adam, gençlerin kardeş olduğunu ispat etmiş ve evlenmemişler.

(Hyrie LASKU-46 - Öğretmen)

11. Qok Ve İsak Kardeşlerin Efsanesi

Bir zamanlar Qok ve İsak adlarında iki kardeş yaşamış. Kardeşler o zamanın savaşlarına katılmışlar. Ama farklı taburda imişler. Savaş sırasında Qok şehit düşmüş. İsak ise kardeşinden uzun zaman hiç haber alamamış. İsak köylüler tarafından mübarek bir zat olarak bilinmekteymiş. Kardeşini aramak için İsak kuşa dönüştürülmüş. İsak kuşu “qok qok qok” söyleyerek her gün kardeşini arıyormuş. Köylüler günümüzde de bu sesi duydukları zaman “İsak kardeşini aramaya çıkmış” demektedirler.

(Hava SKURA-54- Ev Hanımı)

12. Sul Thana (Süleyman) Efsanesi

Süleyman Guri-Bardhe köyünde doğup büyümüş bir zatmış. Köylüler tarafından yiğit ve cesur olarak tanınan Süleyman’ın abisi Selim, fincan oyunu çok severmiş. Bu oyunu oynamayı seven bir grup oluşturup her akşam köyün farklı mahallelerine giderek oyun oynarlarmış. Bir akşam Çolak sülalesine oyun oynamaya gitmişler. Bu akşamki oyunda Selim’in takımı oyunu kaybetmiş. Bu oyunun şartları varmış. Örneğin, oyunu kaybedenlere ağır cezalar verilirmiş. Mesela kaybeden köyün öbür ucuna şu kadar kere gidecek gelecek gibi. Oyun bitikten sonra takımlar birbirine girmiş. Selim, Bayram Karay adında bir kişiyle tartışmış. Bayram Karay’ı evden kovmuşlar. Çıkarken Bayram Selim’e “Bu gece ki yaptıkların yanına kalmayacak” demiş. Selim geceyi orda geçirmiş. Sabahleyin evine gitmek için yola koyulmuş ama yolda Bayram Karay’la karşılaşmış. Bayram tüfekte Selim’i ayağından vurmuş. Selim hayatı boyunca sakat kalacak şekilde yaralanmış. Bu olaylardan sonra Selim’in babası oğullarına bunun öcünü almalarını söylemiş.

Bir gün köyün yaşlı adamları Karay sülalesi ve Thana sülalesini barıştırmak için toplanmışlar. Aralarındaki kan davası kaldırılmış. Meta sülalesinde düğün varmış. Bu düğüne Bayram Karay ve Süleyman ve Selim'in babası katılmışlar. Adamlar halay çekmeye kalkmışlar. Halayı çeken Bayram, şöminenin yanına yaklaştıkça Süleyman ve Selim'in babasının üstüne küller saçılacak şekilde defalarca dönüyor ve kasıtlı olarak kızdırmaya çalışıyormuş. Bu davranışları bir-iki kere yapmış. Selim'in babası Bayram'a "Bu mutluluğu hatırlayacaksın" diyerek düğünden ayrılmış. Evine gittiğinde öbür oğlunu çağırarak "Bak oğlum, eğer Bayram Karay'dan öcümüzü almazsan, hakkımı helal etmem" demiş. Bayram Karay bayram namazını kılmak için camiye gitmiş. Namazını kıldıktan sonra evine dönerken Süleyman onu arkasından vurmuş. Bayram Karay vefat etmiş. Bayram gününde Süleyman tutuklanmış. Onu Büyük Dibra'nın cezaevine götürmüşler. Süleyman idamla yargılanmış. Hangi günde idam edileceğine dair Süleyman'a haber vermişler. Sul Thana "bu cezayı kimin tarafından alıyorum. Allah'tan mı yoksa kuldan mı? Allah'tansa emrin başım üstüne, kuldan ise hiç korkmam" demiş. Sul Thana'nın kaldığı koğuşta bir arkadaşı varmış. Arkadaşının annesi her gün onu görmeye gidermiş. Her gidişinde oğluna bir şişe soğuk su gönderirmiş.

Suleyman hapisten kaçmaya planlar yaparken, ihtiyar kadınla görüşmüş ve kadından bir çörek yapıp ona ulaştırmasını istemiş. Kadın çöreği yapmış ve Süleyman'a ulaştırmış. Suleyman çöreği alır almaz koğuşun anahtarları alarak çöreğin içine sokmuş. (şekil alsın diye) Sonra çöreği kadına geri vermiş. Kadın da çöreği anahtarcıya götürmüş. Anahtarcı da çörekteki izlere göre bir anahtar yapmış. Anahtarı aldıktan sonra Suleyman'a vermeye gitmiş. Süleyman kadına dışarıdan iki-üç tane taş da getirmesini istemiş. Arife gününde Suleyman koğuştaki arkadaşlarına "Ben bu gece hapisten kaçmaya çalışacağım, kaçmak isteyenler varsa kaçsınlar" demiş. Sonunda Süleyman kaçmayı başarmış. Büyük Dibra'dan köyümüze kadar yürüyerek gitmiş. Yoldayken hava kararmış. Süleyman yakında gördüğü bir evin kapısını çalmış. Evin sahibi kapıyı açtığı anda Süleymanı görünce ismini sormuş. Süleyman, adım Süleyman Thana dediğinde adam korkudan kapıyı kapatmış. Bu olaydan sonra Süleyman yolunu devam etmiş. Başka bir köye vardığında bir evin kapısını çalmış. Evin sahibi kapıyı açar ve nereli olduğunu sormuş. "Adım Süleyman Thana, Guri-Bardhe köylüsüyüm, Dibra'nın hapisanesinden kaçtım bu akşam sizde konaklayabilir miyim" demiş. Adam "Madem Guri- Bardhe köyündensin evimi açıyorum" cevap vermiş. Süleyman geceyi orda geçer ve sabah olmadan köyün yolunu tutmuş. Süleyman evine vardığına ailesi mutluluktan ve şaşkınlıktan kalamamış.

Köyde,düşmanları olduğundan dolayı Süleyman birkaç gün evinden çıkmamış. Bir gün çok sıkılmış, hayatı boyunca kilitli mi kalacağım, öldüreceklerse öldürsünler diye düşünmüş. Atını alır ve odun toplamak için ormana çıkmış. Babası ve hanımı dışarıya çıkmasını engellemeye çalışmışlar ama başaramamışlar.

Köylülerden birisi Süleymanı görmüş ve hemen Karay sülalesine Süleymanı gördüğünü ispiyonlamış. Karay sülalesinden üç adam Süleymanı takip etmeye başlamışlar.Süleyman takip edildiğini anlamış. Ordan akan bir dereye su içerken hasımları Süleyman'a üç kez³⁵ ateş açmışlar. Süleyman da düştüğü yerden yuvarlanarak ölmüş gibi yapar. Hasımlar, Süleyman'ı öldürdüğünü zannedip evine dönmüşler. Süleyman evine gitmek için havanın kararmasını beklemiş. Önce atlarını evine göndermiş sonra da kendisi gitmiş. Ailesi atlarını sahihsiz görünce çok üzölmüşler. Süleymanı öldürdüklerini düşünmüşler. Atların arkasından Süleyman sağ salim evine varmış.

Ertesi gün Süleyman, Karay sülalesine bana üç kez ateş açtıkları halde ölmediğim bir elçiyile haber göndermiş.Bu olaydan sonra sülalelerin aralarındaki husumet ortadan kalkmış. Günümüzde de aralarında iyi geçinen iki aile olarak bilinmektedirler.

(Mheriye Hysa-73- İlkokul Mezunu)

13. Hanım Köprüsü Efsanesi

Guri-Bardhe köyünden zengin varlıklı bi kız, köyde sevap niyetiyle bir köprü yaptırmaya karar vermiş.Ustalarla konuşup anlaştıktan sonra köprü'nün yapılacağı yere gitmişler. Ustalar yeri inceledikten sonra “burada köprü yapılır anca siz onu yaptıramazsınız çünkü çok pahalıya mal olur” demişler. Bu sözler üzerine kız elini cebe sokar ve bir avuç dolusu altın çıkarır. “Bunları görüyor musunuz? Hadi bakalım, nehirden çıkarıp alın der” ve elindeki altınları nehrin suyuna atmış. Bunun üzerine ustalar üç senede köprüyü inşa etmişler ve sonunda ücretlerini almışlar

Köprü'nün beş asır öncesinden inşaa edildiği düşünülmektedir. Şimdiye kadar herhangi bir hasar da görmemiştir. Taşları oynamamıştır.

(Musa SHURDHİ-68-İlkokul Mezunu)

³⁵ Bölgenin geleneklerine göre hasım, üç atmadan ölmezse bu durumda hasımlık ortadan kalkar.

II. MASALLAR

A. MASALLARIN İNCELENMESİ

Yaşanmamış veya yaşanması imkânsız olayları abartılı ve eğlenceli bir dille anlatan anonim bir türdür. Öncelikle hayal ürünü özelliğiyle diğer halk anlatı türlerinden ayrılan masal, tarih boyunca yaygınlığı ve toplumsal işlevi bakımından büyük önem taşımaktadır.³⁶Grimm kardeşlerden günümüze kadar masal araştırmaları, kültürlerin kaynağı ve tarihi üzerine yürütülen araştırmaların odağında yer almış, birçok halkbilimi kuramı, masal incelemeleriyle ortaya çıkmıştır.³⁷

Daha önce kıssa, destan, hikaye gibi kelimelerle ifade edilen masal kelimesinin bir asırlık geçmişi vardır.

Masal sözcüğüne yazılı Türk kaynaklarda ilk kez Namık Kemal'in Mukaddime-i Celal'inde rastlamaktayız.³⁸

Masal için çeşitli tanımlar yapılmıştır.

Pertev Naili Boratav'a göre ise; *“Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekler ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı diye tanımlanır.”*³⁹

Saim Sakaoğlu'na göre masal, *“Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.”*⁴⁰

Umay Günay'a göre masal; *“Masal, birçok araştırmacının kabul ettiği gibi sadece çocukları eğlendirmek için anlatılan bir edebi tür değil, aynı zamanda okuryazar olmayan halk için okuryazar halkın romanı ve hikâyesi olmaktadır”*.⁴¹

Bilge Seyidoğlu'na göre ise masal; *“Halk arasında yüzyıldan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu; bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi, içti, muratlarına erdiler*

³⁶ Metin Karadağ, *“Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri*, Ankara, Ürün Yayınları, 1999, s. 179.

³⁷ Oğuz, a.g.e, s. 123.

³⁸ Karadağ, a.g.e, s. 180.

³⁹ Boratav, a.g.e, s. 80.

⁴⁰ Saim Sakaoğlu, *“Gümüshane ve Bayburt Masalları”*, Ankara, Akçay Yayınları, 2002, s. 4.

⁴¹ Karadağ, a.g.e s.180.

*yahut olanlar erdi muradına biz çıkalım kerevitine, gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekân kavramıyla kayıtlı olamayan bir sözlü anlatı türüdür.*⁴²

“The Types Of The Folklate” (Masal Tipleri) kitabında Anti Arne ve Stith Thompson masalları şu şekilde ayırmıştır:

- 1- Hayvan Masalları
- 2- Asıl Masallar: Olağanüstü, gerçek masallar
- 3- Güldürücü Hikâyeler: Nükteli fıkralar, yalanlamalar
- 4- Zincirlemeli Masallar

B. HAYVAN MASALLARI

Hayvan masalları, asıl halk masallarından daha kısa olurlar; başlama tekerlemeleri yoktur; ortada ve sonra gelen tekerlemeler hiç söylenmez. Hayvan masalları, tıpkı fıkralar gibi, bir düşünceyi güçlendirmek, örnek getirmek, ibret dersi vermek... gibi gerekli hallerde, yeri gelmişken anlatılır. Olağanüstü masallar öteki çeşitlere göre daha uzun, kişileri daha kalabalık, olayları daha çapraşık ve kuruluşları, üslupları bakımından büyük çoğunluğunu taşıyan masallardır. Gerçekçi masallarda padişah kimi zaman olumlu bir kişi; hakkı koruyan, iyiliksever, cömert; kimi masallarda ise olumsuz bir kişi olarak canlandırılır. Güldürücü fıkralar, tıpkı hayvan masallarında olduğu gibi, kısa hatta onlardan daha yoğun bir anlatı tekniği uygulanmıştır. Zincirmeli masalların çoğunun kişileri hayvanlardır; asıl hayvan masallarından onları ayırt eden nitelik, bir kez kuruluşlarındaki özellik, ikincisi de ders verme çabasında olmayıp sadece eğlendirmek, şaşırtmak maksadıyla düzenlenmiş olmalarıdır.⁴³

Pertev Nail Boratav masalları aşağıdaki gibi tasnif etmiştir:

1. Hayvan Masalları
2. Asıl halk Masalları
3. Güldürücü Hikâyeler
4. Zincirmeli Masallar

⁴² Bilge Seyyidoğlu, “Erzurum Halk Masalları Üzerine Arastırmalar”, Erzurum, Baylan Matbaası, s. 9.

⁴³ Boratav, a.g.e, s,84-102.

Bölgede derlenmiş olan masalların tasnifi, Pertev Nail Boratav'ın tasnifine göre yazılmıştır. Derlediğimiz masallar içinde hayvan masalı ve zincirmeli masalı tespit edilmemiştir. Asıl halk masalları sekiz ve güldürücü masallar beş toplam on üç tane masal derlenmiştir.

C. MASAL METİNLERİ

1. Ejderha Ve Yedi Kardeşler Masalı

Bir zamanlar bir adam ve bir kadın varmış ve onların yedi oğulları varmış. Çocuklar büyüyorken anneleri yine hamile kalmış. Biz çalışmak için dağa çıkmaya karar verdik demişler. Eğer kız çocuğu doğurursan kapının önünde bir yün dolu bir öreke, erkek evladı doğurursan kapının önünde yalnızca bir değnek bırak demişler.

Fakat onların kadın bir komşusu yün dolu öreğin yerine başka bir değnek koymuş. Bu hareketi kardeşleri yanıltmak için yapmış. Birkaç ay geçtikten sonra oğullar annelerinin doğurup doğurmadığını anlamak için evlerine gitmişler. Eve vardıklarında kapının önünde değneği görüyorlar. Anneleri yine erkek evladı doğurduğunu düşünerek dağa dönmüşler. Kız büyüyüp arkadaşlar ile oynamaya çıkarmış. Bir gün oynarken bir mendilini kaybetmiş. Herkes kardeşlerinin adına yemin ederek mendili almadıklarını söylemişler. Fakat kız erkek kardeşinin olmadığını biliyormuş. Evine gidip annesine “ Niye benim erkek kardeşim yok, arkadaşlarımda ağabeyleri var, neden erkek kardeş doğurmadın “ demiş. “Senin yedi erkek kardeşin var fakat onlar para kazanmak için dağa çıktılar” demiş annesi. Kız ebeveynlerine “Ben kardeşlerimin yanına gitmeye düşünüyorum. Bana birkaç altın ve altından baston lazım “demiş. Gerektiği şeyleri aldıktan sonra dağ yolunu tutmuş.

Ağabeylerinin evini bulmuş ve içeri girmiş. Bütün evin temizliğini yapmış, yemek hazırlamış, ağabeyleri gelmeden önce hambara gidip saklanırmış. Ağabeyleri eve girince evi pırıl pırıl ve yemeği hazırlanmış halde görünce şaşırılmışlar. Acaba bunları kim yapmış düşünmeye başlamışlar. Herkes uyuduktan sonra kız ambardan çıkıp ağabeylerinin ayaklarını yıkarmış ve yine saklanırmış. İkinci gece de yine aynı olaylar olmuş. Üçüncü gece ise en küçük abisi “Ben bu gece ayağımın en küçük parmağımı kesip ayaklarımı yıkamaya geldiğinde uyanıp yakalayacağım” demiş. Gece olduktan sonra kız yine ağabeylerinin ayaklarını yıkamaya başlamış. En küçük abisine gittiğinde abisi uyanıp saçlarından tutmuş. “ Lütfen bana bir şey yapmayın ben senin kız kardeşininim” demiş. Bunu duyunca kızın ağabeyleri ayağa kalkmış ve çok sevinmişler.

Kız kardeşleri evde sıkılmasın diye ona bir köpek satın almışlar. Köpek külün üzerine işeyip ateşi söndürüyormuş. Yaşadıkları yerde yani dağda tek bir ev varmış, o da ejderhanın eviymiş. Kız kül almak için ejderhanın evine gitmiş. Oraya gittiğinde ejderhanın kızı kapıyı açmış ve “Bana biraz kül verir misiniz” demiş bizim kız. Ejderhanın kızı ise “ Ben veririm fakat annem çok kızar” demiş. Kız “Lütfen verin, çok lazım” demiş. Külü aldıktan sonra evine gider ve ateşi yakmış. Büyük ejderha evine gider gitmez kızına “Evimizde insan kokusu geliyor” demiş. “Evet, az önce bir kız geldi ve kül istedi” demiş. Ejderha kızına “ Eğer yine gelirse kül kabını deleyeceksin” demiş. Kız yine kül almaya gidiyor, külünü aldıktan sonra evine giderken külün yarısı yolda dökülmüş. Böylece ejderha kül izlerini takip ederek kızının evini bulmuş. Kız ejderhanın geldiğini görmüş ve kapını kilitlemiş. Ejderha kapısını açsın diye kızı kandırmaya çalışmış. Sana güzel boncuklar, yüzükler getirdim demiş. Kıza” Parmağını deliğe koysana, güzel bir yüzük takacağım “demiş. Kız parmağını deliğe sokar, fakat yüzük zehirli bir yüzükmüş ve kız hemen bayılmış. Abileri eve geldiklerinde kardeşlerini evinin ortasında bayılmış bir şekilde görmüşler. Gece boyunca kardeşi için ağıt yakmışlar.

Kardeşlerini altından bir sandığın içine koyup bir kavak ağacının üzerine bırakmışlar. Kavak ağacının yanında bir nehir varmış. Kralın atları bu nehrinin sularından su içerlermiş. Bir gün atlar bu sandığı görmüş ve kişnemeye başlamışlar. Kralın oğlu (Prens) kafasını kaldırıncı sandığı alıp sarayına götürmüş. Sandığı açarken güzel bir kız görmüş. Prens kızın parmağındaki yüzüğünü çıkarmış kız da “Eyvah ağabeylerime yemek hazırlamadım” sözünü söyleyerek uyanmış. Prens bu kızla evlenmiş ve iki erkek çocukları dünyaya gelmiş. Bir akşam sarayda büyük bir ziyafet hazırlamışlar. Bu ziyafete kızın abilerini de çağırılmışlar. Kız, çocuklarına birer elma vermiş ve abilerim geldiğinde “Elmayı yakala, yedi dayım var” demelerini istemiş. Bundan sonra yedi kardeş, kızkardeşlerinin ölmediğini ve hayatta olduğunu anlamışlar.

(Xhemile HOXHA–54-Ev hanımı)

2. Ejderha İle Gelin Masalı

Bir ejderhanın üç çocukları varmış. Bunların ikisi ejderha birisi de insanmış. Ejderha olan çocuklar kız insan olan ise erkekmiş. Bir gün erkek çocuk pazara gitmiş. Pazara giderken bir kızla karşılaşmış ve onu çok sevmiş. Annesi ve kızkardeşi onu yemesin diye değneyle vurup elma haline çevirmiş. Evine vardığında annesi” Senden insan kokusu

geliyor” demiş. “Hayır, anacığım hayır” demiş oğlan. Sonra elmayı değneyle vurur ve elmayı kız haline çevirmiş.

Şimdi ejderha gelinine her gün tembih edermiş. Eğer söylediklerimi harfiyen yapmasan seni yiyeceğim söylemiş. “Bugün ekme hazırlayacaksın, ama ekmeğin bir parçasını yakacaksın, bir parçasını pişireceksin diğer parçasını da hamur bırakacaksın” demiş. Gelin ben böyle bir ekme nasıl yapacağım diyerek ağalamaya başlamış. Ejderha gittikten sonra oğlan gelir ve eşini ağalar halde bulmuş. “ Oğlan “Niye ağlıyorsun, neyin var” demiş. “Anan benden bir ekme pişirmemi istedi” demiş. “Ancak ekmeğin bir parçası pişirilmiş, bir parçası hamur, diğer parçası ise yanmış olacak” demiş. Oğlan “Bu çok basit, annem söylediği gibi ekmeği pişireceksin” demiş. Akşam ejderha ana eve gelir ve gelinine Söylediğim (tembih ettiğim) ekmeği yaptın mı” diye sormuş. Gelin“ Evet anacığım yaptım” diye cevap vermiş. Ejderha ana:”Domuz oğlum benim, sana bunu yapmaya oğlum öğretti” demiş.

Ejderha ana ikinci gününde büyük bir fiçiyı gözyaşlarıyla doldurmasını emretmiş. Ben böyle bir şeyi nasıl yapacağım diye ağlamaya başlamış. O esnada eşi yani oğlan gelir” Niye ağlıyorsun, neyin var” diye sormuş. Gelin “Anan benden büyük bir fiçiyı gözyaşlar ile doldurmamı istedi” demiş. Oğlan “Çok basit, büyük bir fiçiyı alıp içine tuz katalım ve gözyaşı olur” demiş. Gelin eşinin söylediğini yapmış. Akşam ejderha eve gelmiş. Ejderha ana“Dediğimi yaptın mı gelin?” diye sormuş. Gelin “Evet anacığım yaptım” demiş. Ejderha ana “Domuz oğlum benim, sana bunu yapmaya oğlum öğretti” demiş.

Üçüncü gün bir kulübeyi kuştüyü ile doldurmasını söylemiş. Gelin ağlamaya başlamış. Yine eşi gelip “Niye ağlıyorsun” diye sormuş. Gelin “ Anan benden bir kulübeyi kuştüyü ile doldurmamı istedi” demiş. “Tamam, bu çok kolay” demiş eşi. Oğlan geline “Kulübenin üzerine çıkacaksın ve üç defa kralın babası ölmüş diyeceksin” diye öğretmiş. Gelin öğrendiği o cümleyi söyledikten sonra havadaki bütün kuşlar tüy bırakmak için kulübeye gitmişler. Ve kulübe kuştüyü ile doldurulmuş. Akşam ejderha ana eve gelmiş. Ejderha ana” Tembih ettiğim şeyi yerine getirdin mi” diye sormuş. Gelin “Yaptım yaptım” diye cevap vermiş. Ejderha ana “Domuz oğlum benim, sana bunu yapmaya oğlum öğretti” demiş.

Dördüncü gün ise kalburu alıp büyük kızına getirmesini tembih etmiş. Gelin yine ağlamaya başlamış. Oğlam gelir ve ona “Ağlama! Bu çok basit bir şey. Bir kapı vardır ki

herkes üzerine basarak onu geçiyorlar; sen ise üzerinden atlayarak geçeceksin. Herkesin geçerken kan, irin akıtıyorsun dediği bir su pınarına, sen altın, bal akıtıyorsun diyecsin. Herkesin üzerine diken yükledikleri bir ata, sen saman yükleyeceksin” demiş. Bunları yerine getirdikten sonra teslim etmiş. Ejderha ana “Tembih ettiğim şeyi yerine getirdin mi” diye sormuş. Gelin “Yaptım yaptım” diye söylemiş. Ejderha ana”Domuz oğlum benim, sana bunu yapmaya oğlum öğretti” demiş.

Bir akşam ejderha ana kızlarını yemeğe çağırmış. Herkes uyuduktan sonra ejderha ana kızlarını toplamış ve “Bu akşam gelini yiyeceğiz, onların uyumalarını bekleyeceğiz sonra gelini alıp yiyeceğiz” demiş. Fakat oğlan onların konuştuklarını duymuş. Odasına gider, eşini alır ve evinden kaçarlar. Ejderhalar sabah uyandığında oğlu ve gelinin evde olmadıklarını görmüşler. Hemen onların peşlerinden düşerler.

İlk önce onları aramaya büyük kız çıkmış. Yürürken yolda bir ihtiyarla karşılaşır. İhtiyarın yanında bir koyun da varmış. Ejderha ihtiyara “Ey ihtiyar bakar mısınız, ben iki genç arıyorum, acaba gördünüz mü” diye sormuş. Bunun üzerine ihtiyar “Bu melun koyun bütün gün meliyor” diye cevap vermiş”. Ejderha kız evine döner ve yolda kimseyi görmediğini söylemiş. Sadece bir ihtiyar ve bir koyun gördüm demiş. Ejderha ana “Niye yemedin onları çünkü onlar bizim aradıklarımızdı” demiş.

Sonra ortanca kız onları aramaya çıkmış. Yolda yanında bir kedi olan bir ihtiyarla karşılaşır. Ejderha “Ey ihtiyar bakar mısın, ben iki genç arıyorum, acaba gördün mü?” diye sormuş. Bunun üzerine ihtiyar “Bu melun kedi bütün gün miyavlıyor” diye söylemiş” Ejderha kız evine döner ve yolda kimseyi görmediğini söyler. Sadece yanında bir kedisi olan bir ihtiyarı gödüğünü söyler. Ejderha ana “Niye yemedin onları, çünkü onlar bizim aradıklarımızdı” diye söyler.

Bundan sonra üçüncü kız onları aramaya çıkmış. Yolda yanında bir değirmen taşı olan bir değirmenciği görür. Ejderha “Ey değirmenci bakar mısın, ben iki genç arıyorum, acaba onları gördün mü” diye sormuş. Değirmenci “Bu melun taş da bütün gün tak tak diye görültü çıkarıyor” söyler. Ejderha kız evine döner ve yolda yanında bir değirmen taşı olan bir değirmenciği gödüğünü söyler. Bunun üzerine ejderha ana “Niye yemedin onları, çünkü onlar bizim aradıklarımızdı” diye söylemiş.

En son ejderha ananın kendisi onları aramaya çıkmış. Yolda iki yılanla karşılaşır. Ejderha ana “Oğlum çekil git yolumdan, ben sadece gelini yiyeceğim” demiş.

Oğlan da “Hayır ilk önce beni yiyeceksin sonra eşimi” demiş. Bu sözler üzerinde ejderha gelini yememiş. Gelin kurtuldu, masal da sona erdi.

(Eduart & Besmir HOXHA–24&30- Öğrenci)

3. Keloğlan Masalları

Bir zamanlar üç kardeş varmış. Onların bir de kızkardeşi varmış. Kızkardeşini çok uzak bir yerde evlendirmişler. Dokuz dağ ve dokuz ova uzaklığında. Bu kardeşlerin ebeveynleri ölmeden önce erkek çocuklarından kız kardeşlerine bakmalarına ve onunla ilgilenmeleri hususunda uyarılmışlar. Ama kardeşler kızkardeşleriyle ilgilenmemişler. Bir gün kızkardeş ailesini görmek için yola koyulmuş. Fakat kız ebeveynlerini öldüğünü bilmiyormuş. Ailesini çok özleyince onların evlerine gitmeye karar vermiş.

Evine giderken yolda birkaç çobanla karşılaşır. İlk önce bir koyun çobanıyla karşılaşır. Kız “Ey çoban, annemin evi nerede olduğunu bilir misin” diye sormuş. Çoban” Tepedeki beyaz ev, annenin evidir” diye cevap vermiş. Aslında çobanın bahsettiği ev annesinin eviymiş. Kız yoluna devam ederken bir inek çobanıyla karşılaşır. Kız “Ey çoban, annemin evi nerede olduğunu bilir misin” diye sormuş. Çoban ”Tepedeki siyah ev, annenin evidir” diye cevap vermiş. Aslında çobanın bahsettiği ev ejderhanın eviymiş. Kız yine yürümeye başlamış ve yolda bir keçi çobanıyla karşılaşır. “Ey çoban, annemin evi nerede olduğunu bilir misin” diye sormuş. Çoban ”Oradaki beyaz evi işaret ederek, annenin evidir” diye cevap vermiş. Aslında çobanın bahsettiği beyaz ev ejderhanın eviymiş. Kız keçi çobanın söylediği eve doğru yönelmeye başlamış. Ancak o eve gitmek için önce bir nehri geçmesi gerekiyormuş. Nehrin üzerine çok kötü bir köprü varmış. İnsanlar bu köprüden geçtiklerinde köprü çok sarsılıyormuş. Kızın yanında küçük bir bebek da varmış. Çocuğu sırtında taşıyormuş. Köprüyü geçtikten sonra ejderhanın evine varmış.

Ejderhanın Kamastra adında bir köpeği varmış. Kamastra köpeği çok havlarmış. Kamastra köpeği kızı gördüğünde havlamaya başlamış. Ejderhanın Berri adında bir kız da varmış. Ejderha kızına ”Ey Berri kızım benim, kapıda kim var bir bakar mısın” diye söylemiş. Berri dışarıya çıkar ve bir kızın evlerine doğru geldiğini görmüş. Berri annesine “Anam benim sırtında bir çocuğu olan bir kadın bize doğru geliyor” demiş. Ejderha ana“Oh ne kadar iyi, ne mutlu bize. Onlar bizim öğle ve akşam yemeğimiz olacak” demiş. Ejderha karşısına çıkan bütün insanları yermiş.

Kız ejderhanın evine vardığında “Anam ben senin kızıyım” demiş. Ejderha “Hoş geldin kızım, seni çok özlemiştim, maşallah çok güzel bir bebeğin da varmış, ne mutlu bana” demiş. İçeri girerken ejderha kıza “Gel kızım ateşin yanına otur ve ateşe üfle” demiş. Ejderha kıza yemedi çünkü önce onun bebeğini yemek istemiş. Ejderha bebeği yemek için gizli bir plan yapmış. Ejderha kıza “Kızım küreği al ve tarlaya git, çünkü tarlamız çok büyük ve çok işimiz var” söylemiş. Kız küreği alıp tarlaya çıkmış. Kız tarladayken ejderha evinde kızın bebeğini yemiş. Annesi anlamasın diye bebeğinin beşiğinde bir odun koymuş. Kız tarladan döndüğünde anasını diye zannettiği ejderhaya “Bebeğim ağladı mı, uyudu mu” diye sormuş. Ejderha “Bebeğin uyudu, yemeğini de yedirdim ve ben ona çok iyi baktım” diye cevap vermiş. Kız tarladayken ejderhanın evinde kaldığını ve ejderhanın annesi olmadığını anlamış ama yapacak hiçbir şey yokmuş. Ejderha kıza da yemek istemiş ve kıza “Gel ateşin yanına otur ve ateşe üfle” demiş. Kız ateşe üflediğinde ejderha onu yemiş.

Erkek kardeşleri, kız kardeşlerini merak etmeye başlamışlar. Kızkardeşlerini ejderhanın yediğini öğrenmişler ve ejderhanın peşine düşerler. Kardeşlerden birisinin ismi kel imiş. Keloğlan çok zeki bir çocukmuş. Ejderhayı bulmak için ilk önce kadeşleden en büyüğü yola çıkmış. Kardeş ejderhanın evini bulmuş. Köprüyü geçerken Kamastra köpeği havlamaya başlamış. Ejderha Berri’ya yani kızına ”Kamastra niye havlıyor, birileri mi geliyor?” diye sormuş. Berri “Evet genç bir adam geliyor” diye cevap vermiş. Ejderha “Ne mutlu bize kızım, bu bizim yemeğimiz olacak” diye söylemiş. Büyük kardeş ejderhayı öldürmek için eline bir topuz almış. Ejderhanın evine gittiğinde kapısını topuzla vurmuş. “Kapıyı açsanıza, kardeşim nerede, ne yaptınız ona” demiş. Ejderha kapıyı açmış, içeri buyurmuş ve büyük kardeş içeri girmiş. Ejderha “Gel ateşin yanına otur, üşütmüşsün” demiş. Kardeş ateşin yanına oturmuş ateşe de üflemiş. Ateşe üflediğinde ejderha onu birdenbire yemiş. Ortanca kardeş abisi eve gelmeyince merak etmiş. Onu aramaya çıkarken ejderha ile karşılaşmış ve ejderha onu da yemiş.

Artık Keloğlan kardeşlerini aramaya karar vermiş. Keloğlan çok cesur ve kahraman biriymiş. Keloğlan dilenci elbiseler giyinmiş ve yanına büyük bir topuz da almış. Ejderhayla savaşılmaya gitmiş. Köprüyü geçmeden önce Kamastra köpeği havlarken Berri hemen kapıya bakmış. Ejderha “Kimdir?” diye sormuş. Berri “Eyvah anam dilenci ve kötü bir adam geliyor” diye cevap vermiş. Ejderha “Köprüyü nasıl geçer?” diye sormuş. Berri ”Köprüyü koşarak geçermiş” diye cevap vermiş. Ejderha “Suyu nasıl içer?” sormuş. Berri ” Hızlıca içermiş, doyulmazmış” demiş. Ejderha “Üzümü nasıl yer?” sormuş. Berri “Üzümü tutamıyla

birlikte yermiş” demiş. Ejderha “Eyvah ne kötü bize, biz onun akşam yemeği olacağız” demiş. Evin kapılarını kilitlemeye başlamışlar. Sopa alıp kapının arkasına koymuşlar. Keloğlan tekmeyle vurup kapıyı açar ve içeri girmiş. Eve girdiğinde onları göremedi çünkü onlar evin gizli bir yerine saklanmışlar. Keloğlan yüksek sesle “Hemen buraya gelin ve ateşin yanına oturun” demiş. Ejderha hemen ortaya çıkmış ve ateşin yanına oturmuş. Keloğlan “Üfle!” demiş. Ejderha ateşi üfler ve Keloğlan onu arkasından topuzla vurur ve ejderha ölmüş.

Ejderha öldükten sonra Keloğlanın iki kardeşleri, kızkardeşi ve kızkardeşinin bebeği ejderhanın karnından çıkmışlar. Ama bir sorun varmış çünkü onların gözleri açılmazmış. Keloğlan ejderhanın kızını öldürmemiş. Keloğlanın kardeşlerinin gözleri açılsın diye Berri’den dağa çıkmasını istemiş. Keloğlan Berri’ya “Bana bak ejderhanın kızı, dağa çıkıp av tüfeğini alacaksın ve bana elli tane küçük kuş getireceksin” demiş. Berri ağlamaya başlamış. Keloğlan “Ağlama! ya bunu yapacaksın ya da anana yaptığım gibi sana da yaparım” tehdidinde bulunmuş. Berri dağa çıkar ve elli kuş avlayıp Keloğlan’a götürmüş. Keloğlan kuşları pişirdikten sonra kuşlardan çıkan yağı kardeşlerinin gözlerine sürmüştü. Bu sayede onların gözleri açılmış.

Keloğlan kardeşlerini alıp evine götürmüştü. Bir gün kardeşler avlamak için dağa çıkmışlar. Yol çok uzunmuş. Yoldayken susamışlar ve bir kuyu bulup oradan su içmişler. Keloğlan “Sırayla su içeceğiz, ilk önce sizi halatla bağlayıp kuyunun dibine kadar inderceğim ve su içtikten sonra yukarıya çekeceğim” demiş. Kardeşler “Tamam” demişler. Kardeşler su içerler ve en son Keloğlan’a sıra gelmiş. Keloğlan’ın kardeşleri onu çok kıskanmışlar. Keloğlan kuyunun dibine indiğinde kardeşler onu yukarıya çekmediler. Onlar Keloğlan’ın boğulmasını istemişler. Fakat Keloğlan boğulmamış. Kuyun dibine farklı bir dünya varmış. O dünyada Keloğlan bir akbaba kuşu ile karşılaşmış. Keloğlan akbabaya “Beni öbür dünyaya götüreceksin” demiş. Akbaba “Tamam seni oraya götürürüm ancak bir şartım var” diye cevap vermiş. Keloğlan “Neymiş şartın, söyle bakalım” demiş. Akbaba “Senden on iki tane pişirilmiş koyun ve on iki fırın ekmeği isterim” demiş. Keloğlan “Tamam istediklerini getireceğim” demiş. Keloğlan akbabanın istediklerini temin etmiş. Öbür dünyaya gittiklerine akbaba Keloğlan’dan başka bir istekte bulunmuş. Akbaba “Benim birkaç yavrularım var fakat onların yuvalarına her gün bir yılan gelir onlara saldırıyor ve ben bundan dolayı yavrularıma yemek yediremiyorum. Eğer sen o yılanı öldürürsen seni öbür

dünyaya götüreceğim” demiş. Keloğlan bu şartı da kabul etmiş. Bir gün akbabanın yavrularına gider ve yılanı öldürmüş. Artık öbür dünyaya gitme vakti gelmiş.

Keloğlan akbabanın kanatları üzerine atlamış. Yolda giderken akbaba çok acıkmış. Akbaba “Guak yaptığım sırada bana bir ekmek ve bir koyun vereceksin” demiş. Öbür dünyaya varmadan önce akbaba yine guak yapmış fakat yemekler bitmiş. Keloğlan buna bir çözüm bulmuş. Kendi alt koltuklarını keserek akbabaya yedirmiş.

Onları da yedikten sonra yolun sonuna gelmiş, öbür dünyaya varmışlar ve ayrılmışlar. Keloğlan “Beni bu dünyaya getirdiğin için teşekkür ederim” demiş. Akbaba da “Çocuklarımı o büyük yilandan kurtardığın için sana minnettarım” demiş.

Keloğlan kendi evine doğru yönelmiş fakat onun evi çok uzakmış. Akşamleyin evine varmış ancak. Kapıyı vurur ve kardeşler “Kim var orda?” diye sormuşlar. Keloğlan “Açın kapıyı, ben Keloğlan” diye cevap vermiş. Kardeşler “Bizim kardeşimiz öldü” diye cevap vermişler. Keloğlan “Ne ölmesi ya ben hayattayım ben sizin kardeşinizim” demiş. Kapıyı açmışlar ve karşılarında Keloğlanı görmüşler. Kardeşler Keloğlan’ın hayatta olmasına çok şaşırılmışlar. Kardeşler, Keloğlanın çok zeki biri olduğu için, bütün miraslarını alabileceği düşüncesiyle onun hayatta olmasını büyük bir sorun olarak görüyor ve buna çok üzölmüşler. Evlerine girerler ve Keloğlan “Ben sizden ayrılmaya karar verdim” demiş. Kardeşler “Tamam ama mallarımızı nasıl böleceğiz” demişler. Öncelikle mallarımızı ve hayvanlarımızı böleceğiz diye anlaşmışlar. Bunların yüz kadar koyunu bir de yaşlı ve kötü bir öküzleri varmış. Keloğlan onlara “Hepimiz birer tuz dolu bir tepsi alacağız ve ahıra gideceğiz” demiş. Herkes birer tepsi alarak ahıra gitmişler. Ahıra gittikleride bütün koyunlar Keloğlan’a doğru yönelmiş. Yaşlı öküz ise kardeşlere doğru gitmiş. Kardeşler Keloğlan’a “Bu hilesiz bir paylaşımdır bundan dolayı sana hayırlı olsun” demişler.

Yaşlı öküz dişsizmiş. Kardeşler öküze saman yedirmişler ancak öküz samanı yemezmiş ve kardeşler büyük bir topuz alıp öküzü vurmuşlar ve öküz ölmüş. Kardeşler ölü öküzü yere sürükleyerek onu bir nehrin kenarına götürmüşler. Sonra öküzü soyup etini köpeklere atmışlar. Geride kalan derisini de satmaya düşünmüşler. Deriyi satmaya giderken, deri büyük bir kütüğe takılmış. Kardeşler onu kurtarmaya çalışsalar da becerememişler. Bunun üzerine kardeşler “Ey kütük dokuz ay sonra biz bu öküz derisini almaya geleceğiz” diye söylemişler. Kardeşler eve gittiklerinde yaşamış oldukları olayları Keloğlan’a anlatmışlar. Dokuz aydan sonra deriyi almak için kütüğün olduğu mekâna gitmişler. Bir

adam o kütüğün yanından geçerken deriyi bulup almış ve derinin yerine altın bırakmış. Kardeşler oraya vardıklarında altını kor olarak görüyorlardı. Keloğlan kardeşlerine “O korları siz alacak mısınız” diye sormuş. Kardeşler “Onları sen al çünkü eşeğine nal yapmak için lazım olur” diye söylemişler. Yani altınları Keloğlan almış.

Berri çok büyümüş ve karşısına çıkan bütün insanları yermiş. Bir gün köylüler Keloğlan’a gidip ejderhayı öldürmesini istemişler. Keloğlan Berri’yi öldürmek için yola çıkmış. Yürürken Berri ile karşılaşmış. Berri “Ey yolcu çok yorgun görünüyorsun!” diye söylemiş. Keloğlan “Evet biraz yorgunum” demiş. Keloğlan Berri’yi ”Suyun var mı?” diye sormuş. Berri ”Evet var, ekme da var” demiş. Keloğlan “Ekmeği daha sonra isterim” demiş. Keloğlan “Olanları duydun mu, Keloğlan ölmüş” diye söylemiş. Berri “Oh ne kadar iyi olmuş kurtuldum, o hayvan benim anamı öldürdü” demiş.

Berri “Sen bana müjdeli haber ile geldin dile benden ne dilersen” demiş. Keloğlan “Fazla bir şey istemem sadece güzel bir öğle yemeği istiyorum” demiş. Berri kümese gidip horozlarından en iyisini seçip Keloğlan’a pişirmiş. Yemeği yemeden önce Keloğlan Berri’ye “Yanında güzel bir baltan var mı? Çünkü Keloğlanın tabutunu hazırlamak için ormandan tahta alacağım, sonra da tabutunu yüksek bir dağa çıkarıp aşağı atacağım” diye söylemiş. Berri “Çok güzel düşünmüşsün” demiş. Berri, Keloğlana güzel bir balta ile bir testere vermiş. Keloğlan ormanda kestiği tahtalarla tabutu hazırlamış ve kapağı açık bırakmış. Sonra kapağı tabutun üzerine koymak üzere Berri’den yardım istemiş. Berri’ye “Tabutu sağlam yapmış mıyım, istersen önce deneyelim” demiş. Bunun üzerine Berri tabutun içine uzanmış, Keloğlan da zaman kaybetmeden hemen kapağı üzerine koyup iyice çivilemiş. Berri “Şimdi aç kapağı, gödüğün gibi çok sağlam olmuş” diye söylemiş. Keloğlan “Önce pişirilmiş horozu yiyeceğim sonra kapağı açacağım” demiş. Berri bu sözlerden sonra konuştuğu kişinin Keloğlan olduğunu anlamış ve yüksek sesle bağırmaya başlamış. Keloğlan pişmiş horozu yedikten sonra tabutu yüksek bir dağa çıkarıp aşağıya atmış. Masal bitti köy kurtuldu.

(İsmail HOXHA- 60-Emekli)

4. İki Kardeş Masalı

Bir zamanlar iki kardeş varmış. Biri keloğlan öbürü de fodul imiş. Bunların çok uzaklarda evlenen bir kızkardeşi varmış. Kızkardeşleri yemek yedikleri zaman karnını doyurmadan masadan kalkmak zorunda kalırmış. Çünkü kaynanası: “Ben doydum, eşim da doydum, gelinim de doydum” dermiş.

Kardeşlerden biri kızkardeşini ziyaret etmeye gitmiş. Yemek yemeğe oturmuşlar. Birer lokma yediklerinde kızkardeşinin kaynanası ”Ben doydum, eşim doydum, gelinim de doydum. Misafir de çok fazla yedi(doydum)” demeye başlamış. Masadan kalkmışlar. Birkaç gün sonra kızkardeşinin yanına öbür kardeşi gitmiş. Onun adı Keloğlan imiş. Yine kaynanası aynı sözleri söylemeye başlamış. “Ben doydum, eşim doydum, gelinim de doydum. Misafir de çok fazla yedi(doydum)” demiş. Keloğlanın bir fikri varmış. Kızkardeşinin kaynanasını gözetleyecekmış. Herkes uyuduktan sonra kaynanası kalkıp külde bir çörek pişirmeye başlamış. Keloğlan yataktan kalkmış ve onun yanına gitmiş. Kızkardeşinin kaynanasının külün içinde bir çörek pişirdiğini görmüş. Keloğlan’ın aklına bir fikir gelmiş. Eline bir değnek almış ve yanına gitmiş ve ona ”Bu akşam çok kötü bir rüya gördüm. Rüyamda erkek kardeşlerimizle çok fena kavga ettik ve evlerimizi ayırdık “demiş. Anlatırken de bir taraftan elindeki değnekle pişirilen çöreklerin üstüne üstüne vurmuş.

Öbür gün kızkardeşinin kaynanası büyük bir tencerede yemek yapıyormuş. Keloğlan yanına gitmiş ve “Ne yapıyorsun” diye sormuş. Aslında Keloğlan tencerenin içinde yemek pişirdiğini fark etmiş. Fakat kaynana ”çamaşır yıkıyorum ” demiş. Bunun üzerine Keloğlan ”dün akşam bitlerden hiç uyuyamadım” diyerek gömleğini çıkarıp tencereye atmış. Böylece tenceredeki yemek de bozulmuş. Bu olaylardan sonra kızkardeşin kaynanası gereken dersi almış ve aynı davranışları yapmamaya karar vermiş.

(Lumturie KAÇELI-51-Ev hanımı)

5. Dev Masalı I

Bir zamanlar bir oğlan varmış. Oğlan para kazanmak için yola çıkmış. Yürürken bir kaplumbağ bulmuş ve çuvalın içine atmış. Yürümeye devam ederken bir atkuyruğu bulup, onu da çuvala koymuş. Yoldayken birkaç çingeye rastlamış. Çingeler uyuya kalmışlar. Oğlan onların davulunu da alıp çuvala koymuş. Akşam olmuş. Oğlanın gideceği bir yer olmayınca yoluna devam etmiş ve uzakta bir ev görmüş. Gördüğü eve gittiğinde kapıyı çalmış. Kapıyı açan devin karısıymış. Devin karısı ”İçeri girme çünkü bu devin evidir. İçeri gidersen dev seni yer” demiş. Oğlan “Beni yiyemez” demiş. Oğlan içeri girmiş ve ambara saklanmış.

Dev eve gelmiş. Dev karısına ”Karı, burada insan kokusu var” demiş. Dev bütün evi aramaya başlamış ve oğlanı ambarda bulmuş. Oğlan ve dev birbirlerini dövmeye başlamışlar. Oğlan ”Ey dev bana bir bit atar mısın” demiş. Dev başından bir bit bulup oğlana

atmış. Oğlan kaplumbağayı alıp deve atmış ve dev korkmuş. Oğlan “Dev bana bıyık atsana” demiş. Dev bıyıklarını sökerek ona atmış. Oğlan ise atkuyruğunu alıp atmış. Dev şarşırmış. Oğlan ”Ey dev yellenme “ demiş.

Dev korkudan evden uzaklaşmış. Oğlan devin karısını ve koyun sürüsünü alıp evine götürmüş. Evine gittiğinde babasına “Babam, sana bir gelin ve koyun sürüsü getirdim” demiş.

(Xhemile, HOXHA- 54-Ev hanımı)

6. Dev masalı II

Eskiden iki kardeş varmış. İkside para kazanmak için yola koyulmuşlar. Dağ yolunu devam ederken akşam olmuş. Uzaktan bir ev görmüşler ve o eve doğru yönelmişler. Kapıya vurur vurmaz dev çıkmış. Devın tek bir gözü varmış. Kardeşler “Bu akşam burada kalabilir miyiz” diye sormuşlar. Dev ”Buyurun girin içeri” diye cevap vermiş. Herkes uyuduktan sonra dev kalkmış ve onları tartmak istemiş. Hangisi daha ağır gelirse onu yiyecekmiş. Ağır gelen kardeş tartıldığında hiçbir şey hissetmemiş. Fakat öbür kardeş devin yaptıklarını görmüş. Yattıkları odanın sıcaklığından dolayı dev de uyumuş. Hafif olan kardeş uyanmış ve kardeşini kaldırmaya çalışmış.”Kalk, dev bizi bu akşam yiyecekmiş“ diye söylemiş. Kardeşler bir demir alarak ateşin içine birkaç saniye bırakmışlar. Sıcak demiri alıp devin gözünü dağlamışlar. Dev bağırarak uyanmış. Kardeşler birer koyun derisi alarak üstlerine geçirmişler ve ahıra gitmişler. Dev onları aramak için ahıra gidip, gözü görmediği için el ile bulmaya çalışmış. Artık dev ahırını açıp böylece koyunları teker teker kontrol edeyim diye düşünmüş. Kardeşler koyunlarla birlikte dışarıya çıkmışlar. Dışarıya çıktıklarında deve “Ey dev koyunlarını alıp gidiyoruz” demişler.

(Njazi, KAÇELİ-74- Emekli Öğretmen)

7. Üç Vasiyet Masallı

Bir baba ölmeden önce oğluna üç vasiyet bırakmış. Hükümet ile dost olma, karına inanma, iyilik yapacağım kişiden kötülüğünü bekle gibi vasiyetleri bırakmış. Oğlan, babasının bıraktığı vasiyetleri denemek istemiş. Oğlan kralın sarayında çalışıyormuş. Bir gün çalışırken kralın karacasını çalmış. Kralın karacasını evinin bir odasında kilitlemiş. Oğlan karısına “Bugün kralın karacasını çaldım ve kesip birlikte yiyeceğiz. Ama kimseye söylemeyeceksin” demiş. Fakat bir gün su doldurmak için kadın köyün çeşmesine gitmiş.

Orda bir başka kadın ile karşılaşmış. Kadın “Duydun mu, kralın karacası çalınmış. Eğer karaca bulunmazsa kral eşimi işten kovacakmış. Sen bir şey duyduysan lütfen söyle bana, çok para vereceğim” demiş. Oğlanın karısı “Ben biliyorum, kralın karacasını eşim almış fakat biz onu kesip yedik” demiş.

Kadın evine gider ve eşine kralın karacasını filan kişi çaldığını söylemiş. Adam da hemen kralın yanına gider ve ona karacasını çalan kişiyi bulduğunu söylemiş. Oğlan tutuklanmış. İdam ile cezalandırılmış. Kral “hızrın asılmak üzere olduğu merdiveni kim çekecek” diye sormuş. Bir adam koşa koşa gelir ve ben çekerim demiş.

Oğlan “Ölmeden önce üç cümle söylemek istiyorum” demiş. Yine oğlan “Babam öldüğünde bana üç vasiyet bırakmış. . Hükümet ile dost olma, karına inanma, iyilik yapacağın kişinin kötülüğünü bekle gibi vasiyetlerde bulunmuştu” der. Merdivenleri çekmeden önce oğlan “Evime gidin, bu anahtar alın ve filan odada karacayı bulacaksınız” demiş. Askerler oğlanın evine gider ve karacayı bulup krala götürmüşler. Kral buna çok şaşırılmış. Oğlan “Ben bunu babamın bıraktığı vasiyetleri denemek için yaptım” demiş. Oğlan devam etmiş “ Bir karaca için siz bani idamla cezalandırdınız, karım yanımda çok rahat yaşamasına rağmen para için beni sattı. Merdivenimi çekmek isteyen adam da hapisteyken kurtulması için çok dua ettim ama şu anda o beni öldürmek istiyor” demiş. Kral “Baban benden daha zekiymiş” demiş. Böylece oğlan ölümden kurtulmuş.

(Lumturie KAÇELİ- 51- Ev hanımı)

8. Kral İle Kuş Tüyü Masalı

Evvel zaman içinde bir babanın üç çocuğu varmış. Baba, ordu komutanıymış. Aynı zamanda baba, yaşadığı ülkenin kralıymış. Kendi düşmanlarına karşı çok sert bir şekilde savaşmış. Fakat, kral savaş sırasında birkaç şeyler kaybetmiş. Kaybettiği şeyleri bulmak için oğullarını görevlendirmiş.

Bir gün kral oğullarını toplamış. “Ben, ordu komutanı olduğum zamanlarda savaş sırasında birkaç şeyler kaybettim. Doksan gün doksan gece dünyanın her yerinde dolaşip kaybettiğim şeyleri bulacaksınız ve bana getireceksiniz” diye cümlesini noktalamış. İlk önce büyük oğlan, kaybettiğin şeyleri her yere arayacağım ve onları bulacağım diye söz vermiş. Oğlan kendi atını alıp hızlıca yol çıkar. Doksan gün doksan gece dolaştıktan sonra hiçbir şey

bulmadan evine dönmüş. Babası “Sen prens olmayı hak etmiyorsun, seni ancak koyun çobanı yaparım” demiş.

Ortanca oğlan yola koyulmuş. Doksan gün doksan gece dünyanın her yerini dolaşır dolaşır lakin bir şey bulmayınca evine dönmüş. Babası oğlana “Seni keçi çobanı yaparım” demiş.

Kralın küçük oğlanı kendi atını alıp yola çıkmış. Krallığın sarayının karşısına “Altın Tepesi” adında bir tepe varmış. Oğlan bu tepeyi geçerken büyük bir kapı açılmış. Açılan kapıdan iki Arabistanlı adam çıkmış. Arapların çok hızlı koşan bir atı varmış. Oğlan Arapların atını alır babasının şeylerini bulmak için hızlıca yola koyulur. Yolda giderken at oğlana “Çok sıkı tutun, ben çok hızlı koşarım” demiş. Yürüken at susamış ve su içmek için su ararlar. Bir kavak ağacının yanında güzel bir çeşme görmüşler. Oğlan attan inmiş ve at su içmeye başlamış. Kavak ağacının tepesinde bir kuş sürüsü varmış. Oğlan gördüğü kuşlardan bir tanesini çok beğenmiş.

Kavaktan bir tane kuş tüyü düşmüş. Oğlan “Hatıra kalsın diye ben bu tüyü alıyorum” demiş. At oğlana: “Başımıza bela açacakasın bence alma” demiş. Fakat oğlan atın sözünü dinlememiş, tüyü alıp cebine koymuş. Akşam olmuş yatacak yer olmayınca şehre inmişler. Bu şehrin en büyük özelliği içinde büyük ve güzel hanların bulunmasıymış. Oğlan kendini filan kralın oğluyum diye tanıtmış. Böylece onu özel bir misafir olarak karşılanmış, en güzel ve en büyük hana götürüp lezzetli yemekler ikram etmişler. Oradayken oğlan kuş tüyünü çıkarı çıkarmaz tüy şarkı söylemeye başlamış. Herkes şaşırıp kalmış. Tüy o kadar güzel şarkı söylemiş ki herkesi hayran bırakmış.

Tüy birkaç şarkı söyledikten sonra susmuş. Oğla neden sustuğunu sormuş. O da, eğer benden yine şarkı duymak istiyorsanız bir şartının olduğunu söylemiş. Şartın nedir sorulduğunda “Düştüğüm kuşa geri götüreceksiniz yoksa şarkı söylemem” diye cevap vermiş. Oğlan atının yanına gitmiş ve neler olup bittiğini ata anlatmış. Oğlan tüyü cebine koyar ve atla birlikte atın su içtiği çeşmeye gitmişler. At oğlana “Çeşmeye vardığımızda oraya ilk gelen kuş bizim tüyümüzün kuşudur onu yakalayacaksın” demiş. Oraya vardıklarında ilk gelen kuşu yakalamışlar ve şehre geri dönmüşler. Hana gittiklerinde tüy şarkı söylemeye başlamış. Bu sesi dinleyen herkes işlerini güçlerini bırakıp o sesi dinlemek için hana gitmişler. İnsanlar iş yerlerini bıraktıkları için o gece çok hırsızlık olayları olmuş. Bu olaylardan dolayı oğlan tutuklanır ama bir gece tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakılmış.

Ođlan babasının kaybettiđi Őeyleri aramak üzere yine yola çıkmıŐ. Ođlan tűye Őarkı sűylemeye emretmiŐ fakat tűyűn bunu yapması için yine bir Őartı varmıŐ. Tűy ođlana ‘‘Őarkı sűyleyeyim isterseniz dűnyanın en gűzel kızını buraya getireceksin’’ demiŐ. Ođlan tűyűn bu Őartı ile ilgili nasıl yapacađına dair ata sormuŐ. At ođlana ‘‘Biz denizin kenarına gidip dűnyanın en gűzel kızı gelene kadar bekleyeceđiz ve gelir gelmez yakalayacaksın’’ demiŐ. Ođlan atın sűylediđi gibi yapmıŐ. Ođlan deniz kenarında beklerken dűnyanın en gűzel kızı gelir ve onu yakalayıp, tűya gűtűrműŐ. Tűy Őarkı sűylemeye baŐladıđı sırada dűnyanın gűzeli araya girip bana yűzűđűmű getirmeden Őarkı sűylememek üzere tűye emir vermiŐ.

Artık at, ođlana nasıl davranacaklarını sormuŐ. Ođlan ata ‘‘Dűnyanın gűzeli denizden çıkarken yűzűđűnű dűŐűrműŐ olabilir. Deniz kenarına gidip arayacađız’’ demiŐ. Deniz kenarına giderler ve o sırada denizden bűyűk bir balık çıkmıŐ. Ođlana balıđa ‘‘Son gűnlerde senin ađzına sert bir Őey dűŐtű mű? diye sormuŐ. Balık ‘‘Evet’’ diye cevap vermiŐ. Balık ađzını açar, ođlan da elini balıđın ađzının içine atar ve oradan bir yűzűk, tarak ve ayna çıkarır. Bu Őeyleri aldıktan sonra tűy Őarkı sűylemeye baŐlamıŐ. Doksan gűnden sonra evlerine varmıŐlar. Oraya vardıklarında kral ođluna yolculuđun nasıl geçtiđini sormuŐ. Ođlan baŐına gelenleri tek tek anlatmıŐ. Ođlan ‘‘Ben bir balıđın ađzından birkaç Őey çıkardım ama senin kaybettiđin Őeyler onlar mıdır onu bilemem. Sana bir tane yűzűk, tarak ve ayna getirdim’’ demiŐ. Kral da ođluna ‘‘Benim aradıđım Őeyler onlardır ve bu űlkenin prensi olmayı sen hak ediyorsun’’ demiŐ. Kral ođlunu prens yapmıŐ ve dűnyanın en gűzel kızıyla evlendirmiŐ. Masal da mutlu bir Őekilde bitmiŐ.

(İsmail, HOXHA- 60-Emekli)

D. GűLDűRűCű MASALLAR (FIKRALAR)

1. Nasrettin Hoca

Nasrettin hoca çok dindar ve sűrekli Allah’a ibadet eden bir Őahsiyet(insan) olduđu dűŐűnűlmektedir. Nasrettin hoca gençken yaŐlı bir amcanın yanında çalıŐmaya baŐlamıŐ. YaŐlı amca kasapmıŐ. Bu yaŐlı amcanın iŐ yerinde iki genç daha alıŐyorlarmıŐ. YaŐlı amca hayvanları kestikten sonra hayvanı soyar ve etleri kemikten ayırmıŐ. Kemikleri ise bir yere toplayıp dua okurmuŐ. Duayı okuduktan sonra kemikler yeniden hayvana dűnermiŐ. Bir gűn gençler yaŐlı amcanın yaptıđı gibi yapmak istemiŐler. Biri kesip soymuŐ, űbűrű eti parçalayıp piŐmiŐ. Kemikleri bir yere toplamıŐ ve dua okumaya baŐlamıŐlar fakat hiçbir Őey olmamıŐ.

Nasredin hoca ise bir şey yapmadan sadece onları izleyip gülmüş. Yaşlı amca gelir ve hayvanın orada olmadığını görmüş.

“Hayvan nerede” diye sormuş.

Gençlerden biri ”Kestik” diye cevap vermiş.

Yaşlı amca “Kim kesti” demiş.

Genç adam “Ben kestim ve soydum” diye cevap vermiş

Yaşlı amca “Hayvanı kestiğin gibi seni de kessinler” demiş.

Yaşlı amca “Et nerede” diye sormuş.

Öbür genç “Eti parçalayıp pişirdim” diye cevap vermiş.

Yaşlı amca “Eti pişirdiğin gibi seni de pişirsinler” demiş.

Yaşlı amca “Peki sen Nasredin ne yaptın?” diye sormuş.

Nasrettin hoca: “Ben hiçbir şey yapmadım sadece güldüm” diye cevap vermiş.

Yaşlı amca “Bu duruma güldüğün gibi bütün dünya da sana gülsün” diye söylemiş.

(Njazi KAÇELİ-74- Emekli Öğretmen)

2. Nasrettin Hoca

Bir akşam Nasrettin Hoca odun sobasının yanında oturken onun evine doğru gelen komşusunu görmüş. Nasrettin Hoca odun sobasının üzerinde olan tencereyi alıp masanın üzerine koymuş. Komşusu geldiğinde tencere masanın üzerinde kaynadığını zannetmiş. “Ya Nasrettin tenceren masanın üzerinde mi kaynıyor” diye sormuş. Nasrettin Hoca ise “Evet, bu özel bir tencedir, pazardan aldım ve çok pahalı; sabah kalktığımda iyice yıkarım, içinde kuru fasulyeleri atarım ve masanın üzerine koyduktan sonra kaynamaya başlar” diye cevap vermiş. Komşusu “Lütfen bunu bana satar mısın” diye ricada bulunmuş. Nasrettin Hoca “Tamam satarım ama birazdan verebilirim” demiş. Tencereyi çok pahalı satmış.

Adam tenceri alır denemek için evine gitmiş. Tencereyi iyice yıkamış, kuru fasulye ile doldurmuş, suyunu da ekledikten sonra masanın üzerine kaynamaya bırakmış. Fakat tencere kaynamıyormuş. Adam “Beni kandırdın be Nasrettin” kendi kendine söylemiş.

3. Nasrettin Hoca

Bir gün komşular Nasrettin Hoca'nın öldüğü haberini almışlar. Nasreddin Hoca'yı defnetmeye götürürlerken geçtikleri yol bozuk ve çamurluymuş. Köylüler nereden geçeceklerini konuşurlarken tam o anda Nasrettin Hoca tabuttan kalkar ve daha önce eşeğimle şu yoldan geçmiştim siz nereden isterseniz geçin demiş. Köylüler Nasrettin Hoca'nın bu yalanına çok üzölmüşler.

4. Nasrettin Hoca

Günün birinde Nasrettin Hoca evim yanıyor evim yanıyor diye ortalığı velveleye vermiş. Komşular Nasrettin Hoca'nın bu sözüne bîanen hocanın evine doğru giderler. Ancak oraya gittiklerinde yangın falan göremezler. Hoca komşuları evinin etrafında görünce ne istediklerini sorar. Komşuları da evin yanmıyor muydu, hani ortalığı velveleye verdin? diye sorarlar. Hoca bunun doğru olmadığını ve ortalıkta evim yanıyor diye kendisinin bağırmadığını söyler. Komşular bu sözden sonra dağılırlar. Bir gün gerçekten hocanın evinde yangın çıkmış ve hocanın bağırarak çağırarak yardım istemesine rağmen hiç kimse buna inanmamış ve hocanın yardımına gitmemiş.

(İlmije GJETA- 61-Lise Mezunu)

5. Nasrettin Hoca

Nasrettin hoca bilgili, akıllı ve çok hünerli bir adammış. Nasrettin hocanın üç dev arkadaşı varmış. Devler çok güçlülermiş fakat Nasrettin hoca onlar kadar güçlü değilmış. Bir gün bir manda derisini suyla doldurmaya gitmişlr. Manda derisi büyük olduğu için Nasrettin hoca onu kaldıramamış. Bunun üzerine Nasrettin hoca suyu eve getirmek için bir su kanalı kazmaya karar vermiş ancak su kanalını tersinden yani aşağıdan yularıya doğru kazmaya başlamış. Devler ise Nasrettin hocayı bekliyorlarmış. Nasrettin hoca çok fazla gecikince onun peşine düşmüşler. Oraya gittiklerinde Nasreddin hocayı su kanalını kazarken görmüşler. Devler “Ne yapıyorsun ya Nasredin” diye sormuşlar. Nasrettin hoca “Her gün buraya gelip su taşımak yerine, en iyisi bir suyolu kazıp suyu evimize kadar götürelim” diye cevap vermiş. Devler “İyi ama su aşağıdan yukarıya gitmez ki” demişler.

Öbür gün ise devler bir kütük taşımak için Nasrettin hocayı da yanlarına almışlar. Devler güçlü oldukları için kütüğü kolaylıkla taşıyabilirlermiş. Nasrettin hoca ise kütüğün bir tanesini bile kaldıramamış. Nasrettin hoca aklını kullanarak kütükleri halatla bağlayıp

hepsini birden götürmeyi istemiş. Fakat devler güçlü oldukları için bütün kütükleri aynı anda götürmüşler.

Nasrettin hoca bir gece bir odadan diğer odaya geçerken devlerin ne konuştuklarını duymuş. Buna göre devler Nasreddtin hocayı öldürmek için plan yapmışlar. Nasrettin hoca devlerin planlarını öğrenince kendini kurtarmak için harekete geçmiş. Hep birlikte akşam yemeğini yedikten sonra uymaya gitmişler. Nasrettin hoca, çürük bir tahta alarak yatağına koymuş ve saklanmış. Gece yarısı devler uyanıp ellerine birer balta alarak Nasrettin hocayı öldürmek için onun odasına doğru gitmişler. Devler sert bir şekilde Nasrettin hocanın yatağına vurmuşlar. Artık Nasrettin hocanın öldüğünü zannederek yine uyumaya gitmişler. Nasrettin hoca onların uyumalarını beklemiş. Onlar uyuduktan sonra odasına gidip tahta parçalarını alıp dışarıda bırakmış ve kendi yatağında uyumuş. Sabahleyin devler uyandığında Nasrettin hocayı görünce şaşırılmışlar. Devler Nasrettin hocayı “Nerden çıktın sen yahu” diye sormuşlar. Nasrettin hoca “Nerede olacaktım ya! Uyuyordum” diye cevap vermiş. Devler “Ama nasıl olur, biz seni dün gece baltayla kestik” demişler. Nasrettin hoca “Balta beni kesmez çünkü küçükken annem beni sıcak suyla yaktı, kurşun bile bana isabet etmez” demiş. Devler “Nasıl olur ya, bize de öğretsene o zaman” demişler. Nasrettin hoca “Öğretirim öğretmesine de biraz zor bir iştir” demiş. Devler “Ne gerekiyorsa alalım” demişler. Nasrettin hoca: “Önce ateş yakacağız sonra da bir kazan alıp içine su doldurarak ateşin üzerine kaynamaya bırakacağız” demiş. Devler, ateşi yakıp büyük bir kazanı su ile doldurup ateşin üzerine kaymaya bırakmışlar. Nasrettin hoca “Su kaynadı artık hazırdır. Annelerini de alın onlar da gelsin” demiş. Devlerin anneleri yani ejderha da gelmiş. Nasrettin hoca “Şimdi herkes kazanın içine girecek ve girdikten sonra on beş dakika bekleyeceksiniz” demiş. Herkes kazana girmişler ve Nasrettin hoca kazan kapağını kapatıktan sonra hemen o oradan uzaklaşmış. Kaçarken yolda bir kasapla karşılaşır ve ona koyun bağırsakları var mı diye sormuş. Kasaptan koyun bağırsakları alır ve onları elbisesinin içine atmış. Koşarken bir çoban ile karşılaşır ve ona, yanında bıçak olup olmadığını sormuş. Çoban “Bende bıçak var ama niçin lazım sana” diye sormuş. Nasrettin hoca “Peşlerimde devler var, karnım çok ağrıyor koşamıyorum” demiş. Nasrettin hoca bıçağını alır elbisesini keser ve bağırsaklar yere düşer. Çoban, Nasrettin hoca kendini öldürdüğünü zannetmiş. Daha sonra çobanın yanına devler gelmişler. Devler çobana “Acaba Nasrettin hocayı gördün mü” diye sormuşlar. Çoban “Evet gördüm, az önce buradaydı. Bıçakla kendini yardı ve bağırsakları yere

düştükten sonra yine koşmaya başladı demiş. Devler bağırsakları görünce Nasredin hocanın öldüğünü düşünmüşler. Böylece Nasredin hoca devlerden kurtulabilmiş.

(Njazi KAÇELİ-74- Emekli Öğretmen)

III. BİLMECELER

A. BİLMECELERİN İNCELENMESİ

Bilmece, bir şeyin adını anmadan, özelliklerini üstü kapalı söyleyerek, ne olduğunu bulmayı karşısındakine bırakan, eğlenceli, sözlü halk edebiyatı ürünüdür. Benzerleri klasik Türk edebiyatındaki muamma ve lügaz adları ile bulunmaktadır.⁴⁴Bilmecelerin, eski toplum yapımızda sosyal işlevi nedeniyle, insanlar arasında iletişim kurma, söyleyişi kaynağı olma, hoş zaman geçirme, bellek ve zeka eğitimlerini sağlama gibi somut yararları da söz konusuydu.⁴⁵

Bilmece, insanın zihninde, çoğu zaman bir gösterim anında yaratılır ve dil ile söylenir. Gösterimden önce insanın zihninde hazırlanan bilmeceler elbet vardır ama bu da sözlü olmak kuralını değiştirmez. Sözlü olmak, gösterimin sözlü yapıldığına da işarettir. Gösterime katılanlar ellerinde kitap taşımaz veya karşılığını bulmak için kitaba bakmaz. Sözlü olmak, yayılma işinin de insanlar ve kuşaklar arasında, ağızdan kulağa, sözlü aktarılmış olmasını da içerir.⁴⁶

Bilmece ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Bunların bazıları şöyledir:

Bilmeceler çok eskilere dayanır. Aristo'nun "*İyi bilmeceler bize genel olarak doğru mecazlar sağlarlar, iyi bir bilmece güzel bir mecazın oluşumuna yol açabilir*" ve "*Bilmecenin tabiatı, bir olguyu, sözcükleri imkansız gibi görünen bir biçimde yan yana getirerek tanımlamaktır; bu da eşyayı simgeleyen gerçek isimlerle değil, ancak mecazi anlam yoluyla yapılabilir*" biçimindeki bilmece yorumları vurgulanmıştır.⁴⁷

Şükrü Elçin "bilmece" türünü şu şekilde tanımlamıştır: "*Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hâdiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı; akıl, zekâ ve*

⁴⁴ Mehmet Yardımcı, "*Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri*" İzmir, Kanyılmaz Matbacılık, 2013, s. 73.

⁴⁵ Karadağ, a.g.e, s. 273.

⁴⁶ İlhan Başgöz, "*Türk Bilmeceleri*", Kültür Bakanlığı Yayınevi, Eskişehir, 1993, s. 4.

⁴⁷ Ali Öztürk, "*Türk Anonim Bilmeceleri*", Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 1985s. 294.

*güzellik gibi soyut kavramlarda dinî konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde yakın-uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir”.*⁴⁸

Naki Tezel bilmece hakkında şu yargıda bulunur: “Edebi folklorumuz içinde özel bir yeri olan bilmeceler, çeşitli, hareketli, binbir muhakeme usulü oldukları kadar, teşbih ve tasvir sanatları bakımından eşsizdir, mensur ve manzum şiirin pek canlı örneklerini de ihtiva etmektedirler.”⁴⁹

Bilmeceler, kış günlerinde vakit geçirmek için söylenen eğlencelerdendir. Eskiden elektrik yokken insanlar gaz lambalarını ve odun sobalarını yakıp bir odada toplarlarmış. Orada bilmece, masal, hikâye anlatırlar, kestane pişirilir ve böylece vakit geçirilirdi.

Şükrü Elçin’in, Türk Bilmeceleri adlı çalışmasında konularına göre bilmeceleri sınıflandırmıştır. Biz de derlemiş olduğumuz bilmeceleri bu sınıflamaya benzer bir şekilde sınıflandırdık:

B. BİLMECE METİNLERİ

1. Tabiat Ve Tabiat Hadiseleri İle İlgili Bilmeceler

Bum burada bum İşkodra’da zurnalı davullu	(Gök gürlemesi)
Çayırın ortasında ölü bir at	(Ay)
Kaya düşer ölmez, nehre düşer boğulmaz	(Güneşin ışıkları)

2. İnsan ve insan uzuvları ile ilgili bilmeceler

- Keserlerle dolu bir dolap	(Dişler)
-Yedi delikli bir çanak	(Baş)
- İki kardeş arasında bir dağ bulunur birbirlerini göremezler	(Gözler)
-Siyah uçlu iki ok var	(Kaş)

⁴⁸ Şükrü Elçin, “Halk Edebiyatına Giriş”, Akçağ Yayınları, Ankara, 1986, s.607.

⁴⁹ Naki Tezel, “Türk Halk Bilmeceleri”, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1969, s.30

3.Eşyalarla, Aletlerle İlgili Bilmeceler

- Dud odunu, insan keyfi. (Davul)
- Odun, ot, tüy, et (Beşik)
- Oğlu annesini döver (Dibek)
- Senede bir otlamaya çıkar (Orak)
- Başı tencere, kuyruğu tava bahçede şarkı söyler. (Saz)
- Bağlanınca yürürler çözülünce dururlar (Ayakabı)

4. Hayvanlarla ilgili bilmeceler

- Baş aşağı dökülmeyen dört küp (İneğin memeleri)
- Helva dolu bir tencere, helva dökülür tencere yenir (Hayvan bağırsağı)
- Boynuzlu kadınlar ve erkekler (Keçiler)
- Ağacın arkasında bulunur cesaretin varsa git al (Yılan)

5. Bitkilerle İlgili Bilmeceler

- Bıyıkları toprakta gömülü olan bir ihtiyar (Pırasa)
- Boyalı odanın içerisi, boyalı gelinlerle doludur (Nar)
- Yuvarlak çeyrek altın gibi, yufka yufka börek gibi (Lahana)
- Bittir çörek olur (Soğan)
- Yuvarlak yuvarlak dokununca kan akıttır (Karadut)

6. Yiyeceklerle İlgili Bilmeceler

7. Dini, Manevi Ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler

8. Diğer Bilmeceler

- Dokununca bağırır (Tüfek)
- Bini düzgün bini de ters sıralamış (Kiremit)
- Bir var bir yok, sırtı kırmızı, karnı siyah içinde her şey barındırır (Ev)

- Babası doğmadan, oğlu Kabe'de (Ateş ve duman)
- Taş taş kale olur (Duvar)
- Gülerek gider ağlayarak döner (Kova ile su)
- Aynı gömleğin içinde iki kardeş (Maşa)

(İlmije GJETA- 61-Lise Mezunu), (Hanife DEZHGIU-70-İlkokul Mezunu)

(Hysni SKURA- 23-Öğrenci), (İlda HYSA- 13-Öğrenci)

IV. ALKIŞ VE KARGIŞ

A. ALKIŞ VE KARGIŞ KAVRAMLARININ İNCELENMESİ

Dua, insanın kendisi ile içinde yaşadığı cemiyetin maddi refah ve manevi saadetinde yardım ve merhametini istemek üzere Tanrı'ya yaptığı bir hitap, bir sesleniştir. Beddua ise, duanın aksi ve zıddı olan lanet, inkisar, bela ve gazap ifade eden menfi sözlerdir.⁵⁰

Alkış ve kargış genellikle özgün, etkileyici ve duygu yüklüdür. Çünkü bir sevinci, bir teşekkürü (alkışta) veya bir acıyı, bir öfkeyi, bir nefreti (kargışta) dil getirmek için söylenirler.

Türk edebiyatında en güzel örnekleri “Dede Korkut Kitabında görülen alkış (dua) ve kargışlar (beddua, ilenç), Türk sözlü edebiyatının en yaygın; fakat, en az ele alınıp incelenen örneklerindedir. Genellikle bir arada ele alınan alkış ve kargışlar içerisinde alkış, iyi dileği ve dolayısıyla iyiyi ve güzeli yansıtan sözler olduğu için kötü dileği ve dolayısıyla kötüyü, çirkini ve öfkeyi yansıtan kargışlara nazaran daha çok dikkati çekmiştir.⁵¹

Pertev Nail Boratav, alkış ve kargışları iki gruba ayırır. “*Bir bölümde sadece konuşmayı renklendiren, kısa kalıplar şeklinde alkış ve kargış (=hayır dua, bedua) sözleri vardır. Bu biçimdekileri bir halk edebiyat türü olarak tanımlamak yersiz olur; konuşmayı süsleyici, duyguları belirtici, anlamı güçlendirici dil öğeleridir bunlar;kısalıkları, yoğunlukları son kertede bulunmakla ve çok kullanılmakla ikinci bölümlükilerden ayrılırla.*

⁵⁰ Elçin, a.g.e, s.662.

⁵¹ Oğuz, a.g.e, s. 153.

(...) İkinci bölümü, koygunluğunu anlatımdaki özenilmişken, imge, düşünce ve çağrışım buluşlarındaki başarıdan alanlarıdır.”⁵²

Alkış ve kargış açısından son derece zengin olan Dede Korkut Kitabı’nda alkışlar ”yöm vermek” sözü ile başlamaktadır.

B. ALKIŞ VE KARGIŞ METİNLERİ

1. Kargış Örnekleri

1-	Dalsh fare	Soyun kesilsin
2-	Te rafte rrufeja	Yıldırım çarpsın
3-	Te vrafte Zoti	Allah kahretsin
4-	Mos befsh hajer	Hayrın görülmesin
5-	Te rafte pika/damla	Damla senin üzerine düşsün
6-	Te plaste tamthi	Şakağın patlasın
7-	Te hangert dreqi koken	Şeytan başını yesin
8-	Te plaçin syte	Gözlerin çatlasın
9-	Te rafte plajsa	Şarbon hastalığına yakalanasın
10-	Mos te zente e nesermja	Yarını görmeyesin
11-	Te ardhte zoti hakut	Tanrı hakkından gelsin
12-	Mos ta prufte Zoti mbare	Allah rast getirmesin
13-	E marrte lumi	Sel kapsın
14-	Ta marrte Zoti shpirtin	Allah canını alsın
15-	Mos ju ndezte zjarr ne voter	Ocağında ateş yanmasın
16-	Mos u befte dasem ne ate dere	O hanede düğün olmasın
17-	Mos ja pafte hajrin	Hayrını görmesin
18-	Mos ju dijt varri ku e ka	Mezarı bulunmayasın
19-	Mos e zbardhte Drita	Sabahı görmesin
20-	Mos pafte dite te mira	İyi günler görmeyesin
21-	Tu thaft goja	Ağzın kurusun
22-	Paç faqen e zeze	Yüzün karalansın
23-	Mos te pafsha ma me sy	Gözüm görmesin

⁵² Boratav, a.g.e, s. 136.

24-	Shkofte e mos u kthefte ma olmayasın	Gidişin olsun dönüşün
25-	Te marrte dreqi	Şeytan çarpsın
26-	U futsh ne dhe	Toprağa gömülesin
27-	Te hyfte dreqi ne barke	Şeytan karnına girsın
28-	Me marresh te ligat	Kötülüklerimi alasın
29-	Me marresh pleshtat	Bitlerimi alasın
30-	Thefsh qafen	Boynun kırılısın
31-	Te marroftemZoti	Allah utandırısın
32-	Te plaste koka	Başın patlasın
33-	Vrafte veten me doren e vete	Kendini elleriyle öldürsün
34-	Te ikte mendja e kres	Aklını kaçırasın
35-	Te rafte kanceri	Kansere yakalanasın
36-	Ardhsh xhenaze	Tabut içinde dönesin
37-	Mos te shtifte kush ne dhe	Kimse seni toprağa gömmesin
38-	Keputsh qafen	Boynun kopsun
39-	Te hangert skilja pulat	Tilki tavuklarını yesin
40-	Haram te qofte	Haram olsun
41-	Te plaste gjarpri	Yılan ısırınsın
42-	Tu thafte lekura	Derin kuruyasın
43-	T'u thafte ne rranze	Kökün kazınsın
44-	Te kapte junanı	Yunan tutuklayasın

2. Alkış Örnekleri

1.	Te rujt zoti	Allah seni korusun
2.	Ta shperblefte zoti me te mira	Allah iyiliklerle karşılığı versin
3.	Te befte zoti katun	Allah sana köy kadar çoğaltırsın
4.	Te hyfshin te mirat prej hatllash	Her tarafına hayırlar gelsin
5.	Sa hapa te kesh bere aq sevap marresh	Adım sayısınca sevap kazanasın
6.	Ta shkruftu Zoti sa me shku ne haxh	Allah hac sevabı versin
7.	Te hecte hizri para	Hızır yol göstereceğin
8.	Allahut eman	Allaha emanet ol
9.	Zoti para ti mbrapa	Allah yol göstereceğin
10.	Te befte zoti mafaze	Allah belalardan korusun

11.	Qofsh veqil per mbi ne	Bize vekil olasin
12.	Ta shtofte zoti	Allah artırsın
13.	Te udhezofte zoti	Allah hidayete erdersin
14.	Ja pafsh hajrin femijes	Allah ocuğun hayrını gormeye
nasib etsin		
15.	Te dhashte zoti nje mec	Allah erkek evlat versin
16.	Te rujt Zoti me burre e me femije	Allah oluk ucuğunu korusun
17.	Ta shtofte Zoti bereqetin	Allah bereketini artırsın
18.	Qofte sadaka per burre e per femije	çocukların namına sadaka olsun
19.	İ dalte lule nanes e babes	Anne babanı yarasın
20.	E gezofsh me gjithe femije	ocuklarla birlikte gule gule oturun
dhe te rrish me te mira brenda		
21.	Ta prufte Zoti mbare	Allah rast getirsin
22.	Te dhante Zoti shendet	Allah sağlık versin
23.	Ta shkrufte Zoti per sevap	Allah sevap yerine yazdırsın
24.	Te zante moti shnosh	Sene sağ ıkasın
25.	U rrite me nane e me babe	Analı babalı buyusun
26.	U beft nje femije i hajrit	Hayırlı evlat olsun
27.	Mos pafsh te keqija me sy	Gozlerin kotu Şeyler gormesin
28.	Shkovsha me din e me iman	Din imanuzerineoleyesin
29.	Te rujt Zoti nga sherri insanit	Allah insanların Őerrinden
korusun		
30.	Te rujt Zoti nga sherri shejtanit	Allah Şeytan Őerrinden korusun
31.	Ta prufte Zoti mbare naten e varrit	Allah kabir gecesi yardımcı
olsun		
32.	U befsh mize e gjeth	Yaprak sayısınca oğalasın
33.	Te dhente Zoti gjithe te mirat	Allah her iyiliğini bahşetsin

(Hanife DEZHGIU-70-İlkokul Mezunu), (Mherije SHURDHİ-60-Ev Hanımı),

(Fatmira HYSA- 48- Ev Hanımı)

V. NİNNİLER

A. NİNNİLERİN İNCELENMESİ

Ninni, annelerin çocuklarını sakinleştirmek için ve uyutmak amacıyla söyledikleri ezgili manzumelerdir. Ninnilerdeki ezgi, sakinleştirici, gevşetici ve uyku getiren bir ezgidir. Ninni söyleyen kadın, ya hazır şiir örneklerinden istifade eder ya da doğaçlama yoluna başvurur. Ninnilerde, kadınların kendilerini ve çocuklarını üzen durumlardan da serzenişte bulduklarına rastlanmaktadır. Bu yönü, ninnileri ağıtlara yaklaştırırken, içlerinde övgü sözlerine yer vermeleri ya da bastan sona övgü niteliğinde olmaları onları, ayrıca “alkış”lara da yaklaştırmaktadır⁵³

Ninni ile ilgili çeşitli kaynaklarda pek çok tanıma rastlanmaktadır. Bunlardan bazıları:

*“Ninniler, annelerin süt emen çocuklarını uyutmak için ezgi ile söyledikleri manzum ve mensur sözlerdir”.*⁵⁴

*“Anonim Halk Edebiyatı Türüdür. Ağlayan çocuğu susturmak veya uyku saati gelen çocuğu uyutmak için anne kucağında, dizinde veya beşikte söylenen ezgileridir”.*⁵⁵

*“Ninni, annelerin çocuklarını uyutmaları için söyledikleri nağmeleri birer kıtalık halk şiiridir. Ninni yalnız küçük çocuklar için düzülmüştür. Ne şairleri bellidir, ne de yazılısı vardır. Anneden kızına kulaktan geçer, bu suretle de dilden dile, nesilden nesle devam eder. Muayyen bir bestesi vardır”*⁵⁶.

Ninnilerde çok farklı konulardan söz edilebilmektedir. Ninnileri üzerine değerli bir çalışma yapan Amil Çelebioğlu ninnileri, ele aldıkları göre şu şekilde sınıflandırmıştır:

- A. Dini, kutsi ve fikri mahiyette ninniler,
- B. Efsane ve ağıt türünden ninniler,
- C. Dilek ve temenni mahiyetinde ninniler,
- D. Sevgi ve alaka ifade eden ninniler,
- E. Övgü ve yergi mahiyetinde ninniler,

⁵³ Öcal, a.g.e, s. 274.

⁵⁴ Elçin, a.g.e, s.271.

⁵⁵ Ali Berat Alptekin, “Türk Dili v Edebiyatı Ansiklopedisi, Ninni Maddesi”, c. VII, İstanbul, 1990, s. 63.

⁵⁶ Enver Behnan Şapolyo, “Halk Ninnileri”, Ahmet Halit Kitapevi, İstanbul, 1938, s. 104.

F. Şikâyet ve teessür ifade eden ninniler,

G. Ayrılık ve gurbet ifade eden ninniler,

H. Va'd mahiyetinde ninniler,

İ. Tehdit ve korkutma mahiyetinde ninniler.⁵⁷Bölgeden yedi adet ninni örneği derlenmiştir.

B. NİNNİ METİNLERİ

E e e e meci fle

Oğlan uyuyor eeee

E kund nana ne gjepe te re

Yeni beşikte anası onu sallıyor

E e kund e fle

Sallanarak uyuyor eee

E kund nana ne gjepe te re

Beşikte anan sallıyor

(Hava SKURA-55-Ev Hanımı)

Djepja e mecit plote me pe

Oğlanın beşiği iple dolu

Ça ka meci qe nuk fle

Oğlanın nesi var niye uymuyor

Djepja e mecit plote me kashte

Oğlanın beşiği samanla dolu

Ça ka meci qe me qa

Oğlanın nesi var niye ağlıyor

Djepja e mecit plote me shajka

Oğlanın beşiği çiviyle dolu

Ça ka meci qe s'ben shaka

Oğlanın nesi var niye

şakalaşmıyor

(Hava SKURA -55- Ev Hanımı)

E kund nana djalın ooo

Anası oğlanı sallıyor ooo

Qe ta zaje gjumi i emebel ooo

Tatlı tatlı uyusun diye oo

⁵⁷ Öcal, a.g.e, s. 274.

Gjum i ambel plot me tambel ooo

Djali nanas i ambel ooo

E tun nana djalın ooo

Djalın begatine ooo

Do ta bej dhaner ooo

Süt dolu tatlı uykusu ooo

Anasının tatlısı ooo

Anası sallıyor ooo

Uğurlu oğlanını ooo

Onu damatlığını görecek ooo

(Sabie DEZHGIU-40 -İşçi)

Djepja e djalit mbush me bore

Rritu djale te boj pazare

Djepja e djalit mbush me fier

Rritu djale te bahesh vezire

Djepja e djalit mbush me kashte

Rritu djale te bahesh pashe

Oğlanın beşiği karla dolu

Büyü ki pazara gidesin

Oğlanın beşiği eğreltiotlu dolu

Büyü ki vezir olasın

Oğlanın beşiği samanla dolu

Büyü ki paşa olasın

(Hanife LASKU- -İlkokul Mezunu)

E tunda nana ta zeje gjumi

Te ka nana zog pellumbi

Djepja e çunit mbush me boça

Rritu çun te mesojsh tek Hoxha

Te me behesh i ditun ooo

Te don nana si shpirtin ooo

Uyusun diye annesi sallıyor

Anasının güvercini

Oğlanın beşiği kozalarla dolu

Büyü ki hocaya gidesin

Bilgili olasın

Anan canı kadar seni sever

(İlmije GJETA- 60- Ev Hanımı)

Lule lule te perkund nana
Ti mu bafsh si gjithe Tirana
Lule lule perkund baba
Ti mu bafsh si gjithe kasaba
Ti mu rritsh me yll ne ball
Porsi xhaxhi partizane
Ti mu rritsh me shku ne shkolle
T'mi vijsh nanes mendje holle
Lule lue perkund motra
Ti mu bofsh sa gjithe bota

Çiçek gibi anan sallıyor
Tirana kadar çoğalsın
Çiçek gibi baban sallıyor
Kasaba kadar olasın
Alnında yıldız ile büyüyesin
Partizan amca gibi
Büyü ki okula gidesin
Zeki olarak anana gelesin
Çiçek gibi kardeşin sallıyor
Dünya kadar çoğalsın

(Qazim LASKU-79-İlkokul Mezunu)

Fli mor djale mylli syte
Kur i çel i çelsh si yjt
İ çelsh si yll i çelsh si hane
Ti mu rritsh me babe e nane
Ti mu rritsh per babe e nane
E mu befsh per vatan
Per vatan e per shqiperi
Te marresh manzer e te marresh alti
Te luftosh per shqiperi

Gözlerini kapat uyu oğlum
Gözlerin yıldız gibi açılasın
Yıldız gibi ay gibi açılasın
Babalı analı büyüyesin
Ana baba için büyüyesin
Vatan için olasın
Vatan ve Arnavutluk için
Silah kuşanasın
Arnavutluk adına savaşasın

(Zeliha KAÇELİ-33- Öğretmen)

VI. TEKERLEMELER

A. TEKERLEMELERİN İNCELENMESİ

Ses ve sözcük benzerliğinden yararlanılarak oluşturulan yarı anlamlı, yarı anlamsız hoş söyleyişli cümleciklere ya da sözlere tekerleme denir. Tekerlemeler çocukların küçük yaştan itibaren hayatına giren anonim halk şiiri ürünleridir. Tekerlemeler; şekil, konu, içerik ve işlevleri bakımından sınırları tam olarak belirlenmemiş halk edebiyat ürünleridir. Bağımsız olmaktan çok, bilmece, halk şiiri, masal, ninni, halk hikâyesi vb. disiplinlerin içinde yer alır.⁵⁸

Tekerleme daha çok çocuk geleneklerinde yeri olan bir türüdür; tekerlemelerin konularındaki ve yapılarındaki çocuksu eda bu olgunun görüntüsüdür.⁵⁹

Tekerlemelerin bugün için anlamlarından çok, ifade biçimleri veya herhangi bir türe bağımlılıklarıyla ele alınmasının esas sebebi, bize göre kökenlerinden farklı bir fonksiyona yönelmiş olmalarıdır. Başka bir ifadeyle tekerlemeler, bugün kökenlerini oluşturan ortamdan ve fonksiyondan uzaklaşmışlardır. Bu bakımdan da sadece anlamsız sözler yumağı olarak kalmışlardır⁶⁰.

Tekerlemelerin, şaşırtma, eğlendirme ve keyiflendirmenin yanında masal, halk hikâyesi gibi anlatı türlerinde dinleyiciyi anlatıya hazırlama, oyunlarda ebe seçimi, tarafların seçimi, doğa güçlerini harekete geçirme, doğa olaylarını kontrol altında tutma, özellikle de yanılmaçlarda çocuğun dilini geliştirme gibi fonksiyonları vardır.⁶¹

Pertev Naili Boratav'a göre tekerleme şöyle çeşitlenir:

- 1- Masal tekerlemeleri
- 2- Oyun tekerlemeleri
- 3- Tören tekerlemeleri
- 4- Bağımsız söz canbazlığı değerinde tekerlemeler

⁵⁸ Mehmet Yardımcı, “Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri” İzmir, Kanyılmaz Matbacılık, 2013, s. 73; Öcal, a.g.e,275.

⁵⁹ Boratav, a.g.e, s. 145.

⁶⁰ Ali Duymaz, “İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler”Ankara, Akçağ Yayınları, 2000, s. 13.

⁶¹ Boratav, a.g.e, s. 146.

B. TEKERLEME METİNLERİ

Oj lija letas

Ey liya letas

Shkova per perteka

Odun toplamaya gittim

Teka teka turre

Tomar tomar odun

Per katund te pules

Tavuğun köyü için

Pula lau kret

Tavuk başını yıkadı

Gjeli gjeshi armet

Horoz silahlarını çıkardı

Armet e sharpenes

Kertenkelenin silahlarını

Sharpenen e vrane

Kertenkeleyi öldürdüler

Shul ne udhe e qane

Yolun ortasında ona ağladılar

Per nje fiye bar

Bir ot teline

Fija e barit u keput

Ot teli koştu

Femija ra ne lluc

Çocuk çamura düştü

(Lumturie KAÇELİ-51-Ev hanımı)

Sul sul pres nje pule
Süleyman

Bir tavuk keseyim Süleyman

Pula s'me del

Tavuk bana yetmiyor

Pres nje gjel

Horoz keseyim

Gjelin se ha

Horozu yemem

Pres nje ka

Dana keseyim

Kau ngordhi

Dana öldü

Sula pordhi

Süleyman o...

(Xhemile HOXHA-54-Ev hanımı)

Bes bes
Perdite permbi hurdhe te zeze
Gjethi eshte gjithe mulleze
Pula jane pese
Gjeli gjashte, besa shtate

Besim Besim
Her gün kara göletin üzerindesin
Yapraklar hepsi çürüdü
Beş tavuk var
Horoz altı, Besimi yedi

(Lumturie KAÇELİ–51-Ev hanımı)

Meni meni dynaseni
Karafili bani le
Quka le
Llafi tufi
5- Can dada kuci⁶²

Meni meni dünaseni
Karafili bani le
Quka le
Lafi tufi
Can dada kuci

(Xhemile HOXHA–54-Ev Hanımı)

Aj baj komisai
Dija mija kompania
Simeraku tiku taku
Aj baj buf⁶³

Ay bai komisai
Diya miya kompania
Simeraku tiku
Ay bay buf

(Selami KAÇELİ–62-İnşaat Ustası)

⁶² Bu tekerleme parmaklarla oynanan oyun sırasında söylenir. Buradaki kelimelerin herhangi bir anlamı bulunmamaktadır .

⁶³ Buradaki kelimelerin Arnavutçada herhangi bir anlamı bulunmamaktadır. Ancak bazı kelimelerin İtalyancayı ç ağırttığı gerçeğini göz önüne alarak, bu tekerlemelerin İtalya'nın Arnavutluk'u işgal ettiği II. Dünya Savaşı yıllarda yayılmış olabilir.

Goni goni piperoni
Hypi gjeli tek ballkoni
Ke ballkoni sovjetik
Ë ra xhamit me lastik
Pa fol pa qesh
Vini duart mu ne brez
Se na erdh polici
Faqe bullafiqi ⁶⁴

Goni goni biberani
Balkona horoz çıktı
Sovyet balkonuna
Sapanla cama vurdu
Gülmeden konuşmadan
Ellerinizi bele bağlayın
Polis amca geliyor
Tombik yanaklı

(Müzeyen KAÇELİ- 28- İşçi)

Ku ishe?
Ne shishe
Me cfare dole?
Me rovole
Cfare vrave?
Nje gusllave
Po tjeter?
Nje lepur

Neredeydin?
Şişedeydim
Neyle çıktın?
Tabancayla çıktım
Ne öldürdün?
Bir slavı
Başka?
Bir tavşanı

(Juela HYSA-21- Öğrenci)

⁶⁴ Bu tekerleme herhangi bir oyuna başlarken sıralamayı bulmak için söylenir.

Tang tang langa

Vdiq Ca Vrang

Rroi Hem Hasa

Çau derrasa

Kupa dal

Bilbili ra⁶⁵

Tang tang langa

Ca (Hasan) Vrang öldü

Hem (Muharrem) Hasa yaşadı

Keresteleri kesti

Kapak çıktı

Ötmeye başladı

(Behar KAÇELİ-34-Yüksek Lisans Öğrencisi)

Aras e perrallas

Hengri qeni arrat

Arrat ustait

Ustai vulloi

Qeni e kafshoi

Ceviz ve masallar

Cevizleri köpek yedi

Ustanın cevizlerini

Usta kaçıp gitti

Köpek ısırıldı

(Aishe DADA-48-İşçi)

Me jep nje kokerr than or gjel
ver

Te plaçin syte oj pule

Perse or gjel?

Me hengri dhia brumin

Pse oj dhi?

Ey horoz bana bir tane kızılıcık

Ey tavuk gözlerin patlasın

Neden ey horoz?

Keçi hamurumu yedi

Niçin ey keçi?

⁶⁵ Bu tekerleme ağaç dalından düdüklerin yapılışı sırasında söylenir.

Se me rujti bariu

Çoban beni korudu

Pse o bari?

Niçin ey çoban?

Se nuk me dha nana buke

Anam yemek vermedi

Pse oj nane?

Neden ey ana?

Me hengri daci brumin

Kedi hamurumu yedi

Pse or dac?

Niçin ey kedi?

Se me erdhi nu

Çünkü acıktım

M'bani pjuuuuuuu

Popom pyuuuuuuu yaptı

(Lumturie KAÇELİ-51-Ev Hanımı)

Ambli tambli tunganjela

Ambli tambli tunganyela

Shaklli paklli formanjela

Şakli pakli formanyela

Ja lluk beq⁶⁶

Ya luc beg

(Aishe DADA-48-İşçi)

Sorre sorre pingale

Karga karga nerden geldin

Nam nje dhamb te ri

Bana yeni bir diş ver

Te jap nje dhamb te vjeter

Yerine eski bir diş vereyim

Une ha buke e djath

Ben peynirli ekmek yerim

Ti ha buke e gjize⁶⁷

Sen lorlu ekmek yersin

(Eduart HOXHA-22-Öğrenci)

⁶⁶ Bu tekerleme manası ile ilgili 63 numaralı dipnotta açıklama yapılmıştır.

⁶⁷ Bu tekerleme süt dişleri düşükleri zaman söylenir. Tekerlemeyi söyledikten sonra süt dişi evin çatısına atılır.

Çim çim çaku prej shejaku
Hante shume i dhimte barku
Kur vjen ora per ne shkollë
Çim çim çaku lun futbol
E ngre mesuesja ne abetare
Qafsha mamin se di fare
bilmiyorum

E ngre mesuesja ne histori
Qafsha babin se di hiç
bilmiyorum

Çim çim çaku shko ne shpi
E rreh mami me kaci

Nese te dhemb barku
Shko tek doktor Marku
Ti bjeri me çekici
Te dali nje viç

Gjal miri nanes
Gishti unazes
Garraveçi i gjate

Şiyaklı Çim Çim çak
Fazla yerdi karnı ağrırdı
Okul saati gelince
Çim Çim çaku futbol oynardı
Öğretmeni alfabeyi sorar
Anama yemin ederim ki
Öğretmeni tarihi sorar
Babama yemin ederim hiç
Çim çim çaku eve gidince
Annesi kürek ile döver

(Jonida HYSAs-16-Öğrenci)

Karnın ağrarsa
Doktor Marku'ya git
Çekiçle vursun
Bir dana çıksın

(Jonida HYSAs-16-Öğrenci)

Ananın oğlusu
Parmağının yüzüğü
Uzun sopa

Lpefsi sahanit

Sahanın yalardı

Shtepshi morrave

Bitleri ezerdi

(Merjeme KAÇELİ-75 -İlkokul Mezunu)

Çile çile arka dry

Açın açın kilitli sandığı

Bishte mije kakardhi

Fare kuyruklu

Ska gja

Bir şey yok

(Mheriye HYSA-73 -İlkokul Mezunu)

Na ishte se ç'na ishte

Bir varmış bir yokmuş

Nje gomar me bishte

Kuyruklu bir eşekmiş

Kudo qe shkonte

Gittiği her yere

Veç para leshonte⁶⁸

Yalnız para bırakırmış

(Merjeme HYSA- 46-Ev Hanımı)

She she laga she

Yağmur yağmur ıslak yağmur

Shkei plaka ne mulle

İhtiyar kadın değirmene gitti

Peqi tre kulaç ne he

Külde üç çörek pişti

Nje e degji, nje e peqi, nje e hangri me gjithë zogj Birini yaktı, diğerini pişti,
birini de kuşlarxgla birlikte yedi⁶⁹

(Merjeme KAÇELİ-75-Ev Hanımı)

⁶⁸ Bu tekerleme herhangi bir masalı anlatmaya başlamadan önce söylenir.

⁶⁹ Yağmur yağdığına çocuklar tarafından söylenen bir tekerlemedir.

Esh e vogla rashe e fleta
Kur u ngreta gja nuk gjeta
bulmadim
Gjeta lifen e Shabanit
Tu qenis ne hije te manit
nakış işlerken gördüm
Tu qenis rizen e gjel Osmanit
örerken
Gjel Osmanin thone e vrane
derler
Dy bisht holla thone i la
bıraktı derler
O pellumb viti viti
Ne kjamet te rafte shpirti
Me nderseve qente dhe hika
Per tre vjet ste doli frika

Küçük Ayşem uykuya daldım
Uyanınca etrafımda bir şey
Şaban kızını gördüm
Dudu ağacın gölgesi altında
Osmanın horozona mendilini
Osmanın horozunu öldürdüler
Yalnızca iki tane tüy geride
Ey güvercin
Kıyamet gününde canın çıksın
Köpekleri kışkırtıp kaçtım
Üç senedir korkuyu yenemedin

(Hanife DEZHGIU-70-İlkokul Mezunu)

Shkova per sharka
Sharka nuk gjeta
Gjeta zogjt e malit
Ja ngarkova kalit
Kali mori udhen

Şarka almaya gittim
Şarka bulmadım
Dağ kuşları buldum
Ata yükledim
At yola koyuldu

E kaloi uren	Köprüyü geçti
Ham ham ham	Ham ham ham
Ëk se te hudha me ne shkam	Git, kayadan aşağı atarım
Hum hum hum	Hum hum hum
Ëk se te hudha mu ne lum	Git, nehre atarım
	(Hysni SKURA- 23-Öğrenci)
Shkova ne dyqan	Dükkana gittim
Per te blere fustan	Fıstan almak için
Fustan nuk kishte	Fıstan yoktu
Bleva buke e mishte	Etli ekmek aldım
Shkova tek mami	Anneye gittim
Mamit i dhimbte barku	Annenin karnı ağrıyordu
Of e of of eof	Of of of oflandı
Shkova tek babi	Babaya gittim
Babit i dhimte dhemballa	Babanın dişi ağrırdı
Uf uf uf	Of of of oflandı
Shkova tek motra	Ablama gittim
Motra ishte parukiere	Abla saç kesiyodu
Sht sht sht	kış kışt kışt
Shkova tek gjyshja	Nineye gittim
Gjyshja ishte llafazane	Nine dedikoducu

Bla bla bla

Shkova tek vellai

Vellai ishte polic

E me tha mos leviz

Kujt i bi dhjeta

eshte e verteta

N.q.s. nuk besoni

Eja numeroni

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Bla bla bla

Abime gittim

Abi polislik yapıyordu

O da bana kapırdama dedi

(İlda HYSÄ- 13-Öğrenci)

On kime düşerse

O gerçektir

İnanmazsanız

Gelin kendiniz sayın

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

(Hysni SKURA-23-Öğrenci)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GURİ-BARDHE KÖYÜ HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ

I.DOĞUM

Arnavutluk'ta ve dünyanın her yerinde, kültürel kimliğin bir parçası olarak görülen çocuk sahibi olma ve çocuk yetiştirme süreci, çeşitli gelenek, görenek ve inançları da beraberinde getirmektedir . Fakat dünyamızın hızla gelişmesine paralel olarak, çağın ve tekniğin getirdiği yenilikler geleneksel kültürümüzün bozulmasına ve unutulmasına da sebep olmaktadır. Bir ülkeye, bölgeye ya da yöreye özgü geleneksel kültürün en temel bölümlerinin birini geçiş dönemlerinde yer alan uygulamaların, adetlerin, gelenek ve göreneklerin oluşturduğunu söylemek mümkündür. Guri-Bardhe köyünün halkı, gelenek ve göreneklerini sürdürmektedir.

A. DOĞUM ÖNCESİ

Çocuk doğmadan önce doğacak bebek için hazırlıklar yapılır. Bebeğin kullanacağı her türlü kıyafet, yatacağı beşik veya karyola ile ilgili takımları hazırlanır. Eskiden ailelerin maddi durumu ve bugünkü çeşitlilik olmadığı için anneler pek bir şeyler hazırlayamazlardı. Bölgede, çocuk doğmadan önce illa beşik, şkulay⁷⁰ ve balkore hazırlanır. Günümüzde, maddi durumu müsait olan ve olmayan doğumdan önce bebek için gerekli olan gömlek, zıbın, bez, kundak, beşik, çarşaf takımları, battaniye, bebek arabası gibi eşyaların hazırlıklarını yaparlar. Bunların hepsi hamile kadın tarafından yapılmıyor. Kaynana, anne görümce, yengeler, kardeşler de bu hazırlıklara katkı sağlarlar. Bebeğe patik çeşitleri, hırkalar, atkı, bere ve eldiven gibieşyalar örülür. Günümüzde evde doğum yapma oranı oldukça düşüktür. Genel olarak aileler doktor kontrollerine giderler, bebeğin ve annenin sağlık durumlarını takip ederek doğumun olacağı gün için hazırlıklarını sürdürürler. Doğum olayı evde gerçekleşecek ise doğum esnasında kullanılacak örtüler, muşambalar, makas ve ilaçlar bir ay öncesinden hazırlanır. Yörede, kadının ilk doğumuna önem verildiğinden daha çok ilk bebek için hazırlıklar yapılmakta, diğer doğumlarda özel bir hazırlığa ihtiyaç duyulmamaktadır.

⁷⁰ Bölgeye has malzeme ismi.

1. Kısırlığı Giderme Yolları

Araştırma alanında çiftlerin çocuklarının olmamasının sebebini çoğunlukla kadına bağlanmaktadır. Çocuğu olmayan kadınların gebe kalmak için başvurdukları çareleri ve tedavi şekillerini iki kısımda inceleyebiliriz:

Dinsel-büyüsel nitelikte olan pratikler

Tıbbi sağaltma alanına giren yöntemler

Günümüzde uygulanan yöntemlerin çoğunluğunun tıbbi sağaltma kapsamına girdiğini söyleyebiliriz.

Dinsel-büyüsel nitelikte olan pratikler: Guri-Bardhe köyünde, evlendikten sonra belli bir zaman içinde çocuğu olmayan kadınlar, kendilerini hocaya okutturur ve muska yazdırarak üzerlerinde taşırlar. Çocuğu olmayanlar çiftler için hoca “Baziben” adında bir muska yazar. Bölgenin halkı muskayı çok özenle korurlar. Baziben muskası halkın inanışlarına göre çok kuvvetli bir duadır. Bu muskayı erkek çocuk doğurmak için de kullanılır. Çocuğu olmayan kadın ve hamile kadın muskayı üzerlerinden hiçbir zaman çıkartmamalıdır. Sözlü kaynaklara göre; erkeğin kısır olması durumunda da baziben muskasından yazdırılır. Günümüzde bu pratikler halen devam etmektedir.

Çocukları olmayan çiftler zaman içinde ayrılarak başkalarıyla evlenip çocuk sahibi olabilmektedirler. Araştırma alanında kısır olan ve yahut elinde olmayan nedenlerle çocuğu ölen ya da sürekli düşük yapan bir kadının kocasını kendi rızasıyla bir başka kadınla evlendirmesi yani üstüne kuma alması nadir de olsa görülebilen bir durumdur.

2. Gebelikten Korunma

Araştırma alanında gebelikten korunmak için herhangi bir uygulama şekline rastlanılmamaktadır. Günümüzde kadının gebelikten korunmak için başvurduğu en sık tıbbi yöntemlerin başında; hap kullanarak korunma yöntemi yer almaktadır.

3. Gebeliğin Anlaşılması

Bir kadının hamile olup olmadığını anlamak için herhangi bir halk pratiği yoktur. Bir kadın, hamile olduğunu kendi vücudundaki değişikliklerden anlar. Hamileliğin anlaşılması adetten kesilmesinden başlar sonra karnı şişer. Bir müddet sonra mide bulantısı, baş dönmesi görülür.

Araştırma alanında geçmiş dönemlerde gebeliğin yaşlı kadınlar tarafından anlaşılan bir durum olduğu bilgisine derlemeler sonucunda ulaşılmıştır.

Günümüzde gebe olduğundan şüphesi olan kadın, doktora giderek durumunu öğrenir. Doktordan olumlu cevap aldıktan sonra kadın, bu mutlu haberi öncelikle eş sonrasında da aile büyükleri ile paylaşır. Hamile kadın direkt olarak kayınpederine veya babasına haberi iletmez. Gelinin kayınpederi ve babası torununun olacağı haberini kendi eşinden öğrenir.

Geçmiş dönemlerde yaşam şartlarının ağır olmasından dolayı bir hamile kadın tarlada, bahçede ağır işler yaparlarda. Günümüzde hamile kadın evde korunmaya alınır. Ağır işler yapmaz. Yemesine, içmesine ve yatmasına önem verilir.

Bölgede, hamile kadın karnındaki bebeğinin hareketlerini hissedinceye kadar, gebelik nazar ve hasetlik gibi tehlikeli ve zararlı etkilere açık bir dönem olarak görüldüğünden dolayı herkese anlatılmaz.

a. Aşerme

Aşerme, hamileliğin belli bir döneminde, hamile kadında görülen bir durumdur..

Gebeliğin en belirgin özelliği aşermedir. Aşerme genellikle hamileliğin ilk üç ayında olur bazı kadınlarda da dokuz ay boyunca devam edilir.. Kadının canı istediği bir şeye mutlaka yedirilmelidir yoksa yedirilmezse kadının düşük yapabilir.Bununla ilgili kaynak kişilerfarklı yaşanmış hikâyeler anlattılar. Aşeren kadın tatlı yerse çocuğu kız olur, ekşi yerse çocuğu oğlan doğar.

b. Hamile Kaçınmaları

Kadının hamile kaldığı andan itibaren; çocuğu annenin tüm davranışlarından etkileneceği inanılır. Hamile kadını bir takım davranışları yapmaya ve yapmamaya zorlamaktadır.

Hamile kadının yapmaması gereken davranışlar şunlardır:

- Yüksekçe uzanmayacak
- Ağır kaldırmayacak,
- Zıplamayacak
- Çok yorulmayacak
- Korkutulmayacak

- Cenazeye gitmemesi ve cesede bakmaması gerekir.

c. Çocuğun Cinsiyetinin Tayini

Gebeliğin en önemli konularından birisi de doğacak çocuğun cinsiyetidir. Guri-Bardhe köyünde ilk doğacak çocuğun erkek olması çok istenir. Çünkü erkek çocuğun neslin devamı için şart olarak görülür. Erkek çocuğu olmasını isteyen aileler çeşitli çarelere başvurumaktadırlar. Bunların en başında bölgede muska yazdırmak ve kurban kesmek gibi uygulamalar yer alır. Bazı aileler erkek çocuk sahibi oluncaya kadar çocuk yaparlar.

Çocuğun cinsiyeti günümüzde doktora gidilerek anlaşılrsa da eski dönemlerde köyün ebeleri veya yaşlı kadınları tarafından çocuğun cinsiyeti hakkında bilgi sahibi olunduğu derlenen bilgiler arasındadır.

Guri-Bardhe köyünde konuyla ilgili olarak;

1) Kadının fiziksel görünümüne bakılarak; gebe kız ise annenin güzelliğinalacağına; erkek ise anneyi güzelleştireceğine,

2) Kadının yediklerine bakılarak; çok ekşi yerse erkek; tatlı yerse de kız doğuracağına,

3) Kadında meydana gelen değişikliklere bakılarak; annenin yüzünü temiz ise erkek; sarı lekeler olursa kız olacağına,

4) Çocuğun anne karnına verdiği şekle bakarak; annenin karnı sivri ise erkek;karnı yassı, yuvarlak ise kız olacağına,

5) Doğum anında sancı çok olmazsa oğlan olacağına, sancı belden ve çokgelirse kız olacağına inanılır.

6) Dokuma tezgahı aracılığıyla üretilen kıyafetler eğer kapalı renk olursa erkek çocuk, açık renk olursa da kız çocuğu olacağına inanılır.

7) Mide ekşimesi çok olursa kız olacağını, az olursa erkek olacağını inanılır.

d. Doğuma Hazırlık

Gebe kadın, doğumuna iki ay kala hazırlılarını yapmaya başlar. Kadın temizliğine dikkat eder, akraba ve arkadaş ziyaretlerinde bulunmaz. Doğum sırasında ve sonrasında giyilecek kıyafetler, doğum yatağı için kullanılacak eşyalar hazırlanır. Eskiden halkın maddi durumu ve bugünkü eşyaların çeşitliliği olmadığı için çok fazla hazırlıklar yapılamazdı.

B. DOĞUM SIRASI

Doğum sancıları, hamile kadının suyunun gelmesi durumunun doğumun başladığının habercisidir. Önceleri, bölgede sağlık kuruluşlarının bulunmaması veya kuruluşlara ulaşımın kolaylıkla yapılmaması ve maddi imkânsızlıklar gibi nedenlerden ötürü köylerde doğumların tecrübeli yaşlı kadınlar tarafından yaptırılırdı ve ebe kadınların var olduğu bilinmektedir. Doğum sancıları başladığında akla ilk gelen şey kadını rahatlatmak ve doğumun başarılı olmasını sağlamaktır.

Bölgede doğumlar, günümüzde hastanede, geçmiş dönemlerde ebeler tarafından ve kaynanallar yada tecrübeli kadınlar tarafında evlerde yaptırılırdı..

Bölgede, kadın hastalanınca kayınvalidesi ateşte su kaynatır çünkü doğum gerçekleşikten sonra kadın yıkanır. Kadın yerde yatırılır, doğum kolay geçsin diye gebe kadının beli ovalanır. Çeşitli sure ve dua okunur. Eskiden hamile kadına doğum sırasında “ Haymalı”⁷¹ adında küçücük bir kitap doğumda çok fazla sancı çekmemesi amacıyla boynuna takılırdı.

Doğum esnasında herhangi bir problem yaşanırsa sadece dua okunur.

Kızın annesine haber verilmez.

C. DOĞUM SONRASI

1. Çocuğun Göbeği

Çocuk dünyaya geldikten bir müddet sonra da eş alınır. Eşin geç düşmesi annenin sağlığını tehlikeye sokar. Düşen eş bebeğin göbeğiyle birlikte toprağa gömülür. Bebeğin göbeğiyle ilgili herhangi bir inanış bulunmamaktadır. Yalnız bebeğin göbeğinin kesildikten sonra Besmele çekerek bebeğin göbeği bağlanır.

Doğumdan sonra hem anne hem bebek yıkanır. Çocuk doğunca çarşaf gibi bir şeyle kadının beli sıkıca sarılır. Böylece kadının göbeği kalmaz.

2. İlk Anne Sütü

Köyde çocuğa ilk anne sütü verilmeden önce besmele çekerek kadın çocuğu emzirirken kusmaması için aya bakar.

⁷¹ Bu kitabın içinde doğumu kolaylaştıracak özel dualar var.

Anne çocuğuna erkeklerin ve aile büyüklerin yanında süt vermez. Eğer aynı odada iseler sırtını dönerek çocuğa süt verir.

Sütü kesilmiş kadınlara bir çörek pişirilip hocaya okuması üzere götürülür. Kadın çöreği güneş doğmadan çıplak ayakla bir pınarın yanında yer.

Sütü olmayan veya sütü çocuğa yetmeyen anneler için bazı yollara başvurulur. Anneye bol sıvı, su, süt ve çay verilir. Kadın gelen misafirleri kapıya kadar uğurlayamaz çünkü sütü kesilir diye inanılır.

3. Lohusalık

Yeni doğum yapmış olan kadına “loğusa”, “emzikli”, “kırklı” adı verilir. Doğum yapan kadın kırkı çıkıncaya kadar ”loğusa” sayılır. Arnavutça dilinde “lehone” kelimesi olarak geçer. Doğumdan sonra kadının yatakta kalma süresi; kadının fizyolojik durumuna, doğumun güç ya da kolay olmasına, iklime, çevre koşullarına, ailenin ekonomik durumuna ve gelinin sevilme durumuna bağlıdır. Genellikle yatakta yatma süresi üç gün ile on gün arasındadır. Loğusa kadın kırk gün boyunca kendi yatağında eşıyle birlikte yatmaz. Loğusa kadın ailesiyle birlikte aynı masada yemek yemesi ayıp sayılır. Loğusa kadının akşamleyin dışarı çıkmaması gerekir⁷².

4. Çocuk Görme

Kadın doğum yaptıktan sonra aileden bir çocuk müjdeli haberi vermek için kızın ailesinin evine götürülür. Geleneğe göre çocuğa bu mutlu haberi ilettiği için mutlaka bir hediye ya da şeker verilir. Köyün geleneğine göre kızın ailesi kızlarını görmeye giderken lokma pişirilir. Oraya gittiklerine oradaki bulunan herkese bu lokmalardan verilir. İlk lokmayı çocuğun anneannesi yemesi gerekir, eğer yemezse çocuğun konuşmayacağına inanılır.

Yakın akraba ve arkadaşlar doğumun bitiminden bir-iki gün sonra hastayı ve çocuğu sormaya giderler. Loğusa kadın ve bebek herkese gösterilmez. Gelenler yiyecekler-içecekler getirirler. Aradan bir hafta on gün geçtikten sonra komşular, akrabalar ve arkadaşlar tebrik etmeye giderler. Giderken çocuğa ve anneye hediyeler getirirler.

⁷² Hülya Taş, “Bursa Folkloru”, Bursa, Gaye Kitabevi, 2002s. 74.

Bölgenin geleneklerine göre kızın ailesi ve yakın akrabaları hep birlikte kızını ve torununu hazırlamış oldukları hediyeleri götürmeye giderler. Oraya sadece kadınlar giderler. Baklava, börek ve lokma gibi yemekler hazırlanmadan gidilmez.

İlk doğumda beşik ve beşik takımı çocuk doğduktan sonra kızın ailesi tarafından gönderilir. Bunların yanına ailenin maddi durumuna göre zıbın, patik ve çeşitli giyim eşyaları getirilir. Aynı şekilde anneye de çeşitli kıyafetler getirilir.

Çocuğu görmeye gelenler “ Maşallah”, “Analı babalı büyüsün”, “Uzun hayırlı ömürlü olsun”, “Allah hayırlı evlat etsin”, “Rızk onun üzerine olsun” gibi sözlerle iyi dileklerini iletirler.

5. Kırk ve Kırklama İle İlgili Gelenek, İnanç ve Uygulamalar

Geleneksel kültürümüzde “kırk” sayısı doğum, evlenme, ölüm olan geçiş dönemlerinde birtakım inanç ve uygulamaları beraberinde getirir⁷³Doğumdan kırk gün sonra anne ve çocuk kırklanır. Buna “kırklama, “kırk dökmesi”, “kırk uçurması” töreni denir⁷⁴.

Araştırma bölgemizde çocuğun doğumundan itibaren ilk kırk gün boyunca anne ve çocuğun sağlığı için önemli bir süredir. Bu süre zarfında çocuk çok ağalarsa, düzenli uyumazsa kırkıncı günden sonra çocuğun huyları değişeceğini inanılır. Kadın kırkıncı günü dolmadan kendi ailesine gitmez. Geleneklere göre kadın kız çocuğu doğurmuşsa otuzuncu günden itibaren ailesinin yanına gider ve kırkıncı gününe kadar orda oturur. Erkek çocuğu ise ailesinin yanına çocuğu kırkını doldurduktan sonra gider.

Kırkıncı günde kadın yıkanır, gusül abdesi alması önemlidir. Bölgede başka herhangi bir gelenek bulunmamaktadır.

D. AD VERME

İsim, insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten bir simgedir. Onun için, yeni doğan bir çocuğa gelişigüzel bir isim konulmaz; ismin taşıdığı, karşıladığı ya da içerdiği anlamın çocuğun karakterini, kişiliğini, geleceğini, toplum içindeki, yerini ve başarısını damgalayacak, biçimlendirecek simgesel bir öz taşımasına özen gösterilir. Ad, bir bakıma insanın tinsel varlığını da

⁷³ Işıl Altun, “*Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*”, Yayıncı Yayınları, İzmit, 2004, s. 160.

⁷⁴ Taş, a.g.e, s.78.

simgelemektedir.Örneğin bir çocuğa Demir adı verilirken bu işin psikolojik temelinde çocuğun demir gibi sağlam ve dayanıklı olacağı isteği ve inancı yatmaktadır.⁷⁵

Guri-Bardhe köyünde ad koymada genellikle İslâmî değerlerin esas alındığı görülür. Çocuğa genellikle doğduktan sonra on bir gününü geçmemesi şartıyla ad verilir. Bebeklere Peygamberlerin, Ehl-i Beyt'in ve aile büyüklerinin adları verilir. Aile büyüklerinden birinin adını bebeğe vermekteki amaç "Adının sürmesini ve devamını sağlamak", "Bitmesini, batmasını" önlemektir. Doğan bebeğe ad koymak için bir imam/hoca çağrılır. Hoca, çocuğun huyunun güzel olması, topluma faydalı olması, amellerinin düzgün olması için dua eder. Daha sonra sağ kulağına ezan okuyarak duasını eder. Sol kulağına kamet getirir. Çocuğun ismi konur ve çocuk ismi ile üç kere çağrılır. Araştırma bölgemizde İsmail, Muharrem, Abdi, Selami, Ahmet, Musa, Hasan, Hüseyin, Ramazan, Fehmi, Kemal (Qemal), Kerim, (Qerim), Yusuf, Bayram, Mevlan, Şuayp ve Süleyman gibi isimler verilir. Bunların yanında Arnavutça dilinde güzel manalar taşıyan isimler de konulur.

Günümüzde ise batı kültürünün Arnavutluk geneli üzerindeki etkisinden dolayı, çocuklara batılı ; İtalyan, İngiliz, İspanyol ve Yunan gibi isimler takmak sıkça rastlanan bir olgudur.

Bir çocuk ramazan ayında veya bayram gününde doğmuşsa Ramazan ve Bayram isimleri takılır.

Günümüzde hastanede doğan çocukların isimleri hastanede verilir. Ancak eve çıktıktan sonra dini anlayış, adet ve göreneklere göre isim takma merasimi tertiplenir.

E. NAZAR VE NAZARDAN KORUNMAK İÇİN ALINAN ÖNLEMLER

Belli kimselerde bulunduğu inanılan insanlara, canlı ve cansız nesnelere zarar veren, bakışlardan fırlayan öldürücü ve çarpıcı kuvvet olarak tarif edilen nazarın temelinde kıskançlık ve psikolojik duyguların yattığına, bu vurucu kuvvetin gözlerden fişkırlarak isabet ettiğine inanılır.⁷⁶

Araştırma bölgemizde nazarın zararlarına çok inanılmaktadır.Bununla ilgili “ Göz, taşı bile çatlatır” deyimini kullanılır.

⁷⁵ Sedat Veyis Örnek, “*Türk Halk Bilimi*”, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, II. Baskı 2000, s.148.

⁷⁶ Taş, a.g.e, s.80.

Halkın inanışlarına göre bebek altı ayına kadar kesinlikle yalnız başına bırakılmamalıdır. Çünkü üç harfliler gelerek çocuğa zarar vereceğine inanılır. Çocuk yalnız bırakılacaksa üzerine üç kere besmele çekilir.

Çocuğun huzursuzluğu, zayıflaması ve ağlaması gibi olumsuz durumlar hep nazara bağlanır. Bazı kişilerin nazarı çok etkilidir. Çocuğu nazardan korumak için çeşitli yollara başvurulur. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Çocuğun, nazardan korunması için hocaya muska yazdırılır. Muskayı boncuklarla süsleyerek çocuğun boynuna asılır.

2- Üç harfleri uzaklaştırmak için mermi bulundurulur ve çocuğun yastığının altında koyulur.

3- Çocuğun alnına elif şekli, burnuna ve çenesine iki siyah nokta çizilir.

4- Çocuğun saçlarında balmumu ile para yapışır.

5- Şekerli suya üflenir ve su çocuğa içirilir.

6- Yaşlı kadınlar tarafından çocuğa üflenir. Üflerken kadın abdestli olması daha etkili olur şekilde inanılmaktadır. Kadın İhlas, Nas, Felek ve Ayetü-l Kürsi gibi sure ve duaları okuyarak çocuğa üfler. Süreleri okuduktan sonra üç kere “Tuz gibi kötü göz patlasın” ifadesi söylenir.

7- Çocuk uyumadığı ve ağladığında nazar değinildiği düşünülür. Bu gidermek için çocuk yumurta ile yıkanması yöntemi uygulanır. Çocuğun babaannesi bir yumurta alır ve yumurtaya üfleyen yaşlı bir kadının yanına gider. Yaşlı kadın yumurtaya üfler sonra da yumurtayı kırıp bir bardağın içine koyar. Eğer çocuğa nazar değmişse yumurtanın beyaz kısmı yukarıya doğru çekilir. Çocuğun babaannesi çocuğu yumurta ile yıkar yani yumurtayı çocuğun üzerine döker ve hızlı bir şekilde kundaklayarak yatırır. Çocuk mışıl mışıl uyur. Çocuğu uyanıncaya kadar yalnız bırakılmamalı, mutlaka biri başucunda durmalı. Çocuk uyandıktan sonra durulanır ve nazarı geçmiş olur.

8- Eğer çocuk çok ağlıyorsa, annesi ya da babaannesi çocuğu kafasından tutup kaldırır ve yatırır. Bu hareket üç kere uygulanır

9- Nazarı değdiğine inanılan kişinin giysilerinden gizli olarak küçük bir parça alınır ve çocuğun yanına koyulur ve böylece çocuğun ağlaması kesileceğine inanılır. Buna

benzer olarak nazarı deđdiđi dűşűnűlen kişinin ayak izlerinden toprak alınır ve çocuđun yakınında bırakılır.

F. HAMİLE KADIN VE ÇOCUK İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Hamile kadının dűşűk yapmaması için karnında hiçbir Őey koymaması gerekir.

Hamile kadın dokuzuncu ayına girdiđinde nehir ya da su kanallarını geçmemesi gerekir. űnkű dođum sancıları erken geleceđini inanılır

Hamile kadın korkutulursa dűşűk yapar.

Hamile kadının doğumu yaklaştığında, kocasının evde durması ayıp sayılır.

Yeni doğen çocuğu giydirirken ayın açık olmasına dikkat edilir. Aksitakdirde ocuğun giysileri yırtılır.

Aynı Őekilde çocuđu ilk defa emzirirken ayın açık ve temiz olması gerekir. űnkű aksi takdirde ocuk emdiđini kusar.

Loğusa kadının akşam ezanından sonra dışarı çıkmaması gerekir.

Çocuđun çıkan ilk diřini gűren kiři, çocuđa hediye verir. Çocuđun diřleri sűt gibi olması için evde sűtla piřirilir

ocuk ilk konuşmaya başladığı zaman lokma pişirilip dağıtılır sadaka niyetine konu komşuğa dağıtılır.

II. SűNNET

A. SűNNET YAŐI VE ZAMANI

Sűnnet iřlemi, Guri-Bardhe kűyűnde adeta farz olarak gűrűlműřtűr. Bu iřlem, çocuđun sađlıđı açısından űnemlidir ve dini bir emir olduđu için ocuk mutlaka sűnnet yaptırılmalıdır. Sűnnet yaři ve zamanı konusunda Guri-Bardhe kűyűnde geçerli bir kural yoktur ama genellikle ű, dűrt, beř yařlarda gerçekleřmektedir. Sűnnet yaři ve zamanı ailenin maddi durumuna bađlı olarak deđiřir. Maddi durumu dűřűk olan aileler çocuklarını yedi, sekiz hatta dokuz yařlarına geldiklerinde sűnnet ettirmektedirler. Eskiden kűye doktor gelip, sűnnet olacak yařtaki çocukları toptan sűnnet yapardı ve toplu sűnnet dűđűnleri hazırlanırdı. Maddi durumu olmayan aileler kűye bir sűnnet doktoru geldiđinde ona gidip kendi çocuklarını sűnnet etmesi için ricada bulunuyorlarmıř.

Köyde perşembe günü uğurlu sayılması nedeniyle sünnet işlemi ve düğünü daha çok bu günde yapılmaktaydı. Günümüzde ise Guri-Bardhe köyünün erkek çocukları aileler tarafından sünnet yaptırılıyor fakat ailelerin maddi durumu iyi olsa bile sünnet düğünü geleneği neredeyse unutulmak üzeredir.

Halk arasında sünnet işlemi yapan kişiye cerrah (xherrah) deniliyordu.

B. SÜNNET HAZIRLIKLARI

Sünnet düğünü hazırlıkları sünnetten en az iki ay önce başlar. Düğün sünnetine katılacak akraba, komşu ve yakınları davet etmek üzere akraba veya komşulardan birkaç genç görevlendirilirdi. Davetiyeleri dağıtan kişiye “haberci” adı verilir. Haberci davet yapacağı eve gittiğinde “falan kişiden selamın var. Şu günde çocuğunun sünnet düğünü olacak. Seni düğün yemeğine davet etmektedir” derdi.

Sünnet düğününün davetiyeleri dağıtıldıktan sonra yakın akrabalar düğün sahibinin evine halay çekmeye, türkü söylemeye ve eğlenmeye giderlerdi.

Sünnet düğünü için günler öncesinden hazırlıklar başlar. Düğün evinin ekonomik durumuna göre ev temizlenir, düzenlenir ve değişecek eşyalar varsa değiştirilir. Sünnette ikram edilecek yemek için erzak alınır. Sünnet düğünü için davet edilen misafirleri ağırlama işinde komşular da düğün sahibine yardımcı olurlar. Diğer köy ve şehirlerden gelen kişilerin gece kimin evinde yatacakları sünnet düğününün hazırlık aşamasında belirlenir.

Sünnet olacak çocuğa yeni kıyafetler satın alınır. Aynı şekilde çocuğun annesi, babası ve kardeşleri için de yeni kıyafetler alınır. Ev halkının ve davetlilerin oynaması için davul zurna takımı da getirilir.

C. SÜNNET DÜĞÜNÜ

Sünnet işlemi ve sünnet düğünü aynı günde gerçekleşir. Bazen de sünnet düğünü daha sonra da ertelenebilir. Davetliler eve gelmeye başladığında çocuğun yatak odası hazırlanır çünkü sünnet işlemi yatak odasında yaptırılır. Davetlilere şeker ve kahve ikram edilir.

Sünnet yaptırılırken odada bulunan akrabalar tekbir getirip Peygamberimize salât ü selam gönderirler. Guri-Bardh köyünün adetlerine göre cerrah yani doktor sünnet işlemi bitikten sonra evinin bahçesinde davullar çalınır türkü söylenir.

Lakin bu gelenek 1967 yıllarına kadar sürmüştür. Çünkü bu yıllardan sonra Arnavutluk'ta iktidarda olan komünizm rejimi bütün dini gelenek ve uygulamalar anayasa ile yasaklanmıştır. Fakat Guri-Bardhe köyü bu geleneği gizli bir şekilde sürdürmeye çaba göstermiştir.

Sünnet düğününün evlilik düğününden hiçbir farkı yoktur. Sadece davet edilecek kişilerin sayısı daha az olur. Sünnet düğününde kurban kesilir, çeşitli yemekler pişirilir ve sünnete ait türküler söylenir. Bölgenin geleneklerine göre sünnet düğününde kına yıkılmaz. Çok eskiden evlenme düğünlerinde gelin tarafı kına yakar fakat bu gelenek çok fazla yaygın değildi.

Sünnet olan çocuğa yeni kıyafetler giydirilir. Üç dört gün boyunca sünnet olmuş çocuklara aileler tarafında uzun ve ince bir gömlek giydirilir.

Gelen misafirler hem çocuğa hem de aileye baklava, börek ve çörek gibi yemekler getirirler.

Sünnet düğününde gündüz eğlence gerçekleşir, akşam da yemek yenilir. Yemek yemeden önce akrabalar çocuğun yanına gidip hediye ya da para takdim ederler. Bu ziyaretler sırasında çocuğun ailesine ve çocuğa:

- Geçmiş olsun
- İyi ki kurtuldu
- Yaşlı ve sakallı adam olasın
- Sokol gibi yiğit olasın
- Erkek oldun
- Allah büyük düğününü de göstereceğin
- Hayırlı uğurlu olsun, gibi sözler söyleyerek sünneti kutlarlar.

Sünnet düğünlerinde genellikle davetlilere akşam yemeği verilir. Kadın ve erkekler yemeği ayrı ortamlarda (odalarda) yerler. Sünnet düğünlerinde içki içme âdeti yoktur. Eskiden düğün yemeği komşular tarafından hazırlanırdı. Sünnet düğününde;

- İşkembe çorbası

- Yahni
- Pilav ya da makarna
- Baklava ya da revani, gibi yemekler pişirilir.

Eğlence, davetliler dağılıncaya kadar devam eder.

Sünnet işlemini tamamlayan cerrah ya da doktor, çocuğun sağlık durumunu kontrol etmek amacıyla bir süre daha bekler ve genellikle geceyi orda geçer. Eskiden sünnet annesinin hazırladığı örtü ve Guri-Bardhe köyüne ait geleneksel çoraplar doktora hediye edilir. Günümüzde ise sünnet işlemi ve tedavisi para karşılığında yapılmaktadır

D. SÜNNET TÜRKÜLERİ

... ⁷⁷ begu i nanes	annesinin beyi
Pjaten me byrek	Tabağı börekle dolu
Jepja doren babes	Sünnet yaptırılmadan
Pra te bahesh synet	Babanın elini öp
Thote ... byrekun se du	Oğlan böreği sevmem der
Bani shyqyr qe kam shpetu	Kurtulduğum için sevinin
Thote ... jam ba burre	Oğlan erkek adam oldum der
Hedh xhaja nje pale kepuce	Amcası ayakkabı hediye eder
Thote ... synet jam ba	Oğlan sünnet oldum der
Thuj nanes nuk qenka gja	Anneme sünnet olmak kolaymış
deyin	

(Lumturie KAÇELİ-51-Ev Hanımı)

Po vjen xherai prej manastiri

Manastır'dan cerrah gelir

⁷⁷ Bırakılan boşluklarda sünnet olan çocuğun ismi yer alır.

Per te bere synet mecin	Oğlanı sünnet yapmak için
Me brisk floriri	Altın ustura ile
O xhera pot e bej rica	Ey cerrah rica ederim
Mos ma bej mecin me qa	Oğlumu ağlatma
	(Hava SKURA-55-Ev Hanımı)
A moj gjyshe moj canane	Ey canan anneanne
Tma besh byrekun me tepsi te madhe	Böreği büyük tepsiyle yap
Tepsia madhe mu ka shpu	Büyük tepsi delinmiş
Do ta çoj dajen me e rregullu	Dayın düzeltmeye götürecek
Tepsia madhe mu ka gris	Büyük tepsi yırtılmış
Do te çoj dajen me kalladis	Dayın onu kalay yaptıracak
Kunaten e ka zane gjumi	Yengen uyuya kalmış
I fkat vjerra hajd se mu derdh brumi	Kaynanası hamurum taşı diye
çagırır	
Kjo kunata ka ra npetkat	Yengen hastalanmış
I thote vjerra hajd bejme petat	Kaynanası yufkaları açalım diye
çagırır	
Te dyja nuset jane idhnu	Gelinler küsmüş
Asnjana nuk vjen me mdihmu	Hiçbiri yardım etmeye gelmez
Si tja bej une e shkreta	Na yapacağım ben?
İshalla çofsha kulaç e petlla	İnşallah böreği yetiştiririm
O moj bi mos ki merak	Kızım benim sen merak etme
Se ta ban nana bakllaven tak e tak.	Ellerimle baklavayı açarım

(Hava SKURA-55-Ev Hanımı)

Na thote djali jam tuj ba synet	Oğlumuz sünnet oluyorum der
Te vijne motrat me buke e byrek	Halalar börek ve çörek hazırlar
Na thote djali jam ba kapol	Oğlumuz adam oldum der
Te me darisin me nje napolon	Bana altın versinler
Une sot jam tuj ba synet	Ben bugün sünnet oluyorum
Jallah i qofte i me shendet	İnşallah sağlık olsun
O shyqyr o ja Allah	Ya Allah şükürler olsun
Na u bofte djali moj katolla	Oğlumuz yiğit adam olsun
O shyqyr qe e bajme synet olsun	Sünnet yaptırıyoruz şükürler
Qi ngazelloj o nane e vete	Annesini sevindirdi
O shyqyr qe e bajme synet olsun	Sünnet yaptırıyoruz şükürler
Qi ngazelloj o baben e vete	Babasını sevindirdi
O shyqyr qe e bajme synet olsun	Sünnet yaptırıyoruz şükürler
Qi ngazelloj o motren e vete.	Ablasını sevindirdi

(Mherije SHURDHË-60-Ev Hanımı)

Çashte ky ngazellim i madh e ja shyqyr	Nedir bu sevinç şükürler olsun
Eshte ngazellimi i babes vete e ja shyqyr olsun	Babasını sevincidir şükürler

Qi po ben djalin synet o ja shyqyr
şükürler olsun

Oğlunu sünnet yaptırıyor

Ti vijne dajat me buke e byrek e ja shyqyr
getirirler şükürler olsun

Dayıların ekmek ile börek

O qi ngazellej nanen e vete ja shyqyr
olsun

Annesini sevindirdi şükürler

O qi ngazellej motrat e veta e ja shyqyr
olsun

Ablasını sevindirdi şükürler

O qi ngazellej gjyshen e vet e ja shyqyr

Dedesini sevindirdi ey ya Şükür

O thote djali jam rrit e ba kapol

Oğlan ben büyüdüm artık

Te me darisin me napolon

Bana altın hediye versinler

O shyqyr qe linda djale e ja shyqyr
olsun

Erkek çocuk doğurdum şükürler

Qi ngazllova nje mehalle e ja shyqyr.
olsun

Mahalleyi sevindirdim şükürler

(Mheriye HYSA-73-İlkokul Mezunu)

Günümüzde sünnet kültürü devam etmekle birlikte, sünnet düğünü artık yapılmamaktadır. Yakın komşular ve akrabalar ise halen sünnet olan çocuğu ziyaret edip tebrik ederler ve hediye götürürler.

III. ASKERLİK

Sözlük anlamıyla askerlik “asker olma durumu”, “askerlik hizmeti”dir.⁷⁸ Askerlik hizmetini yerine getiren kişi “asker”dir. Asker sözcüğü orduda görev yapan erden generale kadar herkes için kullanılmaktadır.⁷⁹ Vatan için yapılan en büyük ve kutsal hizmet askerliktir.

⁷⁸ Türkçe Sözlük, Ankara, Türk Dili Kurumu Yayınları, 11.baskı, 2000, s.166.

⁷⁹ a.g.e, s.166.

Arnavutluk'ta zorunlu askerlik hizmeti 2010 yılında kaldırılmıştır. O yıldan itibaren Arnavutluk ücretli profesyonel askerlik programını uygulamaktadır.

Guri-Bardhe köyünde askerlik görevine çok önem verilirdi. Hatta “askerliğini yapmayan bir erkek kendine bile yaramaz” sözü söylenirdi. Eskiden bir genç on sekiz yaşını doldurunca askerliğe çağırıldı. Askerlik yirmi dört ay sürerdi. Askere çağrılan ve görev yeri kesinleşen genç ve ailesi askerlik için hazırlıklara başlar. Köyde askere gidecek genç için anneleri çorap, eldiven, iç çamaşır, tıraş takımı, havlu, eşofman takımı, sabun, banyo malzemeleri, tırnak makası, iğne, iplik, v.b eşyaları hazırlar.

Köyde askere gidecek olan genç veya gençler yakın arkadaşları ve akrabalarıyla birlikte kendi aralarında toplanırlardı. Halay çekilir, sevinç türküleri söylenir ve davul zurna çalınırdı. Askere adayının ailesi kurban keserdi. Her akşam evinde misafirler ağırlar ve yemek ikram edilirdi. Gelen misafirler gencin ailesine ve gence:

- Allah kavuştursun
- Güle güle git gül güle dön
- Askerliğini sağ salim tamamla
- Allah bütün kaza ve belalardan korusun, gibi dileklerde bulunurlardı.

Eskiden askere uğurlama törenleri mahalle veya köyün merkezinde toplu olarak yapılırdı. Uğurlama törenine katılanlar kadın ve erkekler karışık bir şekilde köy meydanına kadar askerle birlikte yürüyerek onu arabaya kadar yolcu ederlerdi. Askere gidecek genç kendisini uğurlamaya gelen büyükleriyle vedalaşır ve herkesle helalleşirdi. Askerlikle ilgili köye özgü herhangi bir türkü ya da ağıt bulunmamaktadır.

Günümüzde askere giden gençlerle haberleşmek önceki dönemlere kıyasen daha kolaydır. Eski dönemlerde aileler askerdeki gençlerle yalnızca mektup aracılığıyla haberleşebilirlerdi. Askerden gelen mektuplar aileler tarafından heyecanla beklenirdi.

Askere giden gençlerin askerliği tamamlayıp eve döneceklerine dair haber duyulunca, aileler, akrabalar köyün meydanında beklerlerdi. Askerliğini tamamlanmış olan gencin dönüşü ailesi için oldukça sevindiricidir. Bazı aileler askerden sağ salim dönen oğulları için şükür niyetiyle kurban keserlerdi.

IV. EVLENME

A. EVLENME İLE İLGİLİ GELENEK VE GÖRENEKLER

Evlenme, sözlük anlamı ile “kadın ve erkeğin bir aile kurmak amacıyla ve hukuk düzeninin öngördüğü kurallara uygun olarak birleşmesi” demektir⁸⁰.

Evlenme, her toplumunda en önemli toplumsal olaylardan biridir. Evlenmeye ilişkin hazırlıklar, eş seçimi, evlilik öncesi işlemler, evlenme törenler, evlilik sonrası ilişkileri yörelere göre farklılıklar gösterir.

Guri- Bardhe köyünde görücü usulüyle evlenme, kaçarak evlenme, anlaşarak evlenme gibi evlenme biçimleri yaygın olanlarıdır. Günümüzde köyde gençlerin görüşerek anlaşmaları ile yapılan evlilikler de yaygın görülmektedir. Arnavutluk’un ve diğer bölgelerinde sıklıkla görülen “beşikte evlenme” olgusuna Guri-Bardhe köyünde çok nadiren rastlanmaktadır. Erkekler genellikle askerliğini yapmadan evlenmezlerdi. Eskiden kızlar 14-18 yaşları arasında evlendirilirdi. Şimdi ise bu yaş sınırı 16-20’e kadar çıkmış durumdadır. Eğer bir kızın yaşı 20’nin üzerindeyse “Evde kaldı” gözüyle bakılırdı. Göreneklere göre, evlenme çağına geldiğine inanılan genç kız veya delikanlı, bu isteğini ortaya koyamaz. Özellikle kızların evlilik isteklerini herhangi bir şekilde belirtmeleri uygun karşılanmaz.

Eskiden evlenme çağına ermiş erkekler, kapıları çarpıtarak açıp kapatırsa, her işi gürültü bir şekilde yaparsa “Oğlan galiba evlenmek istiyor” derlerdi. Kızlar da ellerindeki eşyaları yere çarpıyorsa, bulaşıkları yıkarken gürültü yaparsa; aynı şekilde “Bu kız evlenmek istiyor herhalde” derler.

Guri-Bardhe köyünün evlilikleri genellikle köy içi gerçekleşirdi. Yani kolay kolay köyün dışından gelin almazlar ve aynı şekilde köyün dışına kız vermezler. Bunun iki nedeninin olduğunu söyleyebiliriz. Birincisi başlık parası uygulamasının olmaması, ikincisi de köy sakinlerinin boy abdesti alma v.b. kurallarına çok titiz bir şekilde uyuyor olmalarıdır. Etraftaki köy sakinlerinin buna benzer kurallara yeterince riayet etmemeleri ve civar köylerinin bir kısmının Hıristiyan dinine mensup olmaları gibi nedenlerden ötürü, Guri-Bardhe köyü sakinleri daha çok köy içi evlilikleri uyguluyorlardı. Köyde yakın akraba evliliğine çok az rastlanmaktadır. Akraba evliliği yapılıyorsa da üçüncü, dördüncü veya daha uzaktaki kuşaklar arasında yapılmaktadır.

⁸⁰ Hülya Taş, “Bursa Folkloru”, Bursa, Gaye Kitabevi, 2002. s.123

Geçmişte Guri-Bardhe köyünde kız, düğünlerde, tarlada, bahçede veya su taşımaya giderken beğenilerek seçilirdi.

Bir kızın beğenilmesi için şu şartları taşıması gerekir:

- İyi bir aileden gelmesi (soylu olması)
- Uslu ve çalışkan olması
- Sağlıklı olması
- Namuslu olması

Erkek için aranan şartlar ise:

- Sağlıklı olması
- Bir meslek sahibi olması
- Maddi durumu iyi olması
- Ahlaklı olması

Bölgede kız kaçırma olayına nadiren rastlanmaktadır. Kız ile oğlan birbirini sever fakat kızın veya oğlanın ailesi rıza göstermezse; bu durumda kız erkek tarafından kaçırılır. Böylesi bir durum meydana gelirse, her iki tarafın akrabaları araya girerek aileleri barıştırmaya çalışırlar. Barışma süreci aylarca veya yıllarca sürebilir. Kız kaçırma durumlarında kızın ailesi oğlanın ailesine maddi olarak hiçbir şey isteyemez.

Bölgede bir erkeğin dul bir kadınla evlenmesi normal bir vaka olarak kaşılır. Dul bir kadının çocuğu olması durumunda kocasının evinde evlenmeden yaşamını sürdürür. Dul kadının çocuğu yoksa kocasının vefatından on gün sonra kocasının evini terk edip kendi ailesinin yanına döner. Eskiden nadir de olsa kayınbirader ve baldızla evlenme olayları olmuştur. Günümüzde ise bu olay hoş karşılanmayıp uygulanmaz.

Guri-Bardhe köyünde birden fazla kadınla evlenme olayı hiç görülmemektedir. Bir erkeğin birden fazla kadınla evlenebilmesi için önemli bir sebebinin olması gerekir. Önemli sebeplerin en başında kadının çocuk doğurmaması durumudur. İlk eşinden çocuk sahibi olmayan erkek, ilk eşini boşamadan fakat onun rızasını alarak, ikinci bir hanımla imam nikahı ile evlenebilir. Eğer bu sebepten dışında başka bir sebeple evlenirse köylüler tarafından hoş karşılanmaz.

B.EVLENME AŞAMALARI

1. Kız Beğenme

Eş seçimini eskiden gençlerin aileleri yapardı. Kıza ve oğlana birbirleriyle evlenmek isteyip istemedikleri sorulmazdı. Hatta nişanları yapıldıktan sonra hatta düğüne kadar birbirleriyle görüşmezlerdi.

Günümüzde daha çok tanışıp anlaşarak evlenme yaygınken eskiden görücülük usülü daha yaygındır. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler ilk olarak komşularını ve yakın çevrelerini sorgularlar. Bu konuda kendilerine komşuları ve tanıdıkları da yardımcı olurlar. Kızı bulup beğendikten sonra oğlanın babası ve her iki tarafın tanıdığı ve itimat ettiği başka bir kişi (Çöpçatan) ile kızın evine gidilir. Çöpçatan kişi genellikle erkek olur. Her iki tarafa da gidip gelerek istekleri ve şartları ailelere iletir. Çöpçatan Arnavutluk'un genelinde ve araştırma alanında evlilikler için önemli bir rol oynar.

Genellikle kız istemeye giden oğlanın dayısıdır. Dayı, Arnavutluk kültürü içerisinde çok özel bir yere sahiptir.

Dayı yeğeni için kız istemeye gittiğinde “Biz hayırlı bir iş için size geldik, eğer bizimle akraba olmayı kabul ederseniz çok seviniriz” cümlesiyle söze başlar. Kızın babası “Bakalım, önce bir düşünüp taşınalım” diye cevap verir. Oğlan tarafı da “Tamam biz yine geliriz” diyerek evden ayrılırlar. Kızı istemeye gittiklerinde kız karşılarına hiç çıkmaz. Çöpçatan olumlu ya da olumsuz cevap alana kadar sürekli kızın evine gidip gelir.

Kız ve erkek tarafı bu dönemde birbirlerini soruşturmaya başlar. Kızın işgüzar, namuslu, terbiyeli, evine ve törelerine bağlı olup olmadığı; oğlan içinse kötü alışkanlıklarının bulunup bulunmadığı, işine ve mesleğine bağlılığı gibi konular araştırılır. Tarafların soruşturma sonucunda oğlan veya kız hakkında elde ettikleri bilgiler onları mutmain ederse çöpçatana haber verirler.

2.Söz Kesimi (Kahve İçilişi)

Kızın ailes oğlanın ailesine çöpçatan aracılıyla olumlu cevap verir ve filan günde sizi evimizde kahve içmeye bekliyoruz mesajını gönderir. Kız beğenildikten ve olumlu cevap aldıktan sonra, oğlanın dayısı ve çöpçatan kız istemeye giderler. Hediye olarak sadece lokum götürülür. Kız tarafı ise hiçbir şey vermez.

Söz kesildikten sonra oğlanın evinde kutlamalar başlar. Yakın akrabalara haber verilir. Akrabaların gelmesiyle birlikte oğlanın babası tüfeğini alıp üç kere havaya ateş eder. Üç kere silahla ateş etmesinin sebebi, kutlamaların üç gün üç gece süreceğini göstermesi içindir. Sonra kadınlar şu türküleri söylemeye başlarlar:

O tej pertej nje gjethe njome	Uzaklara taze bir yaprak
Hajde shoqe te kendojme	Hadi arkadaşlar türkü söyleyelim
Si te kendojme e ka te fejojme	Nasıl söylesek ve kimi nişanlasak
Filanin ta fejojme	Filan kişiyi nişanlayalım
O mi ... mos qaj me lot	Ey gelin gözyaşları dökme
T'u ka keput kuvendi sot	Bugün sözün kesildi
T'a ka pre vjehri jot	Kayınpederin kestirdi

O mi ... mos qaj me lot	Ey gelin gözyaşları dökme
Se t'u ka kepute fjala sot	Bugün sözün kesildi
Se ta ka zane ashiku jot	Aşığın kestirdi
Djali jone i zgjedhur sot	Seçilmiş oğulumuz

Ç'ke ... qe qan me lot	Ey gelin gözyaşları dökme
T'u ka keput kuvendi sot	Bugün sözün kesildi
O ... sy qershi	Ey gelin kiraz gözlüm
More ... nje djale te ri	Genç bir adam aldın sen
Ç'eshte ky ngazllem i madh o ja shyqyr	Nedir bu sevinç ey ya şükür
Eshte ngazlleme i ... Begut o ja shyqyr	Damadımızın sevincidir ey ya şükür

Te ngazellove nane e babe o dhanderro	Sen anneni babanı sevindirdin ey damadımız
Te ngazellove nje mehalle o dhanderro	Sen bir mahalleyi sevindirdin ey damadımız

(Hava SKURA-55-Ev Hanımı)

Hem türküler söylenir hem de halay çekilir. Davul ve zurna çalınır. Gelen müsafirlere yemek ikram edilir.

Söz kesiminde nişan veya düğün tarihi de konuşulur. Eskiden düğün günü bir ile beş yıl arayla belirlenirdi. Aynı günde erkek tarafı geline ne hazırlaması gerektiği konusunda bilgi verir. Eskiden zorunlu olarak hazırlanması gereken giysiler şunlardı:

Şekil 1. Yelek

Şekil 2. Gershans

Şekil 3. Lbade

Günümüzde ise bu gelenklerin bir kısmı hala uygulanır; bir kısmı da tamamen unutulmuştur.

Şekil 4. Örülmüş Çorap (Çorap me ojna)

Şekil 5. Baş Örtüsü (Rize Stambolli)

Küçük Nişan

Küçük nişan, gelin için hazırlanan hediyelerin kendisine götürüldüğü gündür. Bu hediyeler çöpçatan ya da birkaç kadın tarafından götürülür. Önceden geline şu hediyeler götürülürdü:

- İstanbul mendili

- Kırmızı taşlı gümüş yüzük
- Güzel aromalı sabun
- Bir veya iki tane sarı başörtüsü
- İpek mendil

Hediyeleri götüren kişilere kızın ailesi tarafından yemek ikram edilir. 1990 yılından sonra küçük nişan geleneği çok farklı şekillerde uygulanmaya başlamıştır. Günümüzde düğün kıyafetlerini gelin genellikle görümcəsi ve müstakbel eşiyle birlikte alışverişe çıkıp seçer. Eskiye nazaran günümüzde çok daha fazla kıyafet alınır ve alınan bu kıyafetler moda uygun olmalarına dikkat edilir. Kız tarafı da oğlanın ailesi için hediye hazırlar. Sonra da iki tarafın müsait oldukları bir günde, birlikte gelinin evinde yemek yerler ve aldıkları hediyeleri göstererek dağıtırlar.

C. DÜĞÜN HAZIRLIKLARI

Düğün günü, düğünden yaklaşık iki veya üç ay önce belirlenir. Düğün gününü belirlemek için oğlanın babası ya da dayısı gelinin evine gider ve orada düğünün detayları konuşulur. Düğün günü belirlendikten sonra evde hazırlıklar başlanır ve yakın akrabalar oğlanın evine giderek her gün türkü söylerler. Örnekler olarak aşağıdaki türküleri zikredilebilir:

T'u vofte damsa mar o dhenderr	Düğünün hayırlı olsun ey damad
Porsi gruni qe millet ne are o dhenderro	Arsada ekilen buğday gibi ey damad
Hec ta korrime te dy bashke o dhender	Birlikte biçelim ey damad
Hec ta shijme te dy bashke o dhenderro	Harmanı birlikte dövelim ey damad
E ta hajme te dy bashke o dhenderro	Birlikte yiyelim ey damad
Moj hava moj sy filxhane	Ey güzelim fincan gibi gözlerin
A ste vjen keq per mehallen tane	Mahalleni özlüyor musun
Moj mhalle mhalle e rrenum	Yıkılmış mahallem benim
Qe s'mu gjet nje bandill per mu	Bana bir delikanlı bulunmadı ki
Thote ... jame gjet une	Damad bey beni buldular der

Kendon zogu lame me lame	Harmanlarda kuş şarkı söyler
Ku po bahen keto kange	Bu şarkılar nerden söylenir
Ne sarajet e begut tone	Damadımızın saraylarında
Kendon zogu fushe me fushe	Ovalarda kuş şarkı söyler
Ku po shtejne keto pushke	Bu tüfekler nerden ateşlenir
Ke ... qe jane ne fushe	Ovada yaşayan falanlarda
Kendon zogu gjem me gjem	Dikenlere kuş şarkı söyler
Ku po bahet ky dyzen	Bu düğün nerede oluyor
Kendon zogu koder me koder	Tepelerde kuş şarkı söyler
Ku po defrejne keto loder	Bu davullar nerede çalıyor

(Merjeme KAÇELİ-77-İlkokul Mezunu)

Düğün günü gelene kadar yakın akrabalar ve komşular her akşam düğünün olacağı eve yemek yemeye ve eğlenmeye giderler. Kadınlar ise her gün toplanıp ev sahibine ev işlerinde yardım ederler, halay çekerler ve türkü söylerler.

Eskiden kız çocukları evlendikleri zaman, evlenilecek kızın evine ne türkü söylenir ne de halay çekilirdi. Bunun böyle yapılmasının sebebi ise kızın evlendirilmesi kızın ailesi için hüznün ve üzüntü nedeni olmasındandır.

1. Düğüne Davet

Düğün daveti birkaç şekilde yapılıyor. Bunlar; kartlı davetiye göndermek ki günümüzde en yaygını böyle ve telefon etmek. Eskiden düğüne çağırma için akrabalarından genç erkekler, kapı kapı dolaşır, ellerindeki listeye göre insanları davet ederlerdi.

Davet ederken “Falan kişinin size çok selamı var, şu gün oğlunu/kızını evlendiriyor, sizleri ailece düğüne davet ediyor, buyurun gelin.” derlerdi. Bu gelenek maalesef devam etmemektedir. Önceden akrabalar sadece karı koca şeklinde veya ailece davet edilirdi. Uzaktan akrabalar gelince, eğer onların sadece ev reisleri davet edilecekse “bir sigarayla davetlisin”, etraftaki komşular da “tüfeğinle birlikte davetlisin” sözünüyle davet edilirdi. Kadınlar ise “baş örtünle birlikte davetlisin” şeklinde davet edilirdi.

Daveti duyanlar da daveti yapanlara ve düğünde düğün sahiplerine “Hayırlı olsun, her zaman hayırlı işlere gelem inşallah” derler. Günümüzde ise akrabalar düğüne davetiye aracılığıyla davet edilir.

2. Kına gecesi

Eskiden kına gecesi Guri-Bardhe köyünde kız tarafından yapılan bir adetmiş. Önceden kına yakma töreni bir gelenek olduğu halde, bölgede kına bulmak imkânsız olduğundan dolayı kına yerine taze cevizlerin dış kabuğunu ellerine sürürlermiş. Genellikle kına yakma adeti düğün haftası çarşamba gecesinde akrabalar ve arkadaşları tarafından yakılır. Gelin orada bulunan akrabalarının huzuruna çıkacağı zaman yaşlı bir kadınla birlikte çıkarmış. Geline eşlik eden yaşlı kadın insanları eğlendirmek amacıyla gelin adayı gibi güldürücü hareketler yaparmış.

Gelin kınayı yakmamak için ellerini saklar ve arkadaşları onun ellerini zorla alarak kınayı yakarlarmış. Kına yakarken sağ eliyle başlanır. Geleneğe göre kına, yeni evlenen iki gelin tarafından sürülmesi gerekir. Gelinin ellerini kına sürdükten sonra gelen misafirler de ellerine kına sürülürdü. Bazı yaşlı kadınlar saçlarını bile kalan kınayla boyarlarmış. Kına gecesinin mirasimine damat tarafı katılmaz Kızın evinde kına yakılırken damadın evine giden misafirler geline aşağıdaki türkülerini söylerlermiş:

Erdh kenaja me tu vu	Biraz sonra sana kına sürülecek
Nuk e vej e nuk e du	İstemem ve yakamam
Jam nje cuce e nuk bahem gru	Genç kızım gelin olamam
Rreth asaj kalaje	Kalenin çevresinde
Nje baçe me lule	Çiçeklerle dolu bir bahçe
Nje baçe me lule me limona mrena	Limonlarla dolu bir bahçenin
çinde	
E ksaj nanes dhandrrit	Şu damadın annesinin
Sa shume ju gezu zemra	Mutluluktan kalbi duracak

(Merjeme- HYSÄ- 46-Ev Hanımı)

Gelini kimsenin görmemesi için üzerine bir örtü atılırdı.Kına yakma sırasında türkü söylemek ve halay çekmek Guri-Bardhe köyünün geleneklerine uygun değildir.

D. KIZ DÜĞÜNÜ

Kız düğünleri Çarşamba ya da Cumartesi günlerinde gerçekleşir. Eskiden kız düğünleri müziksiz ve çalgısız yapılırdı. Günümüzde ise erkek düğünlerinde olduğu gibi kız düğünlerinde de müzik ve çalgı çalınır.

Düğünün yapılacağı hafta evlenilecek kız odasından dışarı çıkmaz. Gelen misafirlerle görüşmez. En yakın kişiler ve akrabalar kızın odasına gidip orada kızla görüşebilirlerdi. Düğün gününden bir hafta önce akrabalar ve komşular her akşam düğün sahibinin evine giderler. Yemek yiyip sohbet ederler. Genellikle bölgede kadınlar ve erkekler bir arada oturmazlar. Gelen misafirler kalabalık olursa, erkek misafirler yakın bir komşunun evinde ağırlandırlar.

Çeyiz her ülkede olduğu gibi Guri-Bardh köyünde de çok önemli bir rol taşımaktadır. Kız nişan gününden evlendiği güne kadar kendi çeyizini hazırlar. Bazı aileler kızların çeyizlerini önceden yani nişanlanmadan evvel yapmaya başlarlar. Kız el işi yapacak çağa geldiğinde annesine çeyizinde yardımcı olmaya başlar. Kız çeyizi aracılığyla tüm maharetlerini göstermektedir.

Kız öncelikle kendine mutlaka bölgeye ait geleneksel kıyafetleri hazırlaması gerekir. Çünkü bölgede bu kıyafetler mutlaka bekâr bir kızın ve evli bir kadının elbise dolabında bulunması gerekir.

Genel olarak çeyiz sandığında işlemeli çarşaf takımı, işlemeli yatak örtüsü, seccade, yolluk, halı, iğne oyası, çeşitli masa örtüleri, sehpa ve büfe örtüleri, havlu, patik çeşitleri, tığ işi çeşitleri gibi şeyler bulunmaktadır . Bunlar haricinde çeyiz sandığında satın alınmış ve hediye gelen kıyafetler de konulur. Çeyiz çok güzel paketlerde süslenerek hazırlanır.

Düğün haftasında kız, hazırlanmış olduğu çeyizini gelen misafirlere göstermek zorundadır. Çeyizi gösteren kişi ablası veya yakın akrabalarından birisi olur .

Çeyiz gösterilirken gelen misafirler hediyelerini ki bu hediyeler para ya da kıyafet de olabilir, çeyizin üzerine atarlar. Çeyizi gösteren kadın da atılan bütün paraları ve hediyeleri bir defterde not alması gerekir.

Eskiden kızın ailesi kızlarına mutlaka bölgenin geleneksel kıyafetlerinin bütün parçalarını hazırlar ve kızına hediye olarak verirler. Günümüzde ise aileler kızları için geleneksel kıyafet yanında çeşitli kıyafetler de satın alırlar. Ailelerin hediye olarak aldıkları eşyalar arasında battaniye, yorgan, nevresim takımları, yatak örtüsü, halı, mutfak eşyaları, süs eşyaları gibi eşyalar zikredilebilir.

1. Hediyeleşme Adedi

Hediye edilecek eşyalar sandık çeyizi veya bohça adı verilen özel ve vazgeçilmez eşya grubudur. Hediyeleşme adedi düğünlerde bölgenin en önemli unsurlardan birisidir. Eğer gelin erkek tarafına hediye götürmezse saygısızlık olarak kabul edilir. Aynı adedi erkek tarafının da yerine getirmesi gerekir.

Hediyeleşme bohçasında kayınvalide, kayınpeder, görümce, kayınbirader, kayınbirader evli ise hanımına ve çocuklarına, dede ve nineler, amca/hanım ve ilk çocuğa, daya/hanım ve ilk çocuğa, hala/bey ve ilk çocuğa, teyze/bey ve ilk çocuğa hediye hazırlanır.

Eskiden kayınvalidesine çıkardığı bohçada “geleneksel çorap, baş örtüsü (İstanbul örtüsü), peştemal ve havlu” bulunurdu. Günümüzde ise “geleneksel çorap, satın alınmış gömlek, işlenmiş yelek, hırka ve elbiselik kumaş gibi” malzemeler bulunur.

Kayınpederine çıkardığı bohçada eskiden “geleneksel çorap, havlu, sigara paketi ve gömlek” bulunurdu. Günümüzde ise “havlu, sigara paketi, gömlek, işlenmiş yelek veya hırka” bulunur.

Görümce, yenge, hala ve teyzelerine çıkardığı bohçada eskiden “geleneksel çorap, peştemal veya İstanbul örtüsü ve bir paket lokum”, günümüzde ise “satın alınmış gömlek, çorap, el mendili ve sabun” bulunur.

Kayınbirader, amca, daya ve diğer akrabalara eskiden “sigara paketi, geleneksel çorap ve havlu” hediye edilirdi. Günümüzde ise “gömlek, sigara paketi ve çorap” bulunur.

Eskiden çocuklara genellikle geleneksel çorap ve işlenmiş yelekler, günümüzde ise satın alınmış gömlekler ve çorap verilir.

Önceden gelin kendi mustakbel eşine hediye alamazdı, alırsa da ayıp sayılırdı. Günümüzde ise gelin eşine damatlık, ayakkabı, iç çamaşır ve gömlek hediye eşyaları alır.

Şehir merkezine bohça çıkarmak günümüzde pahalıya mal olduğu için, ancak aile içindeki insanlara bohça çıkarılmaktadır.

D. OĞLAN DÜĞÜNÜ

Oğlan düğünü Guri-Bardhe köyünün geleneklerine göre perşembe gününde yapılırdı. Fakat 1990'lardan sonra düğünler pazar gününde yapılmaya başlandı. Halen Arnavutluk'ta ve bölgede oğlan düğünleri sadece pazar ve perşembe günlerinde gerçekleşmektedir.

Düğün günü belirlendikten sonra oğlanın evinde bazı hazırlıklara başlanır. Öncelikle oğlanın yeni yatak odası hazırlanır. Eskiden yatak odanın içinde hamam (duş alma yeri) yapılırdı. Ayrıca damat odasının zeminikereste ile döşenir duvarları ise kireçle boyanırdı. Yeni evlenen çiftin kendi özeleşya ve kıyafetlerini koymaları için odada büyük bir sandık koyulurdu. Günümüzde ise yatak odası takımı damat tarafından hazırlanır. Evlenecek olan çift aileden ayrı oturacaklarsa bütün evin masrafları kendisi karşılar.

Eskiden oğlana şu kıyafetler hazırlanırdı: ayakkabı, yünden örülmüş çorap ve şalvar, bölgeye ait bir yelek, ceket, beyaz külaf ve gömlek. Günümüzde ise gerektiği kadar kıyafet alınır. Herhangi bir özel kıyafet alınmaz.

Damadın ailesi gelecek olan geline birkaç kıyafet alır. Gelin için mutlaka geleneksel kıyafet hazırlanır. Kıyafet eğer evde hazırlanamayacaksa bu işle uğraşan birisine sipariş verilir. Bunların dışında ayakkabı, ayna, makas, tarak ve parfüm alınırdı. Günümüzde ise gelin kıyafetleri ihtiyaca göre çarşıdan satın alınmaktadır.

Düğün gününden bir hafta önce çarşamba günü ev sahibi düğün işlemlerini yönetmesi üzere yakın akrabalarından bir kişiyi "düğün başçısı" olarak seçer. Düğün başçısı aşçı ve aşçı yardımcılarını belirler. Düğün sabibi ihtiyacı olan aletleri masa, halı, mutfak araç-gereçleri gibi eşyaları komşularından alır. Yakın akrabalarından veya komşulardan birkaç kadın toplanıp köyün ya da mahallenin en yakın ormanına odun kesmeye giderler. Bu gün "odun toplama" günü olarak bilinir. Kadınlara yardım etmek üzere onlarla birlikte bir iki erkek de gider. Odun toplamaya giderken kadınlar mola verdiklerinde yada işlerini yaparken türkü söylerler.

Düğün haftasında pazartesi günü kadınlar için çok önemli bir gündür. Bu gün "düğün açılışı" olarak tanımlanır. Bu günün en güzel özelliği köyün bütün kadınları, bekar ve evli olanlar dahil geleneksel elbiselerini giyerek düğün evinde toplanmalarıdır. Bu günde kadınlar bir araya gelerek halay çekerler ve türkü söylerler. Söylenen türkülerin çoğu gelecek olan geline, damada ve damadın ailesine ithaf edilir. Bu türküler hiçbir müzik aleti kullanmadan

kadınlar tarafından söylenir. Halay iki kadın tarafından çekilir. Bu özel günde söylenen türküleri şu şekilde kayda aldık:

Po vijne krushqit gurit bardhe	Guri-Bardhe'dan dünürler gelirler
Çel nje molle e çel nje dardhe	Elmalar, armutlar çiçek açarlar
Po vijne krushqit per matane	Dünürler karşıdan gelirler
Ardhka nusja dielle e hane	Gelinimiz güneş ay gibi
Po vijne krushqit anes malit	Dünürler dağın eteklerinden gelirler
Thekja thekja o Babai djalit	Damadın babası bizi bekle
Shkojne karrocat buzes lumit	Faytonlar nehir kenarından gelirler
Thekja e thekja moj nana e çunit	Oğlanın annesi bizi karşıla
Shkojne karroct buzes detit	Faytonlar deniz kenarından geliyorlar
Thekja thekja muhabetit	Bizi muhabetle karşılayın
Vijn karrocat gjithe ke mani	Faytonlar dud ağcının etrafında toplandı
te paste ne qafe ... Jarani	Damad sana kurban olsun
A moj nuse e kujt ja je	Kimlerdensin ey gelin
Jam e nanes ku kam le	Beni doğuran annemin kızımı
As e nanes as e babes	Ne annenin ne babanın
Te je zonja e ... ages	Sen damad beyin hanımısın
Shkova nga Xhamia	Camiden geçerken
Ç'me pikoj shamia	Mendilimi düşürdüm
Ec e mos ki gajle	Merak etme, gaylen olmasın
Ta ka gjet zotnia	Mendilini beyin bulmuş
Ta ka gjet zotnia ta ka cu tek shpia	Beyin bulmuş da eve götürmüş
Shkova nga kalldrami	Kaldırımında yürürken

Ç' me pikoi nishani
Ec e mos ki gajle
Ta ka gjet jarani ta ka cu tek stani

Kam shtepine e vogel moj
Skam ku te sillem rrotull
E ke mjaft te madhe moj
Sa te sillemi ne sonte moj
Kam shtepine me rrasa moj
Hap deres se plasa
E ke mjaft te madhe
Sa te vallezojme ne sonte
Kam shtepine me thupra
Qenka mbush me cuca
Cila eshte me e bukura
Ajo faqe kuqja
Cila eshte me e mira
Ajo shtatselvia
Jarnani jarnanina
qafen me tumina
Me tumina shume moj
Kush te don si une

Veliku moj veliku
Çova fjale te vish te un

Yüzüğümü düşürdüm
Merak etme, üzülme
Yaranın bulmuş da mandıra götürmüş
(Hanife GJOZİ-83 - İlkokul Mezunu)

Evimiz küçüktür ey gelinimiz
Halay çekemiyorum
Yeterince büyüktür
Bugün oynayacak kadar yeterlidir
Kayraklı bir evim var
Kapıya aç çatladım
Yeterince büyüktür ey gelinimiz
Bu gece halay çekecek kadar
Değnekli bir evim var ey gelinimiz
Kızlarla dolu doldurulmuş
Hangisi daha güzel?
Kırmızı yanaklı kız olan
Hangisi daha iyi?
Servi boylu olan
Yarnanina yarnanina
Boynun boncuklu
Boncuklu dolu
Benim kadar kim sever seni

(Fatmira HYSА-51-Ev Hanımı)

Veliku ey veliku
Bana gelesin diye haber salladım

Nje rize me gjashte molle
Une kerkova gjithe Stamboll
Per nje nuse vetull holle
Vetull holle nuk e gjet
Po e gjeta vetull zeze
Veliku moj veliku
Do te çoj gershansin te vish tek un
Veliku moj veliku
O sa mire e bane qe erdhe tek une

Ç'tu dha zjarmi moj Tirane
Napoloni njeqinde e nante
Shkove per gjate e sme dhe selam
Ç'tu dha zjarmi moj kasaba
Shkove pergjate e sme the merhaba
A ç'jane keto fjale qe po me thu
Mbaj per vete se s'jane per mu
Merhabe une te kam thane
E ma gezofsh or cune shamine me theke

damat

Kam jelek te zi
Si t'ja bej se di
Do ta ruaj se s'kam
Ta vesh per bajram

Altı elmalı bir baş örtüsü
İstanbul'un her yerinde aradım
İnce kaşlı bir gelin için
İnce kaşlı bulamadım
Fakat kara kaşlı buldum
Veliku ey veliku
Elbiseyi yollayacağım bana gelesin
Veliku ey veliku
İyi ki bana gelmişsin
Ateş altında nasıl kaldın ey Tirana
Napolyon yüz dokuz
Yanımdan geçtin de selam vermedin
Ateş altında nasıl kaldın ey kasaba
Yanımdan geçtin de merhaba demedin
Nedir bu söylediğin laflar
O laflar sana kalsın bana değil
Merhaba ben dedim
Boncuklu mendili güle güle kullan ey

Siyah bir yeleşim var
Nasıl yapacağımı bilmiyorum
Başka yeleşim yok, bunu saklayacağım
Bayramda giyerim

(Merjeme KAÇELİ-77-İlkokul Mezunu), (Vaide HYSA-74-İlkokul Mezunu)

Plasi toka bini molla lin e lin e holla
T'hollen deshta t'hollen mora lin e line holla
Plasi toka bini dardha lin e lin e bardha
T'bardhen deshta t'bardhen mora lin e lin e holla
aldım
Plasi toka bini fiku lin e lin ashiku
Ashik deshta ashik mora lin e lin e holla

Bini molla ne kenet plot molla
Leshoj hije per tre vete plot mollo
Leshoj lule bani koke plot mollo
Kush del e i mbledh plot mollo
Del nusja e i mbledh plot mollo
Du dyshek te kuq te ri
Te mos kete flete fare njeri
Veç kur te flesh ...ti
Ti ka ba nana gati
Sipas marakut qe ke ti

zonja kaç u fjaleHanım
T'ma lironi oden
T'ma lironi e t'ma shtroni
Rreth e me rreth me jeshile
Se do na vije nje trandafile

Toprak çatladı elma çiçek açtı
İnce olanı istedim incisini aldım
Toprak çatladı armut çiçek açtı
Beyaz olanı istedim beyazı
Toprak çatladı incir çiçek açtı
Aşık olanı istedim aşığı aldım

Bataklıkta elma açtı elma dolu
Üç kişiye gölge açtı elma dolu
Tane tane elma verdi elma dolu
Toplmaya kim çıkar elma dolu
Gelin toplamaya çıkar elma dolu
Yepyeni kırmızı döşek isterim
Üzerine kimsenin uyumadığı
Sadece sen gelin uyucaksın
Annen titizle hazırladı
Tam da senin istediğin gibi

Gelin haber sallamış
Odamı boşalsınlar
Boşaltın da güzel süsleyin
Etrafı yeşil çiçeklerle olsun
Çünkü gül gibi gelin gelecek

Tre mujt e beharit moj	Baharın üç aylarında
Une per ty punova	Sırf senin için çalıştım
Gershans me lype	Elbise istedin
Gershans te çova	Elbise gönderdim
Tu i hyp vaporit moj	Vapura binerken
Javashe javashe	Yavaş Yavaş
Tu menu per nanen moj	Annemi düşünürken
Nanen kujt ja lashe	Annemi kime bıraktım
Ja kam lane vellaut moj	Abime bırakıp
Vellaut amanete	Ona emanet ettim
T'ma ruj e t'ma dete moj	Annemi korusun ve sevsin
Se e ka nanen e vet	Çünkü annesidir
Hudha nje lule ne fere	Çalığa bir çiçek attım
Jasaman moj lule verdh	Sarıçiçeğim benim
Hudha nje e mbuloi dhene	Bir tane attım toprağı kapladı
Jasaman moj lule verdhe	Sarıçiçeğim benim
Mbuloi dhene gjithë baçene	Bütün bahçeyi
Jasaman moj lule verdhe	Sarıçiçeğim benim
Ju lule gjitha sa ini	Size sesleniyorum ey çiçekler
Jasaman moj lule verdhe	Sarıçiçeğim benim
Te paren lule ka kini	İlk çiçeğiniz kimdir
Jasaman moj lule verdhe	Sarıçiçeğim benim
Te paren kemi	İlk çiçeğimiz gelininiz
Jasaman moj lule verdhe	Sarıçiçeğim benim
Kam nje mike nje lanete	Lanetli bir dostum var

Jasaman moj lule verdhe

Nuk me le me shku nkurbete

Jasaman moj lule verdhe

Ajo me thote me merr me vete

Jasaman moj lule verdhe

Si te marr e ku te çok

Jasaman moj lule verdhe

Eshte qytet e shpenzoj shume

Jasaman moj lule verdhe

E pastaj te hedh ne lume

Jasaman moj lule verdhe

Hidhnja moj dridhnja moj vallen
sallayınız

Vallen e Begut ooo

E hedh nana e dredh motra vallen
sallayan ablasıdır

Vallen e Begu

Bini tranafili n'dere bini moj bini
Ç'asht njaj qe vjen anej bini moj bini
açtı

Qenka baba i nuses tone bini moj bini
açtı

Pretnja pretnja pale ç'thone bini moj bini
da açtı

Sarıçiçeğim benim

Gürbete gitmekten hoşlanmaz

Sarıçiçeğim benim

Beni de yanına götür der

Sarıçiçeğim benim

Nasıl alıyım nereye götüreyim

Sarıçiçeğim benim

Şehirde masraflar çok

Sarıçiçeğim benim

Sonra nehre atarım

Sarıçiçeğim benim

(Sabie DEZHGIU-48- İşçi)

Halayı çekiniz mendillerinizi

Damadımızın halayını

Halayı çeken annesi mendilini

Damadımızın halayını

Bahçede gül açtı, açtı da açtı

Karşıdan gelen kimdir, açtı da

Gelinimizin babasıymış, açtı da

Güzel karşılayın ne diyecek, açtı

Nuk thote gja, po qa me lot bini moj bini
tutamaz

Se me dhemset bija fort bini moj bini

Zarja i hipi çilit

Rrugës tranafililit

Zarja dul n'koder

Do te marr me loder

Zare ç'te pashe doren

Ta vuna kunoren

Zare ç'ta pashe gishtin

Ç'ma kepute shpirtin

Shpirtin ç'ma kepute

Syte me lot mi mushe

Zare ku tka nana

Tu lujt nga Tirana

Zarja i hepi kalit

Ne fusha t'Beratit

Zare ku tka nana

Tu lujt me jarana

Zarja dul ne lame

Do te marr me kange

Zare holla je

Nanen ku e le

Kendon zogu lame me lame

Bir şey demez ama gözyaşlarımı

Kızıma kıyamıyorum açtı da açtı

Gelinimiz ata bindi

Güllerin yolunda

Gelinimiz tepeye çıktı

Davulla alırim seni

Elini gördüm gelinim

Yüzüğü taktım

Parmağımı gördüm

Sana kıyamıyorum

İçim parçalanıyor

Gözlerimi yaşla doldurdun

Annesinin kızı nerdesin

Tiran'da gezerken

Gelinimiz ata bindi

Berat'ın ovasına gitmeye

Annesinin kızı nerdesin

Yaranıyla takılıyor

Gelinimiz harmanlarda

Şarkı eşliğinde alacağım

Gelin inceciğsin

Anneni nerde bıraktın

(Sofie KAÇELİ-62-İlkokul Mezunu)

Harmanlarda kuş şarkı söyler

Ku po bahen keto kange
Ne sarajet e begut tone
Kendon zogu fushe me fushe
Ku po shtejne keto pushke
Ke qe jane ne fushe
Kendon zogu gjem me gjem
Ku po bahet ky dyzen
Kendon zogu koder me koder
Ku po defrejne keto loder

Vish kmishen e shkurter moj
Tuj me shku si flutur moj
Une si flutura shova moj
Zemren cta pikova moj
Zemra ime e jotja nizen si shkeneja
Nana po me therrte menja ke dashneja
Nane mori nane pret nje telegram
Pret nje teligrame moj shnosh e mere pa jame
öğrenmek için

Ja se preva doren ja se preva gishtin
Une e preva doren brisku me shpetoi
Ti moj nuse vogel çma kepute shpirtin
Shpirtin çma kepute syte me lot mi mbushe
gönlümü üzdün

Bu şarkılar nerden söylenir
Damadımızın saraylarında
Övalarda kuş şarkı söyler
Bu tüfekler nerden atılır
Ovada oturanlarda
Dikenlerde kuş şarkı söyler
Bu düzen nerde
Tepelerde kuş şarkı söyler
Bu davullar nerde çalınır

Kısa elbiseyi giy ey gelinimiz
Kelebek gibi ey gelinimiz
Kelebek gibi uçtum
Kalbini ısırđım
Kalplerimiz kıvılcım gibi
Annem çağırırken aklım sevdada
Anam anam benim
Haber bekler iyi olduğunu

Elimi neredeyse kesecektim
Parmağımı kestim bıçak düştü
Küçük gelinim canımı
Gözlerimi yaşarttın

(Hanife LAÇI-55-Ev Hanımı)

Hidhe dridhe shamine e jeshile	Yeşil mendilini salla
Shamine e jeshile moj hidhe per mas shpine	Yeşil mendilini arkadan salla
Aj keshtu keshtuje moj si ti e si une	Sen de benim gibi salla
Se shkova hasrete moj	Hasretle gittin
Plasa prej marakut moj	Meraktan çatladım
Aj keshtu keshtuje moj si ti se si une	Sen de benim gibi salla
Hidhe dridhe shamine e jeshile	Yeşil mendilini salla
Shamine jeshile moj hidhe per mas shpine	Yeşil mendilini arkadan salla

(Hanife DEZHGIU-77- İlkokul Mezunu)

Shkundu moj kumbull shkundu me kokrra te kuqe tane erik	Salla erik salla kırmızı
Keto kokrra te kuqe moj ti mbledhin keto nuse gelinimiz toplasın	Kırmızı taneleri
Ti mbledhin kto nuse moj keto faqekuqe gelinlerimiz	Kırmızı yanaklı
Shkundu moj kumbull shkundu me kokkra te bardha tane erik	Salla erik sallla beyaz
Ti mbldhin keto vasha moj keto faqebardhe toplasın	Beyaz yanaklı kızlarımız

(Xhemile HOXHA-54-Ev Hanımı)

Ike ike fluturove oj nuso oj nuso gelin	Uçar gibi kaçıp gittin ey
Fluturove porsi blea oj nuso oj nuso	Arı gibi uçtun ey gelin
Çun ma te mire se une nuk gjete oj nuso oj nuso bulamadın ey gelin	Benim kadar iyisini
O moj nuse shef me se moj shef me se	Ey gelin gözlerinle bak

Po kerce vjerra per te moj o per te
oynuyor

Kaynanan senin için

Te ngrihesh heret ne mengjese oj nuso oj nuso
ey gelin

Sabah erkenden uyanasın

Ta gjej baba zjarrin neze oj nuso oj nuso
yakılmış bulsun

Kayınbaba ocağı

(Mheriye SHURDHË-62-İlkokul Mezunu)

Eğer aileden yada yakın akrabaladan biri gurbtteyse, düğünde onlar için hüzünlü türküler söylenir.

Hudha leter poste me poste
mektup gönderdim

Postaneden postaneye

T'mi thuashte vish teposhte

Bize gelsin deyin

Te vish teposhte a se kemi dasem
gelsin deyin

Düğünümüz var da bize

Me mos ardh a me goje ste flas

Eğer gelmezsen küserim

Mi thuajte qofte hajlie
deyin

Düğününüz hayırlı olsun

Une jam larg e smund te vij
düğüne gelemem

Ben uzaklardayım

(Vaide HYSÄ-74-İlkokul Mezunu)

Kadınlar bir iki halay çektikten sonra daire şeklinde toplanıp halay çekmeden farklı türküler söylemeye başlarlar.

Nena e dhenderrit nji velek

Damadın annesi

Jalla kete nuse ku na e gjet

Acaba bu gelini neden buldu?

E kam gjet ne katun

Gelinimi köyde buldum

Si nusja enuk ka kerkund
E kam gjet ne mehalle
Si nusja e gjinet rralle

Atje lart e permbe lart
Ku shtrohen minderat o
Atje ishte nje zonje e rande
Veshur e stolisur o
.....mi rrin gjate
Duke e porositur o
Nanes time t'mi besh hizmet
Se mezi m'ka rritur o

Guri i kuq ne qoshe te murit
T'qofte per hajer or baba i çunit
olsun

Guri kuq ne qoshe te murit
T'qofte per hajer oj nana e çunit
olsun

Guri kuq ne qoshe te odes
Te qoft per hajer babai goces
olsun

Guri kuq ne qoshe te odes
Te qofte per hajer oj nana goces
olsun

Oğlumun gelini gibi hiçbir yerde yok
Gelinimi mahallede buldum
Oğlumun gelini gibi nadir bulunur

Ta yükseklerde
Minderlerin döşendiği yer
Orda ağırbaşlı bir hanım varmış
Giyinmiş kuşanmış
Damad beyin yanına oturuyormuş
Damad onu tembihleyerek
Anneme hizmet edecekcin
Çünkü beni zor şartlarda büyüdü

Kırmızı taş duvarın köşesinde
Damadımızın babasına düğün hayırlı

Kırmızı taş duvarın köşesinde
Damadımızın annesine düğün hayırlı

Kırmızı taş duvarının köşesinde
Gelinimizin babasına düğün hayırlı

Kırmızı taş duvarının köşesinde
Gelinimizin annesine düğün hayırlı

(Hanife LASKU-74-İlkokul Mezunu)

Moj e mjera ne kret katunit
Do ta çoj lbaden me flutra t'funit
Te ma vshi nusja per hatri te çunit
giyisin

Moj e mjera ne fund te pazarit
Do ta çoj gershansin me flori ari
T'ma vshi nusja per hatri t'gjalit
giyisin

Moj e mjera ne der te stanit
A mi ke ba çorap jaranit
Ë kam ba e i kam maru
Diten e dill kam ti çu

Moj e mjera ke lejthia
güzeli
Ne sa dite do rrish ke shpia
kalırsın

Ne sa dite ne sa jave
Kur t'me çoj vjerra fjale
Ne sa nete ne sa dite
Diten e dill kam per te ik

Sa mire ta bana moj nuse e vogel ooo
Qe ste lashe me nej ke nana
bırakmadım

As ke nana e as ke baba
Te vish e te rrish moj keAga

Köyün en güzeli
Elbiseni kelekli dikeceğim
Damadın hatırası için gelin

Pazarın en güzeli
Elbiseni altın iple dikeceğim
Damadın hatırası için gelin

Mandıranın en güzeli
Yarana çorap ördün mü?
Ördüm bitirdim
Pazar günü getireceğim

Fındık ağacının yanındaki en
Kaç gün daha babanın evinde

Kaç gün kaç hafta
Kaynanam haber salladığında
Kaç gün kaç gece
Pazar günü akşam üzere

Oh ne iyi ettim ey gelin
Seni annenin yanında

Ne annenin ne de babanın
Damad aganın yanına yaşayasın

O sille goten rreth me rrethe or Babai dhenderrit o Herkese ikramda bulun ey
damadın babası

jepu miqeve muhabete or babai dhanderti o Misafirlerle sohbet et ey
damadın babası

ode me ode e shpi me shpie or babai dhenderrit o Odadan odaya evden eve ey
damadın babası

te trashegohet çifti ri o Babai dhenderrit o Çiftimize hayırlı olsun ey
damadın babası

(Aishe DADA- 49-Ortaokul Mezunu)

Bu günde, uzak akrabalar ve köylüler tebrik etmeye düğün sahibine giderler. Giderken de hediyeler veya para bırakılır. Genellikle gelen misafirlere lokum ve kahve ile ikram edilir. Günümüzde ise şeker, lokum, meyve suyu ve küçük şeker paketleri hazırlanıp ikram edilir. Bu günü kutlamak için gelenler için yemek de hazırlanır. Çok kalabalık bir gece olur. Önceden masa olmadığı için misafirlere sofralarda yemek verirlerdi. Yaklaşık on

Yemek sırasında gelen misafirlere mizah da kullanarak türküler söylenir:

Hani zonja urdheroni	Buyurun hanımlar yemeğinizi yiyin
Buke e mish sa te doni	İstedığınız kadar etli ekmek yiyin
Hani e pini pa merak	Hiç çekinmeden buyrun yiyin
İ kam kazanet pa kapak	Tenceleri açık bıraktım
İ pari dasmes nje aga i rande	Düğün aşçısı
Leshoj gishtin anembane	Tencereyi parmağıyla yağladı
Hani e pini kete buke zengini	Bu zengin ailenin yemeğini yiyin
Vetem neper xhepa mos e shtini	Yalnız ceplere koymayın
Se shkojne xhepat tu kullu	Çünkü cepler akıtır

E vijne macat tu mjaullu

Kediler miyavlayarak peşlerindengilir

(Hyrie LASKU-46-Öğretmen)

1. Çeyiz Götürülüşü (Rrobexhite)

Çarşamba günü önemli bir gündür. Davul zurna takımı gelir. Onlar tüfekler havaya ateş ederek karşılanırlar. Karşılamadan sonra davul zurna takımı düğün sahibinin evine girerler ve ilk halayı çeken damadın babası olur. Kurban kesilir.

Bu gün, geline götürecek kıyafetleri güzel bohçalarda güzel bir şekilde koyulur. Bu kıyafetler gelen misafirlere de gösterilir. Hazırlanmış olan kıyafetleri ailenin en yakın akrabaları tarafından gelinin evine götürülür. Gidecek olan kişilerin sayısı tek olur yani 7-9-11-13 çok nadiren de 15 kişiye kadar çıkabilir. Bunlara “rrobexhi/elbiseçi” denir. Bölgenin adetlerine göre bu kişilerden üçü damadın dayısı, amcası ve çöpçatan ata binerek gelinin evine giderler.

Çöpçatanınatının üzerine güzel bir örtü atılır. Gelinin kıyafetleri, düğün gününde takılacak duvağın çiçekleri ve güzel bir çizme takımı heybelerin içine koyarak ata yüklenir.

Rrobexhite/elbiseçi uğurlanırken kadınlar türkü söylemeye başlarlar, davul zurna müzik çalar ve havaya silhala ateş ederler.

Ç'jane ato qe shkojne legates

Gelenler kimlerdir

Jane rrubet eages

Damad beyin elbiseçileridir

Ç'jane ato qe shkojne kall dramit

Kaldırımdan gelenler kimlerdir

Jane rrubet ejaranit

Yaranın elbiseçileridir

Ç'jane ato qe shkojne avlles

Bahçeden yürüyenler kimlerdir

Jane rrubet eZetnes

Damad efendinin elbiseçileridir

Ku po shkon beg

Nereye gidersen ey damad bey

Me i çu nuses nji jelek

Hanıma yelek götürmeye

Dil oj nus dil k mani

Çık gelin dud ağacına çık

Dil se jane tu te pru nishani

Çeyizini getiriyorlar çık

Ashte tu ta pru Jarani

Yaranın getiriyor

Amanet oraga

Sana amanet damat aga

Mos mi çoni rrobat e gjata

Kıyaftelerim uzun olmasın

Se jam e vogel e mi shkel balta

Kısa boyluyum

(Sofie KAÇELİ-62-İlkokul Mezunu)

Rrobexhit/elbiseçi gelinin evine yaklaştıklarında gelinin dışarıda duyulacak kadar ağlaması gerekir. Gelinin akrabalarından iki kadın ata yüklü olan heybeleri almaya giderler. Heybeleri üç defa gelinin başının üzerine bırakırlar . Sonra damadın ailesi tarafından gelen bohçaları damat tarafından gelen kadın ordaki misafirlere gösterir.

Rrobexhilere/elbiseçilere yemek ikram edilir. Çöpçatanın tabağında üç parça et koyulur, bu üç parçadan çöpçatan, iki tanesini yiyer diğerini de gelinin yemesi için bırakır. Çöpçatanın yediği kaşıktan gelin de yemesi gerekir.

Yemek yedikten sonra damadın evine dönerler. Damadın evine yaklaştıklarında çöpçatan üç defa havaya tüfekte ateş eder. Evdekiler de onları türküler söyleyerek ve halay çekerek karşırlar.

Ç'ke shkeso qe rrin idhnue

Neden üzgünsün ey çöpçatan

Gjete oden te pa shtrue

Odayı döşenmemiş halde mi buldun

Me falen shume e me dhane pake

Çok bağışladı ama az verdiler

Me dhane pilafin pa jedek

Pilavı yedeksiz verdiler

(Sofie KAÇELİ-62-İlkokul Mezunu)

E. DÜĞÜN

Perşembe veya Pazar günü düğünün en önemli ve özel günüdür. Sabahın erken saatlerinde davetliler hediyeleriyle birlikte gelmeye başlarlar. Bölgede, davetliler akrabalık yakınlığına göre hediyelerini veriyorlar. Örneğin, daha önce de belirttiğimiz gibi dayı unsuru Arnavutluk'un genelinde ve derleme yaptığımız bölgede önemli bir yer tutar. Dayılar genellikle çiçeklerle ve boyalarla süslenmiş koç veya teke hediye olarak damadın evine götürürler

Bu ziyaretler esansında damad ailesine ve damada:

- Hayırlı uğurlu olsun!
- Bahtı açık olsun!
- Öbür çocukların başına!
- Birbirlerine varis olsunlar!
- Allah bir yastıkta kocasın!
- Yolları açık olsun!
- Allah rast getirsin!
- Bu evde yaşlanasınlar!
- Bu evde ayakların sabit olsun!
- Allah erkek çocuk bahşetsin! gibi sözler söylenerek aileyi ve damadı tebrik ederler.

1. Damad Tıraşı

Damadın yaşıt akrabalarından birisi düğün süresince damada sürekli arkadaşlık etmesi üzerine tahsis edilir.

Düğün günü sabahı damat, akrabalarının biri tarafından tıraş edilir. Tıraşı gerçekleştiren bu kişiye işini bitirdikten sonra havlu ve mendil hediye edilir. Bahçenin ortasına konan bir sandalyeye damad oturtulur. Sandalyenin üzeri beyaz ve güzel bir örtüyle örtünür. Berber damadın yüzünü sabunlar, usturayı damadın yüzüne sürer. Tıraş olurken kadınlar türkü söylerler. Sakal tıraşından sonra damad odasına götürülür.

Oğlanın giyecek kıyafetler iç kıyafetlerden damatlığa kadar yeni olması şarttır. Günümüzde damad tıraşı için bölgede tören yapılmamaktadır. Damad sağdıcı ile birlikte berbere gitmekte saç, sakal tıraşı olmaktadır. Fakat damatlığını giydiğinde türküler söylemeye devam edilmektedir. O türkülerden şöyle örnekler verebiliriz:

Nj'aj berbere qe rruante mbretin	Kralı sakal tıraşıyapan berber
Vjen e rruan begun	Damad beyimizi tıraş yapmak
Hiq rrobat e beqarise o dhenderro	Bekarlık kıyaftlerini çıkar ey
damad	

E vish rrobat e dhenderris o dhenderro
damad

Begu mos u tremb

Se keto pune bahen me men

..... mos u tut

Se keto pune te bejne me turp

.....begu i nanes

pjaten me tamel

A ja more doren babes

Pra te bahesh dhanderrr

Une doren ja mora

Nanen e gezova

Vesh djali kostumin

E gjali dul e shkoi

Hyzmetin e babes

Djali e harroi

Vesh djali xhaketrn

E gjali dul e shkoi

Hyzmetin e nanes

Djali harroi

Damatlık kıyafetlerini giy ey

Damad bey bu şeylerden korkma

Bu işler akılla yapılır

Sakın korkma

Bu işler benedle yapılır

Annesinin damadı

Sütlü kabın

Babanın elini öp

Damad olmadan

Ben babamın elini öptüm

Annemi sevindirdim

Oğlan damatlığını giyip

Oğlan çıkıp gitti

Babasının hizmetini

Oğlan unutup gitti

Oğlan ceketini giyip

Oğlan çıkıp gitti

Annesinin hizmetini

Oğlan unutup gitti.

(Hanife DEZHGIÛ-70-İlkokul Mezunu)

2. Gelinin Hazırlanması

Oğlan damatlığını giydikten sonra gelini almak için hazırlıklar başlar. Bu hazırlıklar başlarken kadınlar geline türkü söylerler.

Brezin me qepraze

Mbush me lule te kuqe

A te qane shoqet

Kur te bene nuse

Nja qa fort kane qa

Me mu nuk jane nda

Kuşağın süslü püslü

Kırmızı çiçeklerle dolu

Arkadaşlarını ağlattın mı?

Gelinliğini giyerken

O kadar ağladılar ki!

Benimle vedalaşmadılar

(Merjeme HYSA- 46-Ev Hanımı)

Kızın evinde de hazırlıklar başlar. Kız, gelinliğini giymeye başlar. Öncelikle kızın saç lülesi ve zülüfü kestirilir. Bölge insanların inanışlarına göre kızın saçlarını kestirirken, saçlarının elektriklenmemesi için yani saçları düzgün dursun diye ellerini yumruk yapması gerekir. Kız, gelin hazırlıkları yaparken iki üç kadın ona yardım etmeye giderler.

Guri-Bardhe köyündesözlü kaynakların ifdelerine göre geçmiş dönemlerde gelinlik kullanılmıyordu. Gelinlik kullanımını 1970’li yıllarından sonra başlamıştır. Fakat maddi durumu yeterli olmayanlar gelinlik yerine yörenin geleneksel kıyafetlerini kullanmaya devam etmişlerdir. Çünkü genel olarak köyün geleneksel kıyafetleri gelinlik olarak kabul edilir.

Kız gelinliğini giydikten sonra, yardımcı kadınlar ellerine pamuk alarak pamuğa güzel bir şekil verirler. Sonra pamuğun içine çeşitli küçük çiçeklerler doldururlar. Sözlü kaynaklarının inanışlarına göre bu çiçekleri hazırlarken çiçeklerin uç kısmını pulbiber sürülür. Nedenini sorduğumuzda “köyün adetlerine dayanarak gelin damadın evine gittiğinde ordaki herhangi bir bayan pamuk içinde saklanmış ve biber sürülmüş bu çiçekleri ağızla çıkarması gerekir ki, ağızı bibere değinildiğinde ağzı yansın” şeklinde bir cevap aldık.

Hazırlanmış olan çiçekler kızın başına taç olarak duvağın üstünde koyulur. Gelin evinden çıkarken eğilerek çıkması ve çok ağlması gerekiyordu. Eğer bunları yapmazsa çok ayıp sayılırdı.

Dünürler geldiğini gören kız tarafı, kızın akrabalarından biri su dolu bir bardakla onların karşısına çıkar. Bu hareketiyle gelinin ata binene kadar orada beklemeleri gerektiğini gösteriyordu.

3. Gelin Alma

Gelini almak için damat tarafından gidenlerin sayısı çok olur fakat gelinin evine “düğünümüz hayırlı olsun” şeklinde tebrik etmeye sadece 10-15 kişi içeri girerler. Bölgenin yol durumu kötü olduğundan dolayı gelini almak için yürüyerek giderler. Gelin ise ata bindirilir.

İnsanlar birliktedir davul zurna grubu da gelini almaya gider. Yol boyunca türkü söylerler ve belli yerlerde halay çekerler. Gelini almaya gittiklerinde bölgenin adetlerine göre iki at alınır. Atın birine gelin bindirilir, diğerine ise gelinin çeyizi yüklenilir. Gelinin bindirilecek atın sağ kulağında kırmızı bir mendil sarılır ve gelin evinden çıktıktan sonra gelin tarafı da atın sol kulağında kırmızı mendil sararlar. Damad gelini almaya gitmez. Gitmesi durumunda ayıp sayılırdı. Fakat günümüzde ise bu adet uygulamamaktadır. Gelini almaya giderken şu türküler söylenir:

Udhe e mbare o krushku i pare

Yolun açık olsun ey dünürüm

Te mi çojsh nuses fjale

Gelinime söyle

Te qaj bute te qaje kadale

Abartmadan ağlasın

Moj e holla si fishek

Mermi gibi inceciğisin

A te ka dhane nana marifet

Annen gibi marifetli misin?

Marifet mu mka dhane

Beş parmakta beş marifet

Vjerrit e vjerres tmi rrih ne kambe

Kaynanana hizmet et

Vura kamen ne zengi

Ayağını zengiye koy

Lamtumire o moj shtepi

Elveda ey evim

Vura kamen mu ne shkalle

Ayağım merdivenleri geçti

Lamtumire o dajallare

Lamtumire se jam t'u shku

begu me ka kerku

O moj lulja e frashnit bardhe

A te tha nana udha e mare

Udha e mare nena me ka thane

Lot per faqesh ja kam lane

U bu bu moj nane

Ç'po kerrsin shkallet

Mos u trem moj bije se jane dajallaret

U bu bu moj nane

Ç'po kerrset shtepia

Mos u tremb moj bije se jane shoqeria

Rrushu kuq o i bukur o

Dil se po therresin o

Thuju te me presin o

Sa ta hedhi vellon o

Vellon e qendisuro

Per fytyr ujdusun o

Elveda ey dayılar

Gidiyorum, elveda

Damad bey beni istedi

(Hanife LAÇI-55-Ev Hanımı)

Beyaz çiçeğim benim

Annen yolun açık olsun demedi mi

Yolun açık olsun kızım dedi

Yanaklarında kurudu gözyaşı

Eyvah anam eyvah

Merdivenler titrerler

Korkma kızım, dayılarındır

Eyvah anam eyvah

Evimiz boş kaldı

Korkma kızım, arkadaşlarındır

Kırmızı üzüm gibi güzelim

Seni çağırıyorlar

Biraz beklesinler

Duvağımı atıyım

Nakışlı duvağımı

Boyalı yüzüme

(İlmije GJETA- 60- Ev Hanımı)

Gelinin yaklaştığını gören evin dışındaki insanlar, gelinin güzelliğini ifade etmek için şu türküler söylenir:

Sa bukur na ka dal nusja mashallah Gelinimiz çok güzel olmuş hey maşallah
E bukur per bukuri marshalla Güzellerin en güzeli hey maşallah
E ka syrin o rrush te zie marshallah Gözü kara üzüm gibi hey maşallah
E ka shtatin si selvie marshalla Boyu servi gibi hey maşallah
İ ka faqet si gurabije marshalla Yanağı kurabiye gibi hey maşallah

Mu tek shtegu tek mulleza Bahçenin başında
Na vjen nusja me çizme te zeza Siyah çizmeyle gelin geliyor
Mu te shtegu tek mulleni Değirmenin yanından
Na vjen nusja me varse floreni Altın takılar takmış gelinimiz
Mu te shtegu tek labinoti Bahçedeki ağacın oradan
Na vjen nusja me pika loti Gelinimiz gözyaşlarla geliyor

(Sabie DEZHGIU-40 -İşçi)

4. Refakat

Köyün adetlerine göre geline damadın evine kadar yakın akrabaları refakat eder. Yolda dönürler ile refakat edenler arasında kısa bir mesafe olması lazım. Gelin ata binene kadar gelinin abisi veya erkek kardeşi ile dayısı gelini kollarından tutup eşlik ederler. Gelinin akasından da onun adımlarını birebir takip eden bir delikanlı da refakat edenler arasında olur.

Gelin, damadın evine yaklaştıklarında davul sesinden anlar. Damad da aynı şekilde davul sesini duyar duymaz tüfeğini alır ve üç defa havaya ateş eder. Gelin ise silah sesleri duyunca yüksek sesle ağlamaya başlar. Şu sırada bu türkü söylenir:

Ju afru nusja shtepise Gelin eve yaklaştı
Hiqnja kamen prej zengjise Gelinin ayağını zengiden çıkarın
Ju afru nusja hajatit Gelin bahçeye yaklaştı
Dil e zbrisnja ju prej atit Attan indirin

(Hava SKURA-55-Ev Hanımı)

Gelin attan indirilirken damadın akrabalarından biri gelinin görülmemesi için üzerine bir örtü atar. Aynı şekilde bu esnada uğur ve bereket adına gelin ve damadın üzerine buğday, pirinç, şeker ve para atılır. Geline refakat edenler damad ailesi tarafından güzel bir şekilde ağarlandıktan sonra, gelinin dayısı gelini alır ve kadınların toplandıdığı odaya götürür. Bu sırada aşağıdaki türküler söylenir:

Hyni nusja mrena	Gelin içeri girdi
Kajrafil me rrema	Dallı karanfil
Nusja hyni ne shpi	Gelin eve girdi
Shtati si selvi	Boyu servi gibi
Hyni nusja ne ode	Gelin odaya girdi
Kajrafil ne gote	Saksıda karanfil
Mireserdhe oj trandafille	Hoş geldin ey gülüm
Mirese te gjeta oj nana ime	Hoş buldum hey anam
Kjo hardhia e rrushit oo	Bu üzüm asması
Balkon me ballkone	Balkondan balkona
Nusja ebegut ulur ne divane	Damad beyin hanımı oturmuş
E therret i vjerri ooo	Kayınbabası seslenir
Ben sikur sdegjone	Duymazlıktan gelir
E therret i shoqi ooo	Damad bey seslenir
Lepe si urdheron	Buyurun efedim

(Nexhmije ÇEKU-43-Ortaokul Mezunu)

Gelinin akrabalarına ise şu türküler söylenir:

Fesi nuses rri tu qesh	Dünürler gülüyorlar
------------------------	---------------------

E per nusen si ardhka keq	Kendi kızları için üzülmezler
Fesi nuses pi cigare	Dünürler sigara içerler
E per nusen si ardhka gale taşımazlar	Kendi kızları için gayle
Fesi nuses me openga	Dünürler çarık ayakkabı giymiş
Na e prune nusen dere e mrena	Dünürler gelini bize getirdiniz
Hoqa kesulen e vuna shoshen	Fesi çıkardım eleği taktım
Vellait i mora motren	Abisinin kız kardeşini aldım
Hoqa kesulen e vuna thesin	Fesi çıkardım çuvalı taktım
Dajes i mora mbesen	Dayısının yeğenini aldım
U nis daja per me shku	Gelinin dayısı giderken
Thote nusja ku me lini mu	Gelin, beni almaz mısınız?
Shkoj daja per me u nda	Dayısı vedalaşmaya gider
Nusja plasi duke qa	Gelin ağlamaktan patladı
Shkoi vllai per me u nda	Abisi vedalaşmaya gider
Nusja plasi duke qa	Ağlamaktan patladı

(Hanife GJOZ-83-İlkokul Mezunu)

Gelin içeri girdikten sonra duvara yaslayarak aykata kalır. Damadın babası odaya girer üç kere gelininin duvağını açar ve “Ayağın uğurlu ola” der. Gelini üç kere bir sanadalyede oturturlar. Gelinin kucağına erkek bebek doğursun diye bir erkek çocuğu oturtulur. Gelin duvağını hiç açmaz. Toplanan kadınlar gelini görmek istiyoruz derler. Gelinin görüncesi yada eltisi gelinin duvağını açar “gelinimizi görün” deyip hemen yüzünü örter. Bu gelenek günümüzde uygulanmaz. Kadınlar gelini gördükten sonra şu türküleri söylerler:

Si ke ardh ketu moj nuse	Nasıl geldin buraya ey gelin
Qysh e ke mendu	Nasıl düşündün
Se me vjehrrren tane si ke per ta çu	Kayanananla nasıl geçirirsin
Shume me kallajllek	Kolaylıkla geçiririz
Dunjane me e kalu	Dünyayı gezeceğiz

Qa nje lule ne reze te shkembit	Kayanın dibinde bir çiçek ağlıyor
Ç'ke qi qa lule ç'ke qi qa	Neden ağlıyorsun hey çiçek
M'ka dhane nana nje rruge te mbare	Hayırlı bir yola girdim
Pranaj qaj lule pranaj qaj	Ondan ağlıyorum ondan
Nje rruge te largt e nje kule te nalte	Uzun bir yol, yüksesk bir kule
Pranaj qaj lule pranaj qaj	Ondan ağlıyorum ondan
Kulla ishte shkalle nuk kishte	Kule varmış, merdiven yokmuş
Pranaj qaj lule pranaj qaj	Ondan ağlıyorum ondan

Bukur qenke bojatis moj tranafile	Çok güzelleşmişsin hey gülüm
Perkrah benke drite moj tranafile	Damad beyin yanına güneş gibisin hey
gülüm	
A m'ke vesh fustan perdite moj tranafile	Her gün gelinlik mi giydin hey gülüm
E kam rujt per kete dite moj tranafile	Bugün için gelinliğimi ayırdım hey
gülüm	

(Lumturie, KAÇELİ-51-Ev hanımı), (Mheriye HYSА-73 -İlkokul Mezunu)

Lulet tuja ti morr murrani	Çiçeklerini rüzgaralıp götürdü
Te zu akshamijarani	Bu akşam damad yaranın yanındasın
Lulet tuja u raka teli	Çiçeklerin yaprakları düştü

Te zu akshami te dylberi

Bu akşam gökkuşağın orda gece çöktü

E lume e lume ku kam ardh une

Buraya geldiğim için ne mutlu bana

E qysh fare vjerri qe kam gjet une

Öyle kayınbaba buldum ki

E qysh fare gjyshnash qe kam gjet une

Öyle kaynana buldum ki

A nuk i ka njere ne katune

Köyde bulunmaz

Kaperceva dy tre male hej lule hej

İki üç dağ atladım hey çiçek hey

N'ato male ish nji fushe hej lule hej

O dağlarda bir ovaymış hey çiçek hey

N'at fushe ish nje kulle hej lule hej

O ovada bir kuleymiş hey çiçek hey

(Hanife GJOZ-83-İlkokul Mezunu)

Kulla ishte shkalle nuk kishte hej lule hej
çiçek hey

Kule varmış merdiven yokmuş hey

Preva arren e vuna shkallen hej lule hej
çiçek hey

Cevizi kestim merdivleri yaptım hey

Hypa n'alt ne çardak hej lule hej

Çardağa çıktım hey çiçek hey

Gjeta nj nuse nen duvak hej lule hej

Duvaklı bir gelin buldum hey çiçek hey

İ dhashe uje me kadaf hej lule hej

Bir bardakla su verdim hey çiçek hey

Mu kadafi m'grini ne dore hej lule hej

Bardak elimde dondu hey çiçek hey

Gjyma akull gjyma vdore hej lule hej

Yarısı buz yarısı kar hey çiçek hey

O moj nuse moj fodulle

Ey gelin fodul gelin

A t'pelqeu jeleku me lule

Çiçekli yeleği beğendin mi

Me pelqeu forte jeleku fort

Çiçekli yeleği çok beğendim

Ma kan vesh motrat me zore

Kardeşlerim zorla giydirdiler

Nuk ta dita masen e shtatit
T'i kam ble n'pazar te Beratit
Mu tamam me kane ra
Kur i vesha plasa t'u qa
A moj nuse aman aman
A t'kane ra kepuçet tamam
Mu tamam me kane ra
Kur i vesha plasa tuj qa
Nuk ta dita masen e kames
T'i kam ble n'pazar t'Tiranes

Ölçünü bilemedim
Berat 'ın pazarından aldım
Üstüme çok güzel durdu
Giyerken çok ağladım
Hey gelin aman aman
Ayakkabıların tamam mı
Ayakkabılarım tamam
Giyerken ağlamaktan patladım
Ayağın numaranı bilemedim
Tiran 'nın pazarından aldım
(Nexhmije ÇEKU-43-Ortaokul Mezunu)

Çfare mendon keshtu oj tranafille
Menoj netet e beqarise oj tranafille
gülüm

Ne düşünüyosun gülüm
Bekarlık gecelerimi düşünüyorum

Qe sme thane beqare kurre oj tranafille
Por me thane gru me burre oj tranafille

Asla bekar değilim
Kocalı bir kadın söylediler gülüm

Sabahin e bajramit ooo
Ç'ta veshi gershansin ooo
Me e marr ne deren e stanit ooo
A i ke be çorap jaranit ooo
I kam ba e i kam palu
I kam lane shoqet tu i tufu
E mban mend e vogel ooo
Kur te gjeta vetem ooo

Bayramın sabahında ooo
Elbiseyi giydirdi ooo
Mandıraya götürecektim ooo
Yaranına çorap ördün mü?
Ördüm hazırladım
Arkadaşlarım hallediyor
Hatırlar mısınız? Küçükken
Sen yalnızken buldum

Sme ke gjat vetem ooo

Me ke gjat nanen ooo

Tu qep e tu qendis ooo

Shamine e beqarise

Ben yalnız değıldim

Annemle birlikteydim

Örerken işlerken

Bekarlık mendilimi

(Hanife DEZHGIU-70-İlkokul Mezunu)

5. Damadın İkramı

Damadın ikramı bölgenin özel bir adetidir. Eskiden bu adeti yerine getirmeden düğün tamamlanmazdı ama günümüzde düğün geleneklerinin sadece bir kısmı uygulandığı için bu gelenek düğünlerden kaldırıldı. Damad bahçeye çıkartılır sandalyede oturtulurdu. Damadı güzel ve büyük bir mendile sarılırdı. Etrafına akrabalar toplanıyordu. Hediyesini (genellikle para verilir) verirken aynı zamanda da kişi türkü de söyler.

Damadın ikramı esnasında şu türküler söylenir:

Begu shtylla e shtepise

Po vjen gjyshja me te darise

Begu shtylla e shtepise

Po vjen gjyshi me te darise

Or mendil mendil i rane

Na bijne dajat dash me kumbane

Brej brej brej na vijne dajat me dare

Or mendil mendil me ojna

Na bijne dajat dashin me bojna

Na ka dal nje adet

Na bin dajat dashin ne xhep

Damad bey evin direği

Dedeleri hediyelerini vermek üzere

Damad bey evin direği

Amcaların hediyelerini vermek üzer

Hey mendil ağır mendil

Dayılar zilli koç getirirler

Dayılar hediyelerle geliyor

Oynalı mendil mendil

Dayılar boyalı koç getiriyorlar

Yeni bir adet çıkmış

Koçu ceplerinde getiriyorlarmış

(Hanife LASKU- -İlkokul Mezunu)

Bu işlemi yaptıktan sonra evde masalar sofralar hazırlanır ve davetlilere yemek ikram edilir. Önceden kadınlar ve erkekler aynı sofrada yemek yemezlerdi. Günümüzde ise ister şehirde oturanlar ister köylüler artık evde düğün yapmazlar. Düğün davetlilerine yemek ikram etmek üzere maddi durumuna göre restoranagötürülür. Orada bütün davetliler hem yemek yerler hem de dans ederler. Restoranda davetliler akrabalık yakınlıklarına ve isteğe göre masalarda otururlar.

Guri-Bardhe köyünde düğünlerde şu yemek pişirilir:

İşkembe Çorbası

Pilav yada makarna

Sulu et yemeği

Baklava veya revani

Bugünkü düğünler ise restoranlarda yapıldığı için bölgeye ve geleneğe uymayan çeşitli yemekler de sunulur.

Yemek yedikten sonra düğüne katılanlar akşama kadar halay çekerler ve türkü söylerlerdi. Günümüzde ise davetliler 5-6 saat restorandayemek yerler, eğlenirler ve böylece düğün biter. Ama eskiden düğünün kapanışını yapmak için davetliler şu türkülerini söylerdi. Bu türküler söylendiğinde herkes düğün kapanma vaktinin geldiğini anlardı.

Tas ne gjelit kush e ru

Horozun tabağını kim korur

E ru filani me gjithe gru

Filan amca eşiyile birlikte korur

İk or filan se nuk te du

Git be amca sevmem seni

Du filan or qofte beku

Damat beyi isterim

Nji livadh livadh me pata

Ordeklerle dolu bir çayır

Ra nje gjel ne keto vahsa

Güzel kızların arasında bir horoz düştü

Kto vasha iken e shkune

Güzel kızlar kaçıp gittiler

Gjelin se pranun

Horozu sevmadiler

(Xhemile, HOXHA- 54-Ev hanımı)

Gelin ve damadı görüşürmeden önce onlara ait türküler de bulunmaktadır.

Ngrehu oj kallbaç madheKalk ey şişman karı

Ngrehu e piq nje kafe

Kalk da bir kahve pişirsene

Kafen sun e pjek or beg

Kahveyi pişiremem beyim

Jam e lig tuj vdek

Yorgunluktan ölmek üzereyim

Ec moj sheleme

Gel ey koca karı

Ec ne oden teme

Odama gel

Ne oden teme me vellaun tem

Odama kardeşimle gel

Hec shume ka shume

Koşarak gel

Se i le shoqet pa gjume

Arkadaşlarını uykusuz bıraktın

Hec tek tek

Yavaş yavaş gel

Se vojt sahati ne dhet

Saat on oldu

Çpo kercet kalldrami

Kaldırımdan ses çıkıyor

Po na vjen jarani

Yaranın geliyor

Çpo kerset avlleja

Bahçeden ses çıkıyor

Po na vjen zotneja

Beyin geliyor

Vallan e kam parset

Ağabeymi tembihledim

Sante te mbaj per mek

Bu akşam misafir etsin

Skile skile hileqare

Tilki tilki hilekar

T'u kane vu 20 gjuetare

Yirmi avcı seni yakalamak ister

20 gjuetare e me ka nje zare

Birer köpek yirmi avcı

Zarat bahsin ham e ham

Köpekler havlar

Skile qesh e skile jam

Tilkiydi tilkiyim

E shte skilen istikam Tilkiyi tuzağa düşürür
İstikamin e kane rrethu Tuzağı çevrelettiler
Ene ske krahe me fluturu Uçmak için kanadın yok

Bute e bute u ba nata o nuse ooo Yavaş yavaş gece oldu ey gelin ey
Ku do t'bjame konak na sonte o nuse ooo Bu akşam nerde konaklayacağız ey
gelin ey

O mmn ode te djalit t'ri o nuse ooo Genç admamın odasına ey gelin ey
Te bije ari fije fije o nuse ooo Altın iplerin düşün
O n'odat djalit tone o nuse ooo Bizim oğlanımızın odasında ey gelin ey
Atje sante na do shkojme o nuse ooo Bu akşam ordayız ey gelin ey

Praf e pruf po bajne kapaket Kapaklar çakır çakır oynuyor
Daja hudhi jatakak Dayı yatakları açtı
Praf e pruf po bejne filxhanat Fincanlar oynuyor
Daja hudh jarganat Dayı yorganları açıyor

(Sofie KAÇELİ-62-İlkokul Mezunu), (Mheriye HYSA-73 -İlkokul Mezunu)

6. Erkeklerde Eğlenme

Eskiden, düğünlerde erkek ve kadın ayrı odalarda eğleniyorlardı. Kadınlar kendi aralarında eğlenirken erkekler de kendi aralarında eğleniyorlardı. Genellikle erkeklerde eğlenme saz aleti ile kahramanlık, vatan ve aşk türkeleri çalarak kutluyorlardı. Erkekler bağdaş kurarak odanın etrafında oturup dinliyorlardı ve türkeleri hep birlikte söylüyorlardı.

Sadrazenge mor sadrazeng Sadrazam hey sadrazam
Ndal karrocen or pizeveng Arabayı durdur ey pizeveng
Ndal karrocen di me te thane Arabayı durdur diyorum
Kam do letra per ne Tiran Tiran'a yollayacağım birkaç mektubum

var

Gani beut me i ba salam

Gani Beye salam söyle

A ke kalypa kam lane çorapet

Kulübede çoraplarımı unuttum

Ej hika hika se me zune kaçaket

Kaçaklar beni yakalıyor

Jarnanina jarnanina ja ke xhani

Yarnanina Yarnanina canına gel

Jarnanina sherbet limani

Yarnanina liman şerbeti

A ke kalypa kam lane kepuçet

Kulübede ayakkabımı unuttum

Ej hika hika se me zune hajdutet

Haydutlar beni yakalıyor

O kto faje mi ka menja

Bu hatalar aklımın hesabı

Jarnanina jarnanina ja ke xhani

Yarnanina Yarnanina canına gel

Jarnanina sherbet limani

Yarnanina liman şerbeti

O Vin vapurat moj nane bregut detit
geliyor ey anam

Vapurlar deniz kenarından

O dil e shihni moj nana qente e mretit

Kralın köpekleri görmeye çıkın

Gjysa qajshin moj nane e gjysa knojshin
türkü söyler ey anam

Onlardan birkaç kişi ağlar birkaç

O ka nji leter moj nane n'vilajet qojshin
gönderiyor ey anam

Birer mektup vilayete

Ka nji leter moj nane e çojne n'vilajet
ey anam

Vilayete mektup gönderiyorlar

O ka shtate vjet o moj nane, na presin grate
ey anam

Hanımlar 7 yıldır bizi beklerler

Mos na pritshin moj nane per shtate vjete
anam

7 yıl bizi bekleyemezler ise ey

O le ti marrin burrat pleqe

Yaşlı ihtiyarlar ile evlensinler

Burrat pleqe o moj nane pleq me mjeker

Sakallı yaşlı ihtiyarlar ey anam

O ishalla vjen o moj nane naj emer tjeter İnşallah yeni nesiller doğarlar ey anam

Krisi pushka ne mal mucek	Mucek dağında tüfek patladı
Avla Muça po ben dyfek	Avla Muça tüfekle ateş açıyor
Tre te gjalle e tre te vdek	Üçü sağ üçü ölü
Ne gure te strunges paskan mbete	Taşların arasında kalmışlar
Qeni zi qeni larosh	Kara köpek beyaz köpek
Paska ngel ne tinar me kos	Yoğurdun içinde kalmış
Hajredin Pasha o po vjen o Radikes	Hayredin Paşa Radikaya geliyor
Valle o ku jane o k'to malet e Dibres	Dibra'nın dağları nerede acaba
Valle ku jane o mor k'to malet e Dibres	Dibra'nın dağları nerede acaba
Bejn o kuvend o n'ate fushe te Gjorices	Gjoric ovasında sohbet ediyorlar
Ne fushe o t'Gjorices o more te kalaja	Gjoric ovasında, kaleye yakın
Hajredin Pashen more e ka gjete belaja	Hayredin Paşa'nın başı belada
Qe belaja pashen e ka gjete	Hayredin Paşa belasını buldu
Malet e Dibres more kane lidhe bese	Dibra'nın dağları söz bağladılar
Kane lidhe bese o mor kane lidhe te tane	Herkes söze bağlandı
Turkut dibren mos me ja lane	Dibrayı türklere ele geçirmemeye
Hajredin Pasha o mor ky hutaqe	Bu şaşkın Hayredin Paşa
S'lidhet dibra more me kerbaçe	Dibrayı halatla bağlayamazsın
Hajredin pahsa more ku e ke ushtrine	Hayredin Paşa'nın ordusu nerde
Malet e Dibres mor mi kane ngri	Dibranın dağları donmuş
Malet e Dibres more kane met o te tane	Dibranın dağlarında kaldılar
Nuk jane pak o mor por 12000 mije.	Az değil on iki bin.

Mulla Hasani Mulla Shishmani
Te tre djemte o qysh na i bani
Deri ne Gjorice shendosh i pruna
Ne Gjorice na u ka zane Rruga
Kal izi e kali gjok
Shkon kall dramit tu qa me lot
Ai po qan per te tim zot
Kual e rraçe shif ku i kini
Veç ne armet mos na piqni
Ç'fol ashtu more ti plak
Se kual e rraçe i gjalle si jape
Se ka gjashte vjet qe rri n'kurbet
Prin o plak e mos u tut
Se vjen Veli Domi e djeg barut
Ky vl Domi t'ue mor abdes
Une Gjoricet do te vdes
Hajde or Sul Manjani
Mir ta bani qaj matjani
Qe ta skuqi xhamadanin

Mola Hasan Mola Şişman
Üç oğlarımızı ne hale getirdi
Gjorica kadar sağ getirdim
Gjorica'da yolumuz kesildi
Beyaz at kara at
Kaldırımdan ağlayarak geçer
Sahibi için ağlıyor
Torbalar atlar bakın neredeler
Yalnız silahlarımızı dokunmayın
Ne diyorum ihtiyar adam
Eşyalarımızı asla vermeyiz
Altı yıldır kurbetteyim
Sabret ihtiyar acele etme
Veli Domi barut yakarak gelecek
Veli Domi abdes alırken
Ben Gjori'te öleceğim
Gel ey Sul Manyani
Matlı olan sana..
Yeleğini allasın

Mor nizon nizon te ri
Sju merr mali me shku ne shpi
A sje merr mali me shku nshpi
Kush ka lane gru kush ka lane femij
Kush ka lane te zezen nane
Se lajne lotet buke me ngrane

Ey yeni askerler
Evlerine gitmeyi özlemezsiniz
Evlerine gitmeyi özlemez misiniz?
Kimi hanımını, kimi çocuklarını bıraktı
Bazılar ihtiyar anneciğini bıraktı
Gözyaşlardan yemeğini yiyemez

Mor nizon nizon i ngrate	Ey zavallı askerler
Shkruj nje leter ta çoj pr vilat	Mektup yaz evine yollayayım
Per pese vjet na presin grate	Hanımlar bizi beş sene beklerler
Ne mos ardhshim per pes vjete	Gelemezsek bu beş yılda
Martoj nuset nane mos ki dert	Hanımlarımızı evlendir anam
Ve bejne dava ke babaj mbret	Sultana dava açsınlar
Se çna myti ky peksimet	Bu dertler bizi öldürüyor
Peksimeti ka zane kryma	Yetti artık bu dertler
Vesh e gjesh me rroba te hoola	İnce ince kıyafet giydik
Nate e dite tu bo karakolla	Gece gündüz karakollarda
Po binte shiu po binte vdora	Yağmur kar yağar
Nuk paska ma i madhi gazep	Çok büyük bir gazab
Kur dahren robte prej robeve te vet	İnsan yakın insanlardan ayrıldığında
Kur dahren robte pers e gjalli	İnsanların sağ iken ayrılması
Na u da buka na u da zjarri	Ekmeğimiz de ayrıldı
Mora rrugen per shijak	Şiyak yolunu tuttum
Me u taku me mekun tem	Dostumla görüşmek için
Cme ka zane i ziu marak	İçimde bir merak
Hallin tim se di njere	Derdimi kimse bilemez
Mos me le o more bej	Beni bırakma ey beyim
Sa te rroj e sa te vdes	Ölünceye kadar
Floke te kres do ti shes	Saçlarımı satarım
Cia vogel ka dhane bese	Küçük Cia söz vermiş
Dymbedhjete plage ne trup qi mora	On iki kere yaralandım
Ne tane durrsin kam kerku	Bütün Durresi'yi aradım

Gjithe spitalet i kerkova	Her hastanede aradım
Nuk u gjet derman per mu	Bana şifa bulunamadı
Ha moj ci moj ci e vogel	Küçük Ci üzülme
Te ka nana si koke moll	Elma gibisin
Gjithe tiranen e kerkova	Bütün Tirana'yı aradım
Nuk gjet derman per mu	Bana şifa bulunamadı

A moj lule moj qafgjane	Ey geniş boyunlu çiçeğim
A ske pa dervish asmani	Derviş Asmanı görmedin mi
Dervish asmani e rehx memeti	Derviş Asmanı ve Rec Mehmeti
Jalla s'kishin nah djale me vete	Yanlarındaki oğlanı
Kush a rexa kush spo din	Recanın kim olduğunu kimse bilmiyor
İ burre i gjat mustaqe zi	Uzun boyunlu pala bıyıklı
Vje pal vata	Pal Vata geliyor
Sa i shet kto dhi	Bu keçileri kaçta satıyor
İ ka thane sjane per ty i lumti zotni	Bunlar satılık değil beyefendi dedi
Se nuk ti mjel zonja me dimi	Şalvarlı hanımın bunları sağamaz
Po i mjel malsorja m xhuline	Ancak köylü hanım sağabilir
E di un se ç'kerko ti	Senin talebini ben bilirim

(Qazim SKURA-57-Ortaokul Mezunu), (Musa SHURDHİ-68-İlkokul Mezunu),
(Abdi HYSA-57-Meslek Lisesi Mezunu)

Ömer Ağa

Aga aga Ymer aga	Ömer ağa ömer ağa
Aga Ymeri na u martu	Ömer ağa evlenmiş
Ka ardh letra ushtar me shku	Askere gitmeye mektub gelmiş

Ç'izen me jep ti moj gru	İzin verir misin hanımım
Une te jap izen per nante muj	Dokuz ay için izin veririm
Nuk eshte puna per nante muj	Dokuz aylık bir iş değil bu
Po eshte puna per nante vjet	Dokuz yıllık bir iş bu
Une te jap izen per me shku	Gitmeye izin veririm
Une nuk te nje e nuk te di	Ama seni tanımam seni bilemem
Nje nate te fjetur nje nishan nen vetull	Benli yüzünü tanımam
Nishanet e mia ti thote nana	Sıfatlarımı anam anlatsın

Ömer ağa askere gider fakat bilinmeyen bir olaydan dolayı Ömer ağa hapse düşer. Hapisteyken kötü bir rüya görmüş. Koğuştaki arkadaşları eğlenirken Ömer ağa ise çok sessiz ve üzgün haldeymiş. Roja e burgut Ömer ağaya sorar:

Çfare ka sonte Ymer aga qe je idhnu	Bu akşam neyin var Ömer Ağa
Nje ender e keqe mu ka tregu	Kötü bir rüya gösterildi
Hajer e befte Zoti ma trego mu	Hayırlısı, bana anlat
Ta tregoj por ti sme jep izen me shku	Anlatırım ama gitmeye izin vermezsin

Roja izin vermiş. Ömer ağa geri döneceğine dair söz vermiş. Ömer ağa: “ Giderken ölmezsem geri dönerim, ölürsem sana birkaç altın getireceğim” diye söz vermiş. Ömer ağa rojanın verdiği bir ata binerek kendi evine doğru gider. Evine yaklaştığında annesini ağlayarak bulmuş. Anne, oğlunu dokuz yıldan beri göremediği için oğlunu tanıyamamış.

Ne fund baçes e gerdhiu Drita	Bahçenin orda gün ışığı ağarladı
Gjen nanen tu vajtu	Annesini ağlayarak bulmuş
Ç'ke moj nane qe po vajto	Neden ağlarsın zavallı anam
Si mos te qaj mor bir	Nasıl ağlamayayım oğlum

Djali iku mu harru	Oğlum gitti unutuldu
Edhe nusja mu martu	Gelinim de evlenip gitti
A kane here oj nane qe kane kaptu?	Dünürler yeni mi gittiler
Porsa bregun kane kalu	Nehrin kenarını yeni geçtiler
Aga Ymeri ashte nise me shku koyuldu	Ömer ağa onları yetişmek için yola
Udhe e mbare o krushku i pare	Hayırlı yolculuklar ey dünürler
Ku ja kini ate nuse qe eshte ne kal	Attaki gelin kimin gelinidir
Eshte nusja e Ymer ages tone	Ömer ağamızın gelinidir
A me lejoni ti them nji fjale misin	Ona birkaç laflar söylemeye izin verir
Shkon afer e i thote:	Yanına gidip şöyle sesler
A e njef fatin e pare	İlk kaderini tanır mısın
Ku ta njef e ku ta di	Nerden tanıyayım
Nje nate te fjetur nje nishan nen vetull	Tek gece uyumuşum
Po me ka pase thane e zeza nane	Zavallı anam şöyle dermiş
Qe Ymer agan e ka hanger ati ne njeren llane	Ömer ağayı kendi ata yemiş
E shperthej krahun e i tregoj nishanin	Kolunu açar işaretini göster
Gelin Ömer ağayı tanımış ve dünürlere yönelmiş:	
Udhe e mbare o krushku i pare	Hayırlı yolculuklar dilerim
Se mu me poqi zoti me fatin e pare	Allah beni ilk kavuşturdu
Udhe e mbare o krushku i pare	Hayırlı yolculuklar dilerim
Neser ne sabah me vese	Yarın erkenden çiy
U dergoj te timen mbese getireceğiz	Yeğenime gelin olarak

Arnavutluğun en uzak bölgelerinin birinde Osman Lita adında bir adam yaşarmış. Onun dört evladı varmış. Evlatlardan ikisi evlenecek yaşta, öbür evlatları ise küçük yaştaymışlar. Büyük evladlarını evlendirmek istemiş. Adamın dağda mandırası varmış. Çocuklarının düğün gününde mandıraya haydutlar girmiş. Çobanlar aileye haber vermişler. Osman Lita'nın çocukları ve birkaç adamlar kendi malını korumak amacıyla dağa giderler. Fakat çocuklar haydutlarla çatışırken şehid düşerler. Kötü haber Osman Lita'nın kulağına gelmiş. Türkü şöyle devam eder:

Osman Lita fort eshte idhnu	Osman Lita çok üzülmüş
Nuses pare iu ka drejtu	İlk gelinine yönelmiş
Beju gati nuse n'gjini me shku	Ailene dönmeye hazırlan
Se nuk kam me djale per ju	Sana verecek oğlum yok artık
Nusja e pare i paska thene	İlk gelin şöyle demiş
O mor babe ti bej gjajret	Ey babam gayretli ol
Se djali tu vra per mall te vet	Oğlun kendi malını korumak için şehid oldu
Une pres djalin qe ke gjashte vjeç	6 yaşındaki oğlunu bekleyeceğim
Osman Lita fort u gezu	Osman Lita çok sevinmiş
Nuses dyte ju ka drejtu	İkinci gelinine yönelmiş
Beju gati nuse n'gjini me shku	Gelinim ailene dönmeye hazırlan
Se nuk kam me djale per ju	Sana verecek oğlum yok artık
Nusja dyt i paska thene	İkinci gelin şöyle demiş
O mor babe ti bej gjajre	Ey babam sabırlı ol
Se djali tu vra per mall te vet	Oğlun kendi malını korumak için şehid oldu
Une pres djalin qe ke ne djep	Beşikteki oğlunu bekleyeceğim
Osman Lita fort u gezu	Osman Lita mutluluktan uçmuş
Kenge e valle ka vazhdu	Türküler halaylar başlamış
Dy djemte e vegjel i ka mart	Küçük oğlanları evlendirmiş
Dy djemte e medhenje i ka varru	Büyük oğlanları defnetmiş

F. ZİFAF GECESİ

Zıfaf gecesi ev tamamen boşaltılır. Damadın kardeşleri gelini alarak kendi yatak odasına götürürler. Damada odaya girmeden bölgenin imamı odanın önünde dua eder. Duanın sonunda damat orada bulunan büyüklerin ellerini öper, arkadaşları tarafından sırtından yumruklanarak odaya sokulur. Damadın daha fazla yumruk yemesini önlemek için, sağdııcı damadın bir an evvel odaya girmesini sağlar. Damad odaya girer, selamlaştıktan sonra gelin damadın elini üç kez öper. Kardeş geline hediye verir, damada teslim edip dışarı çıkar. Gelin duvağını açmaz, ayakta bekler ve damad ise hiç konuşmaz. Damad gelinin duvağını üç kere açarak kapatıp gelini alnında öper.

Gelin ve damad çok erken saatlerde kalkmalı. Gösul almadan odadan çıkmak günah olarak bilinir. Kızlık nişanı çıktıktan sonra, damad çarşafta bahşiş bırakır. Yenge yatağı düzeltmek için odaya girer çarşafı ve bahşişini alır. Yenge çarşafı oğlanın yakınlarına gösterir.

Bütün akrabalar ve komşular gelini ve getirdiği çeyizini görmek için düğün evine giderler. Gelin köyün geleneksel kıyafetini giyerek kadınların karşısına çıkar ve ayakta durur. Gelinin hiç oturmaması gerekir. Gelin ayakta iken, gerdek gecesi hakkında onu utandırmak için türküler söylenir:

A mor plesht o mor bela

Mu ke ba sonte sefa

Ne ate krevat ku kam ra

Me ato tula qe s'kam pa

Moj e mira nen gershane

Si ma shkove naten mbrame

Si e shkova une e mjera

Mu hoq duvaku e me ra te dera

Mu hoq jeleku e me ra te dera

Hey bitim bela

Bu akşam safa yaptın

Yattığım yatakta

Görülmemiş butlar üzerinde

Ey güzelim

Dünkü geceyi nasıl geçirdin

Nasıl olsun

Duvağım yere düştü

Yelegi kapıya uçtu

(Mheriye HYS A-73 -İlkokul Mezunu)

G. DÜNÜR DAVETLERİ

Düğünden bir hafta sonra gelin kız evine el öpmeye gider fakat damad gitmez. Bu davete damad evinin büyüklere ve yakınları katılır. Gelin bölgeningelenkesel kiyafeti giyer. Kız evine giderken kızın kayınvalidesi oradaki akrabalara ikram etmek amacıyla baklava yada lokma hazırlar. Bu davette özenle hazırlanmış yemekler sunulur. Öğle ve akşam yemeği yendikten sonra evlerine dönerler. Gelin üç hafta üst üste Cuma günü ailesine ziyaret etmeye gider. Bir ay geçtikten sonra babasının evine birkaç gece yatmaya gider. Aradan 3-4 ay geçtikten sonra oğlan tarafı kız tarafını yemeğe davet eder. Bu davetten sonra kız tarafı damadını yemeğe davet eder.

H. EVLİLİK İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

- Erkek çocuk doğurması için damadın evine geldiğinde gelinin kucağına bir erkek çocuk koymak lazım.
- Gelinin erkek çocuk doğurması için yeni evlenen çiftin yatağının üzerine bir erkeğin uzanması gerekir.
- Evlilik hayatının uğurlu ve berektli olması için gelinin damadın evine girerken sağ ayağıyla girmesi gerekir.
- Büyü ve v.b. tehlikelerden korunmak için, gelinin damadın evine girmeden önce halıları silkelemek gerekir.
- Gelini almak için gidilen yoldan farklı bir yolu takip ederek dönmek gerekir. Eğer aynı yol üzerinden dönülürse uğursuzluk sayılır.
- Gelini alırken yolda başka bir gelinle karşılaşılırsa, gelinlerin birbirlerini görmemeleri gerekir. Eğer böyle bir şey olursa ilk bakan gelin diğerinin uğurunu alır.
- Düğün günü makas kullanmamak lazım.
- Nazarın değmemesi için, gelinin gelinlik elbiselerinden birini tersinden giymesi gerekir.
- Aynı şekilde nazardan korunmak amacıyla geline bir sarımsak ve içinde cıva barındıran bir muska takılır.
- Damadı büyü v.b tehlikelerden korumak için ayakkabısını çıkardığında korumak gerekir.
- Gelini büyü v.b. durumlardan korumak için evden çıktığı zaman adımlarını bir erkek çocuğun takip etmesi gerekir.

- Gelin kendi evinden çıktığında arkaya bakmaması gerekir ki bir daha o eve boşanıp dönmesin.
- Evliliği eğürlü olması için gelinin damad evine giderken refakat eden kendi akrabaları herhangi bir eşyayı ya çalmaları veya kırmaları gerekir.
- Yeni evlenen çiftin zifafa girmeden önce damadın gelinin ayağına basması gerekir ki sözü dinlensin.

V. ÖLÜM

Ölüm olgusu, öz olarak doğal, kavram ve üzerinde yapılan uygulamalar nedeniyle de kültürelidir. Zira her varlık, dünyaya geldikten sonra kendi ölümünü içinde taşımaktadır. Tıpkı çekirdeğini kendi içinde taşıyan bir meyve gibi. Kültürelidir, zira ölüm kültürden kültüre farklı yorumlanmakta ve ölüm ile ilgili uygulamalar farklı olmaktadır. Örneğin bir toplumda ölmek; ruhun dünyasını değiştirmesi iken, diğerinde ölenin cezalandırılması ya da ödüllendirilmesidir⁸¹.

Ölüm, insan hayatının bu dünyadaki en son evresi ve öte dünyada sürdürüleceğine inanılan ebedi hayatın başlangıcı olarak kabul edilir. Yeryüzünde bulunan tüm topluluklarda olduğu gibi Türkler arasında da hayatın diğer safhalarına nazaran daha ayrıntılı uygulama ve inanışlarla yorumlanıp anlamlandırmaya çalışılmıştır⁸².

A. ÖLÜM ÖNCESİ

Guri-Bardhe Köyünde, ölümle ilgili bir takım halk inanışları ve uygulamaları bulunmaktadır. Bunlardan bazıları İslami bir mahiyet teşkil ederken bir kısmı da İslam dini mahiyetinde telakki edilen İslâm/din dışı kaynaklı inanışlardır.

İnsanlar, tecrübelerinden yola çıkarak, bir takım yorumlarla, çevredeki bazı olayları, ölüm belirtisi olarak yorumlamışlardır. Ölüm denen olgudan rahatsız olan insanoğlu, ölüm zamanını ne kadar tahmin etmeye çalışsa da kesin sonuçlara ulaştığını söyleyemeyiz. Bu nedenle, çevresindeki eşyaların, hayvanların, insanların alışlagelmişin dışındaki hareket tavırları, ölüm habercisi olarak yorumlanmaktadır.

B. ÖLÜMÜ DÜŞÜNDÜREN ÖN BELİRTİLER

Halk düşüncesinde pek çok şey, ölüm habercisi olabilmektedir. Bunların arasında, hayvanların hareketleri, tabiat olayları, rüyalar v.b. hususlar yer almaktadır

⁸¹ Ali Rıza Balaban, “*Gelenekler, Töre ve Törenler*”, Betim Yayınları, İzmir, s.133.

⁸² Mehmet Aça, “*Kazak ve Kırgız Türklerinde Defin Sonrası Bazı Uygulamalar Ve Aş Verme*” Milli Folklor Dergisi, C. 6, S. 43, Yıl 11.Güz, 1999, s. 24.

1. Hayvanlarla İlgili Ön Belirtiler

Arştırma bölgemizde hayvanlarla ilgili ön belirti olarak baykuşun bir evin bacasına konması vardır. Köyde bir evinbacasına baykuş konarsa o evden ya da o mahalleden yakın bir zamanda cenaze çıkacağına inanılır. Evin önünde bir köpek uzun uzun ulursa o evden bir ölü çıkacağına inanılır.

2. Rüya İle İlgili Ön Belirtiler

Araştırma alanında rüyada görülen bazı durumların ölümün habercisi olduğuna inanılır. Kişinin kendisini rüyada ölüürken görmesi bir yakının öleceğine işarettir. Bir kişinin dişlerinin döküldüğünü ya da çekildiğini görmesi o kimsenin ölümüne dair bir işaret olarak yorumlanır. Rüyasında devlet adamları gören bir kimsenin yakınlarından birinin öleceği düşünülür. Rüyada ev yanarsa veya yıkılırsa o evden ölü çıkacak denir.

3. Tabiat Olayları İle İlgili Ön Belirtiler

Köyün bulunduğu bölgenin karşısında büyük bir kaya bulunmaktadır. Kayanın üst tarafından bir parça düştüğünde yukarı mahalleden, orta kısmından parça düştüğünde, orta mahalleden, alt kısmından düştüğünde de aşağı mahalleden birinin öleceğine inanılmaktadır.

4. Hastadaki Psikolojik Ve Fizyolojik Değişikliklerle İlgili Olanlar

Hasta olan bir kişinin yüzü sararması, gözlerinin canlı bakmaması ve etrafındakileri görememesi fizyolojik belirtilerdir.

Hasta bir kimsenin göremediğini söylemesi, ve etraftakilerden ışıkları açmalarını istemesi, etrafında bekleyenleri tanımaması, uzun süre görmediği ve yanında bulunmayan bir yakını varsa sürekli olarak onun adını sayıklaması, ölmüş olan yakınlarını rüyasında görmesi ve sürekli su istemesi gibi psikolojik belirtiler arasında kabul edilir.

C. ÖLÜM SIRASI

1. Ölümün Duyurulması

Guri-Bardhe köyünde doğum, sünnet ve düğünde olduğu gibi ölümdede insanlar ölen kişinin yakınlarına destek olmak için birlik içinde toplanılır. Ölüm olayının duyurulması ilk önce aile içinde olur. Yakınlarını kaybeden aile ağlamaya başlar. Ağlama sesleri duyan konu komşular yakınların acılarına ortak olmak, ilk hazırlıkları yapmak ve onları teselli etmek için cenaze evine toplanırlar. Ölüm olayı genellikle ölü sahipleri

tarafından, komşular tarafından, telefon edilerek ve telgraf çekilerek biçimlerde duyurulmaktadır.

Akrabalar ve komşular bu acı haberi aldıktan sonra gece de olsa işlerini bırakarak cenazeye ve yakınlarıyla ilgilenmektedir. Aile reisi komşu ve akrabalar toplandıktan sonra yapılacak işleri orada bulunanlar arasında taksim eder. Taksim edilen işerin başında şunlar gelmektedir:

- Mezarı açacak iki üç kişi
- Uzaktan gelecek olanlara ikram edilecek yemeğin nerede pişirileceğine
- Tabutu hazırlayacak olanlar
- Cenazeyi yıkayacak olanlar; ölü bayan ise bayan seçilir
- Vefatı duyuracak kişiler
- Kefeni ayarlayacak olanlar
- Cenazeyi yıkamak için suyu ısıtıp hazırlayanlar

Guri-Bardhe köyünde ölüm olayları duyurulmak için sela verdirme uygulaması görülmemektedir. Sadece kişi ölmek üzereyse veya öldükten sonra köyün imamına haber verilir. İmam cenaze evine Kur'an okur ve hatim dağıtır. Hatim aynı gün içinde bitirilmesi gerekir.

D. ÖLÜMDEN SONRA YAPILAN İŞLEMLER

- Cenazenin yüzü kibleye çevrilir
- Başucunda Kur'an okunur
- Cenaze kadınların bulunduğu odada koyulur
- Cenaze yere serilip üzerine bir battaniye ve bir yorgan atılır. En üstte de beyaz bir pike ile örtünür.
- Sessizlik olması gerekir
- Ölü için dua edilir
- Ölen kişi ruhunu gülümseyerek ve azap çekmeden teslim ederse cennete gideceğine; azap çekerek ve bağırarak teslim ederse ameli iyi olmadığına inanılır.

1. Defin İşlemleri

Evde yapılan ön hazırlıklardan sonra ölünün toprağa verilmesi için yapılması gerekli olan dinsel ve geleneksel uygulamalara başlanır. Bu uygulama şöyledir:

- 1) Ölünün yıkanması
- 2) Ölünün kefelenmesi

3) Cenaze namazı

Sabah ölen kişi ikindi namazına, öğle ve akşam ölen kişi ise yarına erken saatlerde yetiştirilir.

2. Ölünün Yıkanması

Cenaze bahçeye indirilir, camiden tenesir denen bir tahta getirilir. Öncesinde tabut ve su hazırlanmış olur. Ölü kadınsa kadın ablası, kızı veya görümcesi, erkekse köyün imamı yıkar. Yıkama esnasında dini kurallar yerine getirilmektedir. Ölünün yıkanması her cenazede gerçekleştirilmektedir. Komünizm döneminde⁸³ bile köyde ölünün yıkanması, cenaze namazı gibi işlemler gecelerin geç saatlerine gizli bir şekilde hiç aksatmadan yapılıyordu.

Ölü genellikle evinin arkasında veya bahçenin kimse göremeyecek bir yerinde yıkanır. Cenazeyi yıkayacak olan abdestli olması, İslam dinine göre cenaze nasıl yıkanması gerektiğini bilmesi şarttır. Ölünün yıkanması sırasında çok dikkatli olmaları gerekir. Ölünün çenesi çene altından geçirilen ve başta düğümlenen bir tülbentle bağlanır. Ölünün kafasının altında bir ince taş konulur. Ölünün yıkanacağı su ılık olması gerekir. Suyun içine herhangi kirlili bir şeyin düşmemesi için dikkat edilir Ayakları kibleye doğru getirilir. Ölünün özel bölgelerini görmek haramdır, görülmemelidir. Vücudu sağa sola çevrilmek suretiyle üçer kez yıkanır ve gusül abdesti aldırılır. Yıkama işlemi sırasında sabun ve güzel kokular da kullanılır.

3. Ölünün Kefenlenmesi

Ölünün yıkandıktan sonra dini kurallara göre kefenlenmesi oldukça önemlidir. Ölünün kefenlenmesi imam tarafından yapılmaktadır. Ölen kişi kadınsa imam sadece kefenini hazırlar ve kefenlenmesini cenazeyi yıkayan kadın yapar. Kefen için dört metre düz beyaz kumaş gerekir.

Araştırma alanında kefen kumaşı kişinin vefat ettiği ginde satın alınır. Yaşlıların önceden kefen hazırlama adeti bulunmamaktadır.

Cenazenin yıkanması ve kefenleme işlemi bittikten sonra cenazeyi evinin avlusunun ortasında konulur. Cenazenin başına toplanan yakınardan erkekler ayrı kadınlar ayrı yerde durmaktadır. Cenazenin yüzüne bakmak isteyen yakınları varsa boynu açılmayacak şekilde

⁸³ Arnavutluk'ta komünizm rejimi dönemin her türlü dini inanç ve uygulama, kanunla yasaktı.

kefeni çözümlüp cenazenin yüzü yakınlarına gösterilmektedir. Cenazenin başına toplanan herkes teker teker cenaze ile vedalaşmaya giderler.

Köyün imamı orada bulunan kişilere dönerek üç kere sorar: “Ey cemaat-ül Müslimin, siz bu ölüyü nasıl bilirsiniz” Onlar da toplu halde “İyi biliriz” derler. Hoca da “Ölünün ruhu için el Fatiha” der.

Eğer cenaze geç saatlerde defnedilecekse, cenazeye gelenlere defin işleminden önce yemek ikram edilir. Eğer erken saatlerde defnedilecekse orada bulunanlara definden sonra yemek ikram edilir.

4. Ölünün Defnedilmesi

Ölü kefenlendikten sonra tabuta konulur. Tabut için gereken tahtalar ölünün kendi toprağının ağaçlarından kesilmesi gerekir. Ölünün tabutunun üzerine yeşil bir örtü konur. Bu örtü camiden alınır. Araştırma bölgemizde, cenazenin namazı mezarlıkta kılınır. Cenazeyi ölünün çocukları, kardeşleri, en yakın akrabaları omuzlarında mezarlığa doğru götürürler. Kadınlar mezarlığa gitmez. Köyün mezarlığında cenaze namazını kılarken cenazeyi üzerine koymak için uygun bir taş (musalla) bulunmaktadır.

Cenaze kıbleye doğru istikamette konulur. Mezarlığa giden herkes cenaze namazı kılar. Cenaze namazı kılındıktan sonra ölü gömülür. Ölü mezarına, yakını olan iki kişi tarafından indirilir. Ölen kişi kadınsa mezara oğlu veya damadı veya yakın bir akrabasının indirebileceği derlenen bilgiler arasındadır. Kadın tabutu ile gömülür, erkek ise kefeniyle gömülür. Geçmiş dönemlerde “Nurduası” adında bir muska hoca tarafından yazılır. Bu muskayı yazdırmanın sebebi, ölenin kabrine gelecek sorgucu meleklere vereceği cevapları kolaylaştırmak içindir. Bu muskayı ölüyü gömülürken ölünün sol tarafında koyulur ve gömülür. Ölü, başı kıbleye doğru gelerek ve sağ tarafına yatık olmak üzere mezara yatırılır. Ölünün üzerine tahtalar dizilir. Sonra toprak atılır. Cenazeye gelen herkes sevap almak niyetiyle ölünün üzerine toprak atarlar. Ölünün üstü tamamen toprakla kapatıldıktan sonra mezarın uç kısımlarına birer tahta konulur. Toprağı attıktan sonra mezar üzerine baştan ayaklara doğru su dökülür. Cenazenin başını ve ayaklarını bağlamak için kullanılan ipler, defin sırasında çözümlüp ve mezar uçlarında dikilen tahtalara bağlanır. Bir sene boyunca mezar bu şekilde durur. Bir sene geçtikten sonra mezar uçlarındaki tahtalar sökülüp yerine taşlar dikilir. Köyün adetlerine göre mezar taşlarında medfunun ismi yazılmazdı. Ancak günümüzde yazılmaktadır.

Bu işlemleri yapma esnasında hoca sürekli Kur'an okur. Genellikle, Yasin, Fatıha, Ayetü-l Kursiy, Fetih, Rrahman, Ra'd, İhlas, Felek, Nas gibi süreleri okunur. Defin işlemi bitikten sonra etrafta bulunanlar yere oturarak hatim duasını yaparken hocayı dinlerler. Köyün geleneklerine göre ölünün ruhu için para dağıtılır ve bu paralar mezarlığa gelen çocuklara verilir.

E. TELKİN

Hoca, ölenin kabrine gelecek "sorgucu meleklerle" vereceği cevapları kolaylaştırmak üzere ona bir takım sözler söyler, hatırlatmalar yapar. Buna halkın diliyle "Talkın/Telkin" denir.

Mezarlığa gelen tüm ölenin yakınları mezardan uzaklaşırlar ve mezarın başında yalnızca hoca kalır. Hoca telkini ölen kişinin annesinin adıyla vermektedir.

Guri-Bardhe köyünde taziye kabulü mezarlıkta başlar. Ölen kişinin yakınları mezarlığın çıkışında durarak sırayla taziyesini sunan kişilerle el sıkıştır. Taziyede genellikle şu sözler kullanılır:

- Başınız sağ olsun!
- Allah mekanını cennet eylesin!
- Allah rahmet eylesin!
- Allah sabır versin!
- Allah sizlere ömür versin!
- Toprağı bol olsun!
- Kabri nur olsun!

Mezarlıkta ölen kişinin yakınlarına taziye verildiği gibi komşular, yakın akrabalar ve arkadaşlar cenaze evine giderek de başsağlığı dilerler. Başsağlığa gelenler cenaze evine yardım etmek amacıyla cenaze evinde para bırakırlar.

F. DEVİR, İSKAT VE KEFARET

Bölgede devir, mezarın kazılması, mezar tahtalarının kesilmesi cenaze yıkama suyunun ısıtılması ve cenaze yıkama gibi işlerde emeği geçenlerin hakkını eda etmek için uygulanır.

İskat ise, merhumun en yakın kişilere belli bir paranın verilmesidir. İskat en az 50 kişiye verilmesi gerekir. İskat ve kefaretin oranı paranın değerine göre değişiklik gösterir. Bunun gibi uygulamalar köyün adetlerine binaen uygulamak gerekir.

G. ÖLÜM SONRASI

Cenaze kaldırıldığı andan itibaren cenaze evinde bazı uygulamalar karşımıza çıkmaktadır. Araştırma alanında cenaze evinde ilk üç güne kadar yemek yapılmadığı derlenen bilgiler arasındadır. Komşular veya akrabalar yaptıkları yemekleri cenaze evine getirmektedir. Ölenin yakın akrabaları üç gün cenaze evinden gitmezler. Cenaze evinde bir hafta boyunca dua edilir ve Kur'an okunur.

Ölen kişi defnedildikten sonra bıraktığı şahsi eşyaları araştırma alanında mutlaka yıkanması gerektiğini derlenen bilgiler arasındadır. Ölünün kıyafetleri abla, anne, babaanne, anneanne, kardeş, yenge gibi yakın akrabalar tarafından yıkanması gerekir. Kıyafetler el ile yıkanır, çamaşır makinesiyle yıkamak ölü için saygısızlık sayılır. Ölenin kıyafetleri yıkandıktan sonra yakınlarla, fakirlere, ihtiyacı olanlara dağıtılır. Ölen kişinin yakınlarından bazıları hatıra olması için bir şahsi eşyasını kendilerine ayırarak saklarlar.

Guri-Bardhe köyünde ölünün dinsel törenlerle ve yemekle anıldığı belli günler vardır. Bunlar üçüncü, kırkıncı ve elli ikinci günleridir.

Ölünün üçüncü veya yedinci günü başsağlığı için gelenler çok olur. Gelenlere yemek ikram edilir. Dua ve Kur'an okumak için mezarlığa gidilir. Helva yapılarak dağıtılır.

Kırkıncı gününde yasin okunur, gelenler varsa yemek yapılır, helva pişirip ölünün ruhu için dağıtılır. Kırk gün boyunca ölen kişinin ruhu kendi evine gittiğine ve kırkıncıdan sonra sadece kandil günlerinde gideceğine inanılır. Yani bu gün ölünün evinden tamamen uzaklaştığına inanılır.

Köyde daha çok ölünün elli ikinci günü ad edilir. Bugün de ölünün yakın akrabaları, komşuları, arkadaşları eve davet edilir. Gelenlere yemek verilir. Hoca çağırılır. Elli ikinci güne ait dualar hoca tarafından okunur. Bu gün ölünün kemiklerinin birbirinden ayrıldığına inanılır. Mevlit okunur, mevlit okunduktan sonra da mevlit şurubu dağıtılır.

Bazı aileler merhumun mezarını vefatının yıl dönümünde taş ve mermerle yeniden düzeltirler.

Merhumun defninden sonra eve kelebek gelirse, merhum ruhunun geldiğine inanılır.

Eğer mezar uçlarındaki bezler duman rengi alırsa, kabrin ışıklandırıldığına inanılır.

1.Yas Tutma

Guri-Bardhe köyünde genellikle 40 gün veya bir yıl yas sürdürülür. Yas süresince bayanlar süslenmez, renkli ve göz alıcı giysiler giymez, düğünlere gider ama dans etmezler. Kırk gün boyunca radyo, müzik dinlemez, televizyon seyretmez. Erkekler ise taziye kabul etmek için bir süre işe gitmez.

Eskiden köyde kadınların siyah kıyafetler giymek günahı. Ama günümüzde yas süresince kadınlar siyah kıyafetler giymektedir.

2. Ağıt Örnekleri

O Babai im ku je duke shku
Me nje rruge te harrume
Ku shkohet e nuk vihët me
Ku nuk hahet e nuk pihët
Me nje grope te zeze
Pa dere e pa dritare
Pa drite e pa kanil
Vjen dita e veres
Blegerojje qingjat edhe kecat
Çfardo qe eshte nen toke del mbi toke
Ti nuk del me
Do te marri mali
Per femijet e tu
Per te afermit e tu
Nuk ke per ti pare me
U pafshim ne ahiret
Zoti te çofte ne xhenet
(Mheriye HYSA-73 -İlkokul Mezunu)

A moj nena ku je nis me shku
me nje rruge t harrume
m nje shtëpi çikume
do tna marri zanin me ta ngju
hijen me ta pa
A moj nana çili nja ta se
E shif bijat tuja qe te rrijne tek kret
Te qa tut vajtu
O nana ime qe nuk te shofim ma
Do vij dita e bajramit
Skemi per te ardhe me te p ama

Babam nereye gidersin
Unutulmuş bir yola
Gidişi var dönüşü yok
Yenilip içilmediği
Karanlık bir çukura
Kapısız penceresiz
Işıksız kandilsiz
Yaz günü gelir
Koyunlar keçiler melerle
Toprağın altında ne varsa üzerine çıkar
Sen bir daha çıkamayacaksın
Özleyeceksin
Çocuklarını
Akrabalarını
Bir daha onları göremeyeceksin
Ahirette görüşme dileğiyle
Allah cennetlik etsin

Zavallı anam nereye doğru yola çıktın
Unutulmuş bir yola
Çatısı delik bir eve
Sesini duymak için özleyeceğim
Gölgeni görmeye
Zavallı anam aç o gözleri
Başın ucundaki kızlarını gör
Ağlayarak ağıt yakarak
Anam benim bir daha görmeyeceğim
Bayram günü gelir
Seninle bayramlaşmıyacağız

Erdhi vakti drekes me te ba buke oj nana im Ögle vakti gelecek
Skam per te ba me buke oj nana ime Bir daha sana yemek sunmayacağım
Ju maru dita oj nana ime Günlerin bitti anam benim
İmi tu tba gati per vorr e per grop oj nana ime Seni gömmeye gidiyoruz
Kush bahet e fort oj nana ime Buna nasıl dayanacağız anam benim
Qe te qit prej shpeje e te nda perj femeje Evinden nasıl çıkartacağız,
çocuklarından nasıl vedalaştıracacağız

(Hanife DEZHGIU-70-İlkokul Mezunu)

Ku je nis me shku Nereye gidersin
Ne nje rruge te harrume Unutulmuş bir yola
Ke shko e nuk kthehesh ma Dönüşü olmayan bir yola
Ne nje akolle tjeter Başka bir ortama
Kush do te dali perpara te Seni orda kim bekleyecek anam
Ai Babai jot Baban
Do te dali motra perprara Annen, kız kardeşlerin seni
bekleyecekler

Do te pyesi per cucat Kızlarımı ile ilgili sen, soracaklar
Cucat jane rritur e jane martuar Kızları büyüyüp evlendiler diyeceksin
(Vaide HYSA- 74- İlkokul Mezunu)

VI. BAYRAMLAR VE KUTLAMALAR

Guri-Bardhe köyü halkı geçmişten gelen bayramlaşma adetlerini uygulamaya devam etmektedir. Bayram günlerinde ailelerin en büyüğünden en küçüğüne kadar herkes bir araya gelmektedir. Köyde Ramazan ve Kurban Bayramları din ve kültür açısından değerli olduğu için sevinçle kutlanmaktadır. Köyde Ramazan ve Kurban bayramı öncelikli olmak üzere Hıdrellez de kutlanmaktadır.

A. RAMAZAN BAYRAMI

Ramazan bayramı, dini bayram olması sebebiyle coşkuyla karşılanır. Ramazan ayı boyunca İslami emirler gereğince oruç tutulur. Bu ay çoğunlukla ibadetle geçmektedir. Namaz kılma, camiye gitme, kuran okumak ve oruç tutma gibi ibadetler bu ay boyunca

yapılmaktadır. Geçmiş dönemlerde küçük çocuklar dışında herkes oruç tutmaktadır. Günümüzde ise oruç ibadeti daha çok yaşlılar tarafından yerine getirilmektedir.

Ramazan ayı boyunca yakın akrabalar, komşular ve aile büyükleri iftar yemeklerini birbirlerinin evinde yerlerdi. Teravih namazı da aynı şekilde her akşam farklı bir evde kılınırdı. Böylece ramazan ayı boyunca herkesin evinde teravih namazı kılınmış olurdu.

Ramazan Bayramı için hazırlıklar birkaç gün öncesinden başlardı. Özellikle bayramdan bir gün önce arefe gününün çok büyük önem taşıdığına inanılmaktadır. Köyde arefe gecesi ‘Mumların Gecesi’ olarak bilinmektedir. Bu günde insanlar evlerinde lokma pişirip birbirlerine dağıtırlar. Köyün geleneklerine göre arefe gününde evde mutlaka bir şeyin pişirilmesi gerekir. Evin her köşesi büyük bir titizlikle temizlenmektedir. Bu bağlamda; bayramlarda temiz evlere melekler girer şeklinde bir inanış bulunmaktadır.

Temizlikten sonra ilk olarak baklava ve tereyağlı börek pişirilir. Bunlar arefe gününden önce yapılır. Bayram sabahı herkes erkenden kalkar. Herkes duş alarak yeni ya da temiz elbiseler giyer. Erkekler bayram namazını eda etmek üzere çocuklarla birlikte camiye giderler. Kadınlar da son bir kez evi derleyip toplar ve erkekler namazdan gelene kadar hiçbir şey yiyip içmezler. Namaz sonrası eve gelene kadar geçen sürede de oruç tutulması gerektiğine inanılır. Herkes evde toplanıp evdekilerle bayramlaşırlar. Ondan sonra da bayram ziyaretleri başlar. Önceden bayram ziyaretleri 10-15 kişi bir araya gelerek köyün her evine bayramı kutlamaya giderlerdi. Bayram ziyareti çok önemlidir. Ziyaret üç gün sürer. Eve gelen misafirlere mutlaka baklava, börek, şeker, lokum, meyve suyu gibi yiyecek ve içecekler ikram edilir. Çocuklar ise ev ev dolaşp şeker toplamaya çıkarlar.

B. KURBAN BAYRAMI

Kurban bayramı için yapılan hazırlıklar Ramazan bayramında yapılan hazırlıklara genel olarak benzemektedir. Kurban bayramında kurbanlar kesilir. Eskiden herkes kurbanlığını birkaç ay önceden alır ve kendisi beslerdi. Az da olsa bu uygulama devam etmektedir. Kurbanın derisi seccade olarak kullanılmak üzere tabaklanırdı. Etin üçte biri fakirlere, üçte biri konu komşuya dağıtılır. Bayram ziyaretleri yapılır. Ailenin yaşlıları mutlaka ziyaret edilir. Kurban bayramı ziyaretleri beş gün sürer.

Köyün inanışlarına göre bayramlarda elbise dikmek ve yıkamak günah olup bu günlerde yapılmaması gereken bir iş olarak kabul edilir.

C. KANDİLLER

Guri-Badhe köyünde Regaib Kandili, Miraç Kandili, Berat Kandili ve Kadir Gecesi gibi kandiller özel günler özel günler olarak kutlanmaktadır. Bu özel günlerde genellikle oruç tutulur, sadaka verilir ve ölmüş yakınlar için yasin okunur. Ev hanımları lokma, helva ve revani gibi yemekler pişirip konu komşuya dağıtırlar.

D. AŞURE AYI

Guri-Bardhe köyünün halkı tarafından aşure ayı Müslümanların önemli bir ayı olarak kabul etmektedirler. Önceden aşureye daha çok önem verilirdi fakat günümüzde bu gelenek çok az bilinmektedir. Köylüler sırayla aşure pişirirlerdi. Aşure buğday, nisaşta, çeviz, toz şeker, bal, pekmez, fasulye gibi malzemelerden oluşmaktadır. Aşure hazırlanırken evde bulunan bütün kuru gıda çeşitleri kullanılır. Yeterince imkânı olmayan aileler aşureyi sadece bal ve buğdayla yaparlardı. Pişirildikten sonra aşure komşulara ve akrabalara dağıtırdı.

E. YAZ GÜNÜ BAYRAMI

Yaz günü bayramı 1 Marta denk gelmektedir. Guri-Bardhe köyünde yaz günü bayramı çok az kutlanır. Bu günde “Daylina” adında bir oyun çocuklar tarafından oynanır. Akşam üzere çocuklar büyük bir ateş yakarlar ve şu “ İlkbaharın daylinaları filanın bitlerini yaktı. Daylinaları yaktık filan mahalleyi yendik” tekerlemeyi söyleyerek ateşin üzerinden atlayarak geçerler.

Yaz günü bayramında aşağıdaki işler yapılmaktadır;

- Dhalltur” adında köye ait bir ekmek çeşidi pişirilir.
- Isırgan otundan mısır unlu börek pişirilir. Böreğin ısırgan otundan yapılmasının sebebi, yılanın aile fertlerini ısırması içindir. Aynı zamanda böreğin içine demir para konulur ki bereketin o sene kimde fazla olacağını öğrenmek için.
- Erken kalkılır. Erken kalkan aileler, geç kalkan ailelerin evlerinin önünde diken koyarlar.

F. AZİZ CERCİ BAYRAMI /SHEN GJERGJ

Aziz Cerc Bayramı altı mayısta kutlanır. Halk tarafından altı Mayıs Aziz Cerc Bayramı olarak isimlendirilir ve baharın gelişini müjdelediği, altı Kasım ise Aziz Miter Bayramı olarak isimlendirilir ve kışın gelişini haber verdiği kabul edilir.

Araştırma bölgemizde Aziz Cerc Bayramı kutlanmamaktadır. Fakat bu güne özel yapılması ve yapılmaması gereken bazı şeylerin olduğu kabul edilir.:

- Aziz Cerc Bayramı gecesinde (5 Mayıs) kışın dolu yağmaması için “Dolu muskası” hocaya yazdırılır. Evin reisi erkenden kalkar yazdırdığı muskayı alır evin uzak bir yerinde yağmurun ıslatmayacağı bir yerde saklar. Bunun yapılmasının nedeni de yağmur ve dolunun yağacağı zaman ekinlere zarar vermemesi içindir.

- Hocaya tuz okutulur. Yılanlardan korunmak için tuz okutulur. Sonra da okutulan bu tuz t insanlara hayvanlara yedirilir.

- Aziz Cerc Bayramında hayvanlar erkenden sağılır ve bu süttten herkesi içmesi gerekir.

- Aynı şekilde bu bayramda hayvanların boynuna büyük ziller takılır. Zillerin sesi baharın gelişinin temsil eder. Yakın zamanlarda herhangi bir yakını vefat etmiş aileler bu uygulamayı yapmazlar.

- Ayrıca bu güne başlayarak iki hafta süreyle ekin arasalarına gübrelemeleri için hayvanlar oraya götürülür.

- Bu günde bir kuzu kurban edilir ve akşam yemeğinde pişirilir.

- Kuzular anne koyunlardan ayrılır ve o günden sonra koyunlar sağılmaya başlanır.

- Süt ürünlerinin bereketlenmesi için köylüler çeşit çeşit çiçekler toplarlar ve mayalanacak süte katarlar.

- O gün birisi guguk kuşu görürse kuşun oturduğu dalı keser ve aynı şekilde mayalanacak süttün içine koyar.

VII. GELENKSEL KIYAFETLER

Kol Jakova adlı şairimiz bu kıyafetler ile ilgili şu satırları yazmıştır: “Guri-Bardhe köyünün geleneksel elbiselerinin nadiren bulunan bir kıyafet olduğunu duymuştum. Yakından görmeye fırsatım oldu. Güzel bir kız giymişti. Hakikaten çok güzel, şık ve özel bir şekilde dikilmiştir. Altın iplikle süslenmiş Yelek ve Lbade beyaz gömleğin üzerine çok güzel bir şekilde göze çarpıyordu. Gömlek bel kısmında “armaç” denilen bir süsleme tarzıyla

örülmüş etek ile örtünürdü. Bu giysilerle giyinmiş kızları görür görmez aklımıza İtalya’da yaşayan “Arberesh/Arberesh” Arnavutları gelirdi.⁸⁴

Araştırma bölgemizde bu kıyafetler çok önemli bir yer tutar. Bu kıyafetler genellikle bayramlarda, düğünlerde giyilir. Kıyafetlerin kumaşları Türkiye, Bulgaristan ve Makedonya’dan alınır. Bu kıyafetlerin özelliği nesilden nesile aktarılması ve kumaşları, oyaları ve modellerinin değişmemesidir. Kıyafetler yıkanmaz, çünkü altın renginde ip su ile temas ederse kararır. Bu yüzden bu kıyafetler herkesin evinde bulunur ve ödünç verilmez. Günümüzde de bu kıyafetler mutlaka her evde bulunur ve özel olarak saklanır.

Geleneksel kıyafetlerin günümüzdeki maliyeti yaklaşık 800 dolar civarındadır.

Guri-Bardh köyünün geleneksel kıyafetleri üç gruba ayrılır:

A. BİRİNCİ KIYAFETLER

Bu gruptaki kıyafetler evlenmemiş bekar kızlar giyer. Aynı zamanda, yeni gelinler ve yaşı 30-35 olanlar da birkaç aksesuar ilave edilerek giyer.

Foto 1: Gömlek

Bunu yapmak için üç metre beyaz kumaş gerekir. Gömleğin yakası ve kolları reng-reng boncuklarla işlenir. Bu kıyafetlerin en zor kısmı boynundaki boncukları düzgün bir şekilde dizilmesidir.

Foto: 2. Yelek:

Yeleği işlemek altın renginde ip kullanılır. Kırmızı ve beyaz renkte kumaş gerekir. Kadınlar altın renkli kısmını işlediklerinde altına sert bir karton koyup üzerinde dizaynı işlerler.

⁸⁴ Aqif Ymeri,, Zenel Axxhaku, “Breza ne Sherbim te Dijes dhe Vendlindjes”.

Foto: 3. Gerşansi:

Gerşansı adında parça gerekli kumaşlar alındıktan sonra kumaş kesilip dikilir. Kolları ve kenarları altın renkli kalın ip (gaytan) ile işlenir.

Foto: 4 Lebade:

Bu parça kırmızı ve siyah kumaşlardan oluşur. Siyah kumaş biraz kalın olması lazım. Kırmızı parça ise diğer parçalarla uyumlu olmak için kırmızı seçilir. Bunun işlemi çok zordur ve ince işlenmelidir. Kadınlar genellikle üzerindeki kıyafetlerin modellerini kendileri tasarlarlar.

Foto: 5. Yün Kemer:

Kemer farklı renkli iplerden yapılıyor. Bunu özelliği eshte se behet me tullar. Kemer metre yapılıdır. Bunu giyen kadın birkaç defa belinden dolar ve sıkı bağlar.

Bekar kızlar sadece yukarıda fotoğraflarını gösterdiğimiz parçaları giyer. Yeni evlenmiş gelinler ve otuz beş yaşına kadar olanlar ise aşağıdaki parçaları ekleyerek giyer. Birinci kıyafetlerin yeğün ve lbadenin modelleri herkeste aynı olmayabilir fakat ikinci ve üçüncü kıyafetlerde aynıdırlar. Burada renkler daha canlıdır.

Foto: 6. Neptet dhe Penjat:

Siyah parça saçları temsil eder. Beyaz parça ise yelek gibi giyinir.

Foto 7: Kolye (Boyun Küpesi)

Çeşitli ve renga renk boncuklardan oluşur. Yuvarlak şeklinde olan liralara lira kelimesi olarak geçer.

Foto no: 8. Speket Edhe Gershetat:

Göğüs süslemeleri apayrı bir hüner gerektirir. Speket adı olarak geçen bu süsleme kolyeye benzer. Burada lira adı verilen büyük altın renkli demir paralar dizilir. Siyah boncuklu ip de kızın saçlarını arındırır.

Foto No: 9. Rize Brez Me Tas:

Bu parça beyaz bir kumaşın üzerine işlenir. Biri kadının sağında biri solunda olmak üzere kemere bağlanır.

Foto No: 10. Metal Kemer

Fotoğraftaki kemer satın alınır. Yün kemerin üstünde takılır.

Foto No: 11.Çorap:

Beş şişle örülmüş desenli çoraplardır. Burada da çok renli ipler kullanılır. Bu çorapları günlük hayatta da giyilir.

Foto No: 12. Baş Örtüsü:

Bunun asıl ismi Rize Stambolli (İstanbul Mendili). Bu başörtüsünün ilk defa İstanbul'dan getirildiği düşünülür. Bu yüzden, ismi İstanbul Mendili olarak geçer. Bu örtüyü günlük hayatta her kadında görmek mümkündür.

Foto No: 13.

Foto No: 14.

B. İKİNCİ KIYAFETLER

Bu kıyafetler orta yaşlarında olan kadınlar tarafından giyilir. Bunlar da bayramlarda, düğünlerde ve sünnet ziyaretlerinde giyilir. Bunu belirtmeliyiz ki bu kıyafetlerin parçaları her kadında aynıdır. Modeller, renkler, boncuklar ve ipler değişmezler. Yaşına uygun renkler, modeller ve kumaşlar seçilir.

Foto No: 14 Gömlek:

İkinci kıyafetlerdeki gömlek daha sadedir. Sadece yakasında boncuk işlenmiş ve kısadır.

Foto No: 16. Beyaz Şalvar:

Bu şalvar pamuktan donmuş beyaz kumaştan yapılır. Ayak kısmı “rme” denilen rmelerle süslenir.

Foto No: 17. Parçalı Yelek:

Yeleği işlemek için iki ip çeşidi kullanılır. Altın ve siyah renkte ip kullanılır. Siyah ipin ismi “bükme” olarak geçer.

Foto No: 18. Fund Gershansi:

Bu kıyafetin kollarında siyah ipten işlemler var.
Diğer parçalar renge göre kesilip dikilir.

Foto No: 19. Dallı Lbade:

Kıyafetin üzerindeki işlenen modelden dolayı “ Dallı Lbade” ismini koymuşlar. Altın renginde ipler çok ağır olduğu için işlenmektedir.

Foto No: 20 Rizemagje e Linet:

Bu bir önlük çeşitidir. Dokuma tezgahıyla hazırlanır.
Kullanılan ip incedir.

Foto No: 21.Rizemagje E Leshte:

Bu da bir önlüktür.Yün ipi ile örülür.

Foto: 22 Göğüs Örtüsü:

Kadınlar bunu göğüs bölgesini kapatmak için kullanır. Yeleğin ve lbadenin üzerine küçük iğnelerle tutturulur.

Foto: 23

Bunlar da bu kıyafetin tamamlayıcı parçalarıdır.

Foto: 24.

Foto: 25.

C. ÜÇÜNCÜ KIYAFETLER

Araştırma bölgemizde, genellikle bu gruptaki kıyafetler 50 yaş ve üzeri olan kadınlar tarafından giyilir. Düğünlerde, bayramlarda ve genel ziyaretlerde giyinir. buradaki kullanılan renkler daha sade ve yaşlarına uygundur.

Foto: 25

İkinci kıyafetlerdeki aynı gömlek giyilir.

Foto No: 26 Paçalı Yelek:

Yeleği işlemek için iki ip çeşidi kullanılır. Altın ve siyah renkte ipler kullanılır. Siyah ipin ismi “bükme” olarak geçer.

Foto No: 27 Kanatlı Lbade:

İşlenmiş model kanatlara benzettiği için bu ismi almıştır. Altın renginde ip çok ağır işlenmez.

Foto No: 28 Şalvar Siyah kumaştan diktirilir. Şalvar günlük hayatta da giyilir.

Foto No: 29. Nepte.

Foto: 30 Göğüs Örtüsü:

Kadınlar bunu,göğüs bölgesini kapatmak için kullanırlar
Yeğin ve lbadenin üzerine küçük iğnelerle tutturulur.

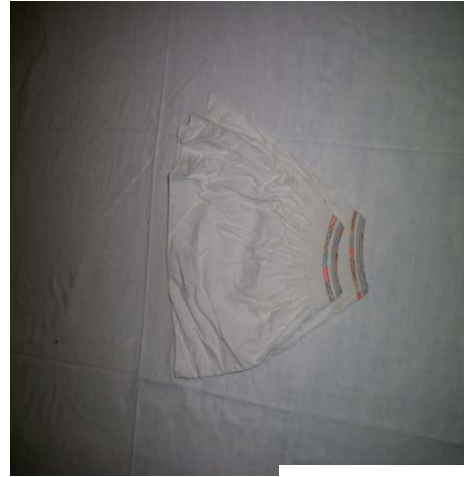

Foto No: 31. Kolluk.

Foto No: 32.

Foto No: 33

Foto No: 34

VIII. YÖRESEL YEMEKLER

A. TEREYAĞLI BÖREK

Hamur İçin Gerekli Malzemeler:

Tereyağı

1 bardak süt

Un

Tuz

3-4 yumurta

Yapılışı:

Bütün malzemeleri karıştırılır, yumuşak bir hamur kıvamına gelene kadar yoğrulur. Yoğurduktan sonra dinlemeye bırakılır. Dinledikten sonra hamuru ikiye bölünür. Ayırdığımız hamuru küçük bezelere bölünür. Bezeleri biraz açılır ikişer birbirlerinin üzerine konulur. Sonra ikişerleri büyük yufka⁸⁵ haline getirilir ve odun sobasının üzerinde iki taraftan pişirilir. Yufkaları pişirildikten sonra ikiye ayrılır. Yaklaşık yüz tane yufka pişirilir.

Pişirilme işlemi bitirildikten sonra yufkalar sırayla tepsiye dizilir. Yufkaların aralarında tereyağı serpilir. Sonra yavaş yavaş odun sobasında pişirilir. Pişirildikten sonra börek kesilir, çok fazla tereyağı eğritilir ve üzerine dökülür.

B. DUGAGJİN (İÇECEK)

Malzemeler:

Siyah üzüm

Hardal otu

Fıçı

⁸⁵ Eskiden köyün kadınları yufkaları yastaçta açarlardı.

Hazırlanışı:

Siyah üzüm olgulaştıktan sonra üzüm tanesi salkımdan ayrılır. Ayrılma işlemi bitince, bir sıra üzüm bir sıra da hardal otu koyarak fiçılara yerleştirilir.(Tek fuqiat behen me çeshme). Kırk gün boyunca karanlık bir yere saklanır. Bu içeceğin suyunu almak için önce fiçıya bir kase su atıp sonra çeşmeyi açarak içecek alınır.

C. KRASAT ÇORBASI

Malzemeler:

Sakatat

Sarımsak

Sirke

Tereyağı

Hazırlanışı:

Krasat çorbası sadece hayvanın, akciğer, karaciğer, kalp gibi iç organlarıyla yapılır. Sakatat küçük küçük doğandıktan sonra tencereye atıp kaynatılmaya bırakılır. İyice kaynadıktan sonra bol sarımsak ve sirke atılır. Servis yaparken üzerine bol tereyağ serpilir.⁸⁶

D. MISIR UNLU EKMEK

Malzemeler:

Mısır unu

Su

Yoğurt

Tuz

Yapılışı:

⁸⁶ 1990 yıllardan sonra insanlar çorbanın içine daha az işkembe koymaya içine pirinç ilave etmeye başladılar.

Mısır unu alınır bir kabın içine koyulur. İçine biraz tuz ve sıcak su ilave edilir. İyice karıştırıldıktan sonra tepsiye elle açılır. Ekmeğin üzerini güzel şekil vermek için biraz yoğurt serpilir ve parmaklarla şekil verilir. Lezzetini almak için saçla pişirilmesi gerekir.

E. SARALI

Hamuru için gerekli malzemeler:

Un

5-6 yumurta

Kos

Biraz tuz

Tereyağı

Şerbeti için:

1 kg şeker

2 lt su

Hazırlanışı:

Hamuru hazırlamak için unu alınır sonra yavaş yavaş diğer malzemeleri ilave edilir. Hamuru yoğurduktan sonra dinlenmeye bırakılır. Sonra hamuru küçük bezelere ayrılır. Bezeler büyük yufka haline getirilir. Yufkaları kurutmak için koltuk takımların üzerine atılır. Kurutma işlemi bitirildikten sonra sırayla tepsiye dizilir. Yufkaların aralarında tereyağı serpilir. Pişirildikten sonra şerbet soğukken üzerine dökülür.

F. BALKABAKLI BÖREK

Malzemeler:

Un

Su

Tuz

Kabak

Şeker

Tereyağı

Hazırlanışı:

Öncelikle un, su ve tuz karıştırılır ve hamur yoğrulur. Kabağı ikiye ayırdıktan sonra bir kaşığın yardımıyla içi kaşınır ve bir avuç şeker içine atılır. Sonra yufkaları açılmaya başlanır. Önce yufka sererek sonra iç harcını koyarak tepsiye dizilir. Pişirdikten sonra üzerine tereyağlı sıcak su dökülür.

G. UŞMARE⁸⁷

Malzemeleri:

Tereyağı

Mısır unu

Peynir yada tuzlanmamış lor peynir

Su

Yapılışı:

Tereyağı tavada eğritilir, unu ilave edilir ve renk alana kadar kavrulur. Sonra peynir atılır, su ile doldurulur ve kaynamaya bırakılır. Kaynadıktan sonra tepsiye servis edilir.

H. MİSH SUZDERMA

Malzemeler:

Et ve tuz

Yapılışı:

Hayvan kesildikten sonra hayvanın derisi soyulur. Et küçük parçalara kesilir. Büyük bir tencerenin içine kaynatılır. Et kemikten ayrılana kadar kaynatılması gerekir. Biraz tuz da ilave edilir. Sonra büyük bir fiçının(tahtadan yapılan fiçılar tercih edilir) içine dökülür.

⁸⁷ Bu yemek genellikle yaşlı insanlar tarafından hazırlanırdı.

Hayvandan çıkan yağları eğitilir ve etin üzerine dökülür⁸⁸. Et birkaç gün bekledikten sonra yenme halin gelir.

I. FULİ⁸⁹

Malzemeler:

Bayat ekmek

Su

Tereyağı

Yağ

Tuz

Yapılışı:

Bayat ekmekleri alıp parçalanır. Tepsiye koyulur ve yirmi dakika fırına verilir. Bir tavada yağ⁹⁰ kızartılır, tuz ve su ilave edilir. Tepsiyi fırından çıkartıp hazırlanmış olduğu sıcak suyu üzerine dökülür. Yine on dakika kadar fırına verilir. Tereyağı eğritip üzerine serpilir.

İ. BRAZHANEK/BRAJANEK

Malzemeler:

Mısır unu

Pekmez

Yapılışı:

Bir tencerede su kaynatılır, azar azar mısır unu ilave edilir ve hızlı bir şekilde karıştırılır. Kıvamı aldıktan sonra tepsiye dökülür, kesilir ve üzerine pekmez dökülür.

⁸⁸ Kjo behet per asye qe dhjami ta bllokoje hermetikisht mishin qe te mos marre ajer.

⁸⁹ Genelde bu yemek kahvaltılarda yenilir.

⁹⁰ Hayvanın yağlarından kullanılır.

K. DHALLTURE/DALTURE (EKMEK)

Malzemeler:

Nohut

Ayran

Mısır unu

Hazırlanışı:

Öncelikle nohut ezilir. Ezildikten sonra mısır unla ayran karıştırılır. Hamur haline alana kadar yoğrulur. Hamuru mayalamak için 5-6 saat dinlenmesi gerekir. Sonra odun sobasında pişirilir.

L. PASTIRMA (KURU ET)

Kuru et yapmak için njome kuzu tercih edilir. Genellikle kuzu Ağustos aydan itibaren diğer kuzulardan ayrılır. Bu zaman içerisinde kuzunu yağlanmamasını önlemek için kuzuya sadece bitkisel verilir. Ekim ayının başında kuzu kesilir, soyulur ve kemer şeklinde parçalanır. Kesilmiş etleri sırayla tuzla birlikte bir kovaya atılır. Etin kendi kanını atana dek on bir bu kovada bekletilir. Tuzlanmış etlerin temizlenmesi sıcak suya atarak yapılır. Temizlendikten sonra çuvallara doldurulur ve sıcak bir ortamda asılıp bir ay boyunca kurutulması gerekir.

M. TERHAN⁹¹ (TARHANA)

Malzemeler:

Süt

Tuz

Mısır unu yada buğday unu

Yapılışı:

⁹¹ Guri-Bardh köyünde tarhana çorbalarda değil, daha çok kahvaltılarda ve böreklerde kullanılır.

Hamuru yapmak için süt, tuz ve un karıştırılır. Hamur çok sert yoğurmalıdır. Hamuru küçük bezelere parçalayıp kurumasını sağlamak için iki gün bekletilir. Sonra ufanılır. Ufalandıktan sonra her gün güneşte kurutulur.

Guri-Bardhe köyündeki halk tarhanayı şu şekilde kullanılır:

Bir su bardağı tarhana tencereye koyup kaynatılır. Bayat ekmekleri alıp tepside ufanılır. Tarhana kaynadıktan sonra ekmeklerin üzerine dökülür. Üzerine bol tereyağı serpilir.

Böreklerde ise soğanı doğrayıp tavada kavurtulur, tarhana ilave edildikten sonra su dökülür. Kaynatılmaya bırakılır. Pişirildikten sonra yufkaların aralarında iç harcı gibi koyulur.

N. MISIR UNLU BÖREK

Malzemeler:

Mısır unu

Su

Tuz

Taze soğan, pırasa yada ıspanak

Lor peyniri

Tereyağı

Yapılışı:

İlk olarak mısır unu tepsiye yayılır ve üzerine tuzlu su serpilir. İç harcını hazırlamak için sebzeleri iyice yıkadıktan sonra doğranır biraz lor peyniri katılır ve tepsiye atılır. Yine mısır unu yayılır tuzlu serilir. Pişirildikten sonra tereyağı eğritilir içine biraz da su katılır ve böreğin üzerine dökülür.

O. PASTIRMALI KURU FASULYE

Malzemeler:

Kuru fasulye

Tuz

Pastırma

Tereyağı

Hazırlanışı:

Kuru fasulyeleri temizlenir içine birkaç parça pastırmadan koyarak kaynamaya koyulur. Kaynadıktan sonra tuzu eklenir. Tereyağı eğritilir ve üzerine dökerek servis edilir.

Ö. LORLU BÖREK

Malzemeler:

Un

Su

Tuz

Lor peyniri

Tereyağı

Hazırlanışı:

Öncelikle un, su ve tuz karıştırılır ve hamur yoğrulur. Sonra yufkaları açılmaya başlanır. Önce yufka sererek sonra lor peyniri koyarak tepsiye dizilir. Pişirdikten sonra üzerine bol tereyağlı sıcak su dökülür.

P. YUMURTALI SÜTLÜ BÖREK

Malzemeler:

Un

Su

Tuz

Yumurta

Süt

Tereyağ

Hazırlanışı:

Öncelikle un, su ve tuz karıştırılır ve hamur yoğrulur. Birkaç tane yumurta sütle karıştırılır. Sonra yufkaları açılmaya başlanır. Yufkaları odun sobanın üzerine pişirilir. Sonra her pişirilmiş yufkaların aralarında sırayla yumurtalı süt ve tereyağı dökülür. Pişirdikten sonra üzerine tereyağlı sıcak su dökülür.

Sonuç

Çalışma bir saha araştırması olup Arnavutluk'un ortasında yer alan Mat şehrine bağlı Guri-Bardhe (Guri-Barde) köyünün halk edebiyatı ve halk folkloru ürünlerini ele almıştır. Bu çalışmada derleme faaliyetleri, alan araştırması sırasında gerçekleştirilmiştir. Ana amacı Guri-Bardhe yöresinin halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerini tespit etmek, derlemek ve sistematize ederek kayıt altına almak olan araştırmanın daha iyi anlaşılması ve bir bütünlük oluşturması için, konuya bölge hakkında genel tanıtıcı bilgiler vererek başlanmıştır.

Buna binaen ilk olarak araştırma alanının bulunduğu Arnavutluk Mat ili ve Guri-Bardhe köyü hakkında tarih, coğrafya, demografik yapı, sosyo-ekonomik durum ve eğitim gibi konular hakkında tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir. Buna göre dağlık bir coğrafyada yer alan köyde insan yerleşimi VII. ile VIII. yüzyıla kadar eskilere uzanmaktadır. Yüksek bir tepenin iki tarafında yerleşmiş bulunan köyün, kuzeyinden "Fshat", güneyinden Tiran iline bağlı "Shen Meri", doğusundan "Plani i Bardhe" ve güney doğusundan da Tiran iline sınırı bulunmaktadır.

II. Dünya savaşından sonra bölgenin nüfusu verdiği göçlere rağmen ciddi manada artmıştır. 1987'de köyün hane sayısı 200'e, nüfusu da 1500 kişiye ulaşmıştı. 1990'lı yılların başında Arnavutluk yönetimi komünist rejimden, laik-demokratik-çoğulcu yönetim şekline geçiş yaptı. Bu geçişle birlikte Arnavutluk'un bütün kırsal bölgelerinde olduğu gibi Guri-Bardhe köyünden de birçok aile Tiran ve Durres gibi büyük şehirlere ve Avrupa ülkelerine göç etti. Bu durum günümüzde de halen devam etmektedir.

Köy Tiran, Burrel ve Klos gibi şehirlere yakın olmasına rağmen, dağlık bir coğrafyada yer alması hasebiyle diğer civar yerleşim yerlerine göre oldukça farklı kültürel özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu içe kapanıklık bölge insanlarını kendi sözlü kültürlerini daha da korumaya itmiştir. Özellikle 1990'lı yıllara kadar oldukça içe kapalı olarak yaşayan bölgede, tespit edebildiğimiz kadarıyla herhangi bir halk edebiyatı ve halk bilgisi hakkında alan araştırması yapılmamıştır.

Sözlü kaynaklardan derlenen malzemeler, kaynak kişilerle derleme alanında gerçekleştirilen görüşme, anket ve gözlem yöntemiyle elde edilmiştir. Halk edebiyatının hemen hemen bütün türlerine ait toplanan metinler, Guri-Bardhe köyü kaynak kişilerden alınmıştır.

Yörenin halk edebiyatı ürünlerinin değerlendirildiği çalışmanın ikinci bölümünde, efsane, masal, tekerleme, bilmece, ninni, alkış ve kargış gibi konular işlenmiştir. Derleme esnasında kaynak kişiler çok sayıda efsane ve masalı hafızalarında tutmalarına rağmen aralarındaki farkı bilmedikleri görülmüştür. Bölge insanlarının müslüman olması nedeniyle olacaktır ki, derlenen efsaneler arasında en fazla Hızır gibi dinlik efsanelerin bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak araştırmamızda bunların hepsi zikredilmemiştir.

Tekerleme metinlerinde Almanca, İtalyanca ve Rusça gibi çok sayıda yabancı kelimelerin kullanıldığı görülmüştür. Bunun nedeni Arnavutluk'un ikinci dünya savaşı sırasında beş yıllık süreyle önce İtalya sonra Almanya tarafından işgal altında tutulması ile Arnavutluk'un komünizm rejimiyle yönetildiği dönemde (1945-1991) uzun yıllar SSCB ile iyi ilişkiler yürütmesidir.

Derleme esnasında bölgedeki insanlar bedduaları çekinerek söylüyorlardı. Beddua sözünü söylediklerinde “estagfirullah” sözünü de ekliyorlardı. Karşıdaki insanın üzerine alma ihtimalinden çekindikleri için böyle söylüyorlardı.

Derlenen tekerlemelerin gençler tarafından bilinmediği tespit edilmiştir. Bu olgu birçok halk edebiyatı ve halk bilgisi ürünü için de geçerlidir. Dolayısıyla bu ve benzeri nitelikteki alan araştırmaların önemi gün geçtikçe artmaktadır diye düşünmekteyiz.

Derlenen halk edebiyatı ve halk folkloru metin ve verilerinde Türkçe kökenli birçok kelimeye rastlanılmıştır. Bunlardan örnek olarak şunları zikredebiliriz; at, zengi, karanfil, yaran, sevda, dayı, hala, hayat, selvi, bey, efendi, kolaylık, boyama, akşam, sabah, çardak, duvak, fodul, yelek, mendil, oyna vb.

Kaynak kişilerden derlenen İskender Bey, Nasrettin Hoca ve Keloğlan masalları Arnavutluk'un birçok yöresinde de mevcut olduğu yapılan araştırmada göze çarpmıştır.

Guri-Bardhe köyünün geçiş dönemlerinden doğum, evlilik, sünnet, askerlik, ölüm, kutlamalar ve bayramlar, geleneksel kıyafetler ve yemekler gibi konular çalışmanın üçüncü bölümünde ele alınmıştır.

Bölgede doğumla ilgili uygulamalar zengin olduğu tespit edilmiştir. Ancak günümüzde bunların çok azı uygulanmaktadır. Bunlarla ilgili gençlere sorular sorduğumuzda şu cevapları aldık: o şeyler eskiden kalma olduğu için değersizdir. Günümüzde o tür şeylere ihtiyaç yoktur.

Yeni doğan bebeğe ad verme konusunda Arnavutluk'un her tarafında olduğu gibi, bölgede de bir yabancılaşma söz konusu olduğu görülmüştür. Özellikle dini kökenli isimler yerine daha çok Avrupa kökenli isimler tercih edilmektedir. Aynı şekilde ad verme merasimleri uygulanmamakta ve bebeğin kulağına ezan ve ikamet okutulmamaktadır.

Yörede önceden sünnet işlemi ve sünnet düğünü çok önemli kabul edildiği derlenen materyallerde tespit edilmiştir. Günümüzde ise sünnet olma işlemi devam etmesine rağmen sünnet düğünleri neredeyse hiç yapılmamaktadır.

Kaynak kişilerin ifade ettiğine göre bölgede askerlik görevine çok önem verilirdi. Hatta askerliğini yapmayan bir erkeğe “kendine bile yaramaz” sözü söylenirdi. Asker uğurlama törenleri yapılır ve bütün köye duyurulurdu. Günümüzde ise Arnavutluk'ta zorunlu askerlik görevi kaldırıldığı ve profesyonel askerlik sistemine geçtiği için, bununla ilgili herhangi bir uygulama yapılmamaktadır.

Evlilikle ilgili derlenen bilgilerde köy içi evlenme geleneği farklı bir kültürel uygulama olarak göze çarpmaktadır. Arnavutluk'un başka bölgelerinde pek yaygın olmayan bu uygulama Guri-Bardhe köyünde eskisi kadar olmazsa bile hala devam etmekte olduğunu söyleyebiliriz. Verilen göçlerle birlikte köy nüfusu farklı şehirlere dağılmıştır. Bununla birlikte köy içi evlenme uygulamasının azaldığı tespit edilmiştir.

Düğün törenlerinde bölgeye ait türküler söylenmekte ve geleneksel kıyafetler istisnasız giyinmektedir. Her evde muhakkak birer geleneksel kıyafet bulundurulur. Düğünlerde uygulanan bu folklor ürünleri hem köyde hem de şehirlerde yaşayan bölge insanlarında görülmektedir.

Düğünlerle alakalı derlenen bilgilerde önceden kadın ve erkeklerin farklı ortamlarda oturdukları, yemek yedikleri ve eğlendikleri görülmektedir. Günümüzde ise düğünlerde erkek ve kadınlar aynı ortamda oturmakta ve yemek yemekteler. Erkek eğlencelerinin de hiç uygulanmamaktadır.

Geleneksel kutlamalardan olan Aşure Ayı, Aziz Jerj Bayramı ve Yaz Günü uygulamaları tamamen terk edildiği tespit edilmiştir.

Yöredeki kadınlar yaşlarına göre kıyafet kullanırlar. Buna göre bekar kızlar ayrı, yeni evlenenler ayrı, kırkın üstünde olanlar ayrı ve yaşlılar ayrı kıyafetler giyinirler. Bu giyim kuşam kültürü halen uygulanmaya devam etmektedir.

Gurü-Bardhe köyü halk edebiyatı ve folklor ürünlerinin derlendiği ve incelendiği bu çalışmada ek olarak geleneksel kıyafetlerin ve köyün önemli mekanlarını gösteren fotoğraflara yer verilmiştir.

KAYNAKÇA

- AÇA Mehmet, “Kazak ve Kırgız Türklerinde Defin Sonrası Bazı Uygulamalar Ve Aş Verme (Aş Toyu)”, Milli Folklor Dergisi, C. VI., S. 43, Yıl 11, Güz 1999, ss. 24-34.
- ACIPAYAMLI Orhan, *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri; Türk Kültüründe Ad Koyma Folklorunun Morfolojik Yönden İncelenmesi*, C. IV., Ankara, Ofset Repromat Matbaası, 1992.
- ALPTEKİN Ali Berat, “Ninni” *Türk Dili v Edebiyatı Ansiklopedisi*, c. VII, İstanbul, 1990.
- ALTUN Işıl, *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*, İzmit, Yayıncı Yayınları, 2004.
- ARTUN Erman, *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*, Karahan Kitabevi, 2011.
- BALABAN Ali Rıza, *Gelenekler Töre ve Törenler*, İzmir, 1981.
- BAŞGÖZ İlhan, *Türk Bilmeceleri*, Eskişehir, Kültür Bakanlığı Yayınevi, 1993.
- BARTL Peter, *Myslimanet shqiptare ne levizjen per pavaresi kombetare (1878-1912)*, Tirane, Dituria Yayınları, 2006.
- BİLGE Mustafa L, “Arnavutluk”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C. III., İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1988.
- BILDIR Fatma, Dursunbey (Balıkesir) Yöresi Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri Üzerine Bir Araştırma, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir, 2008.
- BORATAV Naili Pertev, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1973.
- BORATAV Pertev Naili, *100 Soruda Türk Folkloru; İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar* İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1973.
- ÇEKREZI Kostandin, *Historia Shqiptare e Vjetersis dhe e Mesjetes*, Tirane, Kristo Luarasi Yayınları, 1936.
- ÇOBANOĞLU Özkul, *Halkbilimi Kuramları Ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, 5. b., Ankara, Akçağ Yayınları, 2010.

- DEĞİRMENCİOĞLU Figen, *Manyas Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir, 2010.
- DUYMAZ Ali, *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000.
- EKİCİ Metin, *Halk Bilgisi (Folkloru); Derleme Ve İnceleme Yöntemleri*, 2. Baskı, Ankara, Geleneksel Yayıncılık, 2007.
- ELÇİN Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara, Akçağ Yayınları, 1986.
- FIÇORI Ramiz, *Mati dhe Matjanet ne Rrjedhen e Historise*, Tirane, İlar Yayınevi, 2010.
- GOLDSTEIN S. Kenneth, *Sahada Folklor Derleme Metodları*, Çev. Ahmet E Uysal, 2. b., Ankara, Başbakanlık Basımevi Yayınları, 1983.
- GJOKA Behar, *Shkoni tek Shtepia e Budit ne Gure te Bardhe*, Tirane, Tema Yayınevi, 2006.
- JOIRGA Nikola, *Historia e Shkurter e Shqiperise dhe e Popullit Shqipetar*, Tirane, Saraçi Yayınları, 2004.
- KARADAĞ Metin, *Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri*, Ankara, Ürün Yayınları, 1999.
- KULLA Ndrçim, *Nje Vrasje Qe Akuzon; Guri-Badhe*, Tirane, Liria Yayınevi, 1995.
- KURTI Dilaver, *Trashegime Iliro-Arbenore Ne Mat*, Tirane, İlar Yayınları, 2001.
- LASKU Rakip, *Guri-Bardhe, tradita, folklori, ndertimet*, Tirane, Emathia Yayınevi, 2007.
- OĞUZÖcal, *Türk Halk Edebiyatı, El Kitabı*, Grafiker Yayınevi, Ankara, 2004.
- ÖRNEK Sedat Veyis, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara, A. Ü. Basımevi Yayınları, 1971.
- ÖRNEK Sedat Veyis, *Türk Halk Bilimi*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, II. Baskı 2000.
- ÖRNEK Sedat Veysi, *"Türk Halkbilimi"*, II. b., Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.
- ÖRNEK Sedat Veysi, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1971.
- ÖZTÜRK Ali, *Türk Anonim Bilmeceleri*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 1985.
- POPOVIĆ Aleksandre, *Balkanlarda İslam*, İstanbul, İnsan Yayınları, 1995.
- SAKAOĞLU Saim, *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.

SAKAOĞLU Saim, *Sahada Derleme Metodları*, Erzurum, A. Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1988.

SAKAOĞLU Saim, *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980.

SEYYİDOĞLU Bilge, *Erzurum Halk Masalları Üzerine Arastırmalar*, Erzurum, Baylan Yayınevi.

ŞAPOLYO Enver Behnan, *Halk Ninnileri*, Ahmet Halit Kitapevi, İstanbul, 1938.

TAŞ Hülya, *Bursa Folkloru*, Bursa, Gaye Kitabevi, 2002.

TEZEL Naki, *Türk Halk Bilmeceleri*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1969.

TÜRKÇE SÖZLÜK, 11. b., Ankara, Türk Dili Kurumu Yayınları, 2000.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatında Kapıkulu Ocakları*, C. I., Ankara T.T.K. Yayınları.

YMERI Aqif, *Breza ne Sherbim te Dijes dhe Vendlindjes*, Tirane, ABC Yayınevi, 2005.

YMERI Aqif, *Nje Borxh Moral per Gurin e Bardhe*, Tirane, ABC Yayınevi, 2005.

YMERI Aqif, *Vater e Hershme Qyteterimi*, Tirane, Mirgeeralb Yayınevi, 2010.

YMERI Aqif v.d, *Klosi Veshtrim Gjeohistorik*, Tirane, Mirgeeralb Yayınevi, 2010

YARDIMCI Mehmet, *Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri*, İzmir, Kanyılmaz Matbacılık, 2013.

XHUFİ Pellumb, *Krishterimi Roman ne Shqiperi, shek. VI-XVI.*, Tirane, Plejad Yayınları, 2004.

ZAVALANI Tajar, *Histori e Shqipnis*, Tirane, Phoeix Yayınları, 1998.

<https://www.turkcebilgi.com/> 09.05.2017

<http://albania.dyndns.org/Zog%20bio/dupatrioteauministre.htm> (Tarih bölümü, 18.04.2017)

www.forumiguribardhe.com/ (18.04.2017)

www.ata.gov.al/instat.com (05.05.2017)

Kaynak Kişiler Listesi:

Adı Soyadı: Yaş: Doğum Yeri: Öğrenimi Durumu: Meslek:

1. Selami Kaçeli	1954	Guri-Bardhe	Meslek Lisesi	İnşaat Ustası
2. Niyazi Kaçeli	1943	Guri-Bardhe	Meslek Lisesi	Emekli Öğretmen
3. İsmail Hoca	1955	Shkalle	Lise	Ziraatçı
4. Cemile Hoca	1961	Guri-Bardhe	Okumamış	Ev Hanımı
5. Hava Skura	1958	Guri-Bardhe	Lise	Ev Hanımı
6. Muharrem Dezhgiu	1943	Guri-Bardhe	Üniversite	Emk. Uni. Hocası
7. Abdi Dada	1965	Guri-Bardhe	Lise	İşçi
8. Meryeme Kaçeli	1943	Guri-Bardhe	İlk Okul	Ev Hanımı
9. Meryeme Hysa	1969	Guri-Bardhe	Orta Okul	Ev Hanımı
10. Ayşe Dada	1968	Guri-Bardhe	Orta Okul	İşçi
11. Qazim Skura	1960	Guri-Bardhe	Orta Okul	Eski Köy Muhtarı
12. Lumturie Kaçeli	1963	Guri-Bardhe	Orta Okul	Aşçı
13. Bayram Hysa	1964	Guri-Bardhe	Orta Okul	İşçi
14. Qazim Lasku	1938	Guri-Bardhe	İlk Okul	Emekli Öğretmen
15. Shpetim Dezhgiu	1967	Guri-Bardhe	Orta Okul	İşçi
16. Süleyman Kuqi	1958	Guri-Bardhe	Orta Okul	Onbaşı
17. Süleyman Gjozi	1955	Guri-Bardhe	Orta Okul	Mekanik
18. İlmiye Gjeta	1956	Guri-Bardhe	Lise	Ev Hanımı
19. Shyqyri Kaçeli	1948	Guri-Bardhe	Meslek Lisesi	Öğretmen
20. Fatmira Hysa	1966	Guri-Bardhe	Orta Okul	Ev Hanımı
21. Hanife Lasku	1943	Guri-Bardhe	İlk Okul	Emekli
22. Musa Şurdhi	1949	Guri-Bardhe	İlk Okul	Emekli
23. Mheriye Şurdhi	1955	Guri-Bardhe	İlk Okul	Ev Hanımı
24. Besmir Hoca	1986	Shkalle	Üniversite	Mühendis
25. Eduart Hoca	1991	Shkalle	Üniversite	Öğrenci
26. Hamit Kuqi	1939	Guri-Bardhe	İlk Okul	Çiftçi
27. Hanife Gjozi	1934	Guri-Bardhe	Okumamış	Ev Hanımı
28. Besim Laçi	1956	Guri-Bardhe	Orta Okul	Aşçı
29. Hanife Laçi	1962	Guri-Bardhe	Orta Okul	Ev Hanımı
30. Abdi Hysa	1960	Guri-Bardhe	Meslek Lisesi	Oto Tamircisi
31. Hysni Skura	1991	Guri-Bardhe	Üniversite	Asistan
32. Hürriye Lasku	1971	Guri-Bardhe	Üniversite	Öğretmen
33. Gani Lasku	1968	Guri-Bardhe	Üniversite	Devlet Memur
34. Behar Kaçeli	1981	Guri-Bardhe	Üniversite	Y L Öğrencisi
35. Juela Hysa		Guri-Bardhe	Üniversite	Y L Öğrencisi
36. Jonida Hysa		Burrel	Lise	Lise Öğrencisi

37. Hamit Alla	1938	Guri-Bardhe	İlk Okul	Müezin Emekli
38. Mheriye Hysa	1943	Guri-Bardhe	İlk Okul	Ev Hanımı
39. Zeliha Kaçeli	1982	Guri-Bardhe	Üniversite	Öğretmen
40. Sofie Kaçeli	1955	Guri-Bardhe	İlk Okul	Ev Hanımı
41. Vaide Hysa	1943	Guri-Bardhe	İlk Okul	Emekli
42. Hanife Dezhgiu	1940	Guri-Bardhe	İlk Okul	Emekli
43. Sabie Dezhgiu	1969	Guri-Bardhe	Orta Okul	İşçi
44. Ramazan Kaçeli	1961	Guri-Bardhe	İlk Okul	İşçi
45. Müzeyen Alsela	1989	Guri-Bardhe	Orta Okul	İşçi

EKLER

EK 1. FOTOGRAFLAR

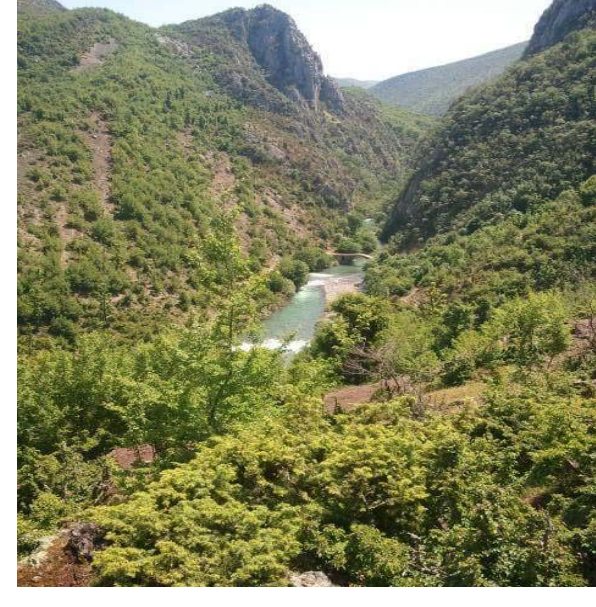
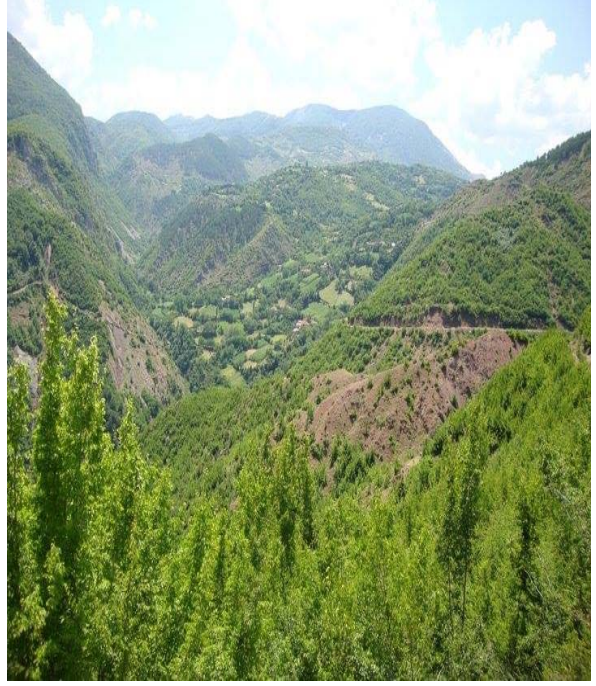
Köy görüntüsü

Köy görüntüsü

Farklı bir köy görüntüsü

Köy yolu

Köy yakınından geçen bir dere

Köprüler

Köyün En Meşhur Köprüsü “Kız Köprüsü”

Duka dere köprüsü

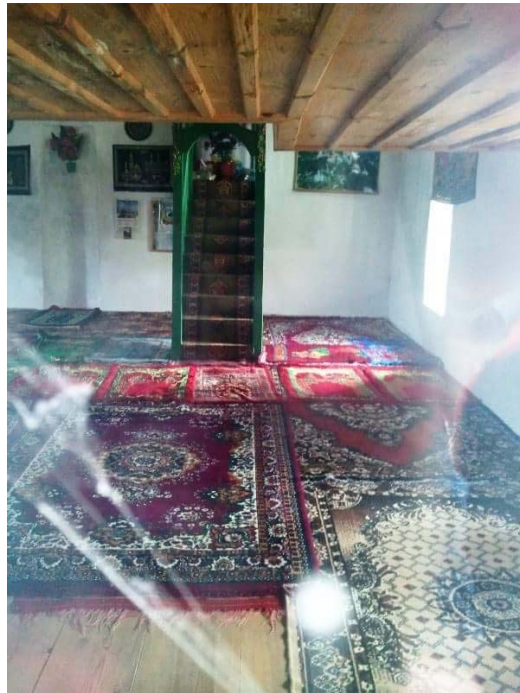
Hocay köprüsü

Kulmara köprüsü

Köy camisi

Shkodraonair.com

Pjeter Budi'nin evi

92

Guri-Bardhe Köyünden Eski Eşyalar Görüntüleri

93

Dezhgiu sülalesinin evi

⁹² Bu levhada yazar Pjeter Budi 1566 yılında bu evde doğduğunu yazılmaktadır. Bu ev kültür anıtıdır ve Kültür Bakanlığı tarafından korunmaktadır.

⁹³ Bu ev kültür anıtıdır.

Odadan bir görüntü

Yüzyıllık bıçaklar

Eski bıçak modelleri

Eski bir dikiş makinesi

Eski bir terazi

Mart ayı efsanesinin gerçekleştiği taş

94

⁹⁴ “Mart Ayının” efsanesinin doğruluğunu gösterdiği iddia edilen fotoğraf.

Havan

Saç

Köy değirmeni

Değirmen taşı

Köy ekmeği

Tereyağlı baklava

Çilek kuruşu

Ada ayı ve soğan

Yaz günü ateş

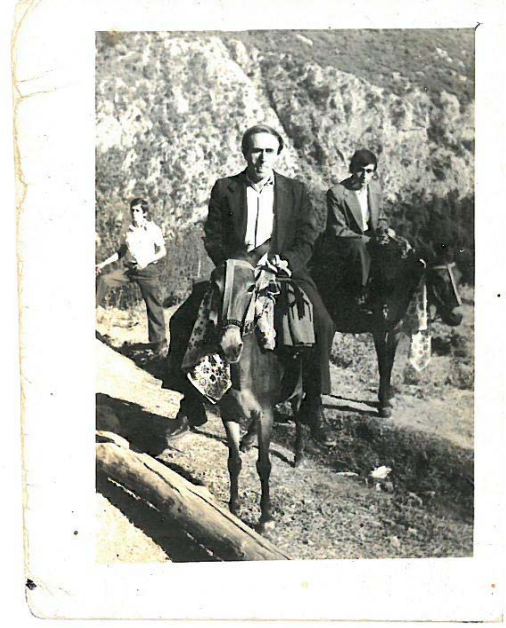

Yaz günü ateş

Yıllar İçerisinde Düğün Fotoğrafları

Gelin Damat Evine Götürülürken

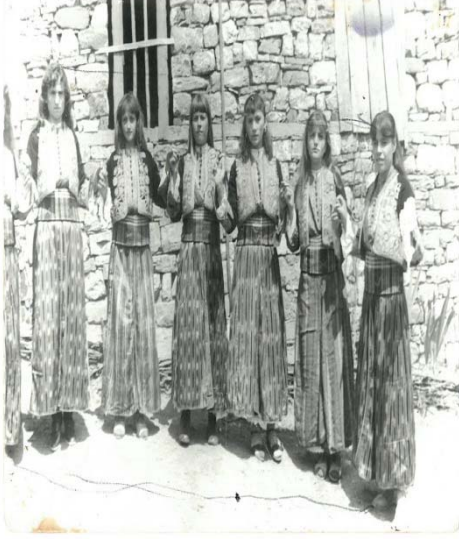
Elbiseçiler geline giderken

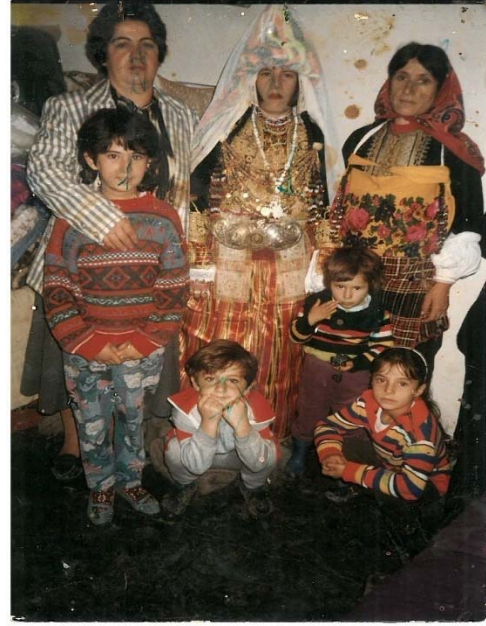
Gelin alımı

Gelin ve damat

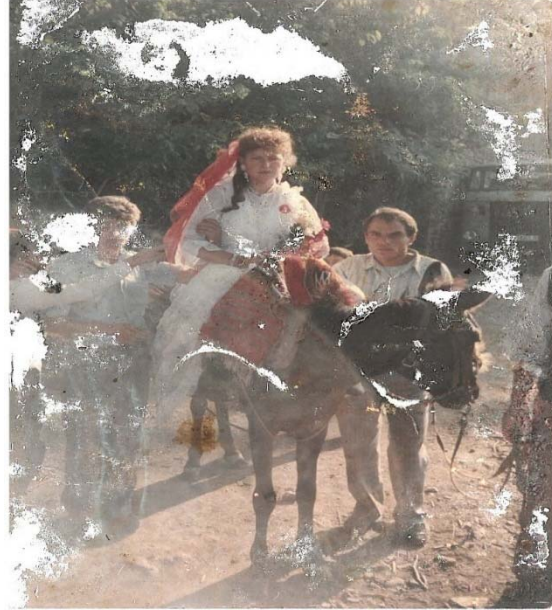
Genç kızlar halay çekerken

Duvaklı gelin

Gelin alırken

Gelin gelişi

Erkekler halay çekerken

Gelini beklerken

1993'te gelin alımı

Geleneksel kıyafetli yeni gelin

Geline hediyeleri götürülürken

Kurban kesilirken

Damat hediyeleri

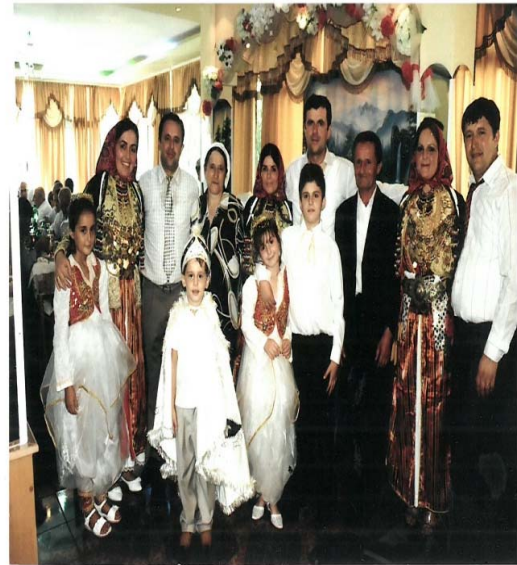
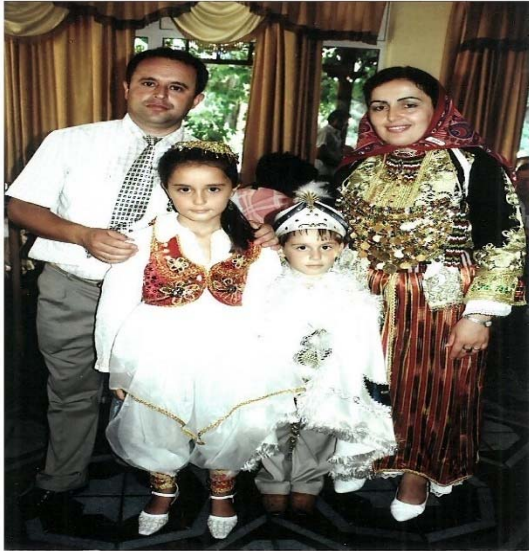
Genç Kızların ve Gelinlerin Geleneksel Kıyafetler

Yaşlı kadınların giydiği geleneksel giysiler

Günümüzde Düğün Fotoğrafları:

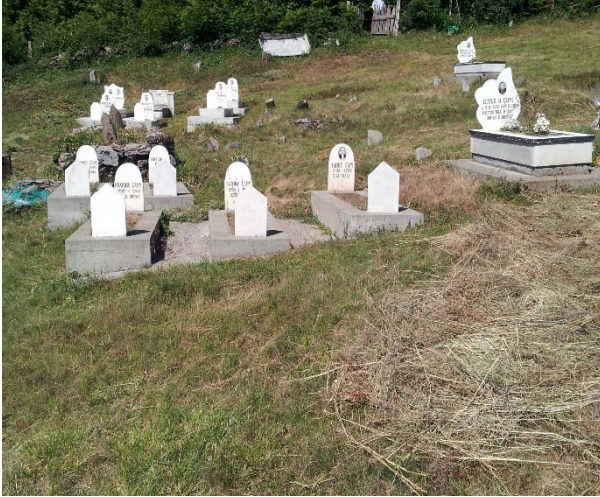
Sünnet düğünü

Yeni doğan bebek ziyareti

Komünizm dönemi asker fotoğrafı

Yeni köy mezarlığı

Eski köy mezarlığı

Kırkında mevlüt okunurken

EK 2: EFSANE VE MASAL METİNLERİNİN ARNAVUTÇASI

Legjenda e flokeve

Ne zonen e Matit fshati Guri i Bardhe eshte i vetmi fshat i cili grate e ketij fshati, ditën qe behen nuse presin tufen pra balluket. Balluket i mban ne kete forme derisa vjen nusja e dyte ne shtepine ku jeton pra ne shtepine e burrit. Pasi vjen nusja e dyte gruaja i nda floket per mesi. Ne lidhje me kete tregohet nje legjende.

Martohet nje çift dhe ne naten e pare te martesës vjen engjelli i vdekjes per ti marr shpirtin dhenderrit. Kur po i merrte shpirtin dhenderri i thote engjelli te lutem mos me merr shpirtin se une sa jam martuar dua te jetoj. Engjelli shkon dhe pyet prinderit e dhenderrit se sa jete mund te japin nga jeta e tyre djalit. E pyet baben, babai nuk jep asnje dite nga jeta e ime. Pyet nenen edhe nena nuk jep asnje dite. Shkon per te pyetur nusen e re. Kur e pyet nusen, nusja e ben me shenje me gishtin treguas dhe i ndane floket ne mes ne menyre te barabarte pra i jap gjysmen e jetes time.

Nderkohe qe engjelli i vdekjes i merr shpirtin prinderve te dhenderrit dhe dhenderri jeton i lumtur me nusen e tij. Nga kjo legjende ka mbetur tradita e ndarjes se flokeve ne mes.

Legjenda e muajit Mars

Ne zonat malore ngaqe dimrat ishin shume te ashper i dergonin bagetite ne zonat fushore. Sipas legjendes nje plak e plake ishin kthyer nga fusha dhe ishin kthyer ne fshat. Diten e fundit te marsit, ishte kohe e mire pranvere kishin dalur per te kullotur delet. Plaku thote ja hodhem te ftohtit shpetuam dhe thote:” Dolem mu ne maj te malit, pjerdha mujin e marsit”.

Marsi pasi degjon keto egersohet shume dhe marsi i ka kerkuar muajit prill: “ Prilli im vulla,

me jep dy dite hua, te mbys plakun e plaken me gjithë sa ka”.

Ne kete moment moti egersohet shume filon te bjere shume shi, bore, dhe ulen temperaturat shume. Plaku per tu mbrojtur nga shiu e bresheri merr magjen e vendos ne koke

ndersa plaka merr palaren. Te dy jane ngrutesuar bashke me bagetine. Sipas legjendes disa persona mendojne se kane pare gure ne forme njeriu dhe bagetije.

Legjenda e Skenderbeut

Donika e shoqja e Gjergj Kastriotiti zbriste poshte kalase pra ne shkoze per te mbledhur dru. Kur shkonte atje takohej edhe me grate e fshatit. Donika ishte shtatzene gjithashtu ishte shtatzene edhe nje grua qe e takonte kur mblidhte dru. Pak a shume ishin te dyja ne te njejtin muaj. Vendosen qe nese njera lind vajze e tjetra djale femijet do i ndrojme. Donika lind vajze dhe gruaja tjetere lind djale. Donika donte djale dhe e nderron vajzen me djalin pa lejen e Gjergj Kastriotit.

Nje dite Skenderbeu del lart ne kala dhe po veshtronte femijet teksa po luanin. Tek femijet ishte nje vajze e cila kishte marre nje shami te kuqe ne dorei e mbante larti nga mbrapa po e ndiqnin femijet e tjere. Pastaj shiko nje djale i cili ishte djali i tij. Djali beri me shkopinje vathe, mori disa gure dhe e i fuste ne vathe. Pra lozte me dele e dhi. Skenderbeu mendoi qe ne ke te pune ka nje hile, therret Doniken dhe i thote qe ky nuk eshte djali im se ky eshte djale bariu. Shikoje ate vajzen atje si e ngre flamurin lart dhe i ka marre te gjithë femijet nga pas. Pastaj Donika i tregon te verteten.

Legjenda E Qyqes

Kishin qene njehere nente vellezer dhe kishin pasur nje moter e cila ishte martuar nente muaj larg. Vellai me i vogel i premton motres qe edhe i vdekur me qene une do vij te te marr e do te çoj te tek nana jone. Te gjithë vellezerit vdesin. Vellai me i vogel ngrihet nga varri dhe shkon per te marr motren. Kur arrin afer shtepise vjen motra hyp ne kal dhe motra pyet te vellain: "Or vella perse cicerojne keto zogj keshtu?" Vellai i pergjigjet: "zogjte thone qe nuk ka gja por hec i gjalli me te vdekurit". Pastaj kur po i afohej shtepise se nenes sev ete thote: "Te gjithë shpijave u dalka tym shtepise sone nuk i dalka tym, te gjithë tokat qenkan punu por toka jone nuk qenka punu". Kur i afrohen tek dera shiko 9 vorre. Cfare jane keto vorre or vella e pyet motra vellain. Vellai i thote qe kane vdekur 9 dervishe. Por hyr tek nena jote sa te lidhe kalin. Kur vajza hy brenda ne shtepi e gjen nenen duke qa dhe nena ishte qerruar. I thote nana vajzes: Kush te solli ketu moj bije me solli Isaku. Por Isaku eshte i vdek si paska ardh me te mor. Nante vellezerit te kane shku, nana jote tu ka qerru, shpija jote tu ka shkaterru, Ti u befsh qyqe e kendofsh dru me dru.

Legjenda e Ali Lokes

Ali Loka është një person nga fshati Guri-Bardhe. Ky ishte një mjek popullorë i cili shëronte semundjen e pranajuzit. Kjo semundje ishte një nga format e kancerit, mbrenjtes në pjesë të ndryshme të trupit. Ë merrte të semurit tek shtëpia, kishte një dhomë të erret ku nuk hynin rrezet e dritës. Të semurin e mbante aty për dyzet ditë. E kuronte, ilaçet i hidhte në një lloj brumi dhe e bente si kulaç. Dyzet ditë rrejt i jepte kulaç të perzier me ilaçe. Ë semuri nuk duhet të dilte nga dhoma, çdo sherbim ja kryente në dhomë. Pas dyzet ditësh, pasi mbaronte kuren i semuri sherohej. Për këtë flitej që beu i një fshati në zonën e Burrelit Kajmak Beg Çela në kohën e Mbretit Zog, ishte semurë kishte dhimbje barku. Ë rekomandojnë që të vijë tek mjeku Ali Loka. Personi vjen në fshatin Guri-Bardhe dhe i tregon Ali Lokes që kam dhimbje barku erdha të më sheroni ju. Ali Loka e pyet Begun se ku dhe kur të kanë filluar dhimbjet. Më shpjegimet që i bëni i semuri Aliu bindet që ka ngaterrim zorresh. Fillon dhe bëni një mjekim popullorë. Merr një saçme (fisheket e pushkes) ja heq atë pjesën barutit, e pastron dhe e disefekton mirë. Këtë saçmën e hedh në një filxhan me vaj. Pastaj i thotë të semurit që ta pinte me ujë. Ë semuri e pinte plumbin dhe menjëherë Ali Loka e shtrinë. Pastaj e levizte të semurin njëherë majtas njëherë djathtas pastaj barkas dhe më vesh degjonte se nga levizte plumbi që më i semuri. Këtë veprim e bëri deri atëherë kur i semuri tha që unë skam dhimbje. Plumbi bëri të mundur që zorret të shkonin në vendin e tyre derisa plumbi shkoi në zorren e trashë. Ali Loka ja lidh barkun me një shami dhe i tha që të mos levizte. Duhet të prishte derisa plumbi të dilte më jashtëqitjen e ujit të trashë. Ai më një legën dhe i thotë që do e bësh jashtëqitjen këtu. Nëse degjon zhurmë më thuaj që plumbi doli. Plumbi doli jashtë dhe e mban të semurin edhe një natë për të kontrolluar gjatë natës. Ë semuri donte të jepte një shperblim. Nderkohe që Ali Loka nuk pranoi asnjë lloj shperblimi por i kërkoi që të merrte ujë tek dy lagjet që ishin sipër shtëpisë së Aliut. Banoret nuk e lejonin që të merrte ujë atje. Begu e verifikon nëse mund të merret uji atje pastaj jep urdher që të jepej leje për të marrë ujë e për të çuar tek shtëpia e tij. Edhe në ditën e sotme kjo vijë ujë ndodhet dhe njihet si uji i Ali Lokes.

Ali Loka I

Sipas gojedhenave Ali Loka kishte qenë trim. Kishte shumë armiq. Ky nuk kishte vrarë njeri por ngaqë ishte një person i ditur dhe trim donin që ta vrisnin. Një ditë vijne dy persona të lagjes ku jetonte Ali Loka me pushkë në dorë dhe i futën tek shtëpia. Mirepo sipas zakonit është që nuk duhet të vritet armiku në shtëpinë e tij por duhet të gjenin një shkak për

ta vrare. Pasi u pershendeten dhe varen armet u futen ne dhome e miqeve. Hapin nje muhabet qe t ngaterrohet Aliu ne muhabet dhe ta vrasin. Ky e kuptoj qe ishte ne rrezik. Aliu i binte çiftesile. Merr çifteline per ti rene dhe me kengen qe kendoj i jep sinjal nenes se tij ne dhomen tjeter me keto vargje: *Ne kafaz jam izolu, ndodhem i rrethum, o moj nane moj nana ime. Jam ne rrezik dhe skam ndihme o moj nane moj nana ime.*

Misafiret nuk kuptojne gje por i thone vazhdo bjери ca çiftelise. Nena e kupton qe djali i saj qenka ne rrezik. Merr pushken e djalit e vendos mbas deres pastaj hap deren dhe i thote Ali te thirr filan person tek dera. Aliu menjehere çohet pa ua kthyer shpinen se nuk kishte besim. Merr pushken dhe u thote dilni nese doni te dilni te gjalle nga keni ardhe. A mund ti marrim armet e pyesin. Aliu i thote mund ti merrni por me gryke poshte. Ato dalin te turperuar nga shtepia e tij.

Legjenda e Qokut dhe Isakut

Njihere ne nje kohe kishin gene dy vellezer. Qoku dhe Isaku. Dy vellezerit marrin pjese ne nje lufte por ishin ne dy batalione te ndryshme. Gjate kohes se luftes Qoku vritet. Tani Isaku kishte kohe qe nuk merrte lajm prej vellait te tij. Isaku mendohej se te ishte nje njeri i mire, per te kerkuar vellain e tij kthehet ne zog. Zogu Isak dilte çdo dite dhe bente “qok qok qok qok”. Njerzit edhe ne ditet e sotme kur e degjojne nje ze te till thone qe ka dalur Isaku me kerku Qokun.

Legjenda e Sul Thanes

Sul Thana ne fshatin tone njihet si nje njeri trim. Vellai i Sules, Selimi ishte qefli filxhanash⁹⁵. Ishte formuar nje grup te cilet cdo nate shkonin dhe luanin me filxhana ne lagje te ndryshme te fshatit. Nji nate shkojne tek fisi Çollaku per te luajtur. Ne kete nate grupi i Selim Thanes mundet. Loja me filxhana kishte nje kusht qe ato qe humbnib lojen i jepnin denime te forta psh u thonin qe do shkosh ne filan vend te fshatit qe mund te ishte shume larg, i nxinin me hi etj. Pas lojes keto zihen shume keq me njeri-tjetrin. Selimi zihet me Bajram Karajin. Bajramin e perzejne nga shpia. Kur del Bajrami tek dera i thote Selimit qe hakun e kesaj nate skam per te nejt pa ta marr. Çollakajt nuk e lejne Selimin qe te shkonte ne shpi se kishin frike mos i bente gje Bajram Karaj. Ate nate Selimi flen tek Çollakajt. Te nesermen Selimi çohet per te shkuar ne shtepi dhe i del perpara Bajram Karaj dhe i gjuan me

pushke ne kembe dhe Selim Thana ngel sakat, i pritet kemba. Ngjarja e Selimit e tronditi shume familjen Thana. Familja Thana ka qene nji nder familjet me te pasura ne fshatin tone. Babai i Selimit i çon fjale Bajram Karait qe te mbyllesh brenda sepse jemi ne gjak.

Nje dite u mblodhen pleqte e fshatit per te pajtuar fisin Karaj me fisin Thana. Fisi Thana kishte pranuar qe te hiqej hasmeria pra i kishin falur fisin Karaj. Ishte nje dasem tek fisi Meta. Ne kete dasem merrnin pjese edhe Bajram Karaj edhe i ati i Selim Thanës. Çohen burrat per te kercyer. Vallen po e terhiqte Bajrami⁹⁶, Bajrami kercente ulte dhe gjithë tymin e oxhakut ja hidhte te atit te Selimit. Kete veprim e beri dy tre here. Çohet ky Babai Selimiti dhe i thote qe mbajeni ne vesh kete gezim dhe largohet nga damsja. Shkon ne shtepi dhe i le amanet djalit te tij Sules qe nese nuk merrni hak te Bajram Karaj hallall nuk ua bej. Vjen festa e Bajramit. Sula priste qe te dilte Bajrami nga shpia per te shkuar ne xhami per te falur namazin e Bajramit. Pasi falet Bajrami Sula i shkon nga mbrapa Bajram Karait dhe i gjuan me pushke tek oborri i shtepise se vet.

Sulen e arrestojne dhe e dergojne ne burgjet e Dibres se Madhe. Atje e denojne me vdekje. Sula nje vit me pas ne sabahun e Bajramit do te vritej. E lajmerojne Sulen qe filan dite do te vriteni. Sula i thote prej kujt e kam denimin a e kam prej robit apo prej Zotit. Nese e kam prej Zotit emrAllah, nese e kam prej robit skam frike. Ne burg ishte dhe nje djale te cilit i vinte nena e vet e shikonte cdo dite dhe i cilt bardak me uje te ftohte. Sula e takon kete plaken dhe i thote do te te jap lira sa te duash vetem dua te me besh nji kulaç e ta çosh tek kovaçxhiu tek ato qe bejne çelese. Tani Sula donte qe te arratisej nga burgu. Merr çelsat e deres se burgut e fut ne kulaç, ku del forma e çelsit ja jep plakes, plaka e çon tek kovaçxhiu dhe ben nje çeles sipas formes qe kishte kulaçi. Pasi e ben çelesin e sjell plaka dhe ja jep Sules. Sula i thote plakes me sill nje dy tre gure. Naten e qirinjeve u thote te burgosurve qe une tani do te hap deren e burgur, kushdo qe te vije le te vije. Hap deren e burgut, merr ato guret ne dore dhe u gjuan rojeve me gure dhe del nga burgu. Nga dibra e madhe deri ne fshatin tone ka ardhur ne kembe. E kap nata ne nje fshat. Troket ne nje dere dhe pyet a ma hapni deren sonte. I zoti i shpise i thote nese je Sul Thana mos be prove qe te hysh brenda. Sul Thana jam i pergjigjet. Shkon ne nje katun tjeter dhe takohet me nje mik te Xhem Metes⁹⁷. A me çel sonte, kush je ti e pyet, une jam Sul Thana nga guri- Bardhe. Une kam dal

⁹⁶ Me perpara burrat visheshin me veshjen tradicionale te fshatit. E cila quhej dollame.

⁹⁷ Xhem Meta ishte nje bashkefshatar i cili njihet ne fshat si nje njeri shume i respektuar dhe i njohur tek fshatrat e tjere.

prej burgut te Dibres dhe me kapi nata ketu. Meqe je prej Gurit te Bardhe dhe pr hater te Xhem Metes une do te te çel sonte. Ate nate flen aty, pa dalur Drita nise per ne fshat. Arrin ne shtepi Sula dhe shpeton prej burgut nuk e arrestojne dot pers e dyti mirepo Karajajt e kishin armik Sulen. Per disa disa dite Sula nuk doli nga shpia. Un nuk rri gjithë jeten time mbyllur, do dal le te me bejne cfare te duan thote sula. Jam duke marr kuajt dhe do dal per dru. Nusja dhe Babai nuk e lejojne qe te dal, por ai nuk i degjon. Gjate rruges e shikon nje person i cili spiunon u çon fjale Karajave qe Sul Thana po shko per dru me dy kuajt. Tre burra dalin dhe e presin ne nje qafe ku i thone qafa e Gijajve. Keto e shikojne Sulen, Sula ishte duke pire uje ne nje hurdhe uji dhe qellojne te tre dhe asnjera nuk e kapi. Sula ben roli sikur e kishin qelluar dhe rrotullohet shume here. Ato mendojne qe e kane vrare. Sula cohet avash avash neper rruge te ndryshme shko ne shpi. Familja e Sules u merakos shume se u be aksham dhe Sula akoma nuk po vinte. Dinlin tek dera per te pare apo vjen apo jo dhe ne nji moment shikojne vetem kuajt te ngarkuar por nga mbrapa skishte njeri. Edhe ato menduan qe Sulen e paksan vrare. Pas pak Sula futet ne shtepi dhe ato habiten. Pastaj Sula u çon fjale Karajajve qe ju kujtut t me keni vrare por as nuk keni per te me vrare sepse ju me keni shti tre here.⁹⁸U pajtuan dy fiset dhe so e kesaj dite jane dy familje qe shkojne e vijne mire me njeri-tjetrin.

Legjenda e Hizrit

Para dy shekujsh jetonin dy vellezer, njeri quhesh Ìmerr dhe tjetri quhesh Ìsmail. Ìmerri ishte bujar, kishte qejf qe ti priste misafiret me zemer ndersa Ìsmaili nuk ishte bujar, nu kishte pase qejf me prit miq ne shtepi. Nje dite pasi kishte kaluar dimri, per te festu ardhjen e pranvers Ìsmaili pren nje qingj. E çon mishin ne shpi dhe i thote nanes se veto j na sonte mos me le me hy mik ne shpi. Thuaj dhe vellait te mos pranoj mik sonte, kete qingj ta hame me femijet tone. U lodhem per nate miq, ta hame kete qingj vetem. Po mire i thote nana. Ìsmaili iken me bageti. Ne mbramje afer akshamit nj plak me gomar per dore, gomari me nje pale hebe por hebet ishin fund fare dhe nuk kishte asnje gja mrena. Bie dera dhe thote “ O i zoti shpise” dhe Ìmerri hajde bujrum i thote dhe e fut ne shpi. E fut ne dhomee fillojne te bejne muhabet. Kur vjen Ìsmaili, shiko qe kishin ardh miq. E pyet te jamen kush ashte aty. Nje plak ka ardh thote nana. Po dhe sonte moret miq, a te porosita me mos me marr njeri thote Ìsmaili. Dhe nuk futet per ta takuar mikun. Ìsmaili aq shume kishte folur me za te nalte

⁹⁸ Nese gjuan tre here mbi armikun dhe armikut nuk i ndodh gje atehere gjakrat falen.

saqe ai plaku e kishte nigjuar. Shtrohet sofa per te hanger buke, fillojne me hanger po plaku spo hante buke. Ha mor mik cfare ke qe nuk ha i thote Ìmerri plakut. Une nuk dua, jam i ngapur po çoja atij barkprishmit qe asht atje i thote plaku. Pasi hajne buke, flejne gjume. Te nesermen miku plak kerkon leje per me shku dhe e percjelle Ìmerri deri ne nje fare vendi (thuhet edhe vendi sek u jane ndare).Para se te ndahen Ìmerri fut doren tek ato hebet qe nuk kishin fund fare nxjerr nje çanak (tas dheu) dhe i thote merre kete mbaje dhe kur te jesh ngushte shite gjithashtu i kishte thene “ ti u bafsh miz e gjeth ai tjetri u shofte” Pasi jane ndare Ìmerri po mendonte me veten se si ka mundesi qe nga hebet pa fund te dali diçka dhe kur kthe kurrizin per ta pare plakun, nuk e dukej. Ì shkoj nga mbrapa per ta ndjekur dhe per te kuptuar se kush eshte dhe nuk e gjeti. Atehere ai e kuptoi qe ai ishte Hizri. Thuhet qe Ìsmaili nuk ka lene asnje pasardhes pra eshte shuar kurse Ìmerri eshte shtuar e shumuar.

Hizri a.s

Hizri ishte bere si nje plak shume i vjeter dhe shkon per te lypur buke ne nje shtepi. Del nje grua tek dera dhe i jep nje kulaç me helm. Hizri i thoshte gjithë ç’ban ja ban vetvetes. Kjo gruaja nje dite kishte femijen semur dhe e dergon tek doktori. Takon hizrin ne rruge, femija po qante. “Pse po qan” e pyet hizri “a eshte i uritur”. “Po” i thote gruaja eshte i uritur. Pastaj hizri i thote: “te jap une kete kulaçin dhe jepja”. Kulaçi qe i dha hizri ishte kulaçi qe ishte me helm. Me nje fjale gruaja helmoi femijen e saj

Engjelli Azrail

Ështe nje burre i cili ishte shume i varfer dhe donte qe te vriste veten. Shkon per te vrare veten ne nje shkembe. Duke u hedhur i del Azraili perpara dhe e pyet se cfare po ben. Burri thote: “ dua me ra nga shkemi se jam shume fukara. Azraili i pergjigjet: “ti do te jetosh edhe dyzet vjet, por do te te tregoj une se si te behesh i pasur. Leje katundin tend dil ne nje katun tjetër. Kur te shkosh atje thuaj qe une sheroj njerez. Nese tek semuri une do te gjindem tek koka thuaj qe nuk eshte per mua, nese me gjen tek kembet thuaj qe me shprese te Zotit do behesh. Nderron katundin filon e sheron njerzit dhe behet shume i pasur. Pasi kalojne dyzet vite,burri semuret dhe ne shtratin e vdekjes vjen Azraili per ti marre shpirtin. Kur e shikon se ka ardhur Azraili i thote gruas qe ma jep pak jestikun te kaloj nga kembte, Azraili perseri i vjen tek koka. Azraili i thote: “ti doje qe te vdisje para dyzet vitesh, tani ato vite jane mbushur. Pastaj burri i thote: “atehere urdherin e zotit çoje ne vend”.

Femija i jashteligjshem

Nje grua kishte lindur nje djale te jashteligjshem. Nena e hedh djalin ne lume ngaqe nuk e donte. Burri i saj e mori vesh qe ishte shtatzene dhe e pyet se ku ehste femija. Ajo thote se e kam hedhur ne lume dhe burri e ndan. Gruaja shkon tek prinderit e saj dhe martohet me nje person te pasur i cili jetonte ne qytet. Ndersa femija do jetonte se caktimi i Zotit ishte qe te jetonte dhe nuk ishte mbytur ne lume, e kishte siguruar qe te mos mbytej. Femijen e nxjerr uji ne rrenjen e nje peme. Mirepo nje plak duke kollotur delet ne ate zone por femijen nuk e shikonte. Kur mitle delet shikonte qe njera nga delet ishte e pire, u habiste se kush ma ka pire delen. Tani ai mendoi qe ta ruante delen. Kur i nxorri delet me kullote shikon qe ajo delja qe pihesh largohet nga tufa dhe shkonte tek ne peme ne brege te lumit. E ndjek nga mbrapa, delja ulet femija pinte nga gjiri i deles. Fillimisht e shikonte me kujdes se mos ndoshta eshte ndonje gjarper, bolle ose ndonje gje e keqe. Kur afrohet shikon nje femije te vogel. Plaku nuk e luji delen derisa femija te ngopej me qumesht. Pasi u largua delja plaku e merr femijen, e çon tek shtepia e tij. Ky plaku jetonte bashke me plaken por keto nuk kishin femije dhe vendosen qe ky femije ta rrisnin. Keto u gezuan shume qe I Madhi Zot u solli kete femije. Keto u kujdesen shume per femijen pas njefare kohe pasi femija ishte ne moshe madhore pleqte vdiqen. Te gjithë pasurine qe kishin, toka, shpi dhe bageti ia lane djalit. Nje komshi i djalit ia mbush mendjen q ete shkonte te punonte ne qytet. Ti je djale i ri, jepi shtepine e tokat me qera dikujt, ti shko ne qytet puno dhe merr ndonje zanat i thote. Djalit i prishet mendja e leshon shtepine me qera dhe shkon ne qytet. Kur shkon ne qytet filloj duke kerkuar pune. Gjate kohes qe po priste per pune vjen nje njeri dhe e pyet. Or djale a per pune ke dalur. Po i thote djali. E merr djalin e çon ne shtepine e tij. Djali ishte shume puntore sepse ai ishte rritur duke punuar çdo lloj pune. Ky personi e provokonte vazhdimisht per ta pare nese eshte njeri i besueshem. Ky djali u nje njeri shume i besueshem per kete familje. Kjop familje kishte nje vajze. I propozojne djalit q ete martohet me vajzen e tyre. Te dy te rinjte fejohen martohen. Ne momentin qe keto dy te rinjt afroheshin me njeri-tjeterin bie termet. Sa largoheshin nga njeri-tjetri termeti pushonte.. Afroheshin perseri, perseri dridhej dhoma.te nesermen dalin nga dhoma, i pyesin te emen e te atin nese e degjuat termetin mbreme. Dhe ato te habitur thone qe nuk ka rene termet. Ky babai tani mendoi se ne kete çeshtje eshte diçka. Burri e merr gruan e tij dhe e i thote : a ke mundesi te me tregosh arsyen se perse je ndare me burrin e pare, mos ndoshta ke lindur nje femije me te. Ne fillim gruaja nuk donte ti tregonte. Te lutem me thuaj te drejten i thote burri. Se ka mundesi qe keto te dy te jene moter e vella. Pastaj gruaja i tregon se une kam lindur nje djale dhe e kam hedhur ne filan lume. Plaku shkon tek djali dhe i thote: a me trego historine tende, a i njeh prinderit e

tu. Djali i thote une nuk i njoh prinderit, por filan plak me ka gjetur ne nje breg lumi dhe ato me kane rritur. Ateher plaku u thote te rinjeve qe kjo martese nuk behet per arsye se ju jeni moter e vella.

Perralla e kuçedres dhe shtate vellezerit

Kishte qene njehere nje burre e nje grua dhe kishin pasur shtete çuna. Keto çunat rriten dhe behen te medhenj. Nena ishte perseri shatzane. “Ne do te shkojme ne mal nese lind cuce do te lesh nje furke me lesh nese lind djale do lesh vetem nje shkop”i thane djeme nenes se tyre. Nje grua komshie vjen afer dhe ja heq ate furken dhe ve shkopin. Dhe keto vellezerit shikojne shkopin dhe ikin.

Kjo vajza qe lindi bahet e madhe dhe del e lun me shoqet e vet dhe i humb nje shami. Te gjithë fillojne te betohen per koken e vellezerve vetem kjo vajza betohet per koken e babes se nuk e dinte se kishte vellezer. Pastaj shkon tek nena e saj dhe e pyet: “pse nuk me ke bere vellezer se te gjitha shoqet e mia kishin vellezer vetem une jo”. “Ti ke vellezer sa te duash por jane ne mal duke fituar lek” i pergjigjet nena..

Vajza i thote nanes e babes qe dua ca flori dhe nje shkop prej floriri se do te shkoj tek vellezerit ne mal. Keto jane blejne dhe shkon ne mal. Ec ec ec e gjen shtepine e vellezerve dhe hyn brenda. Kur shkoi atje bente punet e shpise, u bente me gatuar dhe kur vini vellezerit fshihej ne hambar qe te mos ta shikonin ato. Vin vellezeri dhe shikojne qe punet jane bere dhe habiten se kush i ka bere punet. Shkojne per te fjetur gjume motra çohet u lane kamet dhe fshihet perseri. Edhe naten e dyte ndodh e njejta gje ben pune e gatim. Naten e trete thote vellai i vogel: “ une do te pres gishtin e vogel te kames dhe kur te vij me na la kambet ta kap”.Çohet motra ne darke per ti lare kambet vellezerve dhe kur shkon tek vellai i vogel ai zgjohet dhe e kap per flokesh. “Aman me lesho se une jam motra juaj” –thote vajza. Te gjithë gezohen qe u ka ardhur motra.

Vellezerit mendojne se cfare ti blejne motres qe te mos merzitet vetem ne shtepi dhe ato i blejne nje qen. Qeni bante shurren ne hi dhe i fikte zjarrin. Dhe motra per te marr hi shiko nje shpi ne maje te malit dhe shko per te marr hi por ajo ishte shpia e kuçederes. Kur shkon atje i thote:” A mun me me dhene pak hi se me eshte fikur zjarri” e pyet vajza. Vajza e kuçederes une ta jape por kam frike se me bertet nana” thote. Vajza e kuçedres ia jep zjarrin dhe shko tek shpi e nez zjarmin. Vjen kuçedra ne shpi dhe i i thote bijes:” ne shpi vjen era

njeri oj bij”. Bija i thote:” po ka ardhe nje vajze e re me marr he dhe prandaj vjen”. Kur te vij neser prape tja lysh brezin me he.

Shkon motra perseri per te marr hedhe kur merr ia lyen brezin me hi dhe gjat rruges i bie heni rruges. Vjen kuçedra ne darke vjen era njeri oj bije, po thote bija erdhi prape ajo gruaja dhe ja kam ly brezin me hi. Dhe kuçedra ndjek gjurmet e henit dhe e gjen shtepin e vajzes. Kjo vajza e shikon qe kuçedra po vjen dhe e mbyll deren. Kuçedra i bie deres por motra nuk e hap deren. Kuçedra i thote:”hape deren se te kam sjell rruza, unaza te mira se do ta haje”. Kjo nuk e hap deren se e ka frike. “Hape hape deren ose fute gishtin tek kjo vrima se te kam sjelle nje unaze te bukur”i thote prape kuçedra. Vajza e fut gishtin aty dhe kuçedra ja vendos unazen me helm dhe i bie te fiket. Kur vijne vellezert ne darke nuk futen dot ne shpi dhe e gjejne motren midis shtepise te shtrire. Ate nate rrijne gjithë naten duke qa motren. E morin dhe e vendosin ne nje sanduk floriri dhe e vendosin ne nje maje plepi.

Tek plepi ishte nje hurdhe uje dhe kuajt e mbretit vinin e pinin uje tek ajo hurdha. Kuajt e shikojne sanduken nepermjet ujit dhe fillojne hingelljne. Djali i mbretit ngre koken dhe shiko sandukun prej florir, hyp ne plep dhe e merr e con tek pallati i tij. E hap sandukun i heq unazen vajzes dhe vajze ngrihet duke thene “oo kam lene vellezerit pa buke”. Princi martohet me kete motren dhe lindin dy çuna. Nje nate bejne nje darke dhe therret vellezerit. Por vellezerit nuk e dinin qe eshte motra e tyre ajo qe i ka thirrur. Djemve te saj i meson qe te dilni tek dera kur te vinin vellezerit e saj dhe u jep nga nje kokerr molle ne dore. Dhe do te thoni keto fjale:”Hidhe prit mollen, biri i kadranes jam, shtate daiqen kam”. Vellezeri e kuptojne qe eshte motra e tyre dhe qe nuk ka vdekur.

Perralla e kuçedres me nusen (Perralla II)

Kishte qene kuçedra dhe kishte tre femije, 2 vajza kuçeder e nje djale njeri. Ky çuni del nje dite ne pazar gjen nje nuse. E merr nusen i bie me thuper dhe e ben molle me qellimin qe mos ta hante nena e tij e çon ne shtepi. Kur shkon tek dera i thote nana:” te vjen era njeri or bir”. Jo oj na jo- i thote djali. Pastaj djali i bie molles me thuper dhe behet nuse.

Tani kuçedra i jepte porosi nuses çdodite dhe nese nuk i bante do e hante. Diten e pare kuçedra i thote nuses :”do me pjekesh nje buke nje ven pjek, nje ven papjek dhe nje vend gjek”. Pasi ik kuçedra vjen djali ne shtepi dhe gjen nusen duke qare:” perse po qan”- e pyet djali nusen. Ajo thote:” me ka thane nana me ba nje buke nje ven gjek, nje ven pa pjek

dhe një vend pjek”. Vjen kuçedra në darke dhe thote:”nuse ime bije a e bane ate që të tha nana”.

“E bera e bera”-thote nusja. Kuçedra:”e derri im bir derri im të ka mesu biri im të. Diten e dytë i le porosi që të më mbush një fuqi më lot. Nusja qan për të mbush një fuqi më lot. Vjen dala në shtëpi pyet nusen:”përse qan”. Ajo i thote: “ më ka thane nana më i mbush një fuqi më lot”. ”Eshtë kolaj thote djali, mbushim një fuqi më ujë i hedhim kripe dhe bahen lotet.

Vjen kuçedra në shtëpi i thote nuses:” nuse ime bije a e bane ate që të tha nana”. “E bera”- thote nusja. Kuçedra i thote:” e derri im bir derri im bir të ka mesu biri im të”. Diten e tretë i thote më mbush një kasolle më pupla. Nusja perseri filon duke qaj, vjen djali në shtëpi e pyet nusen se përse qante. Ajo thot që më ka thane nana më mbush një kasolle më pupla. Djali i thote:” dil në majë të kasolles dhe thuj tre here ka vdek babai mbretit, ka vdek babai mbretit, ka vdek babai mbretit”. Nusja del në majë të kasolles dhe thote ato fjale që i mesoi burri saj. Dhe vijne të gjithë zogjta dhe i lanë puplat. Vjen kuçedra dhe e pyet nusen: “nuse ime bije a e bane ate që të tha nana”. “E bera” -thote nusja. Kuçedra i thote:”e derri im bir derri im të ka mesu biri im të”. Dite e katërt i thote të më sjellësh shoshen ke motra e parë. Nusja fillon duke qaj, dhe vjen djali dhe e pyet se përse qaj. “Më ka thane nana më çu shoshen ke e bija e parë”-thote nusja. “Eshtë kolaj” thote djali, “Ke për të kalu një portë të gjithë e kanë shkel të kapecej, ke për të kalu një kru të gjithë i kanë thane gjak e qelb të thuj arë e bastar, ke për të kalu një kal të gjithë i kanë hedh rrashten të hudhi kashten”. Kalo kaun dhe i thote kuçedres se nuk vij dot mbrena. Kuçedra i thote:” hajde termale se jame duke pallu gershetet”. Nusja nuk shkon lart dhe kuçedra thote:” prite or ka, jo nuk e pres të gjithë më kanë hedh rrashten kjo më ka hedh kashten. Prite or kru jo nuk e pres të gjithë më kanë thane gjak e qelb kjo më ka thane arë e bastar. Prite oj port, jo nuk e pres të gjithë më kanë shkel kjo më ka kapercy”. Dhe nusja shpeton nga kuçedra, shkon në shpi. Pyet nana kuçedra:”nuse ime bije a e çove, a e bane ate që të tha nana”. “E bera”- thote nusja. Kuçedra i thote:”e deri im bir deri im të ka mesu biri im të”.

Kuçedra i mbledh gjithë bija për darke. Pasi hajne darke i mesojne bijat e veta që sa të flejne gjum nusja më djalin të hajme nusen. Shtrihen për të fjet. Sa i ze gjumi kuçedrat, djali i bie më thupër dhe behet nusja molle dhe ikin. Kur ngrihen kuçedrat shikojne që djali më nusen kanë ik. Del bija e parë për të kerku. Ec ec e c takohet më një plak e më një dele.

Djali ishte bere plak dhe nusen e kishte bere dele. Kuçedra e pyet:” or plak a ke pa nje nuse e nje djale te ri”.Plaku i thote:”me çmeni kjo drej delje gjithë ditën be be”.

Shkon ne shpi dhe i thote nanes kuçeder qe nuk i pashte perveç nje plak me nje dele. E i thote nana pse nuk e hangre se ato kane qene. Del e bija e dyte dhe takon nje plak e nje mac. Dhe e pyet:”or plak a ke pa nje djal e nje nuse”.” E kjo derr macje gjithë dite mjau mjau”-pergjigjet plakun. Shkon ne shpi dhe i thote nanes kuçeder qe nuk i pashte perveç nje plak me nje mace. E i thote nana pse nuk e hangre se ato kane qene. Pastaj del bija e trete per ti kerku. Djali bahet mulleci nusja bahet gure mulleni. Shko kuçedra tek mullexhiu. Dhe e pyet:”o mullexhi a ke pa nje nuse e nje gjal te ri”. “E ky derr mullini rrek tek tek rrek tek tek”-thot mullexhiu. Pastaj del nana kuçeder dhe takon nje gjarper e nje bolle. Nana i thote te birit:”or bire largohu te haje nusen”. Djali: “me ha mu para”- i thote. Nusje shpetoi e perralla mbaroi.

Perralla me Krosin

Na ishin njehere tre vellezer. Keto tre vellezerit kishin dhe nje moter. Motren e kishin fejuar shume larg. Nente male e nenete fusha larg. Pasi prinderit nderrojne jete, ua lajne amanet djemeve te tyre qe motren te shkojne ta marrin dhe te kujdesen shpesh per te. Keto nuk shkuan per ta kerkuar motren. Motren e merr mali per prinderit por ajo nuk e dinte qe prinderit e saj kishin nderruar jete. Nje dite prej ditesh mori rrugen per te shkuar vete per te pare prinderit dhe vellezerit e saj. Por gjate rruges takoi disa bari. Ne fillim takoi nje bari delesh, o bariu i deleve a e di ku eshte shpia e nanes time e pyet motra. Bariu i thote se eshte ajo shpia e bardhe e cila me te vertet ishte shpia e prinderve te saj. Ece c takon nje bari lopeve dhe e pyet o bariu i lopeve a e din se ku eshte shpia e nanes time. Ai i tha qe eshte ajo shpia e zeze por shtepia e zeze ishte shpia e kuçedres. Perseri filloj duke ec dhe takon nje bari dhishe, e pyet o bariu i dhive a e din se ku e ka shpine nana ime. Bariu i thote se eshte nje shpi e bardhe. Motra niset per te shkuar tek shtepia e bardhe mirepo perpara se te shkonte tek shtepia e bardhe kishte per te kaluar nje ure. Ajo ura ishte e keqe dhe ne momentin kur njerzit kalonin ura u lekundte shume. Faktikisht shpia e bardhe qe i tha bariu i dhive kishte qen shpia e kuçedres.

U fut per te kaluar uren, ura lekundej shume dhe pasi te kalonte do te shkonte tek shpia e kuçedres. Kuçedra kishte nje lloj qeni i cili lehte shume e quhej Kamastra. Qeni filloj duke lehur shume. Motra na kishte dhe nje femij te vogel ne djep te cilin e mbante ne kurriz.

Kalon uren avash avash se kishte frike se mos binte ne lume. Pasi kaloi uren doli tek dera e bija e kuçedres e cila quhej Berri. Kuçedra nene i thote te bijes: "dil oj bije e shik kush ashte ke dera se po lef Kamastra". Kur del Berria ke dera shiko nje nuse te re me nje femije ne djep. "E moj nana ime qenka nje nuse e re me nje femije te vogel ngarkuar ne djep " thote Berria kuçedres nane. "O sa mire, o sa mire moj Berria ime. Shyqyr Zotit kjo qenka darka e dreka jone" thote kuçedra. Sepse kuçedra kishte nje veti se i hante te gjithë njerzit. Ne ate moment kjo nusja e re arrin tek dera e shpise. "Oj nana ime une jam bija jote" i thote vajza. "shyqyr qe erdhe moj bija ime se dhe mu me ka marre mali fort" thote kuçedra. Hajde bujrun e mire se erdhe.

Futen mbrenda nusen e ule afer vetes dhe i thote:"shkarkoje djepin mos e mbaj ne shpine se je lodhur gjate rruges". E shkarkon djepin dhe e merr femijen afer vetes vete dhe kuçedra i thote bijes pra nuses:"lume une oj bije çfar femije te mire qe paske". Kuçedra i drejtohet te bijes e i thote:"oj bije fry zjarrit". Kuçedra donte qe ta hante. "Po i fryj une" thote bija. Filloj duke i fry zjarrit po kjo ne ato moment nuk e hangri. Sepse kuçedra perdori nje politike tjetër qe te ishte ne dobi te vete. Ajo donte qe te hante femijen e vogel fillimisht pastaj kur te vinte bija ta hante edhe ate. Sepse dreken e kishte te siguruar ajo donte qe te siguronte dhe darken. "Merre shatin oj bije dhe shko e prashit miser" thote kuçedra. Kuçedra kishte nje are shume te madhe, misrin e kishte shume te mire sepse i kishte bere shume hyzmet. Bija merr shatin e shkoi per te prashitur misrin. Gjate kohes qe bija shkon ne are kuçedra e ha beben. E ne vend te bebes vendros nje dru, e lidh ne djep qe kur te vije nana e vet te dukej qe femija eshte aty. Kur vjen bija prej are e pyet nanen:" oj nane a ka qa femija". "Jo"- i thote kuçedra, "nuk ka qa hiç se i kam ba une hyzmet, i kam dhane me hanger e me pi". "Fryj çik zjarrit"- i thote bijes kuçedra. E bija e kishte kuptuar qe ajo nuk ishte nana e saj dhe qe ajo ishte kuçedra por nuk kishte se cfare te bante. Ne keto momente kur bija afrohet me fry zjarrit kuçedra e hane menjehere bijen. E hangri e kollofiti komplet.

Tre vellezerit filluan te bahen çik merak per motren e tyre. Dhe vellezerit vendosin qe ta kerkojne motren e tyre pra te shkonin tek shpia e saj. Vellai me i vogel quhesh Kros u thoshte vellezerve te tyre qe te shkojme ta marrim motren e te rrij disa dite ketu se na ka marre mali shume per te., edhe prinderit na e kane lane emanet qe te kujdesemi per te. Vellai i madh thote po do shkoj une ta marr, ta gjej. Por ki kujdes i thote Krosi se gjate rruges mund te takosh kuçedran e te ha. Jo thote ne asnje menyre qe sme ha kuçedra. Keto e kishin marre vesh se motren e tyre e kishte hanger kuçedra. Prandaj ato vendosin te gjej kuçedren e ta

vrasin. Niset vellai i pare, duke ec avash avash afrohet te ura, uren e kalon avash e avash se kishte frike mos binte. Kur afrohet afer shpise fillon duke lef qeni Kamastra, del kuçedra tek dera. “Oj Berri dil e shif ke dera se kush po vjen” thote kuçedra. Berria thote:” se po vjen nje djale i ri”. “O lum ne oj berri kjo eshte darka e dreka jone” thote kuçedra e madhe. Vellai kishte marre nje topuz me vete, shkon tek dera e kuçedres. Ë bie derse e i thote: ”oj kuçeder hape deren”. Futet brenda, “hajde bujrun” i thote kuçedra. U ul ne nje stol afer kuçedres. Kuçedra i tha: “fryj zjarrit”. “jo fryj ti” i thote vellai. Ë fry zjarrit vellai dhe kuçedra e ha.

Tani vellai i dyte bahet merak se perse u vonu vellai, niset per ta kerku vellain e tij .Edhe vellain e dyte e ha kuçedra. Niset vellai trete, niset Krosi. Krosi ishte shume i vendosur. Ështe nje burre shume i zgjuar e nje burre trim. Krosi u vesh me disa rroba shume te keqija lecka lecka e mori nje shkop te madhe. Dhe niset per te bere lufte me kulçedren. Momentin kur afrohet ke ura fillon duke lef Kamastra. Kuçedra i thote Berrise dile e shiko se kush po vjen. Del Berrija ke dera ”oh moj nana ime qenka tu ardh nje burre i keq” thote.”Si e kalo uren” i thote kuçedra. “uren e kaloka me vrap” i thote Berrija. “Si e pika ujin” pyet kuçedra.”E pika si ne çezme, e pika shpejt e shpejt, nuk u frynka me uje” thote Berrija. Jashte ne oborr ishte dhe nje hardhi rrushi dhe e pyet:”po rrushin si e ha”. “Rrushin e haka me gjithë rroklla” thote Berrija. “O sa keq moj bije, qenka darka e dreka e tij nuk qenka darka e dreka jone” thote kuçedra. Ne ate moment futen shpejt mrena e te sigurojme shpine. Moren ca trungje dhe e ja vune deres mbrapa. Por Krosi ngaqe ishte i drejte i dha Zoti force, kurajo. E hapi deren menjehere hyri brenda. Kuçedra ishte e fshehur ne nje skute te vogel te erret bashke me vajzen e saj. Krosi i thote kuçedres: “hajde shpejt ketu dhe ulu afer zjarrit, tani fryj zjarrit shpejt”. Kuçedra kur uli koken per ti fry zjarrit i bie me topuz e bere cope cope, e mbyti.

Mbytja e kuçedres ishte nje sihariq shume i madh per fshatin se kuçedra i hante njerzit sa ti shikonte. Te gjithë fshataret gezohen. Pasi u mbyt kuçedra nga barku i saj dolen dy vellezerit, motra dhe femija i vogel. Por problemi ishte se keto nuk i hapshin dot syte. Tani Krosi i thote Berrise kuçedres se vogel: “merr çiftin e do dalesh ne mal e do vrasesh 50 zogj te vegjel. Zogjt do i sjellesh ketu, do i pjekim ne zjarr. E pasi te piqen me vjamin e tyre do te lyejme syte e vellezerve te mi”. Berria filloj duke qa. “Mos qaj sa te bej siç ja bera nanes tande” i thote krosi Berrise. Shkoi ne mal mori çiftin por nuk mundi te sillte 50 zogj por vetem 10. Ja sjell Krosit zogjte, :”ke sjell pak do shkoshe prape e mos hajde ketu pa i sjelle te gjithë” thote Krosi. Berria shkon perseri ne mal i gjen dhe 40 zogj te tjere e kthehet

ja çon Krosit. Pasi i poqen me vjamin e mishit te tyre u lyen syte e vellezerve dhe motres. Pasi ja lyne te gjithëve iu hapen syte. Kur i hapen syte i thone vellezerit Krosit: “he mor Kros na more ne qaf ne ishim rahat tu flet gjume”. “Çfare gjumi more maskarnje ju ishit n barkun e kuçdres”u tgotë Krosi.

Krosi i mori vellezerit dhe motren e i çon ne shtepine e vete. Ne momentin kur i çoi ne shtepi keto vellezerit vendosen qe te dalin nje dite te tre per te gjuajtur ne mal. Moren edhe çiftet dhe dolen ne mal me gjujt. Mirepo gjate rruges, ishte rruga e gjate dhe i kap etja. Ne rrug ishte nje pus. “Do te pijme uje me rradhe ne fillim do tju lidh une me litar juve tju ul ne fund te pusit per te pire uje. Pastaj ne fund do futem une dhe ju do me terhiqni siper” thote Krosi. “Mire” i thane vellezerit. Vellezerit krosin e kishin inat dhe kur futet krosi per te pire uje nuk e terheqin siper, hudhin ne fund fare dhe ato menduan se krosi shte mbytur. Por ne te vertet krosi nuk u mbyt. Mirepo atje ishte nje bote tjeter. Ne ate boten tjeter krosi shkoi e takoi nje falku. Falkoi eshte nje shpend i madh, eshte si shqiponje vetem se eshte i bardhe dhe me krahe. “Ti do te me besh nje nder mua do te me çosh ne boten tjeter per arsye se une atje kam shtepine, vellezerit dhe motren time”thote Krosi. “Une te çoj atje por edhe une do te te kerkoj dicka” i pergjigjet fallkoi. “Me thuaj” i thote krosi. “Une kerkoj prej teje 12 desh te pjekur dhe 12 buke furre te pjekura” thote fallkoi. “Mire ti gjej une” thote krosi. Krosi ia siguroi ato qe kerkoj falkoi. Kur po niseshin per ne boten tjeter falkoi i thote krosit: “dua dhe diçka tjeter nga ti. Te foleja ime kam disa femije pra disa zogj te vegjel mirepo tek zogjte e mi vjen çdo dite nje gjarper i madh dhe i rretho. Ai gjarpri nuk me lej mu qe ti ushqej zogjte e mi. Une te kerkoj qe te vish e ta vrasesh ate gjarprin dhe une te shkoj te ushqej femijet e mi”. “Po” thote krosi pa problem. Shkon krosi atje e mbyti ate gjarprin e hudh poshte sepse foleja ishte siper nje lisi.

Erdhi koha per tu nisur ne boten tjeter. Hajde hyp ne krahet e mi i thote falkoi. Nisen bashke me krosin por gjate rruges falkoi u urit shume. Ne momentin kur tja bej guak thote falkoi do me japesh nje dash dhe nje buke. Dhe sa here falkoi bente guak krosi i jepte nje dash dhe nje buke. Pak para se te arin ne kete bote u mbarua ushqime dhe krosi nuk kishte seç fare ti jepte me. Si tja bejme une ska me ushqim per te te dhene i thote krosi. Eshte kolaj ajo pune thote falkoi. E gjeta thote krosi. Falkoi beri guak dhe krosi preu nje cope mish nga sjetulla e tij dhe ja dha falkoit. E hengri dhe perseri e beri guak, krosi preu dhe sjetullen tjeter deh ja dha falkoit. Pasi e hengri rdhi fundi i rrugetimit dhe arriten ne kete bote. U ndane falkoi se bashku me krosin, uruan njeri-tjetrin. Faleminderit qe me solle ne kete dunja thote

krosi, faleminderit edhe ti qe i shpetove femijet e mi i thote falkoi. Edhe u nis krosi per te shkuar ne shtepi. Por shpia e tij ishte shume larg, i duhej t ecte nje dite per te arritur atje. Ec ec rruges krosi nuk kishte as per t henger e as per te pire. Duke qene se krosi ishte nje njeri i mire e i drejte nuk i vinte as uri per buke as etje per uje. Ne aksham arin tek shtepia e vet. Ë bie deres tak tak tak, kush eshte thone ato vellezerit. Hape hape thote krosi jam vellai juaj. Jo more çfare krosi je ti vellai jone ka vdekur thone ato. Jam vellau juaj ore hapeni deren. E hapin dhe shikojne qe me t vertet ishte vellai i tyre. Nga njera ane u habiten dhe nga ana tjetere u meziten se si ka mundesi qe nuk kishte vdekur. Vellezerit kishin frike se mos u merr pasurine dhe prandaj donin qe ta vrisnin. Ne momentin kur hyn ne shpi krosi u thote vellezerve qe mua me ka ra mendja me u nda me ju. Mire ndahemi por si do te ndahemi. Ne fillim do te ndajme pasuri e begati. Keto kishin 100 krere dele po kishin edhe nje ka shume te keq te vjeter. Secili nga ne do te marri nga nje tepsi me kripe e do te shkojme te gjithë ne vath. Marrin te gjithë nga nje tepsi me kripe shkojne ne vathe dhe ne momentin qe hyn ne vath e gjithë bagetia shkon tek krosi. Kau i keq shkon tek vellezerit. Kjo eshte e ndame pa hile dhe u pafsh hajrin i thone vellezerit krosit. Ky kau i keq nuk kishte as dhembe, i jepnin kashte dhe nuk e hante. Ngaqe kau nuk hante keto inatosen marrin nje dru te madh dhe i bie kaut dhe ngordh. E terheqin zvarre e çojne ne lume, e therin i heqin dhe lekuren, mishin ua hudhen qenve dhe tani kishin hall se si ta shisnin lekuren. Lekuren e terheqin zvarre gjate kohes qe po e terhiqnin lekura i ngec ne nje trung dhe nuk e leshonte ai trungu. Kercu kercu sot e nante muj ne ta lejme amanet duame lekuren tone. Kur shkojne ne shtepi takojne krosin dhe i thone qe ne mesuam keshtu keshtu thone. Pas nante muajve shkojne tek trungu per te marre lekuren. Nje burre kishte kaluar aty kishte marre lekuren dhe kishte lene flarinje. Keto flarinjte ua bente zoti thengjill vellezerve. Shkuan per ta marr dhe shikojne qe lekura ishte bere thengjill. Shkojne tek krosi dhe i thone qe lekura ishte bere thengjill. Kur shkonte krosi atje shikonte flarinje. Krosi u thote vellezerve nese i duan ato thengjijt apo jo. Vellezeri i thone qe meri ti thengjijte se i do per gomarin per ti bere eshka. Eshkat i bente per te marr format e patkojve te gomarit. Po tha i dua thote krosi. Me nje fjale flarinje i mori krosi.

Tani siç e thame ne fillim te perralles se kuçedra e madhe kishte nje vjaze qe quhej Brri. Kjo Brrija ishte rritur e bere shume e madhe dhe po bente namet ne katund. Kishte filluar te hante njerzit. Dhe shkojne fshataret tek krosi dhe i thone aman shko vrite kuçedren se po na hane femijet. U nise nje dite krosi per te vrare Brrine. Duke ecur takohet me Brrine. Dukesh shume i lodhur o rrugetar i thote Brrija. Po thote jam shume i lodhur. A ke pak uje

me pi e pyet krosi. Po kam thote Brrija, ka edhe buke. Jo buke me vone thote krosi. A e more vesh ti se çfare ka ndodhur dje ne katund i thote krosi Brrise. Çfare ka ndodhur? Ka vdek krosi. Çfare thua sa mire qenka bere se ai maskara ka vrare nanen time. O sa mire qe paska vdekur shpetuam ne thote Brrija. Çfare ore vdiq? Aty rreth akshami. E zi e ma zi i qofte thot Brrija. Çfare do qe te hash ndonje gje te mire e pyet Brrija. S'dua asnje gje i thote krosi vetem nje dreke t mire. Shkoi tek koteci i pulave dhe zgjodhi gjelin ma te mire e ja preu. E skuqi mire e mire dhe ja vuri ne tavoline. Para se te hajne dreke i thote krosi a ke ndonje vele te mire se du me shku ne mal m pre dru lisi e ti bej derrasa se duhet me e varros krosin. Se kros ika ngelur pa varros. Po nuk do ta fusim ne varr krosin. Dhe do te shkojme ne maj malit e do ta hedhim atje e te behet cope cope. E sa mire o kro. I dha nje sharre te mire dhe nje sopate. I beri dhe derrasa. Keto derrasa i beri si arke vetem do ti vinte kapakun. Ne momentin kur erdhi koha peri vu kapakun i thirri Brrise. Oj Brrri hajde me ndihmo pak. Po i thote Brrija. Futu brenda ne arke dhe a provojme se mos ka ndonje vrime, pra shife ti nga brenda. Qe ta rregulloj mire kapakun qe te mos duket as nje vrime se bo vaki e çohet prape ai thote krosi. Po hyj une thote Brrija. Futet Brrija brenda. Ku eshte vrime e pyet krosi. Ja ketu eshte nje vrime i thote Brrija. Eshte edhe nje vrime ketu, edhe nje vrime ketu. Dhe krosi e gozhdoi komplet Brrine. Hape kapakun tani i thote Brrija. Do ta hap por pasi te haj delen i thote krosi. Tani Brrija e kuptoi qe ai eshte krosi dhe fillon e bertet o medet per mua çfare me gjeti. Krosi hengri dreken hengri mishin pastaj e ngarkoi ne kurriz arken dhe e çoi n maj te malit. E vuri arken ne cep te malit e shty dhe ra arka posht e u ba Brrija cope cope. Dhe e gjithë fshati shpetoi nga kuçedra.

Dy vellezerit

Ëshin nje here dy vellezer. Njeri ishte kros tjetri ishte fodul. Keto e kishin martuar motren larg. Kur uleshin me henger buke motra nuk u frynte asnjehere me buke. Vjerra thote jam fryre me buke, dhe vjerri po, edhe nusja ishte ngopur me buke, çoheshin nga buka pa u ngopur. Vellezerit menduan qe te shkoje njeri atje tek motra. Shkon vellai i pare, sa ulen duke henger buke thote vjerra qe une jam ngupur, edhe plaku, nusja eshte ngopur ma shume edhe miku eshte ngopur. Ngihen nga tavolina pa u ngopur. Pastaj shkon vellai tjetri i cili e kishte emrin Kros. Ulen per te ngrene buke dhe thote vjerra une fre, miku ne ma fre. Kur te gjithë njerzit flinin gjume vjerra çohet bente nje kulaç dhe e piqte ne hi. Krosi donte qe ta pergjonte vjerren se çfare do bente. Krosi e shikon qe vjerra kishte nje kulaç ne hi qe po piqej dhe thote- kam pare nje enderr sikur jam ndare me vellezerit nji keshtu keshtu dhe e

ben kulaçin peseqind copash ne hi pra ia prish kulaçin vjerres. Te nesermen vjerra kishte marre kus ime brume per te bere barzhanek. Çohet krosi e pyet vjerren cfare po ben. Ajo thote se kam v uca uje per te lare disa rroba. Pastaj krosi thote se une skam fjetur gjithë naten prej morrave . E merr kemishen e hudh ne kusine e brumit. Ja prish brumin nuk e le qe ta haje. Pas ketyre ngjarjeve motra fillon te haje buke.

Perralla me Divin

Na ishte njehere nje djale. Ky djali ishte nisur per te fituar. Duke ecur rruges gjen nje breshke dhe e fut ne thes. Ec ec gjen nje bisht kali e fut ne thes. Ec ec ec gjen disa gabel ne rruge ato ishin duke fjetur gjume dhe u merr lodren e fut ne thes. Duke ecur rruges shiko nje shpi qe i dilte tymi i bie deres, del gruaja e divit tek dera dhe i thote: ” mos u fut brenda se eshte shpia e divit dhe divi te ha”. Djali futet brenda me thes ne krahe. Ajo gruaja thote: “fshihu ne hambar se po te gjeti divi do te haje”. Vjen divi ne shpi dhe i thote gruas: “vjen era njeri oj gru”. Shkon divi tek hambar dhe shiko ate djalin aty. Fillojne e zihen me njeri-tjetrin.

Djali thote: “or div me hudh nje marr”. Divi merr nje marr ne koke dhe ja hedh. Djali i hedh nje breshke dhe divi trembet. Djali i thote: “me hudh nje mustaqe or div”.Ky i hedh nje mustaqe. Divi i thote djalit: “ma hedh dhe ti mu mustaqe”. Djali i hedh bishtin e kalit. Pastaj djali i thote: “or div me bej nje pordhe”, divi ben nje pordhe te vogel dhe i thote divi: “ma bej edhe ti nje pordhe”. Djali merr lodren dhe i bie lodres. Divi largohet nga shpia se trembet. Djali del nga hambari i merr gruan dhe delet divit e iken ne shtepine e tij. Kur shko ne shtepi i thote babes se vet se te kam sjelle nje nuse dhe nje tufe dele.

Perralla me divin

Ëshin dy vellezer. Te dy vellezerit dalin me fitu. Duke ecur rruges se malit i ze akshami dhe shikojne nje drite dhe shkojne tek shtepia. I bien derset dhe del divi. Devi ishte me nje sy ne ball. Vellezerit i thone: “ a na çel sonte”. Devi i thote: ”bujrun” dhe e kalojn naten aty. Mbasi kane ndenjor pak i ka zane gjumi. Pastaj divi eshte çuar naten dhe i ka peshuar se kush eshte ma i randi. Ai qe ishte me i randi ishte tull gjume ndersa ai qe ishte me i lehti e kishte degjuar qe divi ka thene se ate te randin do ta haje nese dhe te lehtin do ta hante sonte. Edhe divin nga nxehtesia qe ishte ne dhome e ze gjume. Vellai qe erdhi me lehte i thote vellait te vet: “ çohu se do na haje divi”. E morin nje hekur e fusin ne zjarr e nxejne dhe ja fusin divit ne sy. Divi ngrihet duke bertitur. Keto vellezerit morin nga nje

lekure deleje e vendosin siper dhe futen midis deleve qe divi mos ti gjente. Divit tani ngaqe nuk shifte u mundonte ti kerkonte me dore por nuk i gjen. Dhe divi mendo me mire ta hap deren dhe te dalin qe ti kontrollonte dhe vellezerit dalin bashke me delet. Kur dalin jashte or div ti morem delet edhe ikin.

Perralle me Nastradinin

Nastradini kishte qene njri i zgjuar, i ditur shume dhe shume i shkathet. Ne cdo situatë kalonte. Nastradini bahet shoke me tre diva. Mirepo ato divat ishin te fuqishem por Nastradini nuk ishte i fuqishem qe ti perballonte. Dhe nje dite i thone divat merre kete lekuren e buallit (e perdornin per te transportuar uje) mbushe me uje edhe sille. Ajo ishte shume e madhe dhe Nastradini nuk e mbante dot. Atehere ky mori duke hap nje kanal, e ke parasysh kanali ishte nga poshte lart. Divat prit e prit se mos po vjen Nastradini me uje por s'po vinte dhe shkojne per ta shikuar. Kur shkojne atje shikojne qe Nastradini po hapte nje kanal. E pyesin cfare po ben o Nastradin, po hap nje kanal uje thote Nastradini qe te mos lodhemi ta mbajme perdite por e mori ujin dhe e çojme tek dera. Po uji nuk shkon lart i thone. Nje dite tjeter e morin me vete te mbanin nje trar. Divat ishin te fuqishem nje trar ne krah secili ecen, Nastradini vete nuk mbante asnje. I lidh traret me pe me filispango, e shikojne divat dhe e pyesin se cfare po ben, ti lidhim dhe ti terheqim thote Nastradini. Ti terheqim dhe ti marrim te gjitha pernjeheresh. Dhe i moren traret divat dhe i çuan tek vendi sepse Nastradini nuk i merrte dot. Dhe kur po kalonte Nastradini ne dhomen tjeter i degjon divat duke thene qe ta heqim qafe Nastradinin. Por duhet te bente diçka qe te shpetonte, te jetonte. Pasi hengren darke rane gjume. Pasi i zuri gjumi ato u çua Nastradini dhe mori nje dru te kalbur e futi ne dyshekun e tij dhe vete u fsheh. Divat u çuan nga mesi i nates qe Nastradini te flej gjume, moren sopaten shkojne per te goditur Nastradinin. Ne dyshek ishte druri i kalbur dhe sopata e priste bam bam. Mendojne qe Nastradini vdiq tani dhe rane gjume prape. Nastradini priti pak derisa ato i zuri gjumi dhe i mori ato copat i nxorri jashte, e pastroj krevatin dhe u shtri te flinte. Te nesermen çohen divat ku shikojne Nastradinin, habiten. Po ti o Nastradin nga dole e pyesin. Isha duke fjetur gjume thote Nastradini. Po si ka mundesi kur po fleje ne te kemi prere me sopate i thone divat. Nuk me pret sopata mu thote ai. Po si nuk te pret sopata ty i thone divat. Mua me ka perveluar nena me val thote as plumbi nuk me kap. Eu si ore thone divat. Po me ka perveluar nena me vale thote Nastradini. Atehere na meso edhe neve i thone divat. Eshte pak veshtire u thote Nastradini. Po çfare duhet i thone divat. Duhet nje kazan me vale, te ndizet zjarri derisa te vloje uji thote. Divat morin kazanin

e mbushin me uje dhe e vejne ne zjarr. Perveloj uje tani thote Nastradini eshte gati tani. Merreni edhe nenen tuaj kuçedren u thote. Vjen edhe kuçedra. Tani siç jeni do futeni ne kazan, pasi ti vej kapakun do te duroni nja 15 minuta u thote Nastradini. U futen te gjithë ne kazan, vendos edhe kapakun e largohet Nastradini. Gjate rruges takon nje kasap dhe e pyet kasapin a ke zorr berresh. Po i thote kam, me jep nje pale zorre dhe i jep leket. Ì mori zorret e i futi ne barke. Fillon e vrapon perseri, se e mnedonte qe do ta ndiqnin nga mbrapa. Duke ecur takon nje bari me dele. E pyet bariun nese kishte ndonje biçak me vete. Po i thote bariu po perse e do. E dua se po me ndjekin divat nga mbrapa, kam frike se do me kapin se nuk vrapoj dot se me dhemb barku thote Nastradini. Ì merr thiken dhe çan kemishen dhe bien zorret, bariu kujton se jane zorret e Nastradinit. Dhe fillon e vrapon me fort. Vijne divat e pyesin bariun nese e ka pare Nastradinin. Po thote bariu me mori thiken çau barkun e vet i dolen zorret dhe filloj te vraponte me fort. E pastaj divat mendojne qe ai ka vdekur dhe fale zgjuarsise se tij Nastradini shpeton.

Perralle me Nastradinin

Nastradini mendohet qe te kete qene nje njeri shume besimtare qe vazhdimishte e adhuronte Allahun. Kur ishte i ri Nastradini punesohet prane nje plaku i cili ishte i lidhur shume me Allahun dhe qe ishte kasap. Aty punonin edhe dy djem te tjere. Ky plaku pasi e therte dashin e rrejpte, e ndante mishin nga kockat. Ndersa kockat i mblidhte i kendonte diçka dhe kockat perseri ktheheshin ne dash. Nje dite keto puntoret menduan qe ta bejme edhe ne ashtu siç e bente plaku. Njeri e theri dhe e rrjepi, tjetri coptoi mishin dhe e pjeku. Ì moren kockat filluan ti frynin por nuk e kthyen dot perseri ne dash. Ndersa Nastardini nuk beri asnje gje vetem i shikonte, qeshte. Vjen plaku por shikon qe dashi nuk ishte.

Pyet njerin: “ Ku eshte dashi?”

E therem- thote. Kush e theri?

Une e thera dhe rrjepa- thote djali.

Te rrjepshin edhe ty ashtu siç rrjepe dashin – i thote plaku.

Ku eshte mishi?

Mishin e coptova dhe e pjeka – thote djali tjetër.

Te pjekshin edhe ty ashtu siç ke pjekur dashin- thote plaku.

Po ti Nastradin çfare bere- e pyet plaku?

Une s'kam bere asgje vetem kam qeshur- thote Nastradini.

Plaku thote: Qeshte e gjithë bota me ty ashtu siç ke qeshur ti me keto

Amanetet

Babai para se te vdiste i le amanet te birit tre amanete. Qeverine mik mos e bej, gruas mos ti besosh, atij qe do i besh te miren priti te keqen. Djali pasi i vdiq i ati donte qe te provonte amanetet qe i ka lene i ati. Ky djali punonte tek mbreti, i vjedh kaprollin mbretit dhe shko ne shtepi. Kur shko ne shtepi i thote gruas: “kam vjedhur kaprollin e mbretit per ta hanger. Por mos i thuaj kujt”. E fut kaprollin e mbretit ne nje dhome dhe e mbyll me çeles. Gruja del duke mbushur uje tek kroi, atje vjen dhe nje grua tjeter dhe i thote: “ka humbur kaprolli, nese nuk e gjejme mbreti do e nxjerre burrin tim prej pune. Jemi shume ne hall, nese e di se ku eshte do te te jap shume leke”. “Ta gjej une kaprollin” i thote gruaja. “Kaprollin e mbretit e ka marr burri im dhe e kemi henger” i thote. Gruaja tjeter shko ne shtepi i tregon burrit te saj se kaprollin e ka vjedhur filan person. Pastaj ky burri i tregon mbretit se kush e kishte vjedhur kaprollin. dhe e arrestojne djalin qe e kishte vjedhur. E denojne me varje. Mbreti pyet: “kush do ja heqi shkallet per ta mbytur”. Po vinte nje person dhe thote qe ja heq une shkallet. “Para se te me varni kam per te folur nja dy llafe. Baba im me ka lene tre amanete, qeverine mik mos e bej, gruas mos i beso, atij qe i ben te miren prite te keqen” thote djali. “Sapo do i hiqnin shkallet merreni kete çelesin shkoni ne filan shpi”u thote djali. Shkojne atje ku u tha personi hapin deren kur shikojne kaprollin e mbretit. E marrin kaprollin shkojne tek mbreti. Mbreti çuditet. Pastaj ky djali thote: “une e bere kete per te provuar amantete e babes. Per nje kaproll me vare ne litar, gruaja duke henger e duke pire sa te doje per leke me shiti, ai i cili qe donte te me hiqte shkallet, kur ishte ne burg ai sa here te jam lutur per ta nxjerre prej burgu, tani ai do me varte mua. Mbreti thote: “babai jote paksa qene me i zgjuar se une”. Personi shpeton.

Perralla E Mbretit Me Puplen

Ishte njehere nje baba dhe na kishte tre djem. Ky babai kishte qene komandant ushtrie. Ai kishte luftuar ashper kunder kundershtrareve te tij. Mirepo gjate luftes ai kishte humbur nje pale syze. Puna ishte qe te provonte djemt sa sa do jene ne gjendje per te gjetur keto syze. Ky babai ishte mbreti i atij shteti. Erdhi momenti per te provuar djemte, djemte

ishin princa. Mbrti i mbledh djemte e tij e u thote: Une kam humbur disa materiale gjate luftes kur kam qene komandant. Ju do te shkoni te udheton 90 dite dhe 90 nete perreth botes. Shkoni e gjejini ku te doni dhe te mi sillni mu ketu. Djali i pare thote shkoj une. Merr kalin e u nis me vrap. Duke ecur me kale shetit 90 dite dhe nuk gjen asnje gje. Shko ne shtepi dhe i thote mbreti merr shkopin do behesh bariu i bagetive. Tani niset djali i dyte. Edhe ky shetit 90 dite e 90 nete dhe i shko mundi kot sepse nuk gjeti asnje gje. Mbreti i thote ti do shkosh te behesh bariu i dhive. Tani niset djali i trete. Merr kalin e tij mirepo sa kaloi pallatin mbreteror perballe ishte nje koder. Kodra e kishte emrin Kodra e Altanit. Ne ate moment u ndalua kali aty dhe u hap nje dera e madhe. Aty tek dera dolen dy arabe. Dhe ky u thot arabeve a ka mundesi ju ta merrni kalin e juaj e une te marr kalin tim. Hyn arabet ne shtepi marrin kalin e tyre por kali i arabeve kishte nje veti qe ecte shume shpejt. E mori kalin e fuqishme dhe i tha qe te kesh shume kujdes kur te nisem une mbahu mire se une eci shume shpejt. U nis kali si shigjete dhe ndaloi ne nje plepe i madh. Tek ai plepi ishte nje çezme e bukur dhe ndalon per te pire uje. Zbriti edhe djali i mbretit. Momentin kur kali po pinte uje ne maje te plepit kishte nje tufe me zogj te ndryshem. Princit i pelqeu nje zog shume i bukur. Ra nje pupel nga maja e plepit. Po e mar kete puplen se qenka shume e bukur ta mbaj per kujtim ne shtepi thote princi. Mos e merr se do na hapen bela i thote kali princit por pastaj e merr U nisen keto dhe i zuri akshami ne qytet. Mirepo ne ate qytet nuk kishin ku te flinin. Ne kete qytet historikisht kishte hane te medhaja. Shko tek hani per te fjetur dhe duke qene se ishte princ kete e çojne per te fjetur tek dhoma e pritjes. I dhane diçka per te ngrene. Ky e nxorri puplen dhe pupla filloj te kendoje lloj lloj kengesh e vallesh dhe ndaloi. Princi i thote vazhdo e kendo se na kenaqe. Une nuk kendoj me por nese kendoj kam nje kusht dua te me çosh tek ai zog ku jam keputur. Shkon tek vendi i kalit dhe i tregon se cfare i kishte mesuar me puplen. Dhe nisen per te shkuar tek çezma ku kishin pire uje.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Fatma SHEHU
Tez Adı	Arnavutluk Guri-Bardhe Köyü Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünlerinin İncelenmesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Doç. Dr. Hülya TAŞ
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindikiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 10.07.2017

İmza :